

Biblia ca literatură

Gordon D. Fee - Douglas Stuart

CUPRINS

Prefață la ediția în limba română	7
Prefață la ediția în limba engleză	11
1. Introducere: Necesitatea interpretării	17
2. Instrumentul de bază - O traducere bună	37
3. Epistolele - Să învățăm să gîndim contextual	55
4. Epistolele - Probleme hermeneutice	77
5. Narațiunile Vechiului Testament - Modul corect de folosire	101
6. Faptele Apostolilor - Problema precedentului istoric	123
7. Evangheliile - O singură povestire, mai multe dimensiuni	147
8. Pildele - Ai prins ideea?	175
9. Legea (Legile) - Stipulațiile Legămîntului pentru Israel	193
10. Profeții - Aplicarea Legămîntului în Israel	215
11. Psalmii - Rugăciunile lui Israel și ale noastre	243
12. înțelepciunea - Atunci și acum	269
13. Apocalipsa - Imagini ale judecării și speranței	295
Apendice: Evaluarea și folosirea comentariilor	315
Indice de nume proprii	327
Indice de referințe biblice	329

PREFAȚĂ *LA EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ*

Cartea de față a fost scrisă din dorința de a-i ajuta pe oamenii lui Dumnezeu să înțeleagă mai bine Scriptura și astfel să-și trăiască viața într-o măsură mai mare conform revelației ei. De aceea, faptul că ea este acum la dispoziția cititorilor într-o ediție în limba română constituie o bucurie deosebită. Sperăm să fie la fel de folositoare cititorilor români, cum s-a dovedit a fi pentru mulți credincioși din întreaga lume.

Scrierea acestei cărți a fost motivată de conștiința faptului că, adesea, cei care au o dragoste mare pentru Biblie nu o citesc sau studiază în modul cel mai adecvat. Pentru majoritatea oamenilor, acest lucru este consecința faptului că nu iau suficient de mult în serios caracterul ei dual, simultan divin și uman. Fiind Cuvîntul lui Dumnezeu, ei o citesc ca și cum ar fi căzut din ceruri în mîinile lor. De aceea, există tendința de a o citi devoțional, pentru a auzi un cuvînt direct de la Dumnezeu pentru ziua respectivă, lipsind însă adesea o înțelegere adecvată a contextului sau a situațiilor în care cuvintele respective au fost date inițial autorilor inspirați.

Prin cartea noastră nu încercăm să descurajăm o asemenea citire devoțională a Scripturii; încercăm însă să încurajăm oamenii lui Dumnezeu să citească Biblia în așa fel încît s-o înțeleagă și astfel să prețuiască mai mult ceea ce Dumnezeu vrea să știm despre El, despre Evanghelie și despre modul în care

trebuie să trăim cu credincioșie înaintea Lui. Pentru a reuși, trebuie să tratăm textul biblic cu toată seriozitatea. Trebuie să iubim Cuvîntul Său cu întreaga noastră ființă, adică atît cu mintea, cît și cu inima noastră, așa cum trebuie să-L iubim și pe Dumnezeu.

Din fericire, așa cum vom explica în primul capitol, deoarece Biblia este Cuvîntul lui Dumnezeu exprimat în cuvinte omenești, în anumite momente ale istoriei, vom fi încurajați să știm că Dumnezeu rostește același Cuvînt, neschimbat, și secole mai tîrziu, ca și în situațiile în care ne aflăm noi. Dar, ca să auzim bine acest Cuvînt al lui Dumnezeu, avem nevoie de o mîină de ajutor pentru a înțelege cuvintele respective în contextul lor inițial, precum și modul în care diferitele forme de revelație biblică traversează secolele și ne vorbesc nouă astăzi.

Doarece cartea noastră intenționează să-i ajute pe oameni într-un mod foarte practic, să poată citi, studia și înțelege mai bine Scriptura, am dedicat majoritatea paginilor ei tocmai acestor preocupări practice. Trebuie să mai spunem însă cîteva cuvinte introductive în legătură cu două lucruri care ne preocupă în mod deosebit.

Mai întîi, cîteva frați ne-au sugerat că nu am acordat suficient loc rolului Duhului Sfînt în a-i ajuta pe oameni să înțeleagă și să asculte Cuvîntul. Cred că acest lucru s-a întîmplat deoarece am presupus că oamenii se vor ruga și vor cere călăuzirea Duhului de fiecare dată cînd vor citi sau studia. Ceea ce ne îngrijorează, totodată, este că mulți oameni folosesc Duhul Sfînt ca o scuză pentru a nu citi sau studia cu atenție. Ei presupun că, deoarece L-au rugat pe Duhul Sfînt să-i călăuzească, orice le vine în minte în legătură cu textul biblic trebuie să fie de la Duhul Sfînt. Desigur, o asemenea mentalitate poate ascunde multe pericole. Nu negăm faptul că Duhul Sfînt poate sări peste un studiu atent și peste principiile hermeneutice corecte și poate să conducă pe cineva la o înțelegere directă a textului. Sîntem însă conștienți și că mare parte din ceea ce este

atribuit călăuzirii este, de cele mai multe ori, produsul minții cititorului și nu vine de la Duhul Sfânt.

De aceea, singura cale sigură de a ajunge la ceea ce Duhul intenționează să ne spună prin Cuvînt este să-I cerem să ne ajute să înțelegem ce anume a vrut El să spună atunci cînd i-a inspirat inițial pe autori. Pentru că, în ultimă instanță, ceea ce spune Duhul astăzi Bisericii este ceea ce le-a spus mai întîi lui Israel și Bisericii, cu mulți ani în urmă. De aceea, în interpretare, noi nu ignorăm lucrarea Duhului Sfânt; dimpotrivă, credem că trebuie să ne bazuim pe Duhul Sfânt, dacă vrem să înțelegem cu adevărat ceea ce a spus El la început prin oamenii care au scris Scriptura. Drept pentru care, îndemnul nostru este dublu: să ne rugăm și să studiem!

Cea de-a doua preocupare este mai dificil de exprimat, deoarece implică un gen de tensiune nerezolvabilă. Ea are de-a face cu relația dintre interpretul individual și comunitatea credincioșilor, în procesul hermeneutic. Pe de o parte, cartea este scrisă pentru a-i ajuta pe credincioși să devină, fiecare în parte, mai buni împlinitori ai textului biblic. De aceea, îndemnăm pe oricine citește cartea să ia în serios faptul că poate să învețe să citească și să studieze individual Scriptura. Pe de altă parte, credem de asemenea că, în ultimă instanță, orice asemenea activitate — în special acel tip de hermeneutică și exegeză care ne îndreaptă spre ceea ce este normativ pentru poporul lui Dumnezeu în toate locurile și în toate timpurile — trebuie făcută în contextul comunității credincioșilor.

Prin urmare, deși încurajăm pe fiecare credincios să citească și să interpreteze Scriptura pentru sine, îndemnăm de asemenea pe fiecare credincios să supună modul în care înțelege el Scriptura judecării comunității credincioșilor, pentru confirmare, corectare sau stimulare. Astfel, vom reuși nu numai să ajungem împreună la o hermeneutică mai larg acceptată, dar ne vom și păzi de izolarea și rătăcirea cărora le putem cădea pradă considerînd că înțelegerea corectă a Cuvîntului lui Dumnezeu ar

fi problema noastră personală. îl încurajăm deci pe cititor să facă ambele lucruri: să devină un mai bun interpret pe. cont propriu și să devină un interpret în contextul altor interpreți, așa încât, cu toții împreună, să-L auzim și să-L ascultăm pe Tatăl nostru ceresc care, în bunăvoința Sa, ne-a dat Cuvântul Său.

Gordon D. Fee
Regent College
iunie 1991

PREFAȚĂ *LA EDIȚIA ÎN LIMBA ENGLEZĂ*

Intr-unul din momentele noastre de relaxare am cochetat cu ideea de a denumi această carte *Nu doar o simplă carte în plus despre cum să înțelegi Biblia*. Înțelepciunea a biruit însă și am renunțat la acest titlu. Dar un asemenea titlu ar descrie, de fapt, acel sentiment al urgenței care a condus la scrierea cărții.

Există multe cărți în limba engleză despre cum să înțelegi Biblia. Unele sînt bune; altele nu foarte bune. Puține sînt scrise de teologi. O parte din aceste cărți abordează subiectul din perspectiva varietății metodelor care pot fi folosite în studierea Scripturii; altele încearcă să fie un abecedar de hermeneutică (știința interpretării) pentru laici. Cele din urmă cuprind îndeobște o secțiune mai lungă cu reguli generale (reguli care se aplică tuturor textelor biblice) și o altă secțiune cu reguli specifice (reguli care guvernează anumite tipuri de probleme: profeție, tipologie, figuri de stil etc).

Dintre cărțile de tip „abecedar” vă recomandăm în mod deosebit *Knowing Scripture* [Cunoașterea Scripturii], de R. C. Sproul (IVP). O carte de același gen, mai dificilă și mai greu de citit, dar foarte folositoare, este cea a lui A. Berkeley Mickelson, *Interpreting the Bible* [Interpretarea Bibliei] (Eerdmans). Cea mai apropiată de genul de carte pe care am scris-o noi este *Better Bible Study* [Studierea mai bună a Bibliei], de Berkeley și Alvera Mickelson (Regal).

Cartea noastră, însă, este „nu doar o carte în plus” - sperăm noi. Unicitatea a ceea ce am încercat să facem se datorează cîtorva aspecte:

1. După cum se poate observa la o simplă parcurgere a cuprinsului, preocuparea de bază a acestei cărți o constituie înțelegerea diferitelor tipuri de literatură (*genuri*) care alcătuiesc Biblia. Deși discutăm și alte probleme, această abordare generică a guvernât tot ceea ce am făcut. Noi afirmăm că există o diferență reală între un psalm, pe de o parte, și o epistolă, pe de altă parte. Preocuparea noastră este să-i ajutăm pe cititori să citească și să studieze psalmii ca poezii, iar epistolele ca scrisori. Sperăm să putem dovedi că aceste diferențe sînt vitale și că acest lucru afectează atît modul în care trebuie citite, cît și felul în care trebuie înțeles astăzi mesajul scrierii respective.

2. Deși pe parcursul cărții am oferit în repetate rînduri linii călăuzitoare pentru *studierea* fiecărui-gen literar din Scriptură, sîntem în egală măsură preocupați de *citirea* comprehensivă a Scripturii, deoarece majoritatea dintre noi fac mai ales lectură. Oricine a încercat să citească Leviticul, Ieremia sau Proverbele, de exemplu, în comparație cu 1 Samuel sau Fapte, știe foarte bine că există multe diferențe între ele. E ușor să te împotmolești în Levitic; și cine nu a simțit frustrarea citirii pînă la capăt a lui Isaia sau Ieremia, fără să poată răspunde la întrebarea: Care este „intriga”? Spre deosebire de aceste scrieri, 1 Samuel și Fapte se citesc ușor. Sperăm să-l ajutăm pe cititor să aprecieze aceste diferențe, așa încît să poată citi pentru a înțelege și a beneficia de părțile ne-narative ale Bibliei.

3. Cartea a fost scrisă de doi profesori de seminar — acei oameni anosti și obositori care te obligă să citești alte cărți pentru a scăpa cu bine de ei. S-a spus adesea că nu e necesar să fi absolvit un seminar pentru a înțelege Biblia. Este adevărat, și noi credem acest lucru din toată inima. Sîntem totodată îngrijorați de implicația ascunsă (uneori) într-o asemenea afirmație, care sugerează că educația primită la un seminar sau

profesorii de la seminar sînt *o piedică* pentru înțelegerea Bibliei. Noi avem îndrăzneala să credem că pînă și „experții” pot avea ceva de spus!

Mai mult, acești doi profesori de la seminar se întîmplă să fie și niște oameni credincioși, care sînt convinși că trebuie să *împlinim* ceea ce spune Biblia, nu numai să o citim sau să o studiem. Tocmai această preocupare ne-a determinat mai mult ca orice să devenim teologi. Avem o mare dorință să înțelegem cît mai corect și cît mai deplin posibil ceea ce trebuie să știm despre Dumnezeu și voia Lui în secolul al XX-lea.

De asemenea, acești doi profesori de la seminar predică și-i învață în mod regulat pe alții din Scriptură, în diverse contexte ale vieții bisericii. În felul acesta sîntem permanent obligați să fim nu doar teologi, ci să ne și luptăm să înțelegem modul în care se aplică Biblia, ceea ce ne duce la al patrulea punct.

4. Necesitatea stringentă care a dat naștere acestei cărți este hermeneutica; am scris cartea în special pentru a-i ajuta pe credincioși în confruntarea cu întrebările legate de aplicație. Multe din actualele probleme presante din Biserică sînt legate în esență de efortul de a clădi o punte peste prăpastia hermeneutică, adică de pasul ce trebuie făcut de la „atunci și acolo” din textul original la „aici și acum” din propriile noastre situații de viață. Dar acest lucru înseamnă și construirea unui pod peste prăpastia dintre teolog și laic. Preocuparea teologului privește în primul rînd ceea ce *a însemnat* textul; preocuparea laicului privește ceea ce *înseamnă* el acum. Teologul credincios insistă că ambele sînt necesare. O citire a Bibliei prin care căutăm *doar* sensul textului pentru noi poate duce la multe ineptii, precum și la orice gen de eroare imaginabilă — deoarece lipsesc elementele de control. Din fericire, cei mai mulți credincioși sînt binecuvîntați cu cel puțin o măsură din cel mai important talent hermeneutic — bunul-simț.

Pe de altă parte, nimic nu poate fi mai sec și mai fără viață pentru o biserică decît transformarea studiului biblic într-un

exercițiu pur academic de cercetare istorică. Deși Cuvîntul lui Dumnezeu a fost dat inițial într-un context istoric concret, unicitatea lui constă în faptul că acest Cuvînt dat și condiționat istoric este pentru totdeauna un Cuvînt viu.

Prin urmare, trebuie să ne preocupe ambele dimensiuni. Teologul insistă asupra faptului că, în primul rînd, textele biblice *înseamnă acum ceea ce au însemnat atunci*, adică noi credem că, pentru noi astăzi, Cuvîntul lui Dumnezeu este mai întîi de toate exact ceea ce a fost Cuvîntul Lui pentru ei atunci. Avem astfel două responsabilități: prima, să descoperim sensul textului inițial, activitate care este denumită *exegeză*. În al doilea rînd, trebuie să învățăm cum să descoperim același înțeles în varietatea contextelor noi sau diferite ale zilelor noastre; această a doua sarcină o denumim *hermeneutică*. În uzajul său clasic, termenul „hermeneutică” acoperă ambele activități, dar în cartea de față îl folosim, în mod consecvent, doar în sens restrîns. Obiectivul studiului biblic trebuie să fie împlinirea corectă a ambelor scopuri.

Astfel, în capitolele 3-13, care se ocupă pe rînd de zece tipuri diferite de genuri literare, am acordat atenție ambelor cerințe. Deoarece exegeza constituie întotdeauna primul obiectiv, am petrecut mai mult timp accentuînd unicitatea fiecărui gen. Ce este un psalm biblic? Care sînt diferitele tipuri de psalmi? Care este specificul poeziei ebraice? Cum afectează toate aceste detalii felul în care îi înțelegem? Sîntem însă preocupați și de funcția psalmilor, ei fiind Cuvîntul lui Dumnezeu. Ce încearcă Dumnezeu să spună? Ce trebuie să învățăm noi sau cum trebuie să ne supunem? Aici am evitat să dăm reguli. Ceea ce am oferit sînt linii călăuzitoare, sugestii, ajutoare.

Recunoaștem că primul obiectiv — exegeza — este adesea considerat un domeniu al experților. Uneori este adevărat; dar nu trebuie să fii expert pentru a învăța să efectuezi corect pașii elementari ai demersului exegetic. Secretul constă în a învăța să

pui textului întrebările potrivite. De aceea, sperăm să călăuzim cititorul în însușirea deprinderii de a pune întrebările adecvate fiecărui gen literar biblic. Vor exista și situații în care cineva va dori în cele din urmă să-i consulte și pe experți. Vom da și câteva indicii practice în această direcție.

Fiecare autor este responsabil pentru capitolele care se înscriu în domeniul său de specialitate. Astfel, profesorul Fee a scris capitolele 1-4, 6-8 și 1.3, iar profesorul Stuart a scris capitolele 5 și 9-12. Deși fiecare autor a avut o contribuție considerabilă la capitolele celuilalt și, deși considerăm cartea un adevărat efort colectiv, cititorul atent va observa că fiecare autor își are stilul și maniera sa de prezentare a materialului. Adresăm mulțumiri speciale câtorva prieteni și familiei care au citit mai multe capitole și ne-au oferit sfaturi prețioase: Frânk DeRemer, Bill Jackson, Judy Peace și Maudine, Cherith, Craig și Brian Fee. De asemenea, mulțumiri deosebite secretarelor noastre, Carrie Powell și Holly Greening, pentru dactilografierea atât a ciornelor, cât și a manuscrisului în formă finală.

În cuvintele copilului care l-au făcut pe Augustin să citească un pasaj din Romani în momentul convertirii sale, spunem și noi: „*Toile, lege!* — Ia și citește!” Biblia este Cuvîntul veșnic al lui Dumnezeu. Citește-1, înțelege-1, împlinește-1!

Materialul din capitolele 3, 4 și 6 a fost folosit cu permisiunea editurii Baker Book House din Grand Rapids, Michigan; el a apărut anterior într-o formă diferită: „Hermeneutics and Common Sence: An Exploratory Essay on the Hermeneutics of the Epistles [Hermeneutica și bunul-simț: Un eseu explorator despre hermeneutica epistolelor]”, în *Inerrancy and Common Sense* [Inerenta Scripturii și bunul-simț], editori J. R. Michaels și R. R. Nicole, 1980, p. 161-186; și „Hermeneutics and Historical Precedent — A Major Problem in Pentecostal Hermeneutics” [Hermeneutica și precedentul istoric - O problemă majoră în hermeneutica penticostală], în

Perspectives on the New Pentecostalism [Perspective asupra Noului Penticostalism], ed. R. P. Spittler, 1976, p. 118-132.

INTRODUCERE: NECESITATEA INTERPRETĂRII

Întîlnim adesea oameni care spun cu multă emfază: „Nu trebuie să interpretezi Biblia; citește-o numai și fă ce spune!” O atare remarcă reflectă îndeobște protestul laicilor împotriva „profesioniștilor” — împotriva teologului, pastorului, învățătorului bisericii sau învățătorului de școală duminicală — care, prin „interpretare”, par să ia Biblia din mîna omului de rînd. Este modul laicilor de a spune că Biblia nu este o carte obscură. „La urma urmelor, susțin ei, orice om care gîndește cît de cît poate s-o citească și s-o înțeleagă. Problema celor mai mulți predicatori și învățători este că încearcă atît de mult să adîncească lucrurile, încît ajung să tulbure apele. Ce era clar pentru noi cînd am citit nu mai este la fel de clar după ce-i ascultăm pe ei.”

Există foarte mult adevăr în acest protest. Sîntem de acord că toți creștinii trebuie să învețe cum să citească, să creadă și să împlinească Biblia. Și, mai ales, sîntem de acord că Biblia nu este o carte obscură, dacă este studiată și citită în mod adecvat. De fapt, sîntem convingiți că, pentru majoritatea oamenilor, cea mai mare problemă în ce privește Biblia nu este faptul că *nu o înțeleg*, ci tocmai că înțeleg prea bine cea mai mare parte din ea! De pildă, în cazul unui text de genul: „Faceți toate lucrurile fără cîrtiri și fără șovăieli” (Fii. 2:14), problema nu este cum să-l înțelegi, ci cum să-l împlinești — cum să-l pui în practică.

De asemenea, sîntem de acord că predicatorii sau învățătorii sînt deseori prea înclinați „să sape” mai întîi și abia mai tîrziu să examineze, acoperind astfel înțelesul clar al textului, înțeles care se află de multe ori la suprafață. Trebuie să spunem de la început — și o vom repeta mereu de acum încolo — că scopul unei bune interpretări nu este să fim originali; nu este încercarea de a descoperi ceea ce nimeni nu a văzut vreodată în text.

Interpretarea care urmărește sau se bucură de realizarea originalității poate fi atribuită îndeobște mîndriei (încercarea de a fi mai „deștept” decît restul lumii), unei false înțelegeri a spiritualității (concepție conform căreia Biblia este plină de adevăruri profunde ce așteaptă să fie scoase la suprafață de oameni înzestrați cu sensibilitate spirituală și care au o lumină deosebită) sau unor interese ascunse (nevoia de a argumenta o anumită prejudecată teologică, îndeosebi în cazul textelor care par să fie împotriva poziției respective). Interpretările unice sînt, de obicei, greșite. Asta nu înseamnă-că interpretarea corectă a unui text nu poate *părea* adesea unică unui om care o aude pentru prima dată. Ceea ce vrem să spunem este că unicitatea *nu* este obiectivul eforturilor noastre.

Obiectivul unei bune interpretări este simplu: să ajungem la „înțelesul clar al textului”. Și cel mai important ingredient pe care îl poate aduce cineva în această muncă este un bun-simț luminat. O interpretare bună se verifică prin faptul că ea dă sens textului. De aceea, interpretarea corectă aduce minții liniște, iar inimii un îndemn sau o mustrare.

Dar dacă înțelesul clar este esența interpretării, atunci de ce să mai interpretăm? De ce să nu ne mulțumim cu lectura textului? Înțelesul clar nu rezultă pur și simplu din citire? Ba da, într-un anume sens. Într-un sens mai exact însă, un asemenea argument este naiv și nerealist din cauza a doi factori: natura cititorului și natura Scripturii.

CITITORUL CA INTERPRET

Primul motiv pentru care trebuie să învățăm *cum* să interpretăm este că, fie că ne place, fie că nu, fiecare cititor este

În același timp și interpret. Adică, majoritatea dintre noi considerăm că citim și că înțelegem ceea ce citim. Înclinăm, de asemenea, să credem că *ceea ce înțelegem noi* este unul și același lucru cu *ceea ce a intenționat* să comunice autorul uman sau Duhul Sfânt. Inevitabil însă, noi abordăm textul cu tot ceea ce sîntem, cu toată experiența noastră, cu cultura și cu modul nostru de a înțelege cuvintele și ideile. Uneori, ceea ce aducem în text — desigur, neintenționat — ne induce în eroare sau ne face să citim tot felul de idei străine de text.

Astfel, cînd cineva din cultura noastră aude cuvîntul „cruce”, secolele de artă și simbolism creștin îi fac pe cei mai mulți oameni să se gîndească automat la o cruce romană (t), deși este puțin probabil ca aceasta să fi fost forma crucii lui Isus, care mai degrabă avea formă de „T”. Cei mai mulți protestanți, ca și catolicii de altfel, cînd citesc texte despre închinarea bisericii, își imaginează imediat oameni șezînd într-o clădire cu „bănci”, clădire care seamănă în mare măsură cu biserica lor. Cînd Pavel spune „îmbrăcați-vă în Domnul Isus Hristos, și nu purtați grijă de firea pămîntească, pentru ca să-i treziți poftele” (Rom. 13:14), oamenii din majoritatea culturilor anglofone cred, de regulă, că „firea pămîntească” sau „carnea” înseamnă „trupul”, deci. Pavel vorbește despre „poftele trupești”. Dar expresia „fire pămîntească (carne)”, așa cum o folosește Pavel, rareori se referă la trup — și în nici un caz în textul citat. Ea se referă la o maladie spirituală, la o boală a existenței spirituale, denumită uneori „natura păcătoasă”. Așadar, fără să vrea, cititorul interpretează în timp ce citește și, din păcate, interpretează incorect atît de des.

Acest lucru ne face să remarcăm în continuare că, oricum, cititorul unei traduceri a Bibliei este deja implicat în interpretare. Deoarece traducerea este ea însăși o formă (necesară) de interpretare, Biblia ta, care este punctul tău *de pornire*, este, de fapt, indiferent de traducerea folosită, *rezultatul final* al unei imense munci de expert. Traducătorii

trebuie să aleagă adesea între mai multe sensuri și opțiunea *lor* va afecta modul în care înțelegi *tu* textul.

De aceea, traducătorii buni iau în considerare problema diferențelor de limbă, ceea ce nu este însă o sarcină ușoară. De exemplu, în Romani 13:14 să traducem prin „carne”¹, fiindcă e cuvântul pe care-l folosește Pavel, și să-l lăsăm pe interpret să ne spună că aici „carne” nu înseamnă „trup”? Sau „să-l ajutăm” pe cititor și să traducem „fire păcătoasă”², deoarece acesta este adevăratul *sens* intenționat de Pavel? Vom discuta această problemă mai detaliat în capitolul următor. Deocamdată, este suficient să arătăm că simpla *existență* a unei traduceri a implicat deja pe cineva în munca de interpretare.

Necesitatea interpretării trebuie descoperită observînd ceea ce se întîmplă în permanență în jurul nostru. Bunăoară, o simplă privire asupra Bisericii contemporane ne ajută să constatăm că nu toate „înțelesurile clare” sînt la fel de clare pentru toată lumea. Nu este deloc lipsit de însemnătate faptul că majoritatea celor care, pe baza pasajului din 1 Corinteni 14:34-35, susțin astăzi că femeile trebuie să tacă în biserică, neagă în același timp validitatea vorbirii în limbi și a profeției, despre care se vorbește tocmai în contextul în care apare pasajul „tăcerii”. Iar cei care afirmă că atît femeile, cît și bărbații trebuie să se roage și să proorocească pe baza pasajului din 1 Corinteni 11:2-16 neagă adesea că trebuie neapărat s-o facă cu capetele acoperite. Pentru unii, Biblia „învață clar” botezul credincioșilor prin imersiune; alții cred că pot argumenta biblic botezul copiilor. În biserică sînt predicate atît „siguranța mîntuirii”, cît și posibilitatea „pierderii mîntuirii”, dar niciodată de una și aceeași persoană! Și totuși, ambele sînt susținute ca fiind înțelesul clar al textelor biblice. Nici chiar cei doi autori ai cărții de față nu cad întotdeauna de acord în privința înțelesului „clar” al

¹Ca în traducerile KJV, RSV, NASB etc. din limba engleză.

²Ca în traducerile NIV, GNB etc. din limba engleză.

anumitor texte. Și totuși, cu toții citim aceeași Biblie și încercăm să înțelegem care este înțelesul „clar” al textului.

Pe lângă aceste diferențe de opinii, ușor de recunoscut, existente între „creștinii care cred în Biblie”, circulă tot felul de idei ciudate. De exemplu, sectele se pot recunoaște ușor, de regulă, deoarece, pe lângă Biblie, recunosc o autoritate în plus. Nu toate recunosc însă o astfel de autoritate; dar toate deformează adevărul prin modul în care selectează pînă și textele din Biblie. Fiecare erezie sau practică imaginabilă, de la arianismul (negarea dumnezeirii lui Hristos) martorilor lui Iehova și ai Căii, pînă la botezul pentru cei morți propovăduit de mormoni și la mînuirea șerpilor practică de unele secte apalășe, toate susțin că „se bazează” pe un text.

Chiar și printre cei mai ortodocși din punct de vedere teologic, din diverse cercuri, reușesc totuși să se strecoare multe idei stranii. De exemplu, unul dintre curentele la modă printre protestanții americani, în special printre carismatici, este așa-numita „Evanghelie a prosperității”. „Vestea bună” e că voia lui Dumnezeu pentru tine este prosperitatea financiară și materială! Unul dintre susținătorii acestei „Evanghelii” își începe cartea argumentînd „sensul evident” al Scripturii și susținînd că, în întregul săii studiu, el pune Cuvîntul lui Dumnezeu mai presus de orice. El spune că nu ceea ce *credem* noi că spune textul contează, ci ceea ce acesta spune *de fapt*. El caută tocmai „înțelesul clar”. Cititorul însă începe să se întrebe care este de fapt „înțelesul clar” atunci cînd prosperitatea financiară este prezentată ca fiind voia lui Dumnezeu, pe baza unor texte cum ar fi 3 Ioan 2: „Prea iubitule, doresc ca toate lucrurile tale să-ți meargă bine...” —un text care de fapt nu are nimic de-a face cu prosperitatea financiară. Un alt exemplu îl constituie înțelesul clar al povestirii Tînărul bogat (Marcu 10:17-23), interpretat ca fiind exact opusul a „ceea ce acesta spune de fapt”, „interpretare” care este atribuită Duhului Sfînt. Pe bună dreptate se ridică întrebarea dacă se urmărește cît de cît

înțelesul clar; probabil că înțelesul clar este pur și simplu ceea ce un astfel de autor dorește ca textul să însemne pentru a susține o idee dragă lui.

Data fiind această diversitate de păreri, atât din interiorul, cât și din exteriorul Bisericii, și toate diferențele de opinii existente pînă și între teologi — despre care se presupune că știu „regulile” — nu e de mirare că unii susțin ideea eliminării oricărei interpretări și suficiența simplei lecturi. După cum am văzut însă, această opțiune este falsă. Antidotul unei interpretări greșite nu este lipsa oricărei interpretări, ci o interpretare corectă, bazată pe liniile călăuzitoare ale bunului-simț.

Autorii acestei cărți nu scriu rîndurile care urmează cu iluzia că, prin citirea și urmarea direcțiilor călăuzitoare sugerate de ei, toți vor ajunge să cadă de acord asupra „înțelesului clar”, asupra înțelesului *nosiru*. Ceea ce sperăm să realizăm este să mărim sensibilitatea cititorului la problemele specifice inerente fiecărui gen literar, să-l ajutăm să cunoască *motivul* pentru care există mai multe opțiuni și felul în care poate să le evalueze în limitele bunului-simț și, mai ales, să poată discerne între interpretări bune și mai puțin bune — știind ce anume le face să aparțină unei categorii sau celeilalte.

NATURA SCRIPTURII

Un argument mai semnificativ în favoarea necesității interpretării rezidă în însăși natura Scripturii. Din punct de vedere istoric, Biserica a înțeles natura Scripturii cam în același mod în care a înțeles persoana lui Hristos — Biblia este în același timp umană și divină. Așa cum spune profesorul George Ladd: „Biblia este Cuvîntul lui Dumnezeu exprimat în cuvintele oamenilor, în istorie”. Tocmai această natură duală a Bibliei face necesară munca de interpretare.

Deoarece Biblia este *Cuvîntul lui Dumnezeu*, ea are o *relevanță eternă*; ea se adresează întregii omeniri, din orice timp

și din orice cultură. Deoarece este Cuvântul lui Dumnezeu, trebuie s-o ascultăm — și s-o împlinim. Dar pentru că Dumnezeu a decis să-Și exprime Cuvântul prin *cuvinte omenești, în timp*, fiecare carte a Bibliei are, de asemenea, o *particularitate istorică*; fiecare document este condiționat de limba, epoca și cultura în care a fost scris inițial (și, în unele cazuri, și de istoria sa orală anterioară momentului în care a fost scris). Interpretarea Bibliei este cerută de „tensiunea” care există între *relevanța eternă și particularitatea ei istorică*.

Există, desigur, oameni care cred că Biblia este doar o carte umană și că ea conține doar cuvintele oamenilor, formulate la un moment dat al istoriei. Pentru acești oameni, activitatea de interpretare se limitează la cercetarea istorică. Interesul lor, ca și în cazul operelor lui Cicero sau Milton, se mărginește la ideile religioase ale evreilor, ale lui Isus sau ale Bisericii Primare. De aceea, sarcina lor este pur istorică. Ce au însemnat aceste cuvinte pentru oamenii care le-au scris? Ce au crezut ei despre Dumnezeu? Cum s-au înțeles ei pe ei înșiși?

Pe de altă parte, există oameni care iau în considerare Biblia doar în termenii relevanței ei eterne. Deoarece ea este Cuvântul lui Dumnezeu, ei înclină să o considere o simplă colecție de afirmații care trebuie credute și de imperative care trebuie ascultate — deși, în mod invariabil, se manifestă o mare doză de selectivitate și preferințe în alegerea acestor afirmații și imperative. Există, de exemplu, creștini care, pe baza versetului din Deuteronom 22:5 („Femeia să nu poarte îmbrăcăminte bărbătească”), susțin că literalmente o femeie nu are voie să poarte pantaloni lungi sau scurți. Dar aceiași oameni rareori aplică literal celelalte imperative din lista respectivă, care include și construirea unui parapet în jurul acoperișului casei (v. 8), plantarea a două feluri de semințe în aceeași grădină și coaserea de ciucuri la cele patru colțuri ale hainei (v. 12).

Biblia însă *nu* este o serie de afirmații și imperative; nu este o simplă colecție de „cuvinte ale președintelui Dumnezeu”, ca

și cum El ar privi din ceruri în jos, spre noi, și ar spune: „Hei, tu de colo, învață următoarele adevăruri! Numărul 1: Nu există decît un singur Dumnezeu și Acela sînt Eu. Numărul 2: Eu sînt Creatorul tuturor lucrurilor, inclusiv al omenirii” — și așa mai departe, pînă la afirmația numărul 7.777 și imperativul 777. v

Afirmațiile de mai sus sînt, neîndoios, adevărate; și ele se găsesc în Biblie (deși nu chiar în această formă). O astfel de carte ne-ar fi ușurat o mare parte din muncă. Din fericire însă, *nu* acesta este modul în care a ales Dumnezeu să ne vorbească. Mai degrabă, El a decis să-Și rostească adevărurile eterne în circumstanțe și evenimente concrete ale istoriei umane. Acesta este și lucrul care ne dă speranță. Tocmai fiindcă Dumnezeu a ales să vorbească în contextul istoriei omenești reale, trăite, îndrăznim să credem că aceleași cuvinte se vor auzi mereu în „adevărata” noastră istorie, așa cum s-a întîmplat în întreaga istorie a Bisericii.

Elementul care ne dă curaj este faptul că Biblia are o latură umană; această latură umană constituie provocarea ce ne stă în față și totodată motivul pentru care e necesar să interpretăm Biblia. În această privință, trebuie menționate două lucruri:

1. Vorbind prin persoane reale, într-o varietate de circumstanțe, de-a lungul unei perioadea peste o mie cinci sute de ani, Cuvîntul lui Dumnezeu a fost exprimat în vocabularul și tiparele de gîndire ale acelor oameni și a fost condiționat de cultura și de împrejurările de atunci. Altfel spus, Cuvîntul lui Dumnezeu pentru noi a fost mai întîi Cuvîntul Său pentru ei. Pentru a-l putea recepta, el trebuia comunicat prin evenimentele și în limbajul pe care *ei* le puteau înțelege. Problema noastră este că ne aflăm la o atît de mare distanță de ei în timp și, uneori, în gîndire. Acesta este principalul motiv pentru care trebuie să învățăm să interpretăm Biblia. Dacă vrem ca ceea ce spune Cuvîntul lui Dumnezeu despre purtarea hainelor bărbățești de către femei sau despre construirea parapetelor în jurul acoperișului caselor să aibă sens pentru noi, trebuie mai întîi să

știm ce anume a însemnat el pentru primii săi ascultători — și de ce.

De aceea, munca de interpretare presupune o implicare la două niveluri a celui care studiază/citește. Mai întâi, el trebuie să audă Cuvîntul așa cum l-au auzit ei; trebuie să încerce să înțeleagă ce li s-a spus lor *atunci și acolo*. În al doilea rînd, trebuie să învețe să audă același Cuvînt *aici și acum*. Vom vorbi mai mult despre aceste două obiective în cele ce urmează.

2. Unul dintre cele mai importante aspecte ale laturii umane a Bibliei este acela că, pentru a comunica Cuvîntul Său oamenilor de orice condiție, Dumnezeu a hotărît să folosească aproape toate tipurile de comunicare disponibile: narațiunea istorică, genealogia, cronică, legi de toate felurile, poezii de toate felurile, proverbe, oracole profetice, ghicitori, drame, schițe biografice, pilde, scrisori, predici și apocâipse. :«

Pentru a interpreta în mod adecvat acel „atunci și acolo” al textelor biblice, trebuie nu numai să cunoaștem cîteva reguli generale care se aplică tuturor cuvintelor Bibliei, ci și să învățăm regulile speciale care se aplică fiecărei forme literare (fiecăror genuri). Și modul în care Dumnezeu ne comunică Cuvîntul Său „aici și acum” diferă adesea de la un gen la altul. De exemplu, trebuie să cunoaștem *modul în care* un psalm, o formă literară care-I era adesea adresată *lui Dumnezeu*, îndeplinește funcția de Cuvînt al lui Dumnezeu *pentru noi* și în ce fel diferă psalmii de „legi”, care erau adesea adresate unor oameni aflați în circumstanțe culturale care nu mai există. *Cum* anume ne vorbesc nouă asemenea „legi” și în ce fel diferă ele de „legile morale”, care sînt întotdeauna valabile, în orice împrejurare? Natura duală a Bibliei ne obligă să punem textului astfel de întrebări.

PRIMUL OBIECTIV: EXEGEZA

Primul obiectiv al interpretului îl constituie *exegeza*. Exegeza este studiul atent și sistematic al Scripturii care urmărește să-i descopere înțelesul inițial, intenționat de autor.

Este în esență un demers de natură istorică și reprezintă încercarea de a recepta Cuvîntul lui Dumnezeu așa cum trebuie să-l fi receptat destinatarii săi inițiali, de a descoperi care a fost *intenția inițială a cuvintelor Bibliei*. Această muncă necesită adesea ajutorul „expertului”, al celui pe care educația l-a ajutat să cunoască bine limba și împrejurările în care au fost scrise inițial textele. Dar *nu* este necesar să fii expert pentru a face o exegeză bună.

De fapt, fiecare cititor este un soi de exeget. Problema decisivă este dacă ești sau nu un exeget bun. Nu vi s-a întîmplat de multe ori, de exemplu, să fi auzit pe cineva spunînd sau chiar voi înșivă să fi zis: „Isus vrea să spună prin aceasta că...” sau „în zilele acelea se obișnuia să...”? Astfel de întrebări sau afirmații sînt enunțuri exegetice. Cel mai adesea sînt utilizate pentru a explica diferențele dintre „ei” și „noi” — de ce noi nu clădim parapete în jurul caselor noastre sau motivul pentru care folosim un text într-un mod nou ori diferit — de ce strînsul mîinii a luat adesea locul „sărutării sfinte”. Chiar și atunci cînd asemenea idei nu sînt clar definite, ele sînt practicate de fapt tot timpul așa cum dictează bunul-simț.

Problema care se ivește însă este că (1) exegeza e adesea prea selectivă și (2) că adesea sursele consultate nu sînt scrise de adevărați „experti”, adică sînt surse secundare, care la rîndul lor au folosit alte surse secundare în locul surselor primare. Trebuie să mai adăugăm cîteva cuvinte despre fiecare dintre aceste două afirmații:

1. Chiar dacă toată lumea folosește exegeza din cînd în cînd și chiar dacă adesea această exegeză este bine făcută — există totuși tendința ca ea să fie folosită numai atunci cînd există o problemă evidentă între textele biblice și cultura modernă. Deși ea trebuie într-adevăr folosită în cazul unor asemenea texte, insistăm asupra faptului că exegeza este *primul pas în citirea ORICĂRUI text*. La început, acest lucru nu va fi ușor de făcut, dar, dacă încercăm să gîndim exegetic, strădania ne va aduce

dividende bogate în înțelegerea textului și va face ca lectura Bibliei, ca să nu mai vorbim de studierea ei, să devină o experiență mult mai plăcută. Să ținem însă bine minte: a învăța să gîndești exegetic nu este *singurul* obiectiv; este doar *cel dinții*.

Adevărata problemă cu exegeza „selectivă” este că ea duce frecvent la citirea în text a propriilor idei, complet străine de acesta și, astfel, la transformarea Cuvîntului lui Dumnezeu în altceva decît ce a spus Dumnezeu de fapt. De pildă, unul din autorii cărții a primit recent o scrisoare de la un cunoscut creștin evanghelic care susținea că autorul nu trebuie să și facă apariția la o anumită conferință, alături de o altă persoană cunoscută, a cărei ortodoxie era întrucîtva dubioasă. Motivul biblic invocat pentru neparticiparea la conferință era 1 Tesaloniceni 5:22: „Feriți-vă de orice se pare rău”. Dacă fratele nostru ar fi învățat să citească Biblia în mod exegetic, nu ar fi folosit astfel textul, fiindcă îndemnul respectiv este cuvîntul final dintr-un *paragraf* adresat de Pavel tesalonicenilor, cu privire la manifestările carismatice din comunitatea lor. „Nu tratați profețiile cu dispreț, spune Pavel. Mai degrabă verificați totul și rețineți ceea ce este bun, dar evitați orice formă rea”. „Evitarea răului” se referă la „profeții” care, atunci cînd sîrit verificate, se dovedește că nu vin de la Duhul. A face textul de față să spună ceva ce Dumnezeu nu a intenționat să spună înseamnă a forța textul, nu a-l folosi. Pentru a evita comiterea unor asemenea greșeli e necesar să ne deprindem să gîndim exegetic, adică să pornim de la „atunci și acolo” și să procedăm la fel cu fiecare text.

2. Așa cum vom observa în curînd, nu se *începe* prin consultarea „experților”. Dar cînd este necesar s-o facem, trebuie să recurgem la sursele mai bune. De exemplu, în Marcu 10:23 (Matei 19:23; Luca 18:24), la încheierea povestirii despre tînărul bogat, Isus spune: „Cît de anevoie vor intra în împărăția lui Dumnezeu cei ce au avuții!” După care adaugă: „Mai lesne este să treacă o cămilă prin urechea unui ac, decît să intre un

om bogat în împărăția lui Dumnezeu!" S-a spus adesea că a existat în Ierusalim o poartă cunoscută sub numele de „Urechea acului”, prin care cămilele puteau trece doar dacă îngenuncheau, și chiar și atunci cu mare dificultate. Ideea subliniată de această interpretare este că o cămilă poate de fapt să treacă prin „Urechea acului”. Problema acestei „exegeze” este că nu e corectă. Nu a existat niciodată o asemenea poartă în Ierusalim, în toată istoria sa. Cea mai timpurie „dovadă” cunoscută în favoarea acestei idei o găsim în secolul al XI-lea (!), într-un comentariu scris de un prelat de origine greacă, cu numele de Teofilact, care a fost confruntat, ca și noi, cu aceeași dificultate a textului. La urma urmelor, este *imposibil* ca o cămilă să treacă prin urechile acului și exact asta a vrut să spună Isus. Este imposibil ca un om care se încrede în bogățiile sale să intre în împărăție. E nevoie de o minune ca un bogat să fie mântuit, așa cum subliniază afirmația următoare: „Toate lucrurile sînt cu putință la Dumnezeu”.

SĂ ÎNVĂȚĂM SĂ FACEM EXEGEZĂ

Cum putem învăța să efectuăm o exegeză corectă și, în același timp, să evităm-capcanele care ne pîndesc pe drum? În prima parte a majorității capitolelor din această carte vom explica cum trebuie efectuată această activitate pentru fiecare gen literar în parte. Acum dorim numai să schițăm o privire de ansamblu asupra a ceea ce cuprinde exegeza oricărui text.

Desigur, la cel mai înalt nivel al ei, exegeza necesită cunoașterea multor lucruri pe care nu ne așteptăm să le cunoască neapărat și cititorii acestei cărți: limbile biblice; lumea evreiască, semitică și elenistică; determinarea textului original atunci cînd manuscrisele diferă între ele; folosirea a tot felul de surse, mijloace și ajutoare primare. Dar poți învăța să faci o exegeză bună și dacă nu ai acces la toate aceste unelte sau nu ți-ai format toate aceste deprinderi. Totuși, în acest scop, trebuie

să înveți mai întâi ceea ce poți face prin propriile tale puteri și, în al doilea rând, trebuie să înveți să folosești munca altora.

Cheia unei exegeze bune, deci și a unei lecturi comprehensive a Bibliei, este *să înveți să citești textul cu atenție și să pui textului întrebările corecte*. Unul dintre cele mai bune lucruri în această direcție ar fi citirea cărții lui Mortimer J. Adler, *How to Read a Book* [Cum să citești o carte] (-1940, ediție revizuită împreună cu Charles Van Doren; Simon and Schuster, New York, 1972). Experiența noastră, după mulți ani de predare la colegiu și seminar, ne spune că există mulți oameni care pur și simplu nu știu cum să citească o carte. Citirea sau studierea comprehensivă a Bibliei necesită o lectură atentă, cearce presupune deprinderea de a pune întrebările potrivite textului.

Există două tipuri de întrebări elementare care trebuie puse fiecărui pasaj biblic: întrebări legate de *context* și întrebări referitoare la *conținut*. Întrebările legate de context sînt, la rîndul lor, de două feluri: *istorice* și *literare*. Să le discutăm pe scurt pe fiecare.

Contextul istoric

Contextul istoric, care diferă de la carte la carte, privește mai multe lucruri: *timpul* și *cultura* în care au trăit autorul și cititorii săi — adică factorii geografici, topografici și politici care sînt relevanți pentru contextul autorului; și *ceea ce a prilejuit* scrierea cărții, scrisorii, oracolului profetic sau a oricărui alt gen literar. Toate aceste chestiuni sînt deosebit de importante pentru înțelegerea textului.

Pentru înțelegerea textului, contează foarte mult cunoașterea împrejurărilor vieții lui Amos, Osea sau Isaia, sau a faptului că Haggai a profețit *după* Exil, ori cunoașterea speranței mesianice a lui Israel în vremea cînd Ioan Botezătorul și Isus au apărut pe scenă, sau înțelegerea diferențelor dintre orașele Corint și Filipi

introducerea de la un comentariu bun al cărții respective, ori să citești secțiunea aferentă din *Eerdman's Handbook to the Bible* [Manualul biblic Eerdmans] (ed. David Alexander, și Pat Alexander, Eerdmans, Grand Rapids, 1973). Mai întâi însă notează propriile tale observații!

Contextul literar

Acesta este lucrul la care se referă majoritatea oamenilor atunci când vorbesc despre a citi ceva în contextul său., într-adevăr, acesta este *obiectivul* crucial al exegezei și, din fericire, este o muncă ce poate fi efectuată fără a se recurge neapărat la consultarea „experților”. În esență, *contextul literar* înseamnă că orice cuvânt are sens doar în propoziție și, în cea mai mare parte a lor, propozițiile biblice au înțeles doar în relație cu propozițiile precedente și următoare.

Cea mai importantă întrebare contextuală pe care o vei pune vreodată, și ea trebuie pusă mereu, pentru fiecare propoziție și fiecare paragraf, este „Ce vrea să spună?” Trebuie să încercăm să depistăm firul ideilor autorului. Ce anume spune autorul și de ce o spune tocmai aici? Și, o dată ce am înțeles ce a vrut să spună, întrebăm ce anume spune el după aceea și de ce?

Această întrebare va fi diferită de la un gen literar la altul, dar este *întotdeauna* întrebarea crucială. Vă amintiți că obiectivul exegezei este descoperirea intenției inițiale a autorului. Pentru a face bine această muncă, este necesară folosirea unei traduceri care ține cont de pasajele poetice și de paragrafe. Una din cauzele majore ale exegezei inadecvate pe care o fac cititorii traducerii King James Version și, într-o măsură mai mică, cei ai traducerii New American Standard, este că fiecare verset a fost tipărit ca un paragraf. O astfel de aranjare în pagină tinde să ascundă logica autorului. De aceea, mai presus de orice, trebuie să învățăm să recunoaștem unitățile de idei, fie că e vorba de paragrafe (în cazul prozei), fie că e vorba de versuri ori de strofe (în cazul poeziei). Este un lucru

pe care cititorul poate să-1 facă cu ajutorul unei traduceri adecvate.

întrebările legate de conținut

Cea de-a doua categorie majoră de întrebări pe care le punem textului vizează conținutul dat de autor textului. „Conținutul” se referă la înțelesul cuvintelor, la relațiile gramaticale din interiorul propozițiilor și la determinarea textului original, acolo unde manuscrisele diferă. El include, de asemenea, un număr de elemente menționate anterior, în cadrul „contextului istoric”, ca de pildă: ce înseamnă un dinar, sau un drum de Sabat, sau „locurile înalte” etc.

Acestea sînt, în cea mai mare parte, întrebările referitoare la înțeles care se pun de regulă textului biblic. Cînd Pavel spune în 2 Corinteni 5:16: „Chiar dacă am cunoscut pe Hristos în felul lumii, totuși acum nu-L mai cunoaștem în felul acesta”, cel care citește se întrebă: Cine este „în felul lumii”, Hristos sau cel care-L cunoaște pe El? Modul în care înțelegem un text se modifică considerabil atunci cînd aflăm că „noi” nu-L mai cunoaștem pe Hristos „dintr-un punct de vedere lumesc” — aceasta fiind ceea ce vrea să spună Pavel, și nu că noi nu-L mai cunoaștem pe Hristos în viața Sa pămîntească.

Pentru a răspunde acestui gen de întrebări va fi nevoie, în general, să recurgem la ajutor din afară. Din nou, calitatea răspunsurilor date unor asemenea întrebări va depinde, de regulă, de calitatea surselor folosite. Acum este momentul în care e bine să consultăm, în sfîrșit, un comentariu exegetic bun. Este important însă să notăm că, oricît de necesară ar fi, uneori, consultarea unui comentariu, ea este *ultimul* lucru pe care trebuie să-1 facem.

Ajutoarele

În cea mai mare parte, deci, se poate efectua o exegeză bună cu un minimum de ajutor din afară, cu condiția ca acest

ajutor să fie de cea mai bună calitate. Am menționat patru asemenea ajutoare: un dicționar biblic bun, un manual biblic bun, o traducere bună și comentarii bune. Există, desigur, și alte tipuri de instrumente, în special pentru studiile tematice. Dar pentru citirea și studierea Bibliei carte de carte, acestea sînt uneltele esențiale.

Deoarece o traducere bună (sau, și mai bine, mai multe traduceri bune) reprezintă instrumentul absolut fundamental pentru cel care nu cunoaște limbile originale, următorul capitol este dedicat acestei probleme. Este important, de asemenea, să știi cum să alegi un comentariu bun, dar, acesta fiind ultimul lucru ce trebuie făcut, cartea se încheie cu un apendice despre comentarii.

AL DOILEA OBIECTIV: HERMENEUTICA

Deși cuvîntul „hermeneutică” acoperă de regulă întregul domeniu al interpretării, inclusiv exegeza, el este folosit și în sensul mai restrîns al căutării relevanței actuale a textelor antice, în cartea noastră îl vom folosi exclusiv cu acest sens, pentru a pune întrebările legate de semnificația Bibliei pentru „aici și acum”.

La urma urmelor, tocmai acest element — acest „aici și acum” — este cel care ne aduce la Biblie. Atunci de ce să nu începem cu el? De ce să ne mai ocupăm de exegeză? Negreșit, Duhul care a inspirat scrierea Bibliei poate să inspire la fel de bine și citirea ei. Într-un anume sens, acest lucru este adevărat și, prin cartea noastră, nu intenționăm să furăm cuiva bucuria lecturii devoționale a Bibliei și sentimentul de comunicare directă trăit într-o astfel de lectură. Citirea devoțională nu este însă singurul tip de lectură care trebuie practicat. E necesar să citim și pentru a învăța și a înțelege. Pe scurt, e nevoie să învățăm să *studiem* Biblia, studiu care, la rîndul său, va inspira lectura devoțională, ceea ce ne aduce înapoi la insistența noastră

asupra faptului că „hermeneutica” adecvată începe cu o „exegeză” temeinică.

Motivul pentru care *nu trebuie să începem* cu „aici și acum” este că *singurul control adecvat pentru hermeneutică se află în intenția inițială a textului biblic*. După cum am observat mai devreme în acest capitol, este vorba de „înțelesul evident” căutat. Altminteri, textele biblice pot fi făcute să însemne orice ar vrea cititorul. O asemenea hermeneutică devine pur subiectivă și cine mai poate spune care interpretare este corectă și care este greșită? Orice bază de evaluare dispare.

În contrast cu o asemenea subiectivitate, insistăm asupra faptului că înțelesul inițial al textului — atât cât stă în puterea noastră să-l discernem — este elementul, obiectiv de control. Sîntem convinși că botezul mormonilor pentru cei morți, pe baza versetului din 1 Corinteni 15:29, respingerea dumnezeirii lui Hristos de către martorii lui Iehova, modul în care mînuitorii de șerpi folosesc Marcu 16:18 sau propovăduirea „visului american” de către „evangheliștii prosperității” ca pe un drept creștin, pe baza pasajului din 3 Ioan 2, sînt toate interpretări incorecte. În fiecare caz, eroarea constă în hermeneutică, tocmai fiindcă hermeneutica lor nu este controlată de o exegeză bună. Ei au început cu „aici și acum” și au citit în textele respective înțelesuri care nu erau inițial acolo. Și ce anume l-ar putea feri pe om să-și ucidă fiica din cauza unui jurămint nesăbuit, așa cum a făcut lefta (Jud. 11:29-40)?

Se poate răspunde, desigur, că bunul-simț te ferește de asemenea nebunii. Din nefericire, bunul-simț nu este întotdeauna chiar așa de bun. Dorim să știm ce înseamnă Biblia *pentru noi* — și pe bună dreptate, dar nu o putem face să însemne orice ne place nouă și apoi să „atribuim” interpretarea respectivă Duhului Sfînt. Nu I se poate cere Duhului Sfînt să Se contrazică pe Sine și El este Cel care a inspirat intenția inițială. De aceea, ajutorul Său pentru noi va consta în descoperirea acestei semnificații inițiale și în călăuzirea noastră în încercarea de a

Este dificil să stabilești reguli în hermeneutică. De aceea, ceea ce vă oferim în capitolele următoare sînt linii călăuzitoare. S-ar putea să nu fiți de acord cu ele. Sperăm însă că obiecțiile dumneavoastră vor fi însoțite de dragoste creștină și că liniile noastre călăuzitoare vă vor stimula gîndirea, așa încît să ajungeți la concluzii proprii în aceste probleme.

2

INSTRUMENTUL DE BAZĂ - O TRADUCERE BUNĂ

Cele șaiszeci și șase de cărți ale Bibliei protestante au fost scrise inițial în trei limbi diferite: ebraică (cea mai mare parte a Vechiului Testament), aramaică (o limbă înrudită cu ebraica, folosită în jumătate din cartea lui Daniel și în jumătate din cea a lui Ezra) și greacă (întregul Nou Testament). Presupunem că majoritatea cititorilor noștri nu cunosc aceste limbi. Rezultă că, pentru ei, instrumentul de bază pentru citirea și studierea Bibliei îl constituie o traducere bună în limba lor maternă sau, după cum se va argumenta în acest capitol, *mai multe* traduceri bune în limba lor maternă.

Așa cum remarcam în capitolul anterior, simplul fapt că citim Cuvîntul lui Dumnezeu într-o traducere înseamnă că sîntem deja implicați într-un proces de interpretare — asta e așa, fie că ne place sau nu. Dar a citi o traducere nu este un lucru rău; este pur și simplu inevitabil. Înseamnă că, într-un anumit sens, cel care citește Biblia doar în traducere se află la cheremul traducătorului (traducătorilor), iar traducătorul trebuie adesea să hotărască ce vrea să spună de fapt originalul ebraic sau grecesc.

Problema care se ridică în cazul folosirii unei *singure* traduceri, oricît de bună ar fi, este că, astfel, pentru cel care o citește, opțiunile exegetice ale traducerii respective reprezintă Cuvîntul lui Dumnezeu. Desigur, se poate ca traducerea pe care o folosești să fie corectă, dar se poate și să fie greșită.

Nenumărate cazuri ilustrează această realitate¹. Ce se poate face, atunci?

Mai întâi, este bine să folosești în principal o singură traducere, cu condiția să fie una cu adevărat bună. Acest lucru te va ajuta în memorarea Scripturii și îți va da consecvență; de asemenea, dacă folosești una din traduceri bune, vei avea note pe margine în multe din locurile unde există dificultăți. Totuși, pentru *studierea* Bibliei ar trebui să folosești *mai multe* traduceri bine alese. Cel mai bun lucru ar fi să folosești traduceri despre care *știi mai dinainte că tind să difere între ele*. Ele vor scoate în evidență locurile în care există probleme exegetice. Pentru a rezolva aceste probleme va trebui, de regulă, să recurgi la ajutorul unui comentariu. Dar ce traducere să folosești și din care

Să luăm ca exemplu următoarele patru traduceri ale versetului 1 Corinteni 7:36:

KJV: „If a man think that he behaveth himself uncomely toward his virgin...”

[Dacă cineva crede că se poartă necorespunzător cu fecioara sa...!]

NASB: „If a man think that he is acting unbecomingly toward his virgin daughter...”

[Dacă cineva crede că se poartă nepotrivit cu fiica sa fecioară...]

NIV: „If anyone thinks he is acting improperly toward the virgin he is engaged to...”

[Dacă cineva crede că se poartă incorect cu fecioara cu care este logodit...]

NEB: „If a man has a partner in celibacy and feels that he is not behaving properly towards her...”

[Dacă un om are o parteneră în timpul celibatului și simte că nu se poartă cum se cuvine cu ea...]

KJV este foarte literală, dar nu prea utilă, deoarece lasă ambiguitate termenul „fecioară” și relația dintre „cineva” și „fecioara lui”. Un lucru însă poate fi absolut cert: Pavel nu a *intenționat* să fie ambiguu. El a intenționat una din cele trei opțiuni, iar corintenii, care au ridicat problema în scrisoarea lor, știau care este aceasta — într-adevăr, ei nu știau nimic despre celelalte două.

Trebuie notat aici că *nici una* din aceste trei versiuni nu este o traducere *greșită*, deoarece oricare din ele constituie o opțiune legitimă în ce privește intenția lui Pavel. Cu toate acestea, numai una din ele poate fi traducerea *corectă*; problema e care anume este aceasta? Din mai multe motive, NIV reflectă cea mai bună opțiune exegetică aici; totuși, dacă citești de regulă doar din NASB (care are cea mai puțin probabilă traducere pentru exemplul folosit), atunci ești angajat într-o *interpretare* a textului care se poate să nu fie cea corectă.

traducere să studiezi? Nimeni nu poate hotărî aici în locul tău. Alegerea ta însă *nu* trebuie să se mărginească la „pentru că îmi place” sau „pentru că e ușor de citit”. Noi dorim să-ți placă traducerea pe care o folosești și, dacă este într-adevăr bună, va fi ușor de citit. Totuși, pentru a face o alegere inteligentă, trebuie să cunoști câteva lucruri despre știința traducerii și despre diferitele traduceri existente în limba ta maternă.

ȘTIINȚA TRADUCERII

Există două tipuri de opțiuni pe care trebuie să le faci un traducător: opțiuni textuale și opțiuni lingvistice. Primele sînt legate de formularea efectivă a textului original. Celelalte sînt legate de teoria traducerii adoptată. , ...

Problema textului

Prima grijă a traducătorului este să se asigure că textul ebraic sau grecesc pe care îl folosește este cît mai aproape posibil de formularea originală, așa cum a ieșit ea de sub pana autorului (sau din mîna scribilor cărora le-a fost dictată). Asta a scris într-adevăr psalmistul? Sînt acestea întocmai cuvintele lui Marcu sau ale lui Pavel? La urma urmelor, de ce ar crede cineva altfel?

Deși detaliile problematicii textuale ale Vechiului și Noului Testament diferă, principalele dificultăți sînt aceleași: (1) nu există nici un exemplar (manuscris) original; (2) ceea ce există sînt mii de copii (inclusiv exemplare ale traducerilor foarte timpurii) scrise de mîna și copiate de multe ori cu mîna, pe parcursul unei perioade de aproximativ 1400 de ani; (3) cu toate că marea majoritate a manuscriselor care, pentru ambele Testamente, provin din ultima parte a perioadei medievale seamănă foarte mult între ele, aceste manuscrise mai tîrzii diferă semnificativ de exemplarele și traducerile mai timpurii. De fapt,

există peste cinci mii de manuscrise grecești conținând întregul Nou Testament sau părți din el — precum și câteva mii de astfel de manuscrise în latină, dar nu există două care să fie identice.

Așadar, problema care se ridică este de a examina cu atenție întregul material disponibil, de a compara locurile în care manuscrisele diferă (acestea sînt denumite „variante”) și de a determina care dintre variante prezintă erori și care dintre ele are cea mai mare probabilitate de a reprezenta textul original. Deși poate părea o sarcină uriașă — și într-un fel este — traducătorul nu disperă, deoarece el știe cîte ceva despre critica textuală, știința care încearcă să descopere textul original al documentelor antice.

Nu este scopul nostru să oferim aici un manual de critică textuală. Informații suplimentare pot fi găsite într-o formă convenabilă în articolele scrise de Bruce Waltke (Vechiul Testament) și Gordon Fee (Noul Testament) în *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual* [Critica biblică: istorică, literară și textuală], Zondervan, Grand Rapids: 1978. Scopul nostru aici este să oferim o serie de informații fundamentale despre critica textuală, ca să înțelegeți de ce e necesar ca traducătorii să efectueze această muncă și să înțelegeți mai bine notele de pe marginea traducerii pe care o folosiți, note de genul: „Alte surse din antichitate adaugă...”; sau: „Unele manuscrise nu au...”

În ce privește scopul acestui capitol, trebuie să ținem cont de trei lucruri:

1. *Critica textuală este o știință care lucrează sub egida unor elemente de control alese cu grijă.* Există două tipuri de dovezi pe care traducătorul le ia în considerare atunci cînd efectuează o opțiune textuală: dovezi externe (caracterul și calitatea manuscriselor) și dovezi interne (tipurile de greșeli făcute de copiiști). Experții au uneori păreri diferite în ce privește greutatea ce trebuie acordată unuia sau altuia din aceste tipuri de dovezi, dar toți sînt de acord că o combinație între

dovezi externe puternice și dovezi interne puternice face ca marea majoritate a deciziilor să fie, în bună măsură, o problemă de rutină. Cît despre restul cazurilor, cînd aceste două tipuri de dovezi par să se bată cap în cap, deciziile sînt mai dificile.

Dovezile externe privesc calitatea și vechimea manuscriselor care susțin o anumită variantă. Pentru Vechiul Testament, problema se reduce de obicei la o alegere între manuscrisele ebraice, care aproape toate au copii medievale, și manuscrisele traducerii în limba greacă (Septuaginta [LXX]), care sînt mult mai timpurii. Experții au demonstrat că manuscrisele ebraice reflectă în mare măsură un text foarte vechi; totuși, acesta necesită adesea corecturi, care se fac cu ajutorul Septuagintei. Uneori, nici varianta ebraică, nici cea greacă nu par să aibă un sens acceptabil, caz în care e necesară efectuarea unei interpretări conjuncturale.

Pentru Noul Testament, cele mai bune dovezi externe s-au păstrat în Egipt. Cînd aceste dovezi timpurii sînt sprijinite de dovezi la fel de timpurii din alte părți ale Imperiului Roman, asemenea dovezi sînt considerate, de regulă, conclusive.

Dovezile interne se referă la copii și autori. Cînd traducătorii sînt confrunțați cu necesitatea optării între două sau mai multe variante, ei pot detecta, de regulă, cînd există vreo greșală, deoarece obiceiurile și tendințele scribilor au fost analizate atent de experți și sînt acum bine cunoscute. În general, presupunem că varianta care explică cel mai bine felul în care au apărut toate celelalte este cea care reprezintă textul original. Este totodată important ca traducătorii să cunoască stilul și vocabularul unui anumit autor biblic, deoarece și aceste elemente contribuie la luarea deciziilor în privința textului.

Așa cum am observat deja, pentru marea majoritate a variantelor descoperite printre manuscrise, dovezile externe cele mai bune (sau bune) se combină cu cele mai bune dovezi

interne, oferindu-ne un grad extrem de ridicat de certitudine cu privire la textul original.¹

'Acest lucru poate fi ilustrat la nesfârșit prin simpla comparare a traducerii KJV (care a avut la bază manuscrise tîrzii, de o calitate slabă) cu o traducere contemporană, cum este RSV sau NIV. Vom observa trei variante ca ilustrații ale muncii depuse de critica textuală:

1 Samuel 8:16
 KJV: „your goodliest young men and your asses”
 [pe cei mai buni tineri și catîri ai voștri]
 NIV: „the best of your cattle and donkeys”
 [pe cei mai buni boi și măgari ai voștri]

Textul din NIV („boi ai voștri”) provine din Septuagintă, o traducere în limba greacă a Vechiului Testament, de mare fidelitate în general, făcută în jurul anilor 250-150 î.Hr. KJV urmărește textul ebraic medieval, spunînd „tinerii voștri” — un termen puțin probabil să fi fost folosit în paralel cu „măgarii”. Originea acestei copieri greșite a textului ebraic pe care l-a urmat KJV este ușor de înțeles. În ebraică, cuvîntul pentru „tinerii voștri” se scria *bhrykm*, în timp ce „boii voștri” era *bqrykm*. Copierea incorectă a unei singure litere de către un scrib a dus la o schimbare de sens. Septuagintă a fost tradusă cu cîva timp înainte să se facă greșeala de copiere, așa că ea a păstrat varianta originală: „boii voștri”. Schimbarea accidentală în „tinerii voștri” s-a făcut mai tîrziu, afectînd manuscrisele ebraice medievale, dar prea tîrziu pentru a afecta Septuagintă premedievală.

Marcu 1 : 2 ;
 KJV: „As it is written in the prophets...”
 [După cum este scris în profeți...]
 NIV: „It is written in Isaiah the prophet...”
 [Este scris în Isaia profetul...]

Textul din NIV se găsește în toate manuscrisele grecești timpurii mai bune. Este totodată singurul text găsit în toate traducerile timpurii (latină, coptă și siriacă) și este singurul text cunoscut de toți Părinții Bisericii, cu o singură excepție, înainte de secolul al IX-lea. Este ușor să înțelegem ce s-a întîmplat în manuscrisele grecești mai tîrzii. Deoarece citatul care urmează este o combinație între Maleahi 3:1 și Isaia 40:3, un copist de mai tîrziu „a corectat” textul original al lui Marcu pentru a-l face mai exact.

1 Corinteni 11:29
 KJV: „ne that eateth and drinketh unworthily”
 [cel care mănîncă și bea în chip nevrednic]

Trebuie să observăm aici că, în mare măsură, traducătorii lucrează cu texte ebraice și grecești editate de experți pe baza unei munci atente și riguroase. Pentru Noul Testament, acest lucru înseamnă că „cel mai bun text” a fost deja stabilit de învățații care sînt experți în acest domeniu. Dar înseamnă, de asemenea, că, pentru ambele Testamente, traducătorii înșiși au acces la un „aparatură” (informațiile textuale din notele de la subsol) care include variantele semnificative, împreună cu manuscrisele ce le susțin.

2. *Deși critica textuală este o știință, ea nu este o știință exactă, deoarece are de-a face cu prea multe variabile umane.* Uneori, în special atunci cînd traducerea este o lucrare colectivă, traducătorii se împart și ei în diferite tabere, fiecare susținînd că o anumită variantă reprezintă textul original și că anumite erori aparțin scribilor. De obicei, în asemenea cazuri, opțiunea majorității va fi cea regăsită în traducere, în timp ce decizia minorității va fi cea conținută în notele de pe margine.

Motivul acestei incertitudini este fie faptul că cele mai bune dovezi privitoare la manuscrise vin în conflict cu cea mai bună explicație a alterării textului, fie că dovezile prezentate de manuscrise se împart în mod egal de ambele părți și fiecare variantă poate explica modul în care s-a născut cealaltă.¹

NIV: „anyone who eats and drinks”
[oricine mănîncă și bea]

Cuvîntul „nevrednic” nu se găsește în nici unul din manuscrisele grecești mai timpurii și mai bune. Prezența lui în traducerile latine și în manuscrisele grecești mai tîrzii poate fi ușor explicată ca o completare făcută din versetul 27, în care toate manuscrisele cunoscute au cuvîntul „nevrednic”. Nu există nici o explicație satisfăcătoare pentru dispariția sa din versetul 29, din toate manuscrisele timpurii, dacă ar fi fost acolo inițial.

¹Putem ilustra acest lucru cu 1 Corinteni 13:3:

NIV, textul: „surrender my body to the flames”
[dacă mi-aș da trupul să fie ars]

NIV, nota: „surrender my body that I may boast”
[dacă mi-aș da trupul ca să mă laud]

Iată ce vrem să spunem prin faptul că traducătorii trebuie să efectueze opțiuni textuale și astfel se explică și unul din motivele pentru care, uneori, traducerea diferă între ele — precum și motivul pentru care traducătorii sînt și interpreți, întrebarea „Cum să alegem o traducere modernă?” ne conduce la celelalte tipuri de opțiuni pe care trebuie să le facă traducătorii.

Problemele de limbă

Următoarele două tipuri de opțiuni — verbale și gramaticale — ne aduc la știința propriu-zisă a traducerii. Problema privește modul de transferare a cuvintelor și ideilor dintr-o limbă în alta.

În greacă, diferența constă într-o singură literă: *kauthesomai* / *kauchesomai*. Ambele variante au argumente timpurii în favoarea lor și ambele prezintă dificultăți inerente pentru interpretare (1 Corinteni a fost scris cu mult înainte de martirizarea creștinilor prin ardere; totuși, ne e greu să găsim un sens adecvat pentru „ca să mă laud”), lată unul din locurile în care va fi nevoie, probabil, de un comentariu bun, pentru a putea decide ce variantă să alegem.

Exemplul de mai sus constituie, totodată, o ocazie bună pentru a ne referi la o problemă discutată în capitolul anterior. Veți observa că alegerea textului corect este una din întrebările de *conținut*. Un exeget bun trebuie să știe, dacă este posibil să știe, care dintre aceste cuvinte este cel pe care l-a scris Pavel într-adevăr. Pe de altă parte, trebuie de asemenea notat că, în ultimă instanță, în acest caz *ideea* lui Pavel este aici prea puțin afectată de alegere. În orice caz, el vrea să spună că dacă cineva își oferă trupul pentru vreo formă extremă de sacrificiu sau pentru ceva similar, dar îi liDsește dragostea, fapta lui nu are nici o valoare.

Înainte de a trece la cel de-al doilea motiv pentru care traducerea diferă, trebuie să facem o precizare în legătură cu traducerea King James Version.

KJV este nu numai cea mai larg folosită traducere din lume, ci este și o expresie a limbii engleze clasice. Într-adevăr, ea a creat tipare care vor rămîne pentru totdeauna săpate în limba engleză. Totuși, pentru Noul Testament, singurul text grecesc disponibil pentru traducătorii din 1611 se baza pe manuscrise tîrzii, care acumulasera greșelile a peste o mie de ani de copiere. Puține dintre aceste greșeli — și trebuie să notăm că sînt multe — produc diferențe doctrinare, dar adesea ele modifică la drept vorbind înțelesul unor texte specifice.

De aceea, pentru studiu *ar trebui să folosim mai bine orice traducere modernă în locul traducerii KJV*.

Pentru a înțelege diferitele teorii care stau la baza traducerilor noastre moderne, e necesar să ne familiarizăm cu următorii termeni tehnici:

Limba originalului: Limba din care se traduce; în cazul nostru, ebraica, aramaica sau greaca.

Limba receptoare: Limba în care se traduce (engleza, româna etc).

Distanța istorică: Privește diferențele care există între limba originalului și limba receptoare, atât în probleme de cuvinte, gramatică și expresii, cât și în probleme de cultură și istorie.

Teoria traducerii: Se referă la distanța pe care cineva este dispus să o parcurgă în construirea unei punți peste prăpastia care desparte cele două limbi. De exemplu, să traducem cuvântul *candelă* ca „lanternă” sau „torță” în culturile în care lanterna sau torța slujesc aceluiași scop căruia i-a servit odinioară candela? Sau trebuie tradus „candelă” și lăsat cititorul să-și construiască singur puntea între cele două limbi? Trebuie să traducem „*sărutare sfântă*” prin „strângerea mâinii cu dragoste creștină” în culturile în care sărutul în public este considerat un gest indecent?

Observați felul în care acești trei termeni se aplică următoarelor teorii de bază ale traducerii:

Literală: încercarea de a traduce urmărind cât mai îndeaproape posibil cuvintele și expresiile din limba originală, dar în așa fel încât traducerea să aibă totuși sens în limba receptoare. O traducere literală va păstra distanța istorică intactă în toate punctele.

Liberă: încercarea de a traduce *ideile* dintr-o limbă într-alta, cu o preocupare mai mică pentru utilizarea exact a aceluiași cuvinte ca în original. O traducere liberă, denumită uneori și parafrazare, încearcă să elimine cât se poate mai mult din distanța istorică.

Echivalentul dinamic: încercarea de a traduce cuvintele, expresiile și construcțiile gramaticale ale limbii originale în

echivalentele exacte din limba receptoare. O asemenea traducere păstrează distanța istorică în toate problemele istorice și în majoritatea celor privitoare la fapte, dar „aduce la zi” problemele de limbă, gramatică și stil.

Traducătorii nu sînt întotdeauna consecvenți, dar una din aceste teorii va predomina în demersul traducătorului. Uneori, traducerile literale sau libere se întîmplă să exagereze, cum este cazul lui Clarence Jordan care, în versiunea Cottonpatch, traduce Epistola lui Pavel către romani ca „Epistola lui Pavel către Washington” (!), în timp ce Robert Young, într-o traducere literală publicată în 1862, transformă 1 Corinteni 5:1 în următoarea versiune imposibilă:¹ „Curvia se aude de fapt despre voi, și asemenea curvie cum nici nu se pomenește între neamuri — pînă acolo încît cineva se culcă cu soția tatălui [!]”.

Cea mai bună teorie a traducerii este cea a echivalentului dinamic. O traducere literală este adesea utilă ca sursă *secundară*; ea îți dă încredere, arătîndu-ți cum sună de fapt textul în greacă sau în ebraică. O traducere liberă poate fi de asemenea folositoare — pentru a ne stimula gîndirea, sugerînd sensul posibil al textului.²

Problema pe care q ridică o traducere literală este că păstrează distanța acolo unde nu trebuie — în limbaj și în

„Whoredom is actually heard of among you, and such whoredom as is not even named among the nations — as that one hath the wife of the fatherU”

Cele cîteva traduceri în iimba engleză ale întregii Biblii, care sînt acum ușor accesibile, ar putea fi plasate pe o scală a distanței istorice în următorul mod, oarecum arbitrar:

literală		echivalent dinamic		liberă	
KJV	RSV	NIV	GNB PHILLIPS	LB	
NASB		NASB	JB		
			NEB		

Traducerea de bază pentru lectură și studiu ar trebui să fie o traducere de genul NIV.

gramatică. Astfel, traducătorul, traducînd din greacă sau ebraică, creează, într-o limbă în care nu se vorbește și nici nu se scrie așa, o construcție care altminteri nu ar fi riciodată utilizată, nici în scris, nici oral.¹

A doua problemă pe care o prezintă traducerile literale este că fac adesea ca varianta din limba receptoare să fie ambiguă, în timp ce textul din greacă sau ebraică era suficient de clar pentru destinatarii săi inițiali.²

Pe de altă parte, problema care apare la traducerile libere, în special dacă sînt folosite pentru studiu, este că traducătorul îl modernizează prea mult pe autor. În plus, o asemenea „traducere” se apropie adesea mai mult de comentariu. O traducere liberă este *întotdeauna* făcută de un singur traducător și, dacă traducătorul nu este și un exeget priceput, care cunoaște problemele *tuturor* pasajelor biblice, există pericolul ca cititorul să fie indus în eroare.³

Este ca și cum ai traduce „*casă albă*” din românește în engleză ca „house white”. De exemplu, nici un vorbitor nativ de limbă engleză nu ar fi spus vreodată „cărboni de foc” (KJV, Romani 12:20). Expresia respectivă este o redare literală a construcției din greacă. De fapt, în engleză ea *înseamnă* „cărboni aprinși” (NIV) sau „cărboni încinși” (NEB).

²De exemplu, în 2 Corinteni 5:16, expresia greacă *kata sarka* poate fi tradusă literal „țto know) according to the flesh [(să cunosc) potrivit cu carnea]” (cum este în NASB). Această formulare nu este însă una obișnuită în engleză. Mai mult, fraza este ambiguă: cine este „potrivit cu carnea”, persoana care *este cunoscută*, variantă care pare a fi sugerată de NASB, și în care caz textul ar însemna ceva de genul „potrivit aparenței lor exterioare”? Sau persoana care „*cunoaște*” face lucrul acesta „potrivit cărnii”, caz în care textul înseamnă „dintr-un punct de vedere lumesc”? Textul din greacă este clar de această dată, iar NIV îl traduce corect: „Așa că de acum încolo [de cînd am fost înviați la o viață nouă, v. 15] noi nu mai privim pe nimeni dintr-un punct de vedere lumesc”.

Acest lucru este adevărat în special în ce privește traducerea atât de populară, dar din păcate nu într-un totu exactă, *livmg Bible* [Biblia pe înțelesul tuturor]. Putem suporta traduceri de genul „lanternă” (Psalmi 119:105), sau „strîngerii de mîna” (1 Petru 5:14), sau „clătite” (Genesa 18:6), dar a traduce în 1 Corinteni 12-14 cuvîntul grecesc *charismata* („daruri duhovnicești”) ca „aptitudini deosebite” înseamnă a-ți lua o libertate prea mare. Traducerea *Living Bible* pentru 1 Corinteni 11:10: „ca semn că ea se află sub autoritatea bărbatului”, induce puternic în eroare deoarece originalul implică faptul că *fermeia* are autoritate. În 1

Modul diferit în care rezolvă traducătorii problema „distanței istorice” poate fi cel mai bine observat prin ilustrarea câtorva din problemele implicate.

1. *Unitățile de măsură pentru greutate, lungime și bani.* Acest domeniu este deosebit de dificil. Ce va face traducătorul? Va translitera termenii din ebraică și greacă („efă”, „omer” etc), sau va încerca să găsească echivalentul contemporan al acestora, „litri” și „metri”? În numai câțiva ani, inflația poate face praf echivalentul monetar. Problema se complică și mai mult prin faptul că unitățile de măsură sînt folosite adesea pentru a sugera contraste sau rezultate surprinzătoare, ca în Matei 18:24-28 sau Isaia 5:10. A translitera în asemenea cazuri înseamnă a-l face pe cititor să piardă ideea pasajului.'

Noi sîntem de părere că, fie echivalentele, fie transliterațiile cu note pe margine constituie cea mai bună procedură pentru

Petru 5:13, autorul folosește în mod deliberat denumirea criptică de *Babilon* pentru Roma; negreșit, e mai bine să oferi o explicație, decît să traduci „Roma” în loc de Babilon și să distrugi astfel limbajul deliberat criptic al lui Petru. Oricît de ușor ar fi de citit, *Living Bible* are prea multe inexactități și reformulări pentru a fi singura — sau chiar principala — Biblie a cuiva.

¹KJV, urmată îndeaproape de RSV, a fost inconsecventă în aceste privințe. În cea mai mare parte a lor au transliterat, de aceea citim în ele despre „bați”, „efe”, „omeri”, „sicii (shekeli)” și „talași”. Totuși, ebraicul *ammah* a fost tradus „cot”, *zereh* a fost tradus „palmă (șchioapă)”, iar grecescul *mna* (mină) a devenit britanicul „pound (livră)”, în timp ce *denarius* a devenit doar un „penny”. Pentru americani, aceste opțiuni fie nu au avut sens, fie au indus în eroare.

NASB folosește „cot” și „palmă”, dar în rest transliterează consecvent, după care precizează echivalentul englezesc pe margine (cu excepția lui Ioan 2:6, unde transliterația se află pe margine!). Același procedeu a fost adoptat și de NIV, cu excepția „coșilor”, care sînt transformați în „picioare”, și toate notele de pe margine sînt date atît în sistemul englezesc, cît și în echivalentul lor metric. Din păcate, nici una din ele nu dă o notă explicativă la Matei 20:2, unde faptul că dinarul („leul”) era salariul pentru o zi de muncă obișnuită este important pentru pildă; mai mult, în Marcu 14:5, ele abandonează complet principiul de mai sus, traducind cei trei sute de dinari prin echivalentul lor („mai mult decît plata pentru un an de lucru”).

După cum era de așteptat, *Living Bible* (Biblia pe înțelesul tuturor) transformă totul în echivalente, care se dovedesc însă adesea inexacte, iar transformarea dinarilor în dolari la cursul de schimb din 1960 este, în cel mai bun caz, o procedură preară.

majoritatea greutăților și dimensiunilor. Totuși, folosirea echivalentelor este cert preferabilă în pasaje de genul lui Isaia 5:10 și Matei 18:24-28.'

2. *Eufemismele*. Aproape toate limbile au eufemisme pentru probleme legate de sex și toaletă. În asemenea cazuri, traducătorul are trei opțiuni: (1) să traducă literal, dar să-l lase pe cititor pradă nedumeririi sau supozițiilor; (2) să traducă *echivalentul literal*, dar să-l ofenseze sau să-l șocheze pe cititor, sau (3) să traducă printr-un *eufemism echivalent*.

Opțiunea 3 este, probabil, cea mai bună dacă există un eufemism adecvat. În caz contrar, este de preferat să aleagă

Observați claritatea acestor versete în traducerea GNB, în comparație cu traducerea NASB:

Isaia 5:10

NASB: „For ten acres of vineyard will yield only one bath of wine. And a homer of seed will yield but an ephah of grain.”

[Căci chiar zece acri (pogoane) de vie nu vor da decât un bat. Și un omer de sămînță nu va da decât o efă de cereale.]

GNB: „The grapevines growing on five acres of land will yield only five gallons of wine. Ten bushels of seed will produce only one bushel of grain.”

[Vița de vie care crește pe cinci acri de pământ va da doar cinci galoane n galon = 4,54 l în Anglia și 3,78 Hn SUA, n.trad.) de vin. Zece banițe (unitate de măsură pentru cereale = 36,3 l, n.trad.) de sămînță vor produce doar o baniță de grîne.]

Matei 18:24,28

NASB: „There was brought to him one who owed him ten thousand talents... But that slave went out and found one of his fellow slaves who owed him a hundred denarii.”

[I s-a adus unul care îi datora zece mii de talanți... Dar robul acela a ieșit afară și a întîlnit pe unul din tovarășii lui de slujbă, care îi datora o sută de dinari.]

GNB: „One of them was brought in who owed him millions of dollars... Then the man went out and met one of his fellow servants who owed him a few dollars.”

[I s-a adus unul care îi datora milioane de dolari... Apoi, omul a ieșit afară și l-a întîlnit pe unul din tovarășii săi de slujbă, care îi datora cîțiva dolari.]

opțiunea 2, în special în probleme care nu mai necesită eufemisme în limba în care traduce.¹

3. *Vocabularul*. La el se gîndesc majoritatea oamenilor cînd e vorba de traducere. Pare o muncă atît de simplă: să găsești cuvîntul din limba receptoare care înseamnă același lucru ca și cuvîntul ebraic sau grecesc. Dar tocmai descoperirea cuvîntului potrivit face traducerea atît de dificilă. Parte din dificultate o constituie nu numai alegerea unui cuvînt adecvat din limba receptoare, ci și alegerea celui cuvînt care să nu aibă conotații deosebite de cele ale limbii originale.

Problema este complicată și mai mult de faptul că unele cuvinte grecești sau ebraice au o sferă de înțelesuri diferită, inexistentă în limba în care se traduce. În plus, unele cuvinte pot avea mai multe nuanțe, precum și două sau mai multe înțelesuri, considerabil diferite. Iar un joc deliberat de cuvinte este, de regulă, imposibil de tradus dintr-o limbă într-alta.²

De exemplu, este de preferat ca vorbele Rahelei să fie traduse „Sînt la ciclu” (Genesa 31:35 NIV; vezi GNB) în locul traducerii literale „Mi-a venit rînduiala femeilor” (NASB, KJV, RSV). Pentru aceeași expresie, în Genesa 18:11 traducerea GNB este consecventă („Sara a încetat să mai aibă ciclul lunar”), în timp ce NIV este mult mai liberă („Sara trecuse de vîrsta procreației”). În mod similar, „el a silît-o și s-a culcat cu ea” (2 Samuel 13:14 KJV) devine simplu „El a violat-o” în NIV și GNB.

Pot exista însă și pericole, în special cînd nici traducătorii înșiși nu prind sensul expresiei pe care o traduc, după cum se poate vedea în traducerile din NIV, GNB și LB ale lui 1 Corinteni 7:1: „Este bine pentru un bărbat să nu se căsătorească”. În toate celelalte cazuri în care a fost folosită în antichitate, expresia „să se atingă de o femeie” însemna a avea contact sexual cu o femeie și nu a însemnat niciodată ceva apropiat de „a te căsători”. Aici este de preferat NAB, care a găsit un eufemism echivalent: „Este mai bine pentru un bărbat să nu aibă relații cu o femeie”.

Am văzut deja modul în care diferite traduceri au ales să traducă „fecioară” în 1 Corinteni 7:36. De asemenea, în capitolul 1 am constatat dificultatea traducerii cuvîntului *sarx* („carne”) din scrierile lui Pavel. În majoritatea cazurilor, aproape orice altă variantă este mai bună decît traducerea literală „carne”. NIV rezolvă admirabil traducerea acestui cuvînt: „fire păcătoasă”, cînd Pavel pune în contrast „carnea” și „duhul”, dar „fire omenească” în Romani 1:3, unde se referă la originea davidică a lui Isus; „dintr-un punct de vedere lumesc” în 2 Corinteni 5:16, menționat mai sus (vezi 1 Corinteni 1:26: „potrivit standardelor omenești”),

Acest tip de problemă poate fi ilustrat cu numeroase exemple și este unul din motivele pentru care traducerea prin echivalentul dinamic este preferabilă unei traduceri literale.

4. *Morfologia și sintaxa.* Deși majoritatea limbilor indo-europene au multe asemănări, fiecare limbă are structurile sale preferate în ce privește modul de legare a cuvintelor și ideilor în propoziții. Cu precădere în aceste puncte este de preferat traducerea prin echivalentul dinamic. O traducere literală tinde să forțeze sau să neglijeze structurile obișnuite din limba receptoare prin transferarea directă a sintaxei și gramaticii limbii originale. Astfel de transferuri directe sînt *posibile*, de regulă, în limba receptoare, dar ele sînt rareori *preferabile*.¹

și „trup”, unde acesta îi este înțelesul (ca în Coloseni 1:22).

Pentru a ilustra cele spuse, dintre sute de exemple am ales doar două, unul din greacă și unul din ebraică.

a. Una din caracteristicile limbii grecești este preferința pentru ceea ce se cunoaște sub numele de construcții genitivale. Genitivul este cazul obișnuit pentru posesie, de exemplu: „my book [cartea mea]”. Într-un asemenea caz — cu adevărat posesiv — se poate traduce și „the book of me [cartea a mea]”, dar sună sîngaci. Totuși, alte cazuri posesive, cum ar fi „God’s grace [harul lui Dumnezeu]”, nu înseamnă într-afîit că, de exemplu, Dumnezeu posedă harul, cît că El îl dă sau că acesta vine de la El. Asemenea cazuri posesive „neadevărate” pot fi întotdeauna traduse prin „harul *lui* Dumnezeu”.

Limba greacă conține o mare abundență de genitive de genul celor de mai sus și care sînt folosite, de exemplu, ca adjective descriptive pentru a desemna sursa, pentru a implica relații speciale între două substantive etc. O traducere literală le-ar transfera exact, dar adesea cu rezultate stranii, de genul „cărbunilor de foc” menționați mai sus sau a „cuvîntului puterii Sale [the word of His power]” (Evrei 1:3 KJV). Ambele sînt în mod clar genitive adjectivale sau descriptive, care în NIV sînt traduse mai corect prin „cărbuni aprinși” și „puternicul Său cuvînt [his powerful word]”. Similar, „statornicie a nădejzii” din NASB (1 Tes. 1:3) și „bucurie a Duhului Sfînt” (1:6) sînt traduse de NIV prin „răbdare inspirată de nădejde” și „bucurie dată de Duhul Sfînt”. Traducerile din NIV nu numai că sînt de preferat, dar sînt și mai exacte, deoarece oferă un echivalent autentic în locul unui mod literal grecesc de exprimare care, în limba engleză, aproape că nu are sens.

E destul de interesant că, într-unui din puținele locuri în care KJV (urmată de RSV, dar nu de NASB) a oferit o variantă apropiată de un echivalent (1 Corinteni 3:9), traducătorii nu au prins deloc semnificația genitivului. Se pare că au fost induși în eroare de cuvîntul *tovarāši de slujbā* și de aceea au tradus: „căci noi sîntem lucrători împreună cu Dumnezeu: voi sînteți ogorol lui Dumnezeu,

clădirea lui Dumnezeu". Dar în propoziția lui Pavel, de fiecare dată când apare cuvîntul *Dumnezeu*, avem în mod clar un genitiv *posesiv*, cu accentul pus atît pe *noi* (Pavel și Apolo), cît și pe *voi* (Biserica definită ca ogorul și clădirea lui Dumnezeu), ca aparținîndu-l Lui. Textul este tradus corect în NIV astfel: „Căci noi sîntem tovarăși de lucru; voi sînteți ogorul lui Dumnezeu, clădirea lui Dumnezeu”. Ideea lui Pavel reiese și mai clar din NAB: „Noi sîntem conlucrătorii lui Dumnezeu, în timp ce voi sînteți recolta lui Dumnezeu, clădirea Sa”.

b. în Vechiul Testament, traducătorii versiunii KJV au urmat de mii de ori în mod rigid ordinea din ebraică a cuvintelor, într-un mod care nu a avut ca rezultat o engleză obișnuită, idiomatice. Ați observat vreodată, de exemplu, cîte versete (sau propoziții) din KJV încep cu cuvîntul *și*? Citiți Genesa 1 și veți observa că, exceptînd versetul 1 (singura excepție), fiecare verset din capitol începe cu *și*, în total de treizeci de ori. Comparați aici cu NIV. Numărul de apariții ale cuvîntului *și* se reduce la unsprezece, îmbunătățind în același timp cursivitatea limbii, făcînd-o să sune mai natural. -

Traducătorii versiunii NIV au realizat o traducere îmbunătățită, ținînd cont de faptul că marea majoritate a propozițiilor din proza ebraicii Vechiului Testament încep cu una din cele două forme ale cuvîntului „și”. Cuvîntul tradus prin „și” apare chiar și atunci cînd nu există absolut nimic care să-l precedă și de care să se lege în mod logic propoziția. De fapt, șase cărți din Vechiul Testament (Iosua, Judecători, 1 Samuel, Ezra, Rut și Estera) încep în ebraică prin cuvîntul *și*, deși, evident, ele nu urmează după nimic. În consecință, gramaticienii ebraici recunosc acum că „și” la începutul propoziției este practic echivalentul folosirii literei mari la începutul propoziției. De aici: nu rezultă că ebraicul „și” nu trebuie tradus *niciodată* prin „și”; ci doar că el are sensul de „și” doar *uneori*, cu certitudine nu în majoritatea cazurilor, aceasta fiind cea mai bună traducere în limba noastră. În majoritatea cazurilor, va fi suficientă simpla începere a propozițiilor cu o literă mare.

Un alt exemplu este expresia din KJV „și s-a întîmplat că”, expresie care nu mai este folosită în limba engleză în vorbirea curentă și era rar folosită chiar și în secolul al XVII-lea, cînd a apărut versiunea KJV. Deoarece această formă verbală narativă ebraică a fost urmată în mod literal și rigid, a rezultat traducerea „și s-a întîmplat că”, formulare care ulterior a ocupat o poziție proeminentă în stilul Vechiului Testament, dar nici într-un alt loc în limba engleză. Am auzit odată o predică despre conceptul că toate lucrurile sînt temporare și că, în cele din urmă, vor trece (vezi 1 Cor. 13:8-10), pe baza frecvenței expresiei „și s-a întîmplat că [and it came to pass away]” pe care predicatorul a înțeles-o în mod greșit ca însemnînd „și a ajuns să treacă [and it came *in order* to pass away]”. De fapt, traducătorii versiunii NIV nu traduc pe bună dreptate în acest fel propoziția ebraică. O traducere judicioasă a ebraicii în engleză necesită o *semnificație* echivalentă, nu un cuvînt sau un tip de propoziție echivalent.

DESPRE ALEGEREA UNEI TRADUCERI ÎN LIMBA ENGLEZA

Am încercat să vă ajutăm să alegeți o traducere. Vom încheia cu câteva observații rezumative despre câteva din traducerile existente în limba engleză.

Mai întâi, trebuie menționat' faptul că nu am încercat să fim exhaustivi. Mai există și alte traduceri ale întregii Biblii pe care nu le-am inclus în discuția noastră, ca să nu menționăm cele peste șaptezeci și cinci de traduceri ale Noului Testament care au apărut în secolul al XX-lea. Multe dintre ele sînt foarte bune și merită să fie folosite (de exemplu Weymouth, 1903; Helen Montgomery, 1924; Williams, 1973). Printre ele, există și unele traduceri mai libere, două dintre ele fiind o alegere mult mai bună decît *Living Bible* [Biblia pe înțelesul tuturor], avînd un grad mai ridicat de acuratețe; [Phillips, 1974; F.F. Bruce (numai Epistolele lui Pavel), 1965].

Printre traducerile întregii Biblii care nu au fost discutate aici, există câteva afectate de prejudecăți teologice, cum ar fi *New World Translation* [Noua traducere universală] a martorilor lui Iehova (1961). Este o traducere extrem de literală, plină de doctrinele eretice ale acestei secte. Alte traduceri sînt excentrice, cum ar fi cea a lui George Lamsa (1940), care a crezut că o traducere siriacă din jurulanului 400 d.Hr. deține cheia tuturor problemelor. Ar trebui inclusă aici, probabil, și *Amplified Bible* [Biblia amplificată}, care și-a cîștigat o popularitate mult mai mare decît merită. Este de preferat să folosești mai multe traduceri, observînd locurile în care diferă între ele, după care să verifici respectivele diferențe într-o altă sursă, decît să ajungi să crezi că, într-o anumită propoziție, un cuvînt poate avea oricare înțeles din mai multe, lăsîndu-i cititorului sarcina să aleagă varianta care îi place mai mult.

Care traducere ar trebui citită atunci? Am îndrăzni să vă sugerăm că NIV este cea mai bună traducere disponibilă. GNB și NAB sînt, de asemenea, deosebit de bune.' Ar fi bine să aveți două din aceste trei traduceri sau pe toate trei. NIV este traducerea unui comitet alcătuit din cei mai buni experți de tradiție evanghelică; NAB este traducerea unui comitet format din cei mai buni experți de tradiție catolică americană. GNB este o traducere remarcabilă, efectuată de un singur expert, Robert G. Bratcher, care s-a consultat frecvent cu alți experți și care, datorită

competenței sale lingvistice, a aplicat sistematic conceptul echivalentului dinamic în traducerea sa.

Împreună cu una sau mai multe din aceste traduceri, ar fi bine să folosiți NASB, RSV ori ambele. Aceste traduceri sînt încercări de modernizare a versiunii KJV. Traducătorii au folosit texte originale mai bune și au eliminat astfel majoritatea elementelor intercalate din KJV. În același timp, ei au încercat să urmeze îndeaproape *limbajul* versiunii KJV și totuși să-l modernizeze. Dintre cele două versiuni, RSV este o traducere englezească cu mult mai bună; NASB seamănă mult mai mult cu KJV, deci este mult mai literală — pînă acolo încît ajunge să fie prea rigidă.

Împreună cu una sau mai multe din aceste traduceri, vă recomandăm să consultați totodată fie NEB sau JB, fie ambele. Ambele sînt traduceri efectuate de colective. NEB este produsul celor mai buni experți britanici și de aceea conține multe expresii britanice care nu sînt întotdeauna familiare cititorilor americani. JB este traducerea în engleză a versiunii *Bible de Jerusalem* din franceză. Ambele traduceri tind să fie uneori mai libere decît cele descrise aici ca reprezentînd echivalentul dinamic, dar ambele au calități remarcabile și merită să fie folosite împreună cu alte traduceri.

Dacă decideți să citiți în mod regulat traducerea NIV și să consultați apoi cel puțin o versiune din celelalte trei categorii (RSV/NASB; GNB/NAB; NEB/JB), veți avea astfel cea mai bună posibilitate de a înțepe o lectură și un studiu cîmprehensive ale Bibliei.

3

EPISTOLELE - SĂ ÎNVĂȚĂM SĂ GÎNDIM CONTEXTUAL

Să începem prezentarea diferitelor forme literare biblice cu epistolele Noului Testament. Unul din motivele pentru care începem cu ele este faptul că interpretarea lor pare foarte ușoară. Cine are nevoie, la urma urmelor, de ajutor special pentru a înțelege că „toți au păcătuit” (Rom. 3:23), că „plata păcatului este moartea” (Rom. 6:23) și că „prin har ați fost mântuiți, prin credință” (Efes. 2:8); sau ca să înțeleagă imperativele „umblați cârmuiți de Duhul” (Gal. 5:16) și „ trăiți în dragoste” (Efes. 5:2)?

Pe de altă parte, „facilitatea” interpretării epistolelor poate fi extrem de înșelătoare. Lucrul acesta este adevărat cu precădere la nivelul hermeneuticii. Puteți încerca să conduceți un studiu în grup despre epistola 1 Corinteni, de exemplu, și veți vedea câte dificultăți întâmpinați. „în ce fel poate fi considerată opinia lui Pavel (7:25) drept Cuvînt al lui Dumnezeu?” va întreba cineva, mai ales dacă lui personal îi displac unele implicații ale opiniei respective. Și întrebările nu se termină aici. Cum se aplică excomunicarea fratelui din capitolul 5 la biserica de astăzi, în special cînd el poate foarte simplu să meargă mai încolo, pe aceeași stradă, la o altă biserică? Care este rostul capitolelor 12-14 pentru un om care face parte dintr-o biserică în care harismele nu sînt considerate valide în secolul al XX-lea? Ce facem cu implicația clară a pasajului din 11:2-16, conform căreia femeile trebuie să-și

acopere capul în timp ce se roagă sau profeteșc — ori cu implicația clară că ele trebuie să se roage sau să profetească atunci când comunitatea se strânge laolaltă pentru închinare?

Devine limpede faptul că epistolele *nu* sînt atît de ușor de interpretat precum se crede adesea. Așa că, avînd în vedere importanța lor pentru credința creștină și faptul că în ele apar multe dintre problemele hermeneutice importante, le vom lua drept model pentru întrebările exegetice și hermeneutice pe care dorim să le punem în restul cărții.

NATURA EPISTOLELOR

Înainte de a ne ocupa în mod concret de 1 Corinteni, ca model de exegetare a epistolelor, este cazul să precizăm cîteva lucruri cu caracter general, valabile pentru toate epistolele (pentru întreg Noul Testament, cu excepția celor patru evanghelii, a Faptelor Apostolilor și a Apocalipsei).

Este necesar să observăm mai întîi că epistolele însele nu constituie un lot omogen. Cu mulți ani în urmă, pe baza numărului imens de papirusuri descoperite, Adolf Deissmann a făcut distincție între scrisori și epistole. Cele dintîi, „scrisorile propriu-zise”, cum le-a spus el, erau neliterare, adică nu erau scrise pentru public și posteritate, ci erau destinate doar persoanei sau persoanelor cărora le erau adresate. Spre deosebire de scrisoare, epistola era o formă literară artistică sau o specie literară destinată publicului. Deissmann a considerat că toate epistolele pauline, precum și 2 și 3 Ioan, sînt „scrisori adevărate”. Deși alți teologi au atras atenția asupra faptului că nu se pot reduce toate scrisorile Noului Testament fie uneia, fie alteia din aceste categorii — în unele cazuri problema pare a fi de preponderență — distincția este totuși validă. Romani și Fiiimon diferă între ele nu numai în conținut, ci și prin faptul că una este mult mai personală decît cealaltă. Și, în comparație cu

oricare din scrisorile lui Pavel, 2 Petru și 1 Ioan aduc mai mult a epistole.

Validitatea acestei distincții poate fi constatată prin observarea *formei* scrisorilor din antichitate. Așa cum există o formă standard pentru scrisorile noastre (data, salutul, cuprinsul, încheierea și semnătura), la fel există și pentru scrisorile lor. Au fost descoperite mii de scrisori antice și majoritatea au o formă identică cu a scrisorilor din Noul Testament (vezi scrisoarea Conciliului din Fapte 15:23-29). Forma standard constă din șase părți:

1. numele autorului (de exemplu, Pavel);
2. numele destinatarului (de exemplu, biserica lui Dumnezeu din Corint);
3. salutul (de exemplu, „Har și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru...”);
4. dorința sau mulțumirea sub formă de rugăciune (de exemplu, „Mulțumesc Dumnezeului meu totdeauna, cu privire la voi...”);
5. cuprinsul;
6. salutul final și formula de încheiere (de exemplu, „Harul Domnului nostru Isus Hristos să fie cu voi”).

Singurul element variabil în această formă este numărul 4, care, în majoritatea scrisorilor din antichitate, îmbracă forma unei dorințe exprimate prin rugăciune (foarte aproape de 3 Ioan 2) sau lipsește cu totul (ca în Gaîateni, 1 Timotei, Tit), deși uneori găsim atât o mulțumire, cât și o rugăciune (ca în multe din scrisorile lui Pavel). În trei din epistolele Noului Testament, această aducere de mulțumiri devine doxologie (2 Cor., Efes., 1 Petru; vezi Apoc. 1:5-6).

Remarcați că epistolele Noului Testament din care lipsesc fie elementele formale 1-3, fie elementul 6, sînt epistolele care nu sînt scrisori adevărate, deși sînt scrise parțial într-o formă

epistolară. Evrei, de exemplu, care a fost descrisă ca trei părți — tratat, și o parte — scrisoare, a fost trimisă într-adevăr unui anumit grup de oameni, așa cum reiese clar din 10:32-34 și 13:1-25. Observați în special forma de scrisoare a pasajului din 13:22-25. Totuși, capitolele 1-10 seamănă prea puțin cu o scrisoare și sînt, de fapt, o elocventă homilie, în care argumentul în favoarea superiorității absolute a lui Hristos față de tot ce L-a precedat este presărat cu îndemnuri stăruitoare ca cititorii să se țină strîns de credința lor în Hristos (2:1-4, 3:7-19, 5:11—6:20, 10:19-25). Într-adevăr, autorul însuși denumește epistola un „cuvînt de sfătuire” (13:22).

1 Ioan este similară, într-o oarecare măsură, cu excepția faptului că nu conține *nici unul* din elementele formale ale unei scrisori. Cu toate acestea, ea a fost scrisă în mod evident pentru un anumit grup de oameni (vezi de ex. 2:7, 12-14, 19, 26) și seamănă foarte mult cu cuprinsul unei scrisori din care au fost eliminate toate elementele formale. Ideea pe care încercăm să o subliniem este că această epistolă nu a fost scrisă ca un tratat de teologie pentru Biserică, în general.

Iacov și 2 Petru sînt adresate ambele ca scrisori, dar din amîndouă lipsesc salutul final și formula de încheiere; de asemenea, nici una nu precizează un destinatar anume și nu conține elemente personale despre autori. Dintre toate scrierile Noului Testament, ele se apropie cel mai mult de „epistole” — adică tratate pentru întreaga Biserică, deși 2 Petru pare să se fi născut ca răspuns la cei care tăgăduiau că va fi o a doua venire a Domnului Isus. În Iacov, pe de altă parte, lipsa unui argument de ansamblu o face să semene mai mult cu o colecție de notițe de predică despre diverse subiecte etice, decît cu o scrisoare.

Dar, în ciuda acestei varietăți de forme, există un lucru pe care toate epistolele îl au în comun, și *acesta* este elementul crucial care trebuie luat în seamă în lectura și interpretarea lor: toate sînt ceea ce tehnic poartă denumirea de *documente ocazionate* (adică s-au născut datorită unei anumite ocazii și au

fost destinate unei ocazii specifice) și au fost scrise în *secolul înlfi*. Deși sînt inspirate de Duhul Sfînt, deci aparțin tuturor vremurilor, epistolele au fost scrise în primul rînd din contextul autorului pentru contextul destinatarilor inițiali. Tocmai acești factori — faptul că sînt ocazionate și că aparțin primului secol — fac uneori dificilă interpretarea lor.

Mai presus de orice, trebuie luată în serios natura lor *ocazonată*. Asta înseamnă că epistolele au fost ocazionate sau cerute de anumite circumstanțe, fie ale cititorului, fie ale autorului. Aproape toate scrisorile Noului Testament au fost ocazionate de cititori (Filimon, Iacov și, probabil, Romani sînt excepții). Ocazia a fost, în general, un comportament ce trebuia corectat, sau o eroare doctrinară care trebuia rezolvată, sau înțelegerea greșită a unei probleme, fiind necesară mai multă lumină.

Majoritatea problemelor pe care le întîmpinăm în interpretarea epistolelor se datorează acestui fapt — că sînt ocazionate. Noi avem răspunsurile, dar nu știm întotdeauna care au fost întrebările sau problemele — nici măcar dacă a existat vreo problemă. În mare măsură, situația este similară cu ascultarea doar a uneia dintre cele două persoane angajate într-o conversație telefonică și încercarea de a deduce cine este la celălalt capăt al firului și ce spune interlocutorul pe care nu-l vedem. Totuși, în multe cazuri, este deosebit de important pentru noi să încercăm să auzim ce se spune la „celălalt capăt al firului”, pentru a putea ști la ce anume răspunde pasajul nostru.

Mai trebuie precizat un lucru. Natura ocazionată a epistolelor înseamnă, totodată, că ele nu sînt în primul rînd tratate teologice; ele nu sînt compendii ale teologiei lui Pavel sau Petru. Există în ele teologie implicită, dar ea este întotdeauna „teologie operațională”, o teologie elaborată pentru a rezolva problema care ne stă înaintea. Acest lucru e adevărat pînă și în cazul Epistolei către romani, care este o expresie mai

complexă și mai sistematică a teologiei lui Pavel decît cea pe care o găsim oriunde altundeva. Dar ea este doar *o parte* a teologiei lui — în acest caz, o teologie născută din misiunea sa specială de apostol al neamurilor. Această luptă specială pentru dreptul neamurilor la harul lui Dumnezeu și legătura dintre drepturile lor și întreaga problematică a „Legii” fac ca discuția să ia forma specifică pe care o ia în Romani și fac ca termenul *neprihănire* (îndreptățire) să fie folosit aici drept metaforă primară pentru mîntuire. La urma urmelor, cuvîntul *neprihănire* (îndreptățire), care predomină în Romani (15 ori) și în Galateni (8 ori), apare doar de două ori în toate celelalte scrisori ale lui Pavel (1 Cor. 6:11; Tit 3:7).

Astfel, vom recurge mereu la epistole, pentru a descoperi teologia creștină; ele sînt încărcate cu ea. Trebuie să avem însă permanent în minte faptul că epistolele nu au fost scrise în primul rînd pentru a expune teologie creștină. Teologia din ele este întotdeauna teologie în slujba unei anumite nevoi. Implicațiile acestui fapt pentru hermeneutică le vom discuta în capitolul următor.

Odată precizate aceste elemente preliminare importante, cum se face exegeza sau o lectură exegetică avizată a epistolelor? în continuare, vom lua drept caz de studiu 1 Corinteni. Știm că nu toate epistolele se aseamănă cu ea, dar aici se ridică aproape toate întrebările care trebuie puse în cazul unei epistole.

CONTEXTUL ISTORIC

Primul lucru pe care trebuie să-l facem în cazul oricărei epistole este reconstruirea cu aproximație, avizată, a situației căreia i se adresează autorul. Ce anume se întîmpla în biserica din Corint de 1-a determinat pe Pavel să scrie 1 Corinteni? Cum a aflat el de situația lor? Ce fel de relații și legături anterioare avusese cu ei? Ce fel de atitudini reflectă ei și el în această

scrisoare? Iată genul de întrebări la care dorim să găsim răspunsuri. Ce facem atunci?

Mai întîi, trebuie să consultăm un dicționar biblic sau introducerea unui comentariu al acestei cărți pentru a afla cît mai multe despre Corint și despre locuitorii săi. Printre altele, trebuie notat că, potrivit standardelor antice, Corintul era un oraș relativ tînăr, avînd doar nouăzeci și patru de ani cînd l-a vizitat Pa vel pentru prima dată. Datorită poziției lui strategice pentru comerț, a cunoscut o incredibilă rată de dezvoltare. După standardele antice, era un oraș cosmopolit, bogat, protector al artelor, religios (existau cel puțin douăzeci și șase de temple și sanctuare) și renumit pentru senzualitatea sa. Cu puțină lectură și imaginație, avea ceva din New York, Los Angeles și Las Vegas, toate la un loc. De aceea, epistola nu poate fi asemuită cu o scrisoare adresată comunității bisericii din Rural Corners¹, S.U.A. Trebuie să ținem cont de toate acestea în timp ce citim, pentru a observa felul în care afectează ele modul în care înțelegi textul fiecărei pagini.

În al doilea rînd, și în special pentru studierea cărții, este necesară formarea deprinderii de a citi scrisoarea integral, într-o singură ședința. E nevoie de aproximativ o oră pentru a o face, dar *nimic* nu poate înlocui acest exercițiu. Este modul în care citim orice scrisoare, iar o scrisoare din Biblie nu trebuie tratată altfel. Există anumite lucruri ce trebuie căutate în timpul *lecturii*, dar *deocamdată nu încercăm să descoperim înțelesul* fiecărui cuvînt sau al fiecărei propoziții. Ceea ce contează acum, la început, este formarea imaginii de ansamblu.

Nu putem accentua îndeajuns importanța citirii și recitirii. Odată împărțită scrisoarea în părțile sau secțiunile ei logice, urmează studierea fiecărei secțiuni exact în același fel. Citește, recitește și fii cu ochii-n patru! Va fi util ca, pe măsură ce citești întreaga scrisoare, să-ți notezi cîteva informații, *foarte sumare*,

precum și textele aferente. Această sugestie este importantă mai ales pentru cei cărora le este greu să rețină. Ce anume trebuie să observăm în timp ce citim, pentru a ne forma o imagine de ansamblu? Nu uitați, scopul acestei etape este, în primul rând, reconstituirea problemei. De aceea, sugerăm să faceți patru tipuri de însemnări:

1. lucruri remarcate în legătură cu destinatarii; de exemplu, dacă erau evrei sau greci, sclavi sau bogați, problemele lor, atitudinile lor etc;
2. atitudinea lui Pavel;
3. orice lucru specific menționat cu privire la prilejul redactării scrisorii;
4. secțiunile naturale, logice, ale scrisorii,

Dacă lucrurile de mai sus sînt prea multe pentru o singură ședință și te fac să pierzi din valoarea lecturii integrale, atunci citește-o mai întîi, după care parcurge scrisoarea încă o dată, rapid, pentru a identifica aceste elemente. Iată elementele pe care le-ai putea observa, grupate în cele patru categorii sugerate mai sus:

1. Credincioșii din Corint sînt predominant neamuri, deși există printre ei și evrei (vezi 6:9-11; 8:10; 12:13); este evident că prețuiesc înțelepciunea și cunoașterea (1:18-2:5; 4:10; 8:1-13; de aici ironia din 6:5); sînt mîndri și aroganți (4:18; 5:2, 6), pînă acolo că-l judecă pe Pavel (4:1-5; 9:1-18); cu toate acestea, au un mare număr de probleme interne.

2. Atitudinea lui Pavel față de ei alternează între mustrare (4:8-21; 5:2; 6:1-8), rugăminte (4:14-17; 16:10-11) și îndemn (6:18-20; 16:12-14).

3. Referitor la ocazia scrisorii, se poate observa că în 1:10-12 Pavel a fost *informat* de oamenii din casa lui Cloe; în 5:1 face, de asemenea, referire la unele informații care i-au parvenit. În 7:1, spune: „Cu privire la lucrurile despre cari

mi-ați scris ...", ceea ce înseamnă că a primit și o scrisoare din partea bisericii. Ați observat, de asemenea, repetarea lui „cât despre” din 7:25, 8:1, 12:1, 16:1 și 16:12? Toate acestea sînt, probabil, elemente din scrisoarea lor, pe care el le ia pe rînd. Încă ceva: ați remarcat sosirea lui Ștefana, Fortunat și Ahaic din 16:17? Deoarece Ștefana este unul din cei cărora trebuie să le fie supuși (versetul 16), este sigur că acești oameni erau lideri în biserică. Se poate ca ei să fi format un fel de delegație oficială, care i-a adus scrisoarea lui Pavel.

Dacă nu ai reușit să observi toate aceste lucruri, nu renunța. Noi am parcurs acest material de foarte multe ori și de aceea ne este foarte familiar. Lucrul cel mai important ce trebuie deprins este lectura atentă, pentru a observa aceste elemente-cheie.

4. Am ajuns acum la un punct important, cel al alcătuirii unei schițe a scrisorii. Este important îndeosebi pentru 1 Corinteni, deoarece această scrisoare este mai ușor de studiat sau de citit în „pachete” convenabile. Nu toate scrisorile lui Pavel sînt alcătuite din atît de multe elemente separate; dar o asemenea schiță de lucru este întotdeauna folositoare.

Evident, punctul de plecare îl constituie diviziunile majore, în cazul de față, 7:1 este cheia principală. Întrucît în acest verset Pavel menționează pentru prima oară scrisoarea pe care i-au scris-o ei, putem presupune pentru început că problemele din capitolele 1-6 sînt, toate, răspunsuri la ceea ce i s-a raportat. Expresiile introductive și subiectul dezbătut constituie cheia pentru toate celelalte diviziuni ale scrisorii. Există patru asemenea diviziuni în primele șase capitole:

- problema dezbinărilor în biserică (1:10—4:21);
- problema celui vinovat de incest (5:1-13);
- problema judecăților (6:1-11);
- problema imoralității (6:12-20).

Am notat deja elementele-cheie pentru împărțirea celei mai mari părți a capitolelor 7-16 — pe baza formulei introductive

„cît privește”. Există trei secțiuni care nu sînt introduse prin această formulă: 11:2-16, 11:17-34 și 15:1-58. Probabil că și elementele din capitolul 11 (cel puțin 11:17-34) i-au fost povestite, dar sînt incluse aici deoarece întreg conținutul capitolelor 8-14 se ocupă într-un fel sau altul de problema închinării. Este dificil să spunem dacă în capitolul 15 găsim un răspuns la ceea ce i s-a povestit sau la scrisoare. Expresia „cum zic unii dintre voi” din versetul 12 nu ajută prea mult, deoarece Pavel ar fi putut cita fie un raport, fie scrisoarea lor. În orice caz, restul scrisorii poate fi ușor schițat:

- despre comportamentul în căsnicie (7:1-24);
- despre fecioare (7:25-40);
- despre hrana jertfită idolilor (8:1—11:1);
- acoperirea capului femeilor în biserică (11:2-16);
- comportamentul necuviincios la Cina Domnului (11:17-34);
- despre darurile spirituale (12-14);
- învierea în trup a credincioșilor (15:1-58);
- despre strîngereade ajutoare (16:1-11);
- despre întoarcerea lui Apolo (16:12);
- îndemnuri și salutări finale (16:13-24).

S-ar putea ca, din cauza traducerii folosite, să nu fi observat diviziunea din 7:25 sau să fi împărțit capitolele 1-4, 8-10 și 12-14 în subdiviziuni. Ați observat însă că și aceste ultime trei secțiuni constituie unități complete? De exemplu, capitolul 13 ține de argumentul de la 12 la 14, prin menționarea unor daruri spirituale specifice în versetele 1-2 și 8.

Înainte de a merge mai departe, trebuie să avem grijă să menționăm două lucruri. (1) În scrisorile lui Pavel, singurul loc în care el mai discută o succesiune de elemente independente, de felul acesteia, este 1 Tesaloniceni 4-5. În cea mai mare parte, celelalte scrisori formează, în esență, un singur argument lung — deși uneori argumentul este construit din mai multe părți clare. (2) Schița de mai sus este doar o încercare de schiță.

Cunoaștem ce a ocazionat scrierea epistolei doar la suprafață — un raport și o scrisoare. Ceea ce vrem însă să știm cu adevărat este *natura exactă a fiecărei probleme din Corint* care a necesitat un răspuns specific din partea lui Pavel. De aceea, avînd în vedere ce ne interesează pe noi aici, ne vom petrece restul timpului concentrîndu-ne asupra unui singur element, problema dezbinărilor discutată în capitolele 1-4.

CONTEXTUL ISTORIC

AL PASAJULUI 1 CORINTENI 14

Pe măsură ce veți aborda fiecare secțiune mai mică a epistolei, va trebui să repetați în mare măsură ceea ce am făcut pînă aici. Dacă ar trebui să vă dăm o temă pentru fiecare lecție, ea ar suna cam așa: (1) Citiți 1 Corinteni 14 cel puțin de două ori (de preferință în două traduceri diferite). Din nou, nu uitați că citiți pentru a vă forma o imagine de ansamblu, pentru a începe să „simțiți” întregul argument. După ce ați citit a doua oară (sau chiar a treia ori a patra oară, dacă doriți să citiți toate traducerile pe care le aveți), parcurgeți din nou textul și (2) scrieți într-un caiet cît mai multe din lucrurile care vă spun ceva despre destinatari și problema lor. Încercați să fiți meticuloși în această etapă și să enumerați totul, chiar dacă după o privire mai atentă veți dori să reveniți și să eliminați o parte din lucrurile respective, nefiind întru totul relevante. (3) Faceți apoi o altă listă care să conțină cuvintele-cheie și frazele ce se repetă, indicînd subiectul răspunsului lui Pavel.

Am ales această secțiune ca model nu numai pentru că e foarte importantă pentru o mare parte din 1 Corinteni, ci și, sincer vorbind, pentru că este o parte dificilă.

Dacă ați citit cu atenție întreaga secțiune, încercînd să urmăriți problema, ați observat, poate, sau chiar v-ați simțit frustrați de faptul că, deși Pavel începe prin a preciza clar problema (1:10-12), începutul răspunsului său (1:18-3:4) nu

pare să se adreseze deloc problemei. De fapt, am putea crede inițial că 1:18-3:4 este o digresiune, numai că Pavel nu argumentează ca un om care s-a abătut de la subiect, iar în concluzia din 3:18-23, „înțelepciunea” și „nebulnia” (ideile-cheie din 1:18-3:4) sînt asociate cu „a se făli cu oamenii” și cu referiri la Pavel, Apolo și Chifa. Deci, aspectul crucial pentru descoperirea problemei este să vedem cum se potrivesc toate aceste elemente laolaltă.

Trebuie să începem prin a observa ce spune Pavel efectiv, în 1:10-12, el afirmă despre corinteni că sînt dezbinați în privința liderilor pe care îi preferă (vezi 3:4-9; 3:21-22; 4:6). Ați observat însă și faptul că dezbinarea nu este doar o problemă de diferențe de opinie? Ei, de fapt, se ceartă (1:12; 3:3) și „se fălesc cu unul *împotriva* celuilalt” (4:6; vezi 3:21).

Pînă aici lucrurile par destul de clare. Însă o citire atentă, care încearcă să depisteze problema, ar trebui să aducă încă două lucruri la suprafață.

1. Se pare că există ceva „vrăjmășie” între biserică și Pavel. Lucrul aceasta devine deosebit de clar în 4:1-5 și 4:18-21. Cu acest element în minte, se poate vedea, pe bună dreptate, că certurile și dezbinările nu sînt o simplă problemă de preferință, unii preferîndu-l pe Apolo lui Pavel, ci că respectivii sînt, de fapt, *împotriva* lui Pavel.

2. Unul dintre cuvintele-cheie în această secțiune este „*înțelepciune*” sau „*înțelept*” (de 26 de ori în capitolele 1-3 și de numai 18 ori în toate celelalte scrisori ale lui Pavel). De asemenea, se observă clar că are o conotație cel mai adesea peiorativă, nu pozitivă. Dumnezeu urmărește să lase deoparte înțelepciunea acestei lumi (1:18-22, 27-28; 3:18-20). A făcut-o prin cruce (1:18-25), prin alegerea credincioșilor din Corint (1:26-31) și prin slăbiciunea propovăduirii lui Pavel (2:1-5). Prin cruce, Hristos „a fost făcut de Dumnezeu pentru noi înțelepciune” (1:30) și *această* înțelepciune este revelată, *prin* Duhul, celor care *au* Duhul. Folosirea cuvîntului *înțelepciune* în

acest mod în argumentul lui Pavel face aproape cert faptul că și ea constituie o parte a problemei dezbinării. În ce fel? Putem deduce, cel puțin, că dezbinarea dintre ei are loc în jurul liderilor și că se împotrivesc lui Pavel în numele înțelepciunii.

Orice am spune în plus se va afla în zona speculațiilor sau a supozițiilor pedante. Deoarece termenul *înțelepciune* este un termen semitehnic și pentru filosofie, iar lumea greacă din vremea lui Pavel abunda în filosofi itineranți de toate soiurile, sugestia noastră este că în Corint credincioșii începuseră să-și considere noua credință creștină drept o nouă „înțelepciune divină”, lucru care, la rîndul său, i-a făcut să-și evalueze liderii doar în termeni omenești, cum ar fi procedat cu oricare dintre filosofi itineranți. Să luăm însă aminte că oricît de utilă ar fi această „deducție”, ea merge dincolo de ceea ce se poate spune pe baza strictă a textului.

Din răspunsul lui Pavel se pot deduce cu certitudine trei lucruri importante: (1) Din 3:5-23 reiese clar că cei din Corint sufereau de o gravă neînțelegere a naturii și funcției conducerii bisericii. (2) În mod similar, pe baza pasajului 1:18-3:4, se pare că ei au înțeles greșit natura fundamentală a Evangheliei. (3) Pe baza pasajului:4:1-21 ei au greșit, de asemenea, în judecata lor împotriva lui Pavel și era necesar să-și reevalueze relația lor cu el. Se observă că, o dată cu această ultimă afirmație, am început să ne îndreptăm spre analiza răspunsului lui Pavel.

CONTEXTUL LITERAR

Următorul pas în studierea epistolelor este să învățăm să urmărim argumentul lui Pavel ca răspuns la problema pe care am încercat să o descriem mai sus. Vă amintiți din capitolul 1 că această parte a muncii exegetice este cea crucială și, de asemenea, că este ceva ce se poate face fără o dependență inițială de munca experților.

Dacă ar fi să dăm o temă pentru această parte „a lecției”, ea ar arăta cam așa: urmăriți argumentul din 1 Corinteni 1:10-4:21, paragraf cu paragraf, și explicați într-o propoziție sau două relația fiecărui paragraf cu întregul argument — sau explicați cum funcționează paragraful respectiv ca parte a răspunsului lui Pavel la problema dezbinărilor.

Nu putem accentua îndeajuns importanța învățării **GÎNDIRII ÎN PARAGRAFE**, ele fiind nu numai unități naturale de gândire, ci și o cheie absolut necesară pentru înțelegerea argumentului diferitelor epistole. Vă amintiți că întrebarea pe care trebuie să învățăm să o punem mereu este: *Ce vrea să spună?* De aceea, dorim să facem două lucruri: (1) Să formulăm cât mai concis *conținutul* fiecărui paragraf. *Ce anume* spune Pavel în acest paragraf? (2) într-o altă propoziție sau două să încercăm să spunem *de ce* credem că Pavel spune ceea ce spune tocmai în acest punct. În ce fel contribuie acest conținut la construcția întregului argument?

Deoarece nu putem discuta aici întregul text din 1 Corinteni 1-4, vom intra în detalii doar în cele trei paragrafe cruciale din cea de-a doua parte a răspunsului lui Pavel: 3:5-16. Deocamdată vedem că Pavel, sub inspirația Duhului, a reacționat la înțelegerea greșită a Evangheliei de care au dat ei dovadă, subliniind faptul că esența Evangheliei — un Mesia răstignit — vine în contradicție cu înțelepciunea omenească (1:18-25), cum e și cazul alegerii celor care urmează să constituie noul popor al lui Dumnezeu (1:26-31); este ca și cum le-ar spune: „Va să zică voi credeți că Evanghelia este un tip nou de înțelepciune, nu-i așa? Însă, cum poate să fie așa ceva? Cine v-ar fi ales pe voi în numele înțelepciunii pentru a deveni noul popor al lui Dumnezeu?” La rîndul ei, însăși propovăduirea lui Pavel slujește drept ilustrație a contradicției divine (2:1-5). Toate aceste lucruri sînt într-adevăr înțelepciune, îi asigură Pavel în 2:6-16, dar este o înțelepciune revelată prin Duhul noului popor al lui Dumnezeu — celor care au Duhul. Deoarece corintenii *au*

Duhul, continuă el — făcînd legătura — ar trebui să înceteze să se poarte ca și cei care *nu* îl au (3:1-4). Faptul că încă se mai comportă ca niște „oameni lumești” este dovedit de certurile lor în legătură cu Pavel și Apolo.

Cum funcționează atunci următoarele trei paragrafe în acest argument? În cazul lui 3:5-9, *conținutul* se ocupă de natura și funcția liderilor, pricina certurilor dintre ei. Pavel accentuează că acești lideri sînt simpli slujitori, nu stăpîni, cum par să-i facă sloganele corintenilor. În versetele 6-9, printr-o analogie cu agricultura, el subliniază două lucruri despre statutul lor de slujitori, ambele determinante pentru înțelegerea greșită dovedită de corinteni: (1) Atît Pavel, cît și Apolo sînt implicați în slujirea unei cauze comune, chiar dacă sarcina lor diferă și fiecare își va primi „plata”. (2) Totul și toți îi aparțin lui Dumnezeu — biserica, slujitorii și creșterea. Observați cît de importante sînt aceste două sublinieri pentru problema lor. Corintenii scindează biserica în funcție de liderii ei. Dar acești lideri nu sînt *stăpîni* cărora să le aparțină cineva; ei sînt slujitori care, deși au lucrări diferite, lucrează pentru aceeași cauză și acești slujitori îi aparțin lui Dumnezeu, întocmai ca și corintenii.

Un alt text care a fost de multe ori interpretat greșit din cauză că nu a fost gîridit în paragrafe este 3:10-15. Notați două lucruri: (1) La sfîrșitul versetului 9, Pavel schimbă metaforele sugerate de agricultură cu cele inspirate din arhitectură, care vor deveni metaforele folosite în întregul paragraf; (2) elementele specifice din ambele metafore sînt analoage (Pavel plantează — pune temelie; Apolo udă — zidește pe temelie; biserica din Corint este ogorul — clădirea; Dumnezeu este proprietarul ogorului — clădirii). Însă *ideea* paragrafelor diferă. Ideea din 3:10-15 este clar exprimată în versetul 10: „Dar fiecare să ia bine seama cum clădește deasupra”. Din felul în care Pavel dezvoltă metafora, reiese limpede că cineva poate zidi bine sau poate zidi rău, cu rezultate finale diferite. Observați că în întregul paragraf ceea ce se zidește este Biserica; nu există nici

cea mai mică aluzie că Pavel ar face referiri la felul în care fiecare creștin, luat individual, își clădește propria sa viață pe Hristos — un lucru care, de fapt, este cu totul nerelevant pentru argumentul de față. De fapt, aici Pavel transformă puțin argumentul într-un avertisment pentru cei care conduc biserica, spunându-le că trebuie s-o facă cu mare atenție, deoarece va veni o zi a încercării. Zidirea Bisericii cu înțelepciune omenească sau cu discursuri elocvente care evită crucea înseamnă a folosi la zidire lemn, fin și trestie.

Textul care urmează, 3:16-17, a fost și el greșit aplicat de multe ori, în parte deoarece se știe bine că, ceva mai târziu (6:19), Pavel numește trupul creștinului „templul Duhului Sfânt”. De aceea, și acest text a fost individualizat, considerându-se că se referă la tratarea greșită a trupului sau la neglijarea vieții spirituale. Dar Pavel folosește în altă parte metafora templului într-un sens colectiv, pentru a se referi la Biserică, numind-o Templul lui Dumnezeu (2 Cor. 6:16; Efes. 2:19-22). Aceasta este, cu certitudine, intenția lui și aici.¹

Ce vrea deci să spună Pavel în acest context? Biserica din Corint trebuia să fie templul *lui Dumnezeu* în Corint — în contrast cu toate celelalte temple din oraș. Dacă formulăm ideea în cuvintele noastre, ei -erau alegerea lui Dumnezeu în Corint, alternativa Sa pentru stilul de viață corintean. Ceea ce-i făcea pe ei templul Său era prezența Duhului în mijlocul lor. Dar prin dezbinările lor, ei distrugeau templul lui Dumnezeu. Cei răspunzători, spune Pavel, urmau să fie ei înșiși nimiciți de Dumnezeu, deoarece biserica din Corint era ceva de preț (adică sacră) pentru El.

Argumentul inspirat al lui Pavel este complet acum. El a început prin expunerea modului incorect în care au înțeles ei Evanghelia, o Evanghelie care nu numai că *nu* este întemeiată

Traducerea engleză NIV încearcă să scoată în evidență această intenție a lui Pavel traducând "you yourselves are God's temple [*voi înșivă sînteți templul lui Dumnezeu*]".

pe înțelepciunea omenească, ci, din toate punctele de vedere, este o contradicție a acesteia. Apoi expune modul greșit în care au înțeles ei conducerea bisericii și totodată avertizează atît liderii, cît și biserica însăși, cu privire la judecata lui Dumnezeu asupra celor care promovează dezbinarea. În 3:18-23, el leagă cele două teme, printr-o afirmație conclusivă: înțelepciunea omenească este nebunie; de aceea, „nimeni să nu se fâlească dar cu oamenii!”

În rezumatul acestei analize să observăm că: (1) exegeza este de sine stătătoare, adică nu a trebuit să ieșim niciodată în afara textului pentru a înțelege ideea; (2) nu există nimic în text care să nu se încadreze în argument și că (3) toate detaliile au sens în lumina întregului și invers. Iată deci ce este exegeza. Acesta a fost Cuvîntul lui Dumnezeu *pentru ei*. S-ar putea să mai aveți întrebări legate de anumite elemente specifice, pentru care puteți consulta un comentariu. *Însă tot ceea ce am făcut pînă acum, poți face și tu*. Poate că e nevoie de mult exercițiu — în unele cazuri chiar de un efort serios de gîndire; dar el este cu putință, iar răsplata este mare.

ÎNCĂ O DATĂ

Înainte de a încheia acest capitol, să mai parcurgem o dată procesul exegezei, pentru a ne fixa deprinderea, luînd acum un pasaj relativ mai ușor, care nu este din 1 Corinteni, dar care se ocupă tot de problema dezbinărilor din biserică.

Citește Filipeni 1:27-2:13 de mai multe ori. Observă că argumentul lui Pavel din acest pasaj este ceva de genul următor: *ocazia* o constituie faptul că Pavel se află în închisoare (1:13, 17), iar biserica din Filipi i-a trimis un dar printr-un membru al ei cu numele de Epafrodit (4:14-18). Se pare că Epafrodit s-a îmbolnăvit și biserica s-a întristat aflînd aceasta (2:25-30); însă Dumnezeu l-a cruțat; așa că Pavel îl trimite acum înapoi (2:25-30) cu o scrisoare pentru: (1) a le spune cum îi merge lui

(1:12-26); (2) a le mulțumi pentru darul lor (4:10, 14-19) și (3) a-i îndemna să trăiască în armonie (1:27-2:17; 4:2-3) și să evite erezia iudaizatorilor (3:1-4:1).

Pavel tocmai a încheiat secțiunea în care le spune cum o duce în temniță. Această nouă secțiune este parte a îndemnului. Observați, bunăoară, că nu mai vorbește despre sine ca în versetele 12-26. Ați observat această tranziție clară de la eu/mine la voi în versetul 27? Care este deci ideea fiecărui paragraf din această secțiune?

Primul paragraf, 1:27-30, este începutul îndemnului. Ideea pare să fie ceea ce citim în versetul 27, ca ei să rămână „tari în același duh”. Este un îndemn la unitate, în special datorită faptului că ei se confruntă cu împotrivirea. (Notă: Dacă decidem că versetul 27 este adevărata idee a paragrafului, atunci trebuie să ne întrebăm: „Care este ideea din versetele 28-30 și ce sens are accentul pus pe împotrivire și suferință?” Observați felul în care am încercat să răspundem la această întrebare.)

Cum se leagă 2:1-4 de această secțiune? Mai întâi, el repetă îndemnul (1-2, ceea ce ne face să fim siguri acum că am avut dreptate cu privire la primul paragraf). Însă acum ideea este că, pentru a fi posibilă unitatea, atitudinea corectă a credincioșilor este smerenia.

Încercați același demers în pasajul 2:5-11. Care este ideea? De ce citează el acest imn despre smerirea și înălțarea lui Hristos? Răspunsul vostru nu trebuie să fie formulat exact ca al nostru, dar trebuie să includă următoarele: Isus, prin întruparea și moartea Sa, constituie exemplul suprem de smerenie de care vrea Pavel să dea dovadă filipenii. (Veți observa că, atunci când puneți întrebările în felul *acesta*, *ideea* paragrafului *nu* este să ne învețe ceva nou despre Hristos. El face apel la aceste adevăruri mari despre Hristos pentru a-i îndemna pe filipeni să *fie asemenea Lui*, și nu doar pentru a *ști ceva despre El*.)

Continuați cu 2:12-13. Care este ideea *aici* ! În mod evident, aceasta este concluzia. Observați expresia „*astfel dar*”.

Avînd în față exemplul lui Hristos, ei trebuie acum să-l asculte pe Pavel. În ce privință? Desigur, în privința unității care, la rîndul ei, necesită smerenie.

În fine, se poate observa din modul în care Pavel rezolvă aici problema dezbinării că situația similară din Corint avea, în mod cert, o natură mult mai gravă și mai complexă, ceea ce ar trebui să ne confirme încă o dată că reconstruirea problemei existente acolo a fost corectă.

PASAJELE PROBLEMĂ

Intenționat am luat în discuție două pasaje în cazul cărora sîntem convinși că ați fi putut realiza singuri cea mai mare parte a acestui gen de exegeză, cu condiția să fi învățat să gândiți în paragrafe și să puneți întrebările istorice și contextuale potrivite. Sîntem însă conștienți că există și alte texte de genul celor despre care sîntem mereu întrebați — semnificația lui „din pricina îngerilor” din 1 Corinteni 11:10, sau a „botezului pentru cei morți” din 1 Corinteni 15:29, sau a faptului că Hristos a predicat „duhurilor din închisoare” din 1 Petru 3:18, sau „omul fărădelegii” din 2 Tesaloniceni 2:3. Pe scurt, cum procedăm pentru a descoperi înțelesul pasajelor-problemă?

Iată cîteva linii călăuzitoare:

1. În multe cazuri, motivul pentru care textele sînt atît de dificile este, sincer vorbind, că nu au fost scrise pentru noi. Adică autorul și cititorii săi se aflau pe aceeași lungime de undă, ceea ce-i permitea autorului inspirat să *presupună* că multe lucruri sînt cunoscute de către cititorii săi. Astfel, de pildă, cînd Pavel le spune tesalonicenilor să-și aducă aminte „cum vă spuneam lucrurile acestea” și de aceea „acum știți bine ce-l oprește” (2 Tes. 2:5-6), s-ar putea să fim nevoiți să ne mulțumim cu *lacunele* noastre. Ei puteau lega acum ceea ce le spusese el prin viu grai de ceea ce le spunea în scrisoare. Absența comunicării orale în cazul nostru o face pe cea scrisă

deosebit de dificilă. Noi considerăm însă un truism următorul fapt: Dumnezeu ne-a comunicat ceea ce vrea ca noi să știm; ceea ce nu ne-a spus ne poate încă stârni interesul, dar incertitudinea noastră cu privire la aceste lucruri ar trebui să ne împiedice să fim dogmatici.

2. Totuși, după cum am sugerat mai sus, chiar dacă cineva nu poate să fie pe deplin sigur în privința detaliilor, adesea *ideea* întregului pasaj poate fi totuși descoperită. Orice ar fi făcut corinteni prin „botezul pentru cei morți”, știm *de ce* se referă Pavel la această practică a lor. Acțiunea lor era un gen de „dovadă a experienței” că ei nu erau consecvenți în acceptarea unei învieri viitoare a credincioșilor.

3. În ciuda nesiguranței cu privire la unele detalii exacte, trebuie să învățăm să ne întrebăm ce se poate spune *cu certitudine* despre un text și ce este *posibil*, dar nu cert. Să luăm din nou ca exemplu 1 Corinteni 15:29. Ce se poate spune cu certitudine? Unii dintre corinteni erau cu adevărat „botezați pentru cei morți”, fie că vrem s-o recunoaștem sau nu. Mai mult, Pavel nici nu condamnă, nici nu trece cu vederea practica lor; face referire la ea, pur și simplu — pentru un motiv cu totul diferit de practica în sine. Noi nu știm însă, și probabil nu vom ști niciodată, *cine, pentru cine și de ce* o făcea. De aceea, detaliile și semnificația practicii sînt pierdute probabil pentru totdeauna pentru noi.

4. În cazul unor asemenea pasaje este necesară consultarea unui comentariu bun. Așa cum arătăm în apendice, tocmai modul de tratare a unor asemenea pasaje deosebește comentariile bune de toate celelalte. Comentariile bune vor enumera și, cel puțin, discuta pe scurt diferitele opțiuni care au fost sugerate ca soluții, cu argumente pro și contra. S-ar putea să nu fim întotdeauna de acord cu opțiunea unui anumit comentator, dar e necesar să fim informați despre varietatea opțiunilor, iar comentariile bune o vor face.

în încheiere, dorim să sugerăm că nici măcar teologii nu au toate răspunsurile. Atunci când există între patru și paisprezece opțiuni viabile cu privire la înțelesul unui text, poți să-ți dai seama că pînă și teologii alunecă pe gheață! Texte de genul 1 Corinteni 15:29 ar trebui să ne ajute să fim smeriți.

Însă ceea ce am făcut în acest capitol este *dom jumătate* din munca necesară. Este prima jumătate *esențială*, dar acum dorim să mergem mai departe și să ne întrebăm în ce fel aceste texte diferite ni se aplică nouă. Am învățat să auzim Cuvîntul lui Dumnezeu pentru ei. Cum rămîne însă cu Cuvîntul Său pentru noi? Acesta va fi subiectul următorului capitol.

4

EPISTOLELE- ÎNTREBĂRILE HERMENEUTICE

Am ajuns acum la ceea ce am denumit anterior întrebări hermeneutice. Ce înseamnă aceste texte pentru *noi* întâmpinăm aici cea mai mare dificultate din întregul proces și, în comparație cu această muncă, exegeza este relativ ușoară. În exegeză cel puțin, chiar dacă există dezacorduri cu privire la anumite elemente, majoritatea oamenilor sînt de acord în privința parametrilor înțelesului; există delimitări ale posibilităților, determinate de contextul istoric și de cel literar. Pavel, de exemplu, nu s-ar fi putut referi la ceva despre care nici el, nici cititorii lui nu au auzit vreodată; ceea ce a vrut el să spună trebuie să fi fost cel puțin o posibilitate pentru secolul întâi.

Se pare însă că nu există un asemenea consens al parametrilor pentru hermeneutică (deprinderea de a găsi înțelesul pentru contextul zilelor noastre). *Toți* oamenii „fac” hermeneutică, chiar dacă nu știu nimic despre exegeză. Nu e de mirare că există atîtea diferențe între creștini; mai degrabă este surprinzător faptul că nu sînt mult mai multe. Explicația rezidă în aceea că, în realitate, *există* un numitor comun pentru hermeneutică, chiar dacă nu l-am definit întotdeauna.

Ceea ce dorim în primul rînd să facem în acest capitol este să schițăm hermeneutica noastră comună, a majorității credincioșilor, să vedem punctele ei tari și pe cele slabe, iar

apoi să discutăm câteva domenii pentru care această hermeneutică „comună” pare a fi inadecvată și să oferim linii călăuzitoare. Problema majoră a creștinilor care cred că Scriptura este Cuvîntul lui Dumnezeu este cea a relativității culturale: Ce anume este cultural — și aparține deci numai primului secol — și ce anume transcende cultura, deci este valabil pentru toate timpurile? Prin urmare, vom acorda o atenție deosebită acestei probleme.

HERMENEUTICA NOASTRĂ COMUNĂ

Chiar dacă faceți parte din rîndul celor care au spus „Herme ce?” cînd au auzit prima dată cuvîntul *hermeneutică*, de fapt sînteți implicați tot timpul în hermeneutică. Ce anume facem cu toții cînd citim epistolele? Foarte simplu, abordăm textul cu bunul nostru simț călăuzit de Duhul Sfînt și aplicăm ceea ce putem la propria noastră situație. Ceea ce pare să nu aibă aplicație este pur și simplu lăsat pentru secolul întîi.

De pildă, nici unul dintre noi nu s-a simțit vreodată chemat de Duhul Sfînt să plece în pelerinaj la Troa pentru a lua mantaua lui Pavel din casa lui Carp și a i-o duce în închisoarea din Roma (2 Tim. 4:13), Chiar dacă pasajul respectiv reprezintă, în mod evident, o poruncă. Totuși, din aceeași scrisoare, cei mai mulți creștini cred că Dumnezeu le spune că în vremuri de restriște trebuie „să sufere... ca un bun ostaș al lui Hristos” (2:3). Nici unul nu ne-am pus vreodată întrebarea ce am făcut cu vreunul din aceste pasaje — deși multora dintre noi ne vine greu uneori să ne conformăm poruncii din cel de-al doilea text.

Trebuie să subliniem din nou că majoritatea problemelor din epistolă se încadrează foarte bine în această hermeneutică a bunului-simț. Pentru că, în majoritatea textelor, nu e vorba despre *obligația* de a face sau nu ceva; e vorba mai mult de „...să vă puteți aduce totdeauna aminte de aceste lucruri” (2 Petru 1:15).

Problemele și diferențele noastre sînt generate de acele texte care se situează undeva între aceste două limite și în cazul cărora unii cred că trebuie să facem exact așa cum scrie, iar alții nu sînt prea siguri că așa stau lucrurile. Dificultățile hermeneutice sînt în acest punct multiple, dar toate se leagă de un singur lucru — lipsa noastră de consecvență. Iată marea slăbiciune în hermeneutica noastră comună. Fără a o face neapărat intenționat, abordăm epistolele, în timp ce le citim, din perspectiva moștenirii noastre teologice, a tradițiilor noastre ecleziastice, a normelor noastre culturale, a preocupărilor noastre existențiale, rezultatul fiind multiple forme de selectivitate sau de „ocolire” a anumitor texte.

Este interesant de observat, de exemplu, că oricine din mișcarea evanghelică sau fundamentalistă americană este de acord cu poziția noastră comună în ce privește 2 Timotei 2:3 și 4:13. Însă mediul cultural al majorității acelorși creștini îi face să aducă argumente împotriva împlinirii lui 1 Timotei 5:23: „Să nu mai bei numai apă, ci să iei și cîte puțin vin, din pricina stomacului tău și din pricina deselor tale îmbolnăviri”. Acest text, ni se spune, este doar pentru Timotei, nu și pentru noi, deoarece era periculos să bei apă în acea vreme. Sau, se susține chiar că aici *vinul* înseamnă de fapt „suc de struguri” (must), deși ne întrebăm cum ar fi putut fi posibil așa ceva într-o vreme în care procesul pus la punct de Welch și sistemele de răcire nu existau încă! De ce este însă acest cuvînt personal limitat la Timotei, în timp ce îndemnul de a stăruii în Cuvînt (2 Tim. 4:2), care este de asemenea un imperativ adresat doar lui Timotei, devine un imperativ pentru toți oamenii, din toate timpurile? Atenție! Cineva ar putea foarte bine să ignore 1 Timotei 5:23, considerînd că, nu are o aplicație personală, dar pe ce bază hermeneutică ar face-o?

Sau, să luăm problemele pe care mulți membri tradiționali ai bisericii le-au avut cu „oamenii lui Isus” (*Jesus'people*) în ultima parte a anilor '60 și prima parte a anilor '70. Părul lung

la băieți devenise deja un simbol al noii ere în cultura hippy a anilor '60. Pentru creștini, acest simbol, în special în lumina lui 1 Corinteni 11:14: „Nu vă învăța chiar și firea că este rușine pentru un bărbat să poarte părul lung”, părea a fi o sfidare deschisă la adresa lui Dumnezeu însuși. Totuși, majoritatea celor care citau acest text împotriva culturii tinerilor acceptau ca femeile creștine să-și taie părul scurt (în ciuda versetului 15), nu insistau ca ele să-și acopere capul în timpul închinării și nu considerau nici o clipă că „firea” își face loc printr-un mijloc foarte nefiresc — o ninsoare.

Cele două exemple nu fac decât să ilustreze modul în care cultura dictează ce anume ține de „bun-simț” pentru fiecare dintre noi. Există însă și alte lucruri care dictează bunul-simț — tradițiile ecleziastice, bunăoară. Cum se face că în multe biserici evanghelice femeilor nu li se dă voie să vorbească în biserică, pe baza pasajului 1 Corinteni 14:34-35, și totuși, în multe din aceleași biserici, se consideră că restul capitoului 14 nu aparține secolului XX? Cum se face că versetele 34-35 aparțin tuturor vremurilor și culturilor, în timp ce versetele 1-5, sau 26-33, sau 39-40, care prezintă reguli pentru prorocire și pentru vorbirea în limbi, aparțin doar bisericii din secolul întâi?

Observați mai departe cât de ușor le este creștinilor din secolul douăzeci să nu vadă în 1 Timotei și Tit decât tradiția ordinii din biserică lor. Dar foarte puține biserici au o conducere pluralistă, lucru ce pare vădit subînțeles (1 Tim. 5:17; Tit 1:5; Timotei *nu* era păstorul; el era un delegat temporar al lui Pavel pentru a pune la punct lucrurile și pentru a corecta abuzurile). Și încă și mai puține biserici înscriu vădulele pe „lista văduvelor”, conform indicațiilor din 1 Timotei 5:3-15.

Ați observat cum convingerile noastre teologice anterioare ne determină pe mulți să citim aceste convingeri în anumite texte, în timp ce alte texte le ocolim? Unii creștini sînt cu totul surprinși să descopere că alți creștini consideră drept argument

pentru botezul copiilor texte cum ar fi 1 Corinteni 1:16, 7:14 ori Coloseni 2:11-12, ori că alții consideră textul din 2 Tesaloniceni 2:1 drept dovadă care sprijină teoria celei de-a doua veniri în două etape, ori că alții consideră textul din Tit 3:5 o dovadă în favoarea sfințirii ca a doua lucrare a harului. Pe mulți din tradiția arminiană, care accentuează voința liberă și responsabilitatea omului, texte precum Romani 8:30, 9:18-24, Galateni 1:15 și Efeseni 1:4-5 îi pun în încurcătură. Similar, mulți calviniști au metodele lor de evitare a textelor din 1 Corinteni 10:1-13, 2 Petru 2:20-22 și Evrei 6:4-6. într-adevăr, din experiența noastră de profesori vedem că studenții care provin din asemenea tradiții rareori întrebă ce anume înseamnă aceste texte; ceea ce vor ei să știe este „cum să răspundă” acestor texte!

După ultimele paragrafe, ne-am pierdut probabil mulți prieteni, însă noi nu încercăm decît să ilustrăm cît de generală este problema, precum și faptul că cei care sînt creștini trebuie să discute între ei despre acest domeniu critic. Ce fel de linii călăuzitoare sînt necesare atunci pentru a stabili o hermeneutică mai consecventă pentru epistole?

REGULA FUNDAMENTALĂ

Vă mai amintiți din capitolul 1 că am stabilit ca regula fundamentală premisa că *un text nu poate să însemne ceea ce nu ar fi putut însemna niciodată pentru autorul și cititorii săi*. Acesta este motivul pentru care prima operațiune este întotdeauna exegeza. Este deosebit de important să repetăm această premisă aici, deoarece ea stabilește cel puțin cîțiva parametri ai sensului. Regula aceasta nu ne ajută întotdeauna să descoperim ce *înseamnă* un text, dar ne ajută să fixăm limite cu privire la ce *nu poate* să însemne un text.

De exemplu, cea mai frecventă justificare pentru neglijarea imperativelor referitoare la căutarea darurilor duhovnicești din

1 Corinteni 13:10 o constituie o anumită interpretare a acestui verset care spune că, atunci „cînd va veni ce este desăvîrșit, acest «în parte» se va sfîrși”. Ni se spune că ceea ce este desăvîrșit *a sosit*, sub forma Noului Testament și, de aceea, ceea ce este „în parte” (nedesăvîrșit) — prorocia și vorbirea în limbi — a încetat să funcționeze în biserică. *Acest înțeles însă nu este posibil pentru text*, deoarece o exegeză bună îl exclude cu desăvîrșire. Nu există nici o posibilitate ca Pavel să fi vrut să spună așa ceva — la urma urmelor, cititorii săi nu știau că urma să existe un Nou Testament, iar Duhul Sfînt nu i-ar fi îngăduit lui Pavel să le scrie lucruri de neînțeles pentru ei.

REGULA A DOUA

Cea de-a doua regulă fundamentală este de fapt un mod diferit de formulare a hermeneuticii noastre comune. Ea spune: *Ori de cîte ori avem elemente specifice comparabile (adică, situații de viață similare) cu contextul secolului înțîi, Cuvîntul lui Dumnezeu pentru noi este identic cu Cuvîntul Său pentru ei.* Regula aceasta face ca majoritatea textelor teologice și a imperativelor etice din epistole adresate comunității să dea creștinilor din secolul douăzeci un sentiment de apropiere de primul secol. Este adevărat și astăzi că „toți au păcătuit” și că „prin har sîntem mîntuiți, prin credință”. Îmbrăcarea noastră cu „îndurare, cu bunătate, cu smerenie, cu blîndețe, cu îndelungă răbdare” (Col. 3:12) continuă să fie și în prezent Cuvîntul lui Dumnezeu adresat celor credincioși.

Exegeza celor două texte mai lungi din capitolul anterior ne arată că ele sînt astfel de texte. Odată realizată analiza noastră și descoperind Cuvîntul lui Dumnezeu pentru ei, ne-am supus imediat pe noi înșine aceluiași Cuvînt. Continuăm să avem biserici locale, cu lideri care trebuie să audă Cuvîntul și să aibă grijă cum zidesc Biserica. Se pare că mult prea adesea Biserica a fost zidită din lemn, fîn și paie, în loc de aur, argint și pietre prețioase, și o asemenea lucrare, fiind încercată prin foc, nu a

rămăs în picioare. Noi dorim să susținem că 1 Corinteni 3:16-17 continuă să fie Cuvntul adresat de Dumnezeu nouă, cu privire la responsabilitățile noastre față de biserica locală. Ea trebuie să fie un loc unde să se știe că locuiește Duhul Sfînt, deci un loc care reprezintă alternativa lui Dumnezeu pentru păcatul și alienarea societății de azi.

Aici trebuie să avem mare grijă să facem bine exegeza, așa încît să avem siguranța că situația și datele noastre specifice sînt realmente similare. De aceea este atît de importantă reconstruirea atentă a problemei lor. De exemplu, este semnificativ pentru hermeneutica noastră să observăm că procesele legale din 1 Corinteni 6:1-11 aveau loc între doi creștini, în fața unui judecător păgîn, într-o piață deschisă în Corint. Noi sîntem de părere că ideea textului nu se schimbă, dacă judecătorul se întîmplă să fie creștin sau dacă procesul se desfășoară într-o sală de judecată. Greșeala constă în faptul că doi frați recurg la lege în afara Bisericii, așa cum reiese foarte clar din versetele 6-11. Pe de altă parte, se ridică, pe bună dreptate, întrebarea dacă textul se mai aplică în cazul unui creștin care dă în judecată o corporație americană din zilele noastre, pentru că, în acest caz, elementele particulare nu mai sînt identice — deși decizia pe care o ia cineva trebuie negreșit să ia în considerare apelul pe care îl face Pavel la etica netalionică a lui Isus (v. 7).

Tot ce am afirmat pînă acum pare destul de ușor. Dar întrebarea cu privire la modul în care un text cum este 1 Corinteni 6:1-11 se poate aplica dincolo de elementele lui specifice nu este decît unul din tipurile de întrebări care trebuie discutate. Restul capitolului se ocupă de patru asemenea probleme.

PROBLEMA APLICAȚIEI EXTINSE

Prima problemă este tocmai cea menționată. Cînd există elemente particulare și contexte comparabile cu biserica de astăzi, este legitim să extindem aplicația unui text la alte

contexte sau să facem ca un text să se aplice la un context cu totul străin de situația secolului întâi?

De exemplu, se poate susține că, deși 1 Corinteni 3:16-17 se adresează unei biserici locale, el prezintă totodată principiul conform căruia ceea ce Dumnezeu a pus deoparte pentru Sine, prin prezența interioară a Duhului Sfânt, este sacru și oricine distruge respectiva entitate va avea de-a face cu teribila judecată a lui Dumnezeu. Nu poate fi oare acest principiu aplicat creștinului ca individ, pentru a ne învăța că Dumnezeu îl va judeca pe cel ce se poartă greșit cu trupul său? În mod similar, 1 Corinteni 3:10-15 se adresează celor care răspund de zidirea bisericii și îi avertizează cu privire la pierderea pe care o vor suferi în cazul în care o fac necorespunzător. Deoarece textul vorbește despre judecată și mântuire „prin'foc”, este legitim să folosim acest text pentru a ilustra siguranța credinciosului?

Se pare că avem motive serioase de îngrijorare, dacă acestea sînt considerate aplicații legitime pentru că, într-o asemenea aplicație, este inerentă ocolirea exegezei în întregime. La urma urmelor, aplicarea textului din 1 Corinteni 3:16-17 la viața credinciosului luat ca individ este tocmai greșeala făcută în biserică de mulți credincioși, timp de secole. De ce să mai facem exegeză? De ce să nu începem pur și simplu cu „aici și acum” și să rămînem fideli secolelor de eroare?

De aceea, noi susținem că atunci cînd există situații comparabile și elemente specifice comparabile, în asemenea texte Cuvîntul lui Dumnezeu *pentru noi* trebuie să fie întotdeauna limitat la intenția sa inițială. Mai mult, trebuie notat că, în general, aplicația extinsă este considerată legitimă fiindcă este adevărată, adică este precizată în mod clar în alte pasaje, în care ea constituie *intenția* pasajului. Dacă așa stau lucrurile, atunci ne putem întreba dacă ceea ce învățăm doar prin aplicație extinsă poate fi cu adevărat Cuvîntul lui Dumnezeu.

Un caz mai dificil îl prezintă un text cum este cel din 2 Corinteni 6:14: „Nu vă înjugați la un jug nepotrivit cu cei

necredincioși". În mod tradițional, acest text a fost interpretat ca interzicînd căsătoria dintre un creștin și un necreștin. Însă metafora *jugului* este rareori folosită în antichitate pentru a se referi la căsătorie și nu există absolut nimic în context care să ne permită cît de cît să credem că este vorba despre căsătorie.

Problema noastră e că nu putem ști cu certitudine *ce anume* interzice textul original. Cel mai probabil, e ceva legat de idolatrie, poate o altă interdicție de a participa la mesele închinare idolilor (vezi 1 Cor. 10:14-22). Și atunci, „nu putem să extindem” în mod legitim principiul acestui text, întrucît nu sîntem siguri de înțelesul lui inițial? Probabil că da, dar, repetăm, nu mai este vorba despre un principiu biblic care poate fi susținut și fără acest text.

PROBLEMA ELEMENTELOR SPECIFICE CARE NU SÎNT COMPARABILE

Este o problemă care se ivește în epistole în cazul a două feluri de texte în epistole: cele care se adresează chestiunilor secolului întîi și care, în cele mai multe privințe, nu au nici un corespondent în secolul douăzeci, și texte care se adresează problemelor ce *s-ar putea* în secolul douăzeci, dar e puțin probabil să se întîmpîe. Ce facem cu un asemenea text și în ce fel ne vorbește el nouă? Dar oare ne vorbește?

Un exemplu de text din prima categorie este cel din 1 Corinteni 8-10, unde Pavel vorbește despre trei tipuri de probleme: (1) creștini care pledează în favoarea privilegiului de a continua să participe alături de vecinii lor păgîni la sărbătorile acestora în templele idolilor (vezi 8:10; 10:14-22), (2) punerea la îndoială de către corinteni a autorității apostolice a lui Pavel (vezi 9:1-23), (3) carnea jertfită idolilor care se vindea în piață (10:23-11:1).

Exegeza corectă a pasajelor respective arată că Pavel răspunde la aceste probleme după cum urmează: (1) li se

interzice cu desăvârșire să participe la mesele închinare idolilor, datorită principiului poticnirii (8:7-13), deoarece o asemenea asociere este incompatibilă cu viața în Hristos, așa cum este ea cunoscută la masa Lui (10:16-17), și deoarece ea înseamnă participare la o activitate demonică (10:19-22); (2) Pavel își apără dreptul la sprijin financiar ca apostol, deși el nu a făcut uz de acest drept; el își apără, de asemenea, acțiunile (9:19-23) în probleme neutre; (3) hrana jertfită idolilor care se vinde în piață poate fi cumpărată și consumată; de asemenea, poate fi consumată fără probleme în casa altcuiva. În cel de-al doilea context, ea poate fi și refuzată, în situația în care devine o problemă pentru cineva. Poți mânca orice pentru slava lui Dumnezeu; dar să nu faci ceva ce ar constitui o ofensă deliberată la adresa cuiva.

Dificultatea noastră legată de acest gen de idolatrie este simplul fapt că ea nu este cunoscută în culturile occidentale, așa că problemele (1) și (3) nu există. Mai mult, noi nu avem apostoli în sensul folosit de Pavel, adică oameni care să-L fi înțeles realmente pe Domnul înviat (9:1; cf. 15:8), care să fi întemeiat biserici noi și să aibă autoritate asupra lor (9:1-2; vezi 2 Cor. 10:6).

Al doilea tip de text poate fi ilustrat de omul vinovat de incest din 1 Corinteni 5:1-11, sau de cei care se îmbătau la masa la care se celebra Cina Domnului (1 Cor. 11:17-22), sau de cei care urmăreau să impună circumcizia creștinilor convertiți recent dintre neamuri (Gal. 5:2). Asemenea lucruri s-ar putea întâmpla, dar e puțin probabil ca ele să aibă loc în cultura noastră.

Întrebarea este în ce fel răspunsurile date unor probleme nespecifice secolului douăzeci se adresează și creștinilor din secolul douăzeci? Sugestia noastră e că o hermeneutică adecvată trebuie să conțină doi pași.

Mai întâi, trebuie să efectuăm exegeza cu deosebită grijă, așa încât să descoperim care a fost cu adevărat Cuvântul lui

Dumnezeu pentru ei. În majoritatea cazurilor a fost exprimat un principiu clar, care transcende, de regulă, specificul istoric căruia i-a fost aplicat.

În al doilea rând, și aceasta este partea importantă, „principiul” nu devine acum atemporal, pentru a fi aplicat la întâmplare sau după bunul plac, oricui și oricărei situații. Noi considerăm că el trebuie aplicat *unor situații cu adevărat comparabile*.

Pentru a ilustra ambele cazuri: mai întâi, Pavel interzice participarea la mesele din templu, în baza principiului poticnirii. Să observăm însă că acesta nu se referă la ceva care ofensează pur și simplu pe un alt credincios. Principiul poticnirii se referă la un lucru pe care un anumit credincios consideră că poate să-l facă, fără muștrări de conștiință și încearcă să-I determine pe un alt credincios să facă la fel, prin puterea sa de convingere, fără însă ca acesta” din urmă să poată face lucrul respectiv cu conștiința împăcată. La urma urmelor, fratele sau sora sînt „anihilați” prin *emularea* acțiunii altcuiva, nu sînt doar *ofenșați* de ea. De aceea, principiul pare să se aplice doar situațiilor cu adevărat comparabile.

În al doilea rând, Pavel interzice pînă la urmă cu desăvîrșire participarea la mesele din templu, deoarece ea însemna participare la o activitate demonică. De nenumărate ori, în rîndul creștinilor, a existat confuzie cu privire la ce anume constituie activitate demonică. Totuși, ceea ce avem aici pare să fie pentru creștini o interdicție normativă de a participa la orice formă de spiritism, astrologie, vrăjitorie etc.

Din nou, se prea poate să nu avem apostoli și majoritatea protestanților nu consideră că lucrarea lor se înscrie în succesiunea apostolică. Dar principiul: „cei ce propovăduiesc Evanghelia să trăiască din Evanghelie” (1 Cor. 9:14) pare negreșit aplicabil lucrării contemporane, deoarece este confirmat și în altă parte în Scriptură (de exemplu 1 Tim. 5:17-18).

Problema consumării cărnii jertfite idolilor care se vindea în

piață (1 Cor. 10:23-11:1) prezintă o dimensiune deosebit de dificilă a acestei chestiuni hermeneutice. O asemenea hrană era ceva lipsit de însemnătate atît pentru Dumnezeu, cît și pentru Pavel. *Nu* la fel stăteau însă lucrurile cu alții. Același lucru era adevărat cu privire la hrană, băutura sau la respectarea zilelor din Romani 14 și cu privire la diferite probleme similare în Coloseni 2:16-23.

Pentru noi, dificultatea este cum să distingem problemele neutre de cele decisive, o dificultate deosebit de mare, din pricină că aceste lucruri se schimbă de la o cultură la alta și de la un grup de creștini la altul, după cum se pare, s-a întîmplat și în primul secol. Numai în America secolului douăzeci, lista unor asemenea probleme a inclus îmbrăcămintea (lungimea rochiilor, cravatele, pantalonii femeilor), cosmeticele, bijuteriile, distracțiile și recreerea (filmele, televizorul, jocul de cărți, dansul, înotul mixt), sportul, mîncarea și băutura. Ca și în cazul celor care au judecat libertatea lui Pavel cu privire la hrana jertfită idolilor, întotdeauna cei care cred că abstenența de la oricare dintre acestea constituie sfințenie înaintea lui Dumnezeu *nu* le consideră ca ceva lipsit de importanță.

Atunci, ce anume face ca un lucru să fie lipsit de importanță? Sugerăm următoarele linii călăuzitoare: ;;

1. Ceea ce epistolele prezintă în mod specific ca lucruri indiferente pot continua să fie considerate ca atare: hrana, băutura, respectarea zilelor etc.

2. Problemele indiferente nu sînt inerent morale, ci culturale — chiar dacă izvorăsc dintr-o cultură *religioasă*. De aceea, problemele care tind să difere de la o cultură la alta — chiar și printre credincioșii autentici — pot fi considerate, de regulă, probleme lipsite de importanță (culturile în care se bea sau nu se bea vin, de exemplu).

3. Listele cu păcate din epistole (de exemplu Rom. 1:29-30; 1 Cor. 5:11, 6:9-10; 2 Tim. 3:2-4) nu includ niciodată echivalente din primul secol ale elementelor pe care le-am

enumerat mai sus. Mai mult, asemenea echivalente nu sînt niciodată incluse în diferitele liste ale imperativelor creștine (de exemplu Rom. 12, Efes. 5, Col. 3 etc).

Știm că nu toți vor fi de acord cu evaluarea noastră. Potrivit însă cu Romani 14, oamenii din ambele tabere, împărțiți, potrivit acestor lucruri, nu trebuie nici să-i judece, nici să-i desconsidere pe ceilalți. Omul liber nu trebuie să facă paradă de libertatea sa; cel pentru care asemenea lucruri constituie o convingere personală profundă nu trebuie să-i condamne pe alții.

PROBLEMA RELATIVITĂȚII CULTURALE

Aceasta este sfera în care se întîlnesc majoritatea dificultăților actuale — și a diferendelor. Este locul în care problema *Cuvîntului etern* al lui Dumnezeu, dat într-un *context istoric specific*, ajunge în centrul atenției. Problema cuprinde următorii pași: (1) Epistolele sînt documente ocazionate din secolul întîi, condiționate de limba și cultura primului secol, care au fost adresate unor situații specifice din biserica secolului întîi. (2) Multe din situațiile specifice din epistole sînt într-atît de condiționate de contextul lor din primul secol, încît toată lumea recunoaște faptul că se aplică într-o măsură foarte mică sau deloc, în mod personal, ca și Cuvînt al lui Dumnezeu astăzi, afară doar, probabil, de un sens îndepărtat, pentru formularea unui principiu (de exemplu, aducerea mantiei lui Pavel din casa lui Carp, din Troa). (3) Alte texte sînt și ele condiționate îndeaproape de contextul primului secol, însă Cuvîntul pentru ei poate fi tradus în contexte noi, comparabile. (4) De aceea, nu este oare posibil ca alte tipuri de texte, care, deși par să aibă elemente specifice comparabile, să fie și ele condiționate de contextul specific al secolului întîi și să necesite traducerea lor în noi contexte sau trebuie să fie pur și simplu lăsate în primul secol?

Aproape toți creștinii traduc efectiv textele Bibliei în contexte noi, cel puțin într-o măsură limitată. Fără să-l exprime exact așa, acesta este motivul pentru care evanghelicii secolului douăzeci lasă „puțin vin, din pricina stomacului tău” în primul secol, nu insistă asupra acoperirii capului sau a părului lung pentru femei astăzi și nu practică „sărutarea sfântă”. Mulți dintre aceiași evanghelicici se crispează însă când este apărât, pe aceeași bază, dreptul femeii de a-i învăța pe alții în biserică (când sînt prezenți și bărbați) și devin de-a dreptul indignați când homosexualitatea este apărâtă pe baza aceluiași text.

Au existat adesea oameni care să încerce să respingă cu totul ideea relativității culturale, ceea ce i-a dus mai mult sau mai puțin la încercarea de a susține adoptarea întregii culturi a primului secol ca normă divină. Însă o asemenea respingere se bucură, de regulă, doar de un succes moderat. Asemenea oameni pot să-și țină fiicele acasă, să le refuze dreptul la o educație avansată și să le aranjeze căsătoriile, dar le vor lăsa, de regulă, să învețe să citească și să iasă în public fără voal. Ideea pe care încercăm să o subliniem este că e extrem de dificil să fim consecvenți în această privință, tocmai pentru că nu există o cultură poruncită de Dumnezeu; de fapt, culturile diferă între ele, nu numai cea a secolului întâi față de cea din secolul douăzeci, ci din orice punct de vedere imaginabil, chiar în secolul douăzeci.

Spre deosebire de respingere, sugerăm că recunoașterea unui anumit grad de relativitate culturală constituie o procedură hermeneutică validă și este un corolar inevitabil al naturii ocazionate a epistolelor. Credem însă și că, pentru a fi validă, hermeneutica trebuie să opereze în cadrul anumitor direcții ce pot fi identificate.

De aceea, am sugera următoarele linii călăuzitoare pentru distingerea elementelor care sînt relative din punct de vedere cultural, pe de o parte, și a celor care transcend contextul lor inițial, pe de altă parte, fiind normative pentru toți creștinii, din

toate timpurile. Nu susținem că aceste linii călăuzitoare sînt „date o dată pentru totdeauna sfinților”, ci ele reflectă gîndirea noastră curentă și am dori să încurajăm discuțiile și interacțiunile ulterioare (multe din ele au fost elaborate împreună cu colegul nostru de la departamentul Noului Testament, David M. Scholer).

1. Trebuie mai întîi să distingem între esența mesajului Bibliei și ceea ce este dependent de acesta sau periferic lui. Nu încercăm să susținem astfel existența unui canon în canon (adică să înălțăm valoric anumite părți ale Noului Testament ca fiind normative pentru celelalte părți); urmărim mai degrabă să împiedicăm transformarea Evangheliei în lege prin intermediul unei culturi sau al unei datini religioase, pe de o parte, și să prevenim ajustarea Evangheliei ca să reflecte orice expresie culturală imaginabilă, pe de altă parte.

Astfel, căderea întregii omeniri, răscumpărarea din această cădere prin activitatea harului lui Dumnezeu, prin moartea și învierea lui Hristos, desăvîrșirea lucrării răscumpărătoare prin revenirea lui Hristos etc. sînt în mod evident parte a acestei esențe. Dar sărutarea sfîntă, acoperirea capului femeilor și darurile spirituale par să fie mai marginale.

2. în mod similar, trebuie să fim pregătiți să distingem ceea ce Noul Testament însuși consideră a fi sau nu inerent moral. Acele elemente care sînt inerent morale sînt, așadar, absolute și rămîn valabile pentru toate culturile; cele care nu sînt inerent morale sînt, prin urmare, expresii culturale și se pot schimba de la o cultură la alta.

De exemplu, listele de păcate alcătuite de Pavel nu conțin niciodată elemente culturale. Unele păcate pot fi într-adevăr predominante într-o anumită cultură, dar nu există niciodată situații în care ele să poată fi considerate atitudini sau acțiuni creștine. Astfel, adulterul, idolatria, beția, activitățile homosexuale, hoția, lăcomia etc. (1 Cor. 6:9-10) sînt *întotdeauna* greșite. Ceea ce nu înseamnă că, din cînd în cînd,

creștinii nu s-au făcut vinovați de vreunul din ele. Ele însă nu constituie opțiuni morale viabile. Pavel, prin inspirația Duhului, spune: „Și așa *erați* unii din voi. Dar ați fost spălați...”

Pe de altă parte, spălarea picioarelor, sărutarea sfântă, consumarea cărnii jertfite idolilor care se vinde pe piață, acoperirea capului femeilor în timpul rugăciunii sau prorocirii, preferința personală a lui Pavel pentru celibat sau învățătura dată de femei în biserică nu sînt probleme *inerent* morale. Ele devin probleme morale doar prin folosirea lor corectă sau greșită în anumite contexte, cînd recursul la ele implică neascultare sau lipsa dragostei.

3. Trebuie să observăm cu deosebită atenție care sînt lucrurile cu privire la care mărturia Noului Testament este uniformă și consecventă și care sînt cele în care mărturia lui reflectă diferențe. Iată exemple de probleme asupra cărora mărturia Noului Testament este uniformă: dragostea ca răspuns etic fundamental al creștinului, o etică personală netalionică, caracterul rău al certurilor, urii, crimei, hoției, homosexualității, beției și imoralității sexuale de orice fel.

Pe de altă parte, Noul Testament nu pare a fi unilateral în privința unor chestiuni ca lucrarea femeilor în biserică (vezi Rom. 16:1-2, unde Fivi este un „diacon” în Chencrea; Rom. 16:7, unde lunia — *nu* lunias, care este un nume masculin necunoscut — este numărată printre apostoli; Rom. 16:3, unde Priscila este tovarăș de lucru al lui Pavel — același cuvînt folosit pentru Apoío în 1 Cor. 3:9; Fii. 4:2-3; și 1 Cor. 11:5, în contrast cu 1 Cor. 14:34-35 și 1 Tim. 2:12), evaluarea politică a Romei (vezi Rom. 13:1-5 și 1 Petru 2:13-14, în contrast cu Apoc. 13-18), păstrarea averii (Luca 12:33; 18:22, în contrast cu 1 Tim. 6:17-19) sau consumarea cărnii jertfite idolilor (1 Cor. 10:23-29, în contrast cu Fapte 15:29; Apoc. 2:14, 20). [Atenție însă: dacă vreuna din aceste sugestii și-au provocat vreo reacție emoțională, ar fi bine să te întrebi de ce].

Exegeza temeinică ne poate face să vedem o uniformitate mai mare decît pare să fie cazul acum. De exemplu, în problema cărnii oferite idolilor, se pot aduce argumente puternice în favoarea cuvîntului grecesc din Fapte și Apocalipsa ca însemnînd a merge la templu pentru a consuma o asemenea hrană. În acest caz, ataiidinea ar fi consecventă cu cea a lui Pavel din 1 Corinteni 10:14-22. Cu toate acestea, tocmai pentru că asemenea probleme par a fi mai mult culturale decît morale, nu trebuie să ne deranjeze lipsa uniformității. În mod asemănător, exegeza nu trebuie practică doar ca modalitate de descoperire a uniformității, lucru care se practică uneori, chiar cu prețul sacrificării rezonabilității sau a înțelesului evident al textului.

4. Este important să reușim să distingem, în cadrul Noului Testament, între un principiu și o aplicație specifică. Se poate ca un autor nou-testamental să susțină o aplicație relativă cu ajutorul unui principiu absolut și totuși prin aceasta să nu transforme aplicația într-o aplicație absolută. Astfel, în 1 Corinteni 11:2-16, de exemplu, Pavel face o referire la ordinea divină a creației (v. 3) pentru a stabili principiul conform căruia nu trebuie făcut nimic care să-i împiedice pe oameni de la slăvirea lui Dumnezeu (în special prin încălcarea convențiilor) atunci cînd comunitatea se află strînsă laolaltă pentru închinare (v. 7, 10). Aplicația specifică însă pare a fi relativă, deoarece Pavel se referă în repetate rînduri la „obicei” sau „natură” (v. 6, 13-14, 16).

Ceea ce ne face să sugerăm că cineva poate în mod legitim să întrebe în cazul unor asemenea aplicații specifice: „Ar fi constituit acest lucru o problemă pentru noi, dacă nu l-am fi înfilnit niciodată în scrierile Noului Testament?” în culturile occidentale, neacoperirea capului femeii (în special a părului ei) cu un voal lung nu ar crea, probabil, nici un fel de dificultăți. De fapt, în majoritatea bisericilor americane, dacă s-ar respecta literal textul, s-ar încălca aproape cu siguranță „spiritul

textului". Dar, cu puțin efort de gândire, ne putem imagina anumite genuri de îmbrăcăminte — atât pentru bărbați cât și pentru femei — care n-ar fi la locul lor și ar crea același gen de distragere de la închinare.

5. Ar putea fi de asemenea important, în măsura în care acest lucru poate fi făcut cu atenție, să se stabilească opțiunile culturale ale unui anumit autor nou-testamental. Gradul în care un autor nou-testamental este de acord cu o situație culturală în care există *o singură opțiune* mărește posibilitatea relativității culturale a unei astfel de poziții. Așa, de pildă, homosexualitatea a fost atât promovată, cât și condamnată de autorii din antichitate, dar Noul Testament adoptă o singură atitudine față de ea. Pe de altă parte, atitudinea față de sclavie ca sistem sau față de statutul și rolul femeilor era în esență una singură: nimeni nu denunța sclavia ca fiind rea, iar femeile erau de regulă considerate inferioare bărbaților. De asemenea, autorii Noului Testament nu denunță sclavia ca fiind rea, dar, pe de altă parte, ei merg, în general, dincolo de atitudinea contemporanilor lor față de femei. În ambele cazuri însă, în măsura în care sînt reflectate atitudinile culturale prevalente în aceste probleme, se reflectă astfel singura opțiune culturală în lumea înconjurătoare:

6. Trebuie să luăm aminte la posibilele diferențe culturale dintre secolul întâi și secolul douăzeci care, uneori, nu sînt imediat evidente. De exemplu, pentru a stabili rolul femeii în biserica secolului douăzeci, trebuie să luăm în considerare posibilitățile reduse de a primi o educație adecvată aflate la dispoziția femeilor în primul secol, în timp ce o asemenea educație este norma obișnuită în societatea noastră. Aceasta ar putea afecta modul în care înțelegem texte ca 1 Tim. 2:9-15. De asemenea, o democrație participativă este radical diferită de forma de conducere despre care vorbește Pavel în Romani 13:1-7. Într-o democrație participativă se așteaptă ca legile rele să fie schimbate, iar funcționarii corupți să fie înlocuiți. Acest

lucru trebuie să afecteze modul în care aducem Romani 13 în America secolului douăzeci.

7. În fine, trebuie să facem dovadă de îngăduință creștină. Creștinii trebuie să recunoască dificultățile, să deschidă linii de comunicare între ei, să înceapă cu încercarea de a defini câteva principii și, în cele din urmă, să-și manifeste dragostea față de cei cu care nu sînt de acord și să fie gata să-și ceară iertare.

Înainte de a încheia discuția, ar fi util, probabil, să vedem cum se aplică liniile acestea călăuzitoare la două probleme actuale: lucrarea femeilor și homosexualitatea — mai ales fiindcă unii din cei care susțin lucrarea femeilor folosesc o parte din aceleași argumente pentru a susține homosexualitatea ca alternativă creștină validă.

Problema rolului femeii ca învățător sau propovăduitor al Cuvîntului în biserică se concentrează în esență asupra a două texte: 1 Corinteni 14:34-35 și 1 Timotei 2:11-12. În ambele cazuri, sînt poruncite „tăcerea” și „supunerea” — deși nici într-un caz supunerea nu se referă în mod neapărat la supunere față de soț — iar în 1 Timotei 2 nu se permite femeii să învețe sau „să se ridice mai presus” de bărbat. Respectarea întocmai a imperativelor textului în secolul douăzeci ar elimina nu numai predicatul sau învățatul femeii în biserică locală, ci i-ar și interzice să scrie cărți despre subiecte biblice pe care le-ar putea citi bărbații, să predea Biblia sau alte subiecte legate de ea (inclusiv educație religioasă) în colegiile creștine sau institutele biblice unde există clase mixte ori să-i învețe pe bărbați într-un context misionar. Cei care susțin însă că femeile nu au dreptul să-i învețe pe alții în biserică de astăzi rareori duc interpretarea atît de departe. Și aproape întotdeauna consideră problemele legate de îmbrăcăminte, din versetul precedent (1 Tim. 2:9), ca fiind relative din punct de vedere cultural.

Pe de altă parte, faptul că 1 Timotei 2:11-12 ar putea fi relativ cultural poate fi susținut întîi de toate de exegeza celor trei epistole pastorale. Anumite femei creau probleme în biserică

din Efes (1 Tim. 5:11-15; 2 Tim. 3:6-9) și se pare că au avut un rol important în câștigul de cauză al învățătorilor falși de acolo. Dar, fiindcă găsim femei care învață (Fapte 18:26) și prorocesc (Fapte 21:9; 1 Cor. 11:5) în alte părți din Noul Testament, este într-un totu probabil că 1 Timotei 2:11-12 se adresează unei probleme locale. În orice caz, liniile călăuzitoare de mai sus sprijină posibilitatea ca interdicția din 1 Timotei 2:11-12 să fie relativă din punct de vedere cultural.

Problema homosexualității însă este considerabil diferită. În acest caz, liniile călăuzitoare sînt împotriva caracterului ei cultural relativ. Întreaga Biblie conține o mărturie consecventă împotriva practicii homosexuale, ca fiind greșită din punct de vedere moral.

În ultimii ani, unii oameni au susținut că homosexualitatea împotriva căreia se ridică Noul Testament este cea în care se comit abuzuri față de alții și că homosexualitatea monogamă confidențială, între adulții care o practică de comun acord, este o problemă diferită. Ei susțin că nu se poate dovedi exegetic că o asemenea homosexualitate este interzisă. De asemenea, ei susțin că, din punct de vedere cultural, acestea sînt opțiuni ale secolului douăzeci care nu existau în primul secol. De aceea, ei argumentează că unele din liniile noastre călăuzitoare (de exemplu 5 și 6) deschid posibilitatea ca interdicțiile Noului Testament împotriva homosexualității să fie de asemenea relative din punct de vedere cultural și susțin în continuare că o parte din direcțiile prezentate nu sînt adevărate sau sînt nerelevante.

Problema cu acest argument este însă că nu rezistă nici exegetic, nici istoric! Homosexualitatea pe care o avea Pavel în vedere în Romani 1:24-28 *nu* este în mod clar de tip „abuziv”; este homosexualitatea ce se referă la preferința pentru un partener de același sex. Mai mult, cuvîntul *homosexual* folosit de Pavel în 1 Corinteni 6:9 înseamnă literalmente homosexualitate genitală între bărbați. Deoarece întreaga Biblie mărturisește împotriva homosexualității și o include în mod

invariabil în contexte morale și întrucît pur și simplu nu s-a dovedit faptul că opțiunile pentru homosexualitate diferă astăzi de cele din primul secol, nu pare să existe motive valide pentru considerarea ei drept o problemă culturală relativă.

PROBLEMA TEOLOGIEI OPERAȚIONALE

Am observat în ultimul capitol că o mare parte din teologia epistolelor este orientată spre atingerea anumitor scopuri și, de aceea, nu este prezentată în mod sistematic. Asta nu înseamnă însă că nu poate fi prezentată sistematic teologia care este fie exprimată, fie derivată din afirmațiile făcute în epistole. Dimpotrivă, aceasta este una dintre responsabilitățile obligatorii ale celui care studiază Biblia și care întotdeauna trebuie să-și formeze — și „să-și reformeze” — o teologie biblică pe baza unei exegeze corecte. Recunoaștem deschis că, foarte adesea, teologia unui anumit autor se află atît în presupuzițiile și afirmațiile sale implicite, cît și în cele explicite.

Tot ce vrem să facem aici este să prezentăm cîteva măsuri de precauție ce trebuie avute în vedere în realizarea acestei sarcini a teologiei, avertismente care sînt rezultatul direct al naturii ocazionate a epistolelor.

1. Datorită naturii lor ocazionate, uneori trebuie să ne mulțumim cu anumite limite ale capacității noastre de înțelegere teologică. De exemplu, pentru a-i face pe corinteni să vadă cît de absurd era faptul că doi dintre frați ajungeau să apeleze la o instanță păgînă de judecată, Pavel afirmă că, într-o zi, creștinii vor judeca atît lumea, cît și îngerii (1 Cor. 6:2-3). Dincolo de aceasta însă, textul nu spune nimic. De aceea, noi putem afirma ca parte a escatologiei creștine (a modului în care înțelegem desfășurarea evenimentelor de la sfîrșitul lumii) că, la Eschaton, creștinii vor judeca efectiv. Dar, pur și simplu nu știm ce anume înseamnă asta sau cum va avea loc. *Dincolo de afirmația însăși, orice altceva este simplă speculație.*

Similar, în 1 Corinteni 10:16-17 Pavel argumentează *în baza* naturii participării corintenilor la Cina Domnului că ei nu pot participa în același fel la mesele din templul unui idol. Ceea ce spune Pavel despre această participare pare într-adevăr să meargă dincolo de teologia Cinei îmbrățișată de majoritatea protestantismului evanghelic. Aici nu este vorba doar de aducere aminte, ci de participare efectivă în trupul Domnului însuși. Din alte texte ale Noului Testament, putem susține în continuare că participarea avea loc prin intermediul Duhului și că binecuvântările veneau prin credință. Dar și aici trecem dincolo de textele imediate pentru a exprima gândirea lui Pavel într-o formă teologică: și mulți nu sînt de acord cu textele din afară pe care le-am alege. Ceea ce dorim să subliniem este faptul că nu ni se spune care este natura exactă a participării și nici în ce fel anume vin binecuvântările asupra celui credincios. Toți dorim să cunoaștem, dar cunoașterea noastră este deficitară tocmai din cauza naturii ocazionate a afirmațiilor. Ceea ce se spune în plus față de ce revelează textul nu poate avea importanță hermeneutică sau biblică egală cu ceea ce se poate afirma pe baza unei exegeze temeinice. Așadar, nu facem altceva decît să afirmăm că, în Scriptură, Dumnezeu ne-a dat tot ceea ce *ne este necesar*, dar nu neapărat tot ceea ce *am vrea noi*.

2. Uneori, dificultățile noastre teologice în cazul epistolelor derivă din faptul că punem întrebările *noastre* unor texte care, prin natura lor ocazionată, răspund doar întrebărilor *lor*. Cînd le cerem să se adreseze direct problemei avortului, a recăsătoriei sau a botezului copiilor, noi dorim, de fapt, ca ele să răspundă unor întrebări care au apărut mai tîrziu. Uneori, ele pot s-o facă, adesea însă nu o vor face, pentru că întrebarea nu s-a pus în acel moment.

Există un exemplu clar în această privință, chiar în Noul Testament. Cu privire la problema divorțului, Pavel spune „nu eu, ci Domnul” (1 Cor. 7:10), vrînd să spună că Isus însuși a vorbit despre această problemă. Dar Isus nu pare să fi avut

vreodată intenția să răspundă întrebării ridicate într-un context cultural grecesc despre faptul că un credincios trebuie sau nu să divorțeze de un partener păgîn. Problema se înscria pur și simplu în afara culturii sale ebraice. Pavel însă a trebuit să i se adreseze, așa că a spus „eu, nu Domnul” (v. 12). Una dintre probleme este, desigur, că noi înșine nu posedăm autoritatea apostolică a lui Pavel, nici inspirația sa. Și de aceea, singurul mod în care putem să discutăm asemenea probleme este făcându-ne de întreaga teologie biblică în care se include modul înțelegerii creației, căderii, răscumpărării și sfârșitului vremurilor. Adică, trebuie să încercăm să abordăm problema în lumina unei concepții biblice despre lume. Dar să nu căutăm să ne demonstrăm validitatea punctului de vedere adoptat cu ajutorul unor texte selectate, atunci cînd nu există texte imediat relevante!

Acestea sînt deci cîteva din sugestiile hermeneutice pentru citirea și interpretarea epistolelor. Obiectivul nostru imediat este o mai mare consecvență și exactitate; obiectivul nostru mai cuprinzător este să ajungem cu toții să luăm aminte mai mult la ceea ce auzim și înțelegem.

5

NARAȚIUNILE VECHIULUI TESTAMENT - MODUL CORECT DE FOLOSIRE

Biblia conține tipul de literatură denumit „narațiune” mai mult decât oricare alt tip. De exemplu, peste 40% din Vechiul Testament este narațiune. Deoarece Vechiul Testament însuși reprezintă trei sferturi din întreaga Biblie, nu este surprinzător faptul că cel mai răspândit tip de literatură din întreaga Biblie este narațiunea. Următoarele cărți ale Vechiului Testament sînt în mare măsură sau în întregime compuse din material narativ: Genesa, Iosua, Judecători, Rut, 1 și 2 Samuel, 1 și 2 împărați, 1 și 2 Cronici, Ezra, Neemia, Daniel, Iona și Hagai. Mai mult, Exod, Numeri, Ieremia, Ezechiel, Isaia și Iov conțin și ele porțiuni narrative substanțiale. În Noul Testament, porțiuni mari din cele patru evanghelii, precum și cartea Faptele Apostolilor aproape în întregime sînt, de asemenea, narațiuni.

Ipoteza noastră este că Duhul Sfînt a știut ce face atunci cînd a inspirat redactarea sub formă de narațiune a unei părți așa de mari a Bibliei. Credem că este evident că acest tip de literatură slujește bine scopului revelator al lui Dumnezeu. Felul în care slujește ea scopurilor Sale și modul în care trebuie să o

folosim bine și corect în lucrarea noastră pentru Dumnezeu este tocmai subiectul acestui capitol.

NATURA NARAȚIUNILOR

Ce sînt narațiunile

Narațiunile sînt povestiri. Deși pentru a le defini folosim din cînd în cînd cuvîntul *povestire*, preferabil este cuvîntul *narațiune*, deoarece *povestirea/povestea* a ajuns să însemne ceva care este fictiv, ca și „poveștile de adormit copiii” sau „o poveste plauzibilă”. Termenul tinde, de asemenea, să desemneze o *singură* povestire, cu un singur set de caractere și o singură intrigă. Biblia, pe de altă parte, conține *povestea lui Dumnezeu* — o poveste în întregime adevărată, adesea complexă, de o importanță crucială. Este o poveste magnifică, mai măreață decît cea mai măreață epopee, mai bogată în intrigă și mai semnificativă în caracterele și descrierile sale decît ar putea fi vreodată o poveste creată de oameni. Așa că, pentru acele porțiuni sub formă de povestire ale măreței relatări divine, în limbajul de specialitate este preferat termenul *narațiune*, deoarece este mai obiectiv și mai puțin echivoc.

Narațiunile Bibliei ne vorbesc despre lucruri care au avut loc — dar nu despre orice fel de lucruri. Scopul lor este să-L arate pe Dumnezeu la lucru, în creația Sa și printre oamenii Săi. Narațiunile îl slăvesc pe Dumnezeu, ne ajută să-L înțelegem și să-L apreciem și ne dau o imagine a providenței și ocrotirii Sale. În același timp, ele ne furnizează ilustrații pentru multe alte lecții importante pentru viețile noastre.

Toate narațiunile au o intrigă și personaje (care pot fi divine, umane, animale, vegetale sau de altă natură). Narațiunile Vechiului Testament au însă intrigi care sînt parte a unei intrigi deosebite, atotcuprinzătoare, și au o distribuție specială a

personajelor, cel mai remarcabil dintre ele fiind Dumnezeu însuși.

Cele trei niveluri ale narațiunilor

Este bine ca, în timp ce citim și studiem narațiunile Vechiului Testament, să ne dăm seama că povestirea este relatată, de fapt, pe trei niveluri. *Nivelul superior* este cel al planului universal al lui Dumnezeu, înfăptuit în creația Sa. Aspectele-cheie ale intrigii la acest nivel superior sînt creația inițială, căderea omenirii, puterea și omniprezența păcatului, necesitatea răscumpărării și întruparea și jertfa lui Hristos.

Aspectele-cheie ale *nivelului central* se învîrt în jurul lui Israel: chemarea lui Avraam; înființarea liniei avraamice prin patriarhi; robia lui Israel în Egipt; izbăvirea din robie de către Dumnezeu și cucerirea țării promise a Canaanului; păcatele repetate ale lui Israel și necredincioșia crescîndă; ocrotirea răbdătoare a lui Dumnezeu și insistențele Lui pe lîngă ei; distrugerea finală a Israelului de Nord, iar apoi a lui Iuda; restaurarea poporului sfînt după exil.

Există apoi *nivelul inferior*. Aici includem sutele de narațiuni *individuale* din care sînt constituite celelalte două niveluri: relatarea felului în care frații lui Iosif l-au vîndut unei caravane de arabi ce se îndrepta spre Egipt; narațiunea îndoielilor pe care le avea Ghedeon cu privire la Dumnezeu și felul în care L-a pus la încercare cu ajutorul fuiorului de lînă; narațiunea despre păcatul lui David cu Bat-Șeba; și altele.

Să observăm cu atenție: fiecare narațiune individuală a Vechiului Testament (nivelul inferior) este cel puțin o parte a narațiunii mai mari a istoriei lui Israel în lume (nivelul mijlociu), care, la rîndul ei, este parte a narațiunii creației și răscumpărării efectuate de Dumnezeu (nivelul superior). Nivelul superior se continuă mult dincolo de Vechiul Testament, pînă în Noul Testament. Vom trata incorect orice narațiune individuală,

dacă nu ne dăm seama că ea este inclusă în celelalte două. Uneori, o narațiune este constituită dintr-un grup de narațiuni individuale mai scurte. O asemenea narațiune poate fi denumită „narațiune compusă”. Din motive practice, ceea ce am spus despre cele trei niveluri de narațiune nu este afectat de recunoașterea existenței narațiunilor compuse în Biblie.

Sperăm ca recunoașterea acestei ierarhii a narațiunilor să contribuie la aplicarea mai conștiincioasă a narațiunilor Vechiului Testament în viața și slujirea noastră. Când Isus a afirmat că Scripturile „...mărturisesc despre Mine ” (Ioan 5:27-29), El nu vorbea, evident, despre fiecare pasaj din Vechiul Testament, luat individual. Aceste pasaje individuale, inclusiv narațiunile, care sînt mesianice sau identificate în Noul Testament ca tipologii ale lui Hristos (vezi 1 Cor. 10:4), sînt o parte importantă a Vechiului Testament, dar constituie numai o mică porțiune a întregii Sale revelații. Isus însă Se referea la narațiunea finală, de la nivelul superior, în care ispășirea Sa era actul central, iar supunerea întregii creații în fața Lui constituia punctul culminant al intrigii. Astfel, El a afirmat că Scripturile, ca întreg, îl mărturisesc pe El și au în centrul lor domnia Lui plină de dragoste.

Avem deci de-a face cu narațiuni individuale (de natură compusă uneori), în cadrul unei narațiuni majore, inclusă la rîndul ei într-o narațiune ultimă. Unele narațiuni compuse sînt alcătuite dintr-un număr mai mare de narațiuni individuale scurte. Acest lucru este tipic tuturor povestirilor care au intrigi secundare și, de aceea, nu ne surprinde. În Noul Testament avem narațiuni individuale (cum ar fi intrarea triumfală, Luca 19:28-46) în cadrul unor narațiuni mai mari (Luca-Fapte), incluse în narațiunea finală a întregii povestiri a lui Dumnezeu, așa cum este ea redată în Biblie. Lucrurile stau la fel cu Vechiul Testament. De exemplu, narațiunea mare compusă pe care noi o denumim „narațiunea lui Iosif” (Gen. 37-50) conține multe narațiuni individuale scurte despre Iosif, cum ar fi narațiunea

primelor lui vise (Gen. 37:5-11), narațiunea înălțării și căderii lui în dizgrație ca sclav al lui Potifar (Gen. 39), narațiunea îngropării lui Iacov în Canaan (Gen. 50:1-14) etc. Dar toate acestea sînt parte din marea narațiune a întregii Biblii.

Nu este greșit să studiem o narațiune individuală izolată. Dimpotrivă, este chiar recomandat. Dar, pentru a-i înțelege sensul în întregime, trebuie să ajungem să vedem narațiunea individuală în contextul ei mai larg.

Ce nu sînt narațiunile

1. Narațiunile Vechiului Testament nu sînt simple povestiri despre oameni care au trăit în vremurile Vechiului Testament. Ele sînt, în primul rînd, povestiri despre ceea ce a făcut *Dumnezeu* pentru și prin acei oameni. Spre deosebire de narațiunile umane, Biblia este alcătuită în special din narațiuni divine. Dumnezeu este eroul povestirii — dacă aceasta se află în Biblie. Personajele, evenimentele, desfășurarea acțiunii, intriga și punctele culminante ale povestirii, toate există, dar, în spatele lor, Dumnezeu este „protagonistul” suprem sau personajul central din toate narațiunile.

2. Narațiunile Vechiului Testament nu sînt alegorii sau povestiri cu semnificații ascunse. Se poate însă să existe aspecte ale narațiunilor care nu sînt ușor de înțeles. Felul în care lucrează Dumnezeu în istorie, felul în care influențează El acțiunile omului și își duce la îndeplinire voia prin intermediul oamenilor (cîteodată contrar dorinței lor; cf. Gen. 50:20) depășește deseori nivelul înțelegerii noastre. Adesea nu ni se spune exact tot ceea ce a făcut Dumnezeu într-o anumită situație, care a dus la modul de desfășurare a lucrurilor relatat în Vechiul Testament. Și chiar și atunci *cînd ni se spune* ce a făcut, nu ni se spune întotdeauna *cum* sau *de ce* a făcut-o.

Cu alte cuvinte, narațiunile nu răspund tuturor întrebărilor noastre despre un anumit subiect. Ele sînt limitate în spectrul lor

și ne dau doar o parte a imaginii de ansamblu a ceea ce face Dumnezeu în istorie. Trebuie să învățăm să ne mulțumim cu această înțelegere limitată, să punem frâu curiozității noastre în multe puncte, pentru că altfel vom ajunge să citim printre rînduri pînă acolo că vom citi în povestirile respective lucruri care nu sînt în ele, transformînd în alegorii ceea ce de fapt este o relatare a unor fapte istorice. Ca și în cazul pildelor (Capitolul 8), narațiunile pot fi răstălmăcite în acest mod.

Vedem *într-un* text ceea ce nu ne spune de fapt atunci cînd considerăm evenimentele supranaturale din narațiunile biblice rezultatul unor lucruri cum ar fi intervenția OZN-urilor sau a mașinilor timpului din secolele viitoare, sau al unor presupuse descoperiri științifice secrete din antichitate, care între timp s-au pierdut și de care noi nu mai avem cunoștință. Este adevărat că Biblia nu ne spune *cum* a făcut Dumnezeu majoritatea lucrurilor miraculoase pe care El le-a dus la îndeplinire. Curiozitatea nepotolită însă, precum și dorința de a înțelege ceea ce a exclus Biblia, adică tocmai felul în care asemenea lucruri s-au întîmplat, îi pot împinge pe unii oameni să accepte explicații absurde și forțate. Fascinația și venerația pentru pseudoștiință îi conduce la elaborarea unor explicații pseudoștiințifice a evenimentelor miraculoase ale Scripturii. Dumnezeu pur și simplu nu ne-a spus în Biblie cum a făcut tot ceea ce a făcut. Patima de a înțelege acel proces poate duce la explicații atît de deplasate și incompatibile cu narațiunile Bibliei, încît ele nu pot fi considerate cîtuși de puțin explicații.

3. Narațiunile Vechiului Testament nu ne învață întotdeauna *în mod direct*. Ele accentuează natura și revelația lui Dumnezeu într-un mod deosebit, așa cum porțiunile legale sau doctrinale ale Bibliei nu ar putea s-o facă vreodată, dîndu-ne posibilitatea să ne transpunem intens în evenimentele și experiențele relatate, în loc să citim doar *despre* elementele implicate în acele evenimente și experiențe. Clișeele moderne de genul: „Nu bate la ușă înainte de a încerca să o deschizi” sau „Pentru a înțelege

cu adevărat ceva trebuie să experimentezi" nu sînt întotdeauna exacte. Ele conțin însă un simbul de adevăr; cunoașterea sporește și afectează comportamentul într-un mod mai consecvent atunci cînd ea rezultă dintr-o implicare în ceva. Urmărind îndeaproape acțiunea narațiunilor Vechiului Testament, te transpui în mod firesc în ea, așa cum se întîmplă atunci cînd citești orice altă povestire, indiferent cît de mult se deosebesc participanții ei de tine și indiferent cît de diferite sînt circumstanțele în care se află ei. Narațiunile ne oferă un gen de cunoaștere „nemijlocită” a lucrării lui Dumnezeu în lumea Sa și, deși această cunoaștere este mai degrabă secundară decît primară, este totuși o cunoaștere reală, care îți poate modela comportamentul.

Dacă ești creștin, Vechiul Testament este istoria *ta* spirituală. Promisiunile și chemarea făcută de Dumnezeu lui Israel sînt promisiunile și chemarea *ta* istorică (Gal. 3:29). În sensul cel mai bun, mai util și mai practic al cuvîntului, Dumnezeu îți dă posibilitatea să urmărești evenimentele pe care le-a dus la îndeplinire în acele vremuri trecute prin faptul că le-a așternut în scris prin bărbați și femei pe care i-a inspirat ca să le scrie așa cum a vrut El să fie scrise.

Deși narațiunile Vechiului Testament nu ne învață neapărat în mod direct, ele de multe ori *ilustrează* ceea ce este afirmat direct și categoric în altă parte. Este un fel de învățare *implicită* care, conjugată cu învățăturile *explicite* corespunzătoare din Scriptură, este deosebit de eficientă în generarea aceluia tip de experiență educativă pe care Duhul Sfînt o poate folosi în mod pozitiv. De exemplu, în narațiunea adulterului comis de David cu Bat-Șeba (2 Sam. 11) nu vei găsi nici un fel de afirmații de genul „comișînd adulterul și crima, David a greșit”. Se presupune că știi că adulterul și crima sînt rele, deoarece Biblia ne învață asta în mod explicit (Exod 20:13-14). Narațiunea ilustrează efectul lor dăunător asupra vieții personale a împăratului David și a capacității lui de a domni. Narațiunea nu ne învață ceva sistematic despre adulter și nici nu poate fi

folosită ca singura bază pentru o astfel de învățătură. Dar prin ilustrarea efectelor adulterului în acest caz particular, ea transmite un mesaj puternic, care se poate întipări în mintea cititorului atent într-un mod pe care învățătura directă și categorică nu-l poate face.

4. Nu fiecare narațiune individuală sau episod al unei narațiuni are în mod necesar o morală proprie. Narațiunile nu pot fi interpretate într-o manieră atomistă, ca și cum fiecare afirmație, fiecare eveniment, fiecare descriere ar putea să aibă, independent de celelalte, un mesaj special pentru cititor. De fapt, chiar și în narațiunile relativ lungi, toate părțile lor componente pot conlucra la reținerea unei singure idei majore de către cititor. Există un curent sau o mișcare de ansamblu în narațiune, un fel de suprastructură care marchează ideea, de obicei una singură.

Astfel, narațiunile sînt analoge pildelor (vezi Capitolul 8), în sensul că întregul este cel care transmite mesajul, și nu elementele componente luate separat. Forța, efectul, impactul, persuasiunea, toate provin din întreaga suită a evenimentelor relatate. Multe elemente individuale se combină pentru a constitui narațiunea și pentru a oferi revelația lui Dumnezeu prin ea. Nu are rost să încerci să descoperi semnificația fiecărui element de informație singular sau a fiecărui eveniment luat izolat într-o narațiune. Narațiunea trebuie evaluată ca unitate întreagă, și nu pe bucăți.

PRINCIPII DE INTERPRETARE A NARAȚIUNILOR

Pentru a ilustra ideile enunțate în discuția de mai sus am selectat două narațiuni mari din Vechiul Testament pe care să le analizăm în acest capitol. Mai întii însă, următoarele zece principii ne pot ajuta să evităm erorile evidente de interpretare atunci cînd încercăm să exegețăm aceste povestiri sau altele.

1. în general, o narațiune vetero-testamentală nu ne învață în mod direct o doctrină.

2. O narațiune vetero-testamentală ilustrează de regulă una sau mai multe doctrine formulate propozițional în altă parte.
3. Narațiunile consemnează ceea ce s-a întâmplat — nu neapărat ce ar fi trebuit să se întâmple sau ce ar trebui să se întâmple de fiecare dată. De aceea, nu fiecare narațiune are o morală individuală identificabilă.
4. Ceea ce fac oamenii în narațiuni nu constituie neapărat un exemplu bun pentru noi. Adesea este tocmai contrariul.
5. Majoritatea personajelor din narațiunile Vechiului Testament sînt departe de a fi perfecte, iar acțiunile lor așijderea.
6. Nu ni se spune întotdeauna la sfîrșitul unei narațiuni dacă ceea ce s-a întâmplat a fost bun sau rău. Se presupune că sîntem în stare să apreciem singuri cele relatate pe baza a ceea ce Dumnezeu ne-a învățat deja în mod direct și categoric în Scriptură.
7. *Toate* narațiunile sînt selective și incomplete. Nu ni se prezintă toate detaliile relevante (cf. Ioan 21:25). Dar ce apare însă în narațiune este tot ceea ce autorul inspirat a considerat că e important să știm.
8. Narațiunile nu sînt scrise pentru a răspunde tuturor întrebărilor noastre teologice. Ele au un scop anume și se ocupă de anumite subiecte, lăsînd ca altele să fie discutate în altă parte, în alt mod.
9. Narațiunile ne pot învăța fie explicit (afirmînd în mod clar ceva), fie implicit (implicînd în mod clar ceva, fără să afirme de fapt lucrul respectiv).
10. în ultimă instanță, Dumnezeu este eroul tuturor narațiunilor biblice.

EXEMPLE DE INTERPRETARE A NARAȚIUNILOR

Narațiunea lui Iosif

Segmentul mare de material narativ pe care-l denumim narațiunea lui Iosif ocupă capitolele 37 și 39-50 din cartea

Genezei. Citind aceste capitole, observăm că Iosif este personajul *uman* central în aproape fiecare moment al povestirii, într-adevăr, el domină relatarea.

Citim despre felul de-a fi destul de arogant și cârcotaș al lui Iosif (capitol 37), rezultând în parte, probabil, din preferința pe care i-o arată fățiș tatăl său (37:3). Insistența lui Iosif de a-și relata visurile sale arogante de preamărire nu-l ajută câtuși de puțin (37:10, 11). Frații lui îl vînd ca rob și-l mint pe tatăl lor, Iacov, făcîndu-l să creadă că Iosif a murit. Vîndut ca sclav în Egipt, Iosif devine un excelent administrator al casei lui Potifar (capitolul 39). De ce? Datorită aptitudinilor lui administrative înnăscute? Cu greu ar putea fi acesta motivul. Biblia arată motivul: „Domnul a fost cu Iosif... Domnul era cu el, și... Domnul făcea să-i meargă bine ori de ce se apuca... Domnul a binecuvîntat casa egipteanului, din pricina lui Iosif; și binecuvîntarea Domnului a fost peste tot ce avea el” (Genesa 39:2-5). Oricare ar fi fost aptitudinile manageriale ale lui Iosif, ele au jucat în mod clar un rol secundar în raport cu intervenția lui *Dumnezeu* în viața sa. întemnițat pe nedrept, Iosif a ajuns deținut-administrator. De ce? Biblia o afirmă din nou explicit: „DOMNUL a fost cu Iosif și Și-a întins bunătatea peste el” (39:21; vezi v. 23).

Naratorul inspirat nu lasă nici o urmă de îndoială cu privire la identitatea eroului povestirii sau a moralei relatării. Dumnezeu este eroul, iar morala este că Dumnezeu era cu Iosif. Dacă încercăm să învățăm din narațiunea lui Iosif și încercăm să găsim un alt erou decît Dumnezeu, cine va fi acesta? Va fi el Iacov, care dă dovadă de părtinire față de propriii săi copii? Va fi Potifar sau soția lui, amîndoi nedrepti cu Iosif? Va fi temnicerul egiptean fără nume? Va fi Iosif însuși, tînărul foarte încrezut și preocupat de sine, care dă de probleme la tot pasul? Dacă îi alegem pe oricare dintre aceștia, atunci desigur plasăm greșit accentul narațiunii, abătînd astfel atenția de la călăuzirea suverană a lui Dumnezeu și intervenția Sa directă în evenimente.

Și cum rămîne cu morala povestirii? Vom face oare greșeala pe care o fac așa de mulți predicatori și învățători de a căuta o lecție de sine stătătoare pentru viață în fiecare eveniment din viața lui Iosif? Dacă da, am putea ajunge la concluzia că narațiunea ne învață următoarele: „Nu povesti altora visele tale, dacă vrei să nu dai de bucluc”, sau „Chiar șisclavii pot avansa, dacă acordă atenția cuvenită talentelor lor administrative”, sau „O vei duce mult mai bine în închisoare dacă reușești să acumulezi ceva experiență în afaceri înainte de a fi arestat”, sau „Străinii avansează mai repede decît indigenii în ocuparea funcțiilor de conducere”.

Cu alte cuvinte, dacă vei căuta ceva anume spus sau făcut de Iosif și care să trebuiască să fie imitat de creștinii de astăzi pentru a fi binecuvîntați, nu vei descoperi așa ceva în narațiune. Ea îți relatează ceea ce a făcut Dumnezeu cu un candidat cu totul *improbabil* la succes. Ea nu cuprinde reguli pentru a prospera în afaceri sau în viață, în general. Iosif merge din rău în mai rău și stă în închisoare mulți ani pînă ce Dumnezeu (nu Iosif) îi programează eliberarea.

Eliberarea lui Iosif din închisoare, datorită priceperii sale de a interpreta visele trimise de Dumnezeu (Gen. 40-41), înălțarea sa în funcții de răspundere și ocazia de a-și ajuta familia în timpul foametei (Gen. 41:50), precum și diferitele detalii ale narațiunilor mai mici care constituie narațiunea lui Iosif ca întreg nu indică de fapt nimic intrinsec despre Iosif sau exemplar despre acțiunile sale. Vei căuta în zadar vreo altă morală decît cea pe care o oferă Biblia: „Dumnezeu era cu Iosif”. Întregul proces al căderii și înălțării lui Iosif a fost opera lui Dumnezeu. Pînă și intenția rea a fraților săi față de el a fost folosită în strategia lui Dumnezeu. După cum le spune el însuși fraților săi: „Iosif le-a zis: «Sînt eu oare în locul lui Dumnezeu? Voi, negreșit, v-ați gîndit să-mi faceți rău: dar Dumnezeu a schimbat răul în bine, ca să împlinească ceea ce se vede azi, și anume, să scape viața unui popor în mare număr»” (Gen. 50:19, 20).

întregul lanț al evenimentelor și narațiunilor mai mici care alcătuiesc narațiunea mai mare compusă a lui Iosif au fost, la rîndul lor, parte a unei narațiuni și mai mari: planul lui Dumnezeu pentru Israel ca națiune și păstrarea în viață a canaanitilor, a egiptenilor și a altora împreună cu ei, în timpul acestei perioade de foamete. Egiptul era locul în care Dumnezeu Și-a zidit și sporit poporul, pregătindu-l pentru exod și pentru cucerirea pe care El, Dumnezeu, le va folosi pentru a le da țara Canaanului, așa cum îi promisese lui Avraam.

Stilul de viață al lui Iosif, calitățile personale sau acțiunile lui nu ne spun nimic, ca să putem deduce niște principii morale generale. Dacă crezi că ai descoperit vreunul, ai descoperit ceva ce *tu* dorești să găsești în text; în care caz, *nu* interpretezi de fapt textul.

Iosif însuși dobîndește în cele din urmă capacitatea de a recunoaște că Dumnezeu este Cel care a condus toate evenimentele din narațiune, urmărind un scop mai mare. Mai tîrziu, le va spune fraților săi: „Eu am să mor! Dar Dumnezeu vă va cerceta și vă va face să vă suiți din țara aceasta în țara pe care a jurat că o va da lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov” (Gen. 50:24).

Dumnezeu deține locul central. El poate realiza ceea ce voiește. Folosind asemenea mijloace improbabile, precum Iosif, familia lui și Faraon, Dumnezeu a păstrat în viață un mare număr de oameni și a început să-și formeze un popor special al Său. Acesta este punctul în care descoperim morala povestirii, care se concentrează asupra harului și providenței lui Dumnezeu, conducîndu-ne la o atitudine de respect față de căile Sale și de încredere în purtarea Sa de grijă.

Narațiunea lui Rut

Cartea lui Rut este scurtă și de sine stătătoare, are o intrigă ușor de urmărit și personaje principale ușor de identificat. Asta o face un bun candidat la ilustrarea principiilor învățate mai sus,

cu un accent special asupra punctului 9 (de mai sus) de pe lista principiilor: dorim aici să vă ajutăm să vedeți că, prin narațiuni, învățătura Duhului Sfânt poate fi *explicită* sau *implicită*. Învățătura explicită este ceea ce afirmă naratorul inspirat („Dumnezeu era cu Iosif”). Învățătura implicită este în mod evident prezentă în povestire, dar nu exprimată în prea multe cuvinte. Trebuie să-ți dai seama că e ceva implicat în povestire, nu ceva ce poți citi direct.

Este relativ ușor să reușești să distingi ceea ce este prezentat explicit. Mai dificilă e distingerea a ceea ce este exprimat implicit, fiindcă necesită îndemânare, muncă tenace, prudență și o atitudine de respect și de rugăciune față de grija Duhului Sfânt în inspirarea textului. La urma urmelor, vrem să aflăm ce *conține* narațiunea, nu să-i conferim sensuri noi pe care nu le are.

Istoria lui Rut poate fi rezumată după cum urmează: văduva Rut, o moabită, emigrează din Moab în Betleem împreună cu soacra ei israelită, Naomi, și ea tot văduvă (Rut 1). Rut strânge spice de grâu rămase pe ogorul lui Boaz, iar el îi arată bunăvoință, întrucât auzise despre credincioșia și bunătatea ei față de Naomi, care era rudă cu el (Rut 2). La sugestia lui Naomi, Rut îi dă de înțeles lui Boaz că-l iubește și că speră s-o ia în căsătorie (Rut 3). Boaz întreprinde procedurile legale necesare căsătoriei cu Rut și protejării drepturilor de proprietate ale familiei fostului ei soț, Mahlon. Nașterea primului fiu al lui Rut și Boaz, Obed, constituie o mare mângâiere pentru Naomi. Mai târziu, Obed va avea un nepot, care este împăratul David (Rut 4).

Dacă nu ești familiarizat cu narațiunea lui Rut, îți sugerăm să citești cartea de cel puțin două ori. Apoi, parcurge-o încă o dată și acordă atenție deosebită următoarelor elemente *implicite* prezente în narațiune.

1. Narațiunea ne arată că Rut s-a convertit la credința în Domnul, Dumnezeul lui Israel, relatându-ne cuvintele spuse de

Rut lui Naomi: „...poporul tău va fi poporul meu și Dumnezeuul tău va fi Dumnezeuul meu” (1:16), nu spunându-ne că „Rut s-a convertit”. Se presupune că sîntem în stare să ne dăm seama că, din moment ce L-a primit pe Domnul ca Dumnezeuul ei, ea s-a convertit. De asemenea, narațiunea confirmă implicit că a fost o convertire autentică, nu doar vorbe în vînt, redîndu-ne următoarele cuvinte ale lui Rut: „Facă-mi DOMNUL ce o vrea, dar nimic nu mă va despărți de tine, decît moartea!” (1:17). Aceste cuvinte implică în mod clar, deși nu o spun direct, că Rut, o moabită care odinioară se închina zeilor Moabului, crede și trăiește acum conform standardelor lui Yahweh, Domnul Dumnezeuul lui Israel. Nu există nici o îndoială că narațiunea afirmă că Rut s-a convertit la credința în adevăratul Dumnezeu, deși lucrul acesta nu este consemnat niciunde în mod explicit.

2. Narațiunea ne spune implicit că Boaz era un israelit credincios, care ținea Legea lui Moise, deși mulți alți israeliți nu o făceau. Unde ne spune asta? Citește cu atenție 2:3-13, 2:22, 3:10-12 și 4:9-10. Aceste porțiuni din narațiune arată clar că Boaz, prin vorbele sale, se considera credincios și sub autoritatea Domnului, că Boaz respecta legea strînsului de spice promulgată în Levitic 19:9-10 (Rut se încadra în ambele categorii ale legii — era săracă și străină), că respecta legea răscumpărării, așa cum era ea promulgată în Levitic 25:23-24 și că nu toți israeliții erau la fel de supuși legii — într-adevăr, era periculos să strîngi spice în ogorul oamenilor care nu respectau prevederile legii strînsului de spice (2:22).

Din nou, descoperim multe informații importante existente *implicit* în narațiune. Aceste informații sînt prețioase pentru noi și ne ajută să urmărim firul narațiunii și să o interpretăm, chiar dacă nu ne sînt prezentate în mod *explicit*.

3. Narațiunea ne arată în mod implicit că povestirea se constituie ca o parte în linia strămoșilor împăratului David — și, prin extensie, a lui Isus Hristos. Ia aminte la 4:17-21! Scurta genealogie din versetul 17 și genealogia mai detaliată din

versetele 18-21 se încheie ambele cu numele lui David. David este, evident, centrul atenției, punctul final al acestei porțiuni a narațiunii. Știm din alte câteva liste genealogice din Biblie că acest David este împăratul David, primul mare împărat israelit. Tot din genealogiile Noului Testament știm că Isus este urmaș al lui David, pe linie umană. Rut a fost străbunica lui David și, deci, unul din strămoșii lui Isus! Aceasta este o parte importantă a învățăturii întregii narațiuni. Avem de-a face cu o povestire depre Rut și Boaz care nu se mărginește la a relata credințioșia lor față de Domnul, ci pune, totodată, în lumină locul lor în istoria lui Israel. Fără ca să știe, ei au fost oamenii pe care Domnul i-a folosit pentru a deveni strămoșii lui David și ai „Fiului lui David”, Isus.

4. Narațiunea ne spune implicit că Betleemul era un oraș neobișnuit în perioada Judecătorilor, datorită credințioșiei locuitorilor săi. Detectarea acestui sens implicit nu este nici ușoară, nici nu vine de la sine. Ea necesită o citire atentă a întregii narațiuni și acordarea unei atenții deosebite cuvintelor și acțiunilor *tuturor* participanților din povestire. Necesită, de asemenea, cunoașterea în linii mari a felului în care stăteau lucrurile în celelalte părți ale lui Israel în acele zile, în contrast cu situația specifică din Betleem, ceea ce reclamă la rîndul ei o bună cunoaștere a evenimentelor și temelor principale ale cărții Judecătorilor, deoarece autorul leagă istoria lui Rut direct de perioada respectivă (1:1). Dacă veți avea ocazia să citiți Judecătorii cu atenție, veți observa că perioada Judecătorilor (cea. 1240-1030 î.Hr.) a fost caracterizată în general de practici cum ar fi idolatria pe scară largă, sincretismul religios (combinarea caracteristicilor religiilor păgîne cu cele ale credinței adevărate a lui Israel), nedreptate socială, tulburări sociale, rivalități intertribale, imoralitate sexuală și alte indicii ale necredințioșiei. Imaginea prezentată nouă în cartea Judecătorilor nu prea poate fi numită „fericită”, deși există cazuri individuale în care Dumnezeu, în mila Sa, îl

binecuvîntează pe Israel sau anumite seminții din Israel, în ciuda tiparului general de răzvrătire împotriva Lui.

Ce anume din cartea lui Rut ne spune că Betleemul constituie o excepție de la tabloul general al necredincioșiei de atunci? Practic totul, cu excepția versetului 2:22, care implică faptul că nu toți locuitorii Betleemului practicau legile strînsului de spice așa cum ar fi trebuit. În rest, tabloul este de o consecvență remarcabilă. Chiar cuvintele personajelor dovedesc că oamenii din acest oraș își manifestau credințioșia lor față de Domnul în deplină cunoștință de cauză. **

Să ne amintim că toate personajele prezentate în narațiune, cu excepția lui Rut și a sorei ei, Orpa, sînt cetățeni ai Betleemului. Să privim la Naomi: în vremuri de mare amărăciune (1:8-9, 13, 20-21) sau în vremuri de fericire (1:6; 2:19-20), ea recunoaște voia Domnului și i se supune. Mai mult, Boaz dovedește neabătut prin cuvintele sale că este un om care se închină și ascultă de Domnul (2:11-12; 3:10, 13), iar acțiunile îi confirmă tot timpul cuvintele.

Pînă și modul în care oamenii se salută unii pe alții arată un grad înalt de loialitate voluntară față de Domnul (2:4). În mod similar, bătrînii cetății, în binecuvîntarea dată căsătoriei și copiilor rezultați din ea (4:11-12), precum și femeile din cetate, prin binecuvîntarea dată lui Naomi (4:14), își exprimă credința. Acceptarea în mijlocul lor a unei moabite convertite, a lui Rut, este o altă mărturie implicită a credinței lor. 3

În fine, naratorul inspirat atribuie evenimentele importante Domnului (1:6; 4:13) — deși nu avem cum să știm cu certitudine dacă naratorul era sau nu betleemit și nu ne surprinde faptul că el se detașează de necredincioșia generală a vremii sale. 11

Idea pe care am încercat s-o subliniem este că citirea cu atenție a narațiunii (și în paralel cu Judecătorii) ne face să observăm mereu caracteristicile excepționale ale Betleemului! Narațiunea nu afirmă niciunde în mod direct: „în zilele acelea,

Betleemul era o cetate remarcabilă pentru evlavia sa". Însă, tocmai aceasta vrea ea să ne spună — într-o manieră la fel de hotărâtă și convingătoare cum ar fi fost exprimarea directă în cuvinte a acestei stări de lucruri.

Exemplele date, sperăm noi, demonstrează atenția deosebită ce trebuie acordată mișcării de ansamblu a unei narațiuni și contextului ei, pentru a descifra sensul ei integral. Ceea ce este implicit poate fi la fel de semnificativ ca și ceea ce este explicit.

AVERTISMENT

Implicit nu înseamnă secret! Ne vom confrunta cu tot felul de probleme dacă încercăm să descoperim în text înțelesuri pe care credem că Dumnezeu „le-a ascuns” acolo. Nu asta înseamnă cuvântul *implicit*. *Implicit* înseamnă că mesajul poate fi înțeles din ceea ce se spune, deși nu este exprimat în multe cuvinte. Obiectivul nostru nu este să încercăm să vînam lucruri care nu pot fi înțelese de toată lumea. Obiectivul nostru este să observăm *tot* ceea ce narațiunea spune efectiv — direct și indirect, dar *niciodată* într-un mod obscur sau doar ție personal. Dacă nu te simți în stare să le spui altora, cu încredere, ceea ce crezi că exprimă textul implicit, așa încît să poată înțelege și să realizeze ideea comunicată de text, probabil că răstălmăcești textul. Ceea ce a inspirat Duhul Sfânt este spre folosul *tuturor* credincioșilor. Discerne și reconstruiește ceea ce povestirea are în ea și poate fi identificat — nu inventa o nouă povestire (2 Petru 2:3)!

CÎTEVA PRECAUȚII FINALE

De ce se întîmplă ca oamenii să găsească adesea în narațiunile biblice lucruri care nu există de fapt — să citească în Biblie propriile lor păreri, în loc să citească din ea ceea ce Dumnezeu vrea ca ei să învețe? Din trei motive principale: mai

întîi, caută cu disperare informații care să-i ajute, care să aibă valoare personală pentru ei, care să se aplice la propria lor situație. În al doilea rînd, sînt nerăbdători; ei doresc răspunsurile acum, din carte, din capitol. În al treilea rînd, așteaptă în mod greșit ca tot ce există în Biblie să aibă o aplicație directă, ca instrucțiuni pentru viața lor. Biblia conține un material bogat; conține tot ceea ce-i este efectiv necesar unui creștin ca să descopere călăuzirea lui Dumnezeu pentru viața lui, dar nu conține *întotdeauna* răspunsuri la fel de specifice și de personale cum și-ar dori unii oameni și nu conține toate informațiile în fiecare capitol al fiecărei cărți! Prea nerăbdători pentru a descoperi în Biblie, ca întreg, voia lui Dumnezeu, oamenii fac greșeli: își permit să interpreteze greșit anumite părți individuale ale Scripturii.

Pentru a evita această tendință, enumerăm mai jos șase dintre cele mai obișnuite erori de interpretare pe care le comit cititorii în căutarea răspunsurilor în anumite porțiuni ale Scripturii. Deși toate se aplică narațiunilor, nu se limitează numai la ele.

1. *Alegorizarea*. În loc să se concentreze asupra sensului evident, oamenii desconsideră textul, văzînd în el o simplă reflectare a unui alt înțeles, dincolo de text. *Există* porțiuni alegorice în Scriptură (de exemplu, Ezechiel 23 sau părți din Apocalipsa), dar nici una din alegoriile Scripturii nu este simplă narațiune.

2. *Decontextualizarea*. Ignorînd întregul context istoric și literar și, adesea, narațiunea individuală, oamenii se concentrează doar asupra unor porțiuni mici și pierd astfel indiciile furnizate de text pentru interpretare. Dacă decontextualizezi suficient, poți face ca aproape orice parte din Scriptură să spună orice vrei.

3. *Selectivitatea*. Este analoagă cu decontextualizarea și implică selectarea și alegerea unor cuvinte și expresii

specifice asupra cărora să se concentreze, ignorându-le pe celelalte și ignorând mișcarea de ansamblu a pasajului studiat. În loc să echilibreze părțile și întregul, ea ignoră cu totul anumite părți și întregul.

4. *Falsa combinare.* Această abordare combină elemente de ici și de colo dintr-un pasaj și construiește o idee prin combinarea lor, deși elementele respective nu sînt direct legate între ele în acel pasaj. Un exemplu extrem al acestei erori interpretative atît de răspîndite ar fi concluzia că adevărații dușmani ai unui om sînt în biserică, și nu în afara ei, deoarece, în Psalmul 23, David spune că el va locui în casa lui Dumnezeu pentru totdeauna și că Dumnezeu i-a întins o masă în față vrăjmașilor săi. (Vrăjmașii trebuie să fie deci în casa lui Dumnezeu, împreună cu David, altfel el n-ar putea fi în fața lor.)

5. *Redefinirea.* Cînd înțelesul clar al unui text îi lasă pe cititori indiferenți, fără să producă o bucurie spirituală imediată sau le spune ceva ce ei nu vor să audă, ei sînt adesea tentați să-l redefinească, pentru a-l face să însemne altceva. De exemplu, ei iau cuvintele lui Isus: „Dar vai de voi bogaților...” și „Vai de voi, cînd toți oamenii vă vor grăi de bine!” (Luca 6:24, 26) și le redefinesc, schimbîndu-le înțelesul evident în „Vai de voi, cei care iubiți banii așa de mult încît ați renunțat la credința voastră în Dumnezeu” și în „Vai de voi, care ați devenit ateii pentru a cîștiga laudele ieftine ale necredincioșilor firești”. Adică, aceste afirmații sînt redefinite în așa fel încît să fie suficient de înguste pentru a nu mai constitui o amenințare la adresa celor care le redefinesc.

6. *Autoritatea extracanonică.* Prin utilizarea unor soluții străine Scripturii, un set de doctrine în general sau o carte care susțin că revelează adevăruri scripturale ce nu pot fi cunoscute altfel, oamenii presupun că pot descifra tainele Bibliei. Sectele operează de obicei pe baza unei autorități

extracanonice, tratînd Biblia ca pe o culegere de ghicitori ce necesită cunoștințe speciale pentru a putea fi rezolvate.

Probabil că cel mai folositor avertisment pe care-l putem face în legătură cu lectura narațiunilor și învățarea din ele este următorul: Nu fi un cititor-imitator, care ce citește în Biblie, aceea face. Nici o narațiune a Bibliei nu a fost scrisă în mod specific pentru *tine*. Narațiunea lui Iosif este despre Iosif, prezentînd în mod concret felul în care a lucrat Dumnezeu prin el — nu este o narațiune care să vorbească direct despre *tine*. Narațiunea lui Rut slăvește ocrotirea lui Dumnezeu și binecuvîntarea dată de El lui Rut și locuitorilor Betleemului — nu *ție*. *Tu* poți oricînd să înveți foarte mult din aceste narațiuni (și din toate narațiunile Bibliei), dar nu poți niciodată presupune că Dumnezeu așteaptă ca tu să faci exact ce au făcut personajele Bibliei sau că *ți* se vor întîmpla și *ție* aceleași lucruri care li s-au întîmplat lor. Pentru o discuție mai aprofundată a acestui punct, vezi Capitolul 6.

Personajele biblice sînt uneori pozitive, alteori negative, uneori înțelepte, iar alteori nesăbuite. Uneori sînt pedepsite, alteori li se arată milă, uneori o duc bine, iar alteori o duc greu.

Datoria ta este să descoperi Cuvîntul lui Dumnezeu din narațiunile despre ei, nu să încerci să faci tot ceea ce s-a făcut în Biblie. Pentru faptul că cineva a acționat într-un fel într-o povestire biblică nu înseamnă că tu ai permisiunea sau obligația de a face la fel.

Dar ce poți și ce trebuie să faci cu adevărat este să ascuți ceea ce te îndeamnă Dumnezeu prin Scriptură să faci. Narațiunile sînt de mare preț pentru noi tocmai pentru că *demonstrează* într-un mod atît de viu implicarea lui Dumnezeu în lume și *ilustrează* principiile și chemarea Lui. Ele ne învață foarte multe — dar ceea ce ne învață direct nu include în mod sistematic etica personală. Pentru această sferă a vieții trebuie să ne îndreptăm spre altă parte a Scripturii, spre diferitele locuri

în care etica personală este expusă într-un mod categoric și explicit. Bogăția și varietatea Scripturilor trebuie să fie privite ca aliați ai noștri — o resursă binevenită, niciodată o povară complicată.

6

FAPTELE APOSTOLILOR - PROBLEMA PRECEDENTULUI ISTORIC

Într-un fel, un capitol separat pentru Faptele Apostolilor este redundant, deoarece aproape tot ce s-a spus în ultimul capitol se aplică și aici. Dar, din rațiuni practice, hermeneutice, Faptele Apostolilor necesită un capitol separat. Motivul e simplu: majoritatea creștinilor nu citesc Faptele Apostolilor în același fel în care citesc Judecători sau 2 Samuel, chiar dacă nu-și dau seama de acest lucru.

Cînd citim narațiunile Vechiului Testament, tindem să facem lucrurile menționate în ultimul capitol — să moralizăm, să alegorizăm, să citim printre rînduri și așa mai departe. Rareori considerăm narațiunile respective drept povestiri ce slujesc ca tipare pentru comportamentul creștin sau viața bisericii. Chiar și în cazul celor cîteva pe care le tratăm astfel — de exemplu, folosirea fuiorului de lînă pentru a descoperi voia lui Dumnezeu — nu procedăm niciodată exact ca ei. Adică, nu punem niciodată un fuior adevărat pe care Dumnezeu să-l ude sau să-l la uscat. Mai curînd punem fuiorul „înainte a lui Dumnezeu” prin stabilirea unui set sau seturi de circumstanțe: „Dacă cineva din California mă va suna săptămîna asta, înseamnă că Dumnezeu ne spune astfel să ne mutăm în California, aceasta fiind voia Lui pentru noi”. Și niciodată cînd folosim acest „tipar” nu ne gîndim că acțiunea lui Ghedeon n-a fost de fapt un lucru bun, în sensul că a dovedit neîncredere în Cuvîntul lui Dumnezeu, care-i fusese deja dat.

Astfel, rareori ne gândim la istoriile Vechiului Testament ca la niște istorii care stabilesc precedente biblice pentru viețile noastre. Pe de altă parte, așa ar trebui să citească creștinii Faptele Apostolilor. Cartea nu numai că ne relatează istoria Bisericii Primare, dar slujește și ca model normativ pentru Biserica din toate timpurile. Și tocmai în aceasta constă dificultatea noastră hermeneutică.

În general, majoritatea sectoarelor protestantismului evanghelic au mentalitatea unor „mișcări de restaurare”. Privim de regulă în urmă, la biserica și experiența creștină din primul secol, fie ca la o normă ce trebuie restaurată, fie ca la un ideal spre care trebuie să tindem. De aceea, spunem adesea lucruri de genul: „Faptele ne învață în mod clar că ... ” Este destul de evident însă că nu orice „învățătură clară” este la fel de clară pentru toți!

De fapt, inacuratețea hermeneuticii noastre cu privire la ce anume încearcă Faptele să ne învețe a condus la multe din dezbinările pe care le întâlnim astăzi în biserică. Diverse practici, cum sînt botezul copiilor mici sau numai al credincioșilor, organizarea bisericii de tip congregationalist sau episcopalian, necesitatea luării Cinei Domnului în fiecare duminică sau botezul cu Duhul Sfînt însoțit de vorbirea în limbi, vinderea averilor și posedarea în comun a tuturor bunurilor, chiar și mînuirea rituală a șerpilor (!) au fost susținute în întregime sau în parte pe baza textelor din Faptele.

Principalul obiectiv al capitolului de față este să ofere cîteva sugestii hermeneutice pentru problema precedentelor biblice. Prin urmare, ceea ce spunem aici se aplică și tuturor narațiunilor istorice din Scriptură, inclusiv unor porțiuni din evangheliu. Înainte de aceasta însă, este necesar să spunem cîte ceva despre modul în care trebuie citite și studiate Faptele Apostolilor.

În discuția care urmează vom avea ocazia să ne referim periodic la intenția sau scopul cu care a scris Luca Faptele

Apostolilor. Trebuie să nu uităm niciodată că Duhul Sfânt este Cel care se află în spatele intenției lui Luca. După cum noi trebuie „să ne ducem pînă la capăt mîntuirea” și, totuși, „Dumnezeu este Cel care lucrează în noi” (Fii. 2:12-13), tot așa și Luca a avut anumite interese și anumite preocupări atunci cînd a scris Evanghelia sa și Faptele Apostolilor. Dar în spatele tuturor acestora, credem noi, se afla lucrarea supraveghetoare a Duhului Sfânt.

EXEGEZA FAPTELOR

Deși Faptele este o carte ușor de citit, totodată este dificilă pentru studiul biblic în grup. Oamenii aleg această carte și o studiază din diferite motive: unii sînt foarte interesați de detaliile istorice, adică de ceea ce Faptele pot oferi în legătură cu istoria Bisericii Primare. Alții au un interes apologetic, urmărind să dovedească veridicitatea Bibliei, demonstrînd acuratețea istorică a scrierilor lui Luca. Dar majoritatea oamenilor citesc Faptele din motive pur religioase sau devoționale, dorind să știe cum erau primii creștini, ca să se inspire din viața lor sau să-i ia drept exemplu.

De aceea, acest interes provoacă foarte multă selectivitate în modul de citire și studiere a ei. Pentru cel care are motive devoționale, de exemplu, discursul lui Gămăliei din Fapte 5 prezintă mult mai puțin interes decît convertirea lui Pavel din capitolul 9 sau întemnițarea lui Petru din capitolul 12. De obicei, o asemenea citire sau studiere îl face pe cititor să lase deoparte problemele cronologice sau istorice. În timp ce citești primele 11 capitole, e greu să-ți dai seama că ceea ce a inclus Luca în ele acoperă de fapt o perioadă de zece-cincisprezece ani.

De aceea, noi urmărim aici să facilităm citirea și studierea atentă a cărții, abordarea ei în concordanță cu intenția lui Luca și să punem cîteva tipuri noi de întrebări în timp ce citim.

Faptele ca istorie

Majoritatea sugestiilor exegetice prezentate în capitolul anterior sînt valabile și pentru Fapte. Ceea ce este important aici e faptul că Luca era dintre neamuri, iar narațiunea lui inspirată este în același timp un excelent exemplu de istoriografie elenistică, un tip de istorie care își are rădăcinile în Tucidide (cea. 460-400 î.Hr.) și care a înflorit în timpul perioadei elenistice (cea. 300 î.Hr.-200 d.Hr.). O asemenea istorie nu se scria doar pentru a relata sau a consemna trecutul într-o cronică, ci mai degrabă pentru a încuraja și a destinde (adică pentru a constitui o lectură plăcută), cît și pentru a informa, a moraliza sau a oferi o scriere apologetică.

Cele două volume ale lui Luca (Luca și Fapte) se potrivesc foarte bine acestui tip de istorie. Ele constituie o lectură deosebit de plăcută; în același timp, Luca are interese care includ mai mult decît simpla destindere sau informare a cititorului. Cînd citim sau studiem Faptele, este extrem de important să ținem cont de aceste interese. De aceea, exegeza Faptelor cuprinde nu numai întrebări pur istorice, de genul: „Ce s-a întîmplat?“, ci și întrebări teologice, cum ar fi: „Care a fost scopul lui Luca în selectarea și aranjarea materialului în acest fel?“

Întrebarea referitoare la intenția lui Luca este cea mai importantă și, totodată, cea mai dificilă. Ea este crucială pentru hermeneutica noastră. Dacă se poate demonstra că intenția lui Luca în Fapte a fost să consemneze un tipar pentru biserica din toate timpurile, atunci tiparul acesta trebuie, negreșit, să devină normativ, adică el este ceea ce Dumnezeu cere tuturor creștinilor, în orice situație. Dar dacă intenția lui a fost alta, atunci trebuie să punem altfel întrebările hermeneutice. Însă este deosebit de dificil să descoperim intenția lui Luca, în parte fiindcă nu știm cine era Teofil, nici de ce Luca i s-a adresat lui

și în parte pentru că Luca pare să aibă atât de multe interese diferite!

Datorită semnificației scopului lui Luca pentru hermeneutică, este deosebit de important să revenim mereu la această întrebare în timp ce citim sau studiem la nivelul exegetic. Într-un fel, ea se aseamănă în mare măsură cu luarea în considerare a paragrafelor în efectuarea exegezei Epistolelor, în acest caz însă, lucrurile merg dincolo de paragrafe, la narațiuni sau secțiuni întregi ale cărții.

De aceea interesul nostru exegetic privește atât *ce* anume se spune, cât și *de ce*. Așa cum am învățat deja, trebuie să punem întrebarea *Ce?* înaintea de a întreba *De ce?*

Primul pas

Ca întotdeauna, primul lucru care trebuie făcut este să citim, de preferință, întreaga carte într-o singură ședință. În timpul lecturii învață să faci observații și să pui întrebări. Problema pe care o ridică observarea și punerea întrebărilor în timpul citirii Faptelor este, desigur, aceea că narațiunea este atât de captivantă încât adesea uiți pur și simplu să mai pui întrebările exegetice.

Așa că, din nou, dacă ar fi să vă dăm o temă aici, ea ar suna cam așa: (1) Citește Faptele Apostolilor în întregime într-una sau două ședințe. (2) În timp ce citești, fixează-ți în minte lucruri de genul: oameni și locuri-cheie, motive recurente (ce anume îl interesează cu adevărat pe Luca?), diviziunile naturale ale cărții. (3) Revino acum și răsfoiește cartea, notîndu-ți observațiile pe care le-ai făcut anterior, împreună cu textele aferente. (4) Pune-ți următoarea întrebare: De ce a scris Luca această carte?

Deoarece Faptele Apostolilor este singura carte de acest gen din Noul Testament, vom fi mai specifici în îndrumarea lecturii și studiului.

Faptele: O privire de ansamblu

Să ne începem demersul prin demarcarea diviziunilor naturale, așa cum le-a hotărît Luca. Faptele Apostolilor au fost adesea împărțite în funcție de interesul lui Luca pentru Petru (1-12) și Pavel (13-28), sau în funcție de expansiunea geografică a Evangheliei (1-7, Ierusalim; 8-10, Samaria și Iudeea; 11-28, pînă la marginile pămîntului). Deși ambele diviziuni pot fi identificate în funcție de conținutul lor, există un alt indiciu dat de Luca însuși, care pare să lege totul mult mai bine. În timp ce citiți, observați scurtele enunțuri rezumative din 6:7, 9:31, 12:24, 16:5 și 19:20. În fiecare caz, narațiunea pare să facă o mică pauză înainte de a se îndrepta spre o nouă direcție. Pe baza acestui indiciu, se poate vedea că Faptele Apostolilor e alcătuită din șase secțiuni sau planuri, care imprimă narațiunii o mișcare continuă spre înainte, de la contextul ei iudaic, cu baza în Ierusalim și cu Petru ca figură conducătoare, spre o Biserică alcătuită preponderent din neamuri, avîndu-l pe Pavel ca figură conducătoare și Roma — capitala lumii neamurilor — drept țintă. O dată ce Pavel ajunge în Roma, unde se îndreaptă din nou spre neamuri, deoarece ele erau dispuse să asculte (28:28), narațiunea ia sfîrșit.

Trebuie să observăm, deci, în timp ce citim, cum anume contribuie fiecare secțiune la această „mișcare”. Încercați să descrieți fiecare plan în cuvintele voastre, atît în ce privește conținutul, cît și în ce privește contribuția sa la mișcarea înainte. Care pare să fie cheia fiecărui avînt nou spre înainte? Iată încercarea noastră de a realiza același lucru:

1:1—6:7 — o descriere a Bisericii Primare din Ierusalim, a propovăduirii de atunci, a vieții ei obișnuite, extinderea ei, răspîndirea ei și prima împotrivire. Observați cît de iudaic este totul, inclusiv predicile, împotrivirea și faptul că primii credincioși păstrează legătura cu Templul și sinagogile. Tabloul

se încheie cu o narațiune care indică apariția unei dezbinări între credincioșii care vorbeau grecește și cei care vorbeau aramaica.

6:8—9:31 — o descriere a primei expansiuni geografice, realizată de „eleniști” (creștinii evrei care vorbeau limba greacă) în diaspora evreilor sau a celor „aproape evrei” (samaritenii și un prozelit). Luca include și convertirea lui Pavel, care era: (1) un elenist, (2) un oponent evreu și (3) cel care urma să conducă tocmai mișcarea de expansiune a Bisericii în lumea neamurilor. Martiriul lui Ștefan este cheia acestei expansiuni inițiale.

9:32—12:24 — o descriere a primei expansiuni spre neamuri. Cheia este scena convertirii lui Corneliu, a cărui istorie este relatată de două ori. Semnificația lui Corneliu constă în faptul că întoarcerea sa a fost un act direct al lui Dumnezeu, care nu s-a folosit acum de eleniști, pentru că atunci lucrurile ar fi fost suspecte, ci de Petru, liderul recunoscut al misiunii iudeo-creștine. De asemenea, este inclusă povestirea bisericii din Antiohia, în care convertirea neamurilor se efectua prin intermediul acțiunilor deliberate, întreprinse de eleniști.

12:25—16:5 — o descriere a primei expansiuni geografice în lumea neamurilor, avându-l pe Pavel ca lider. Iudeii resping acum sistematic Evanghelia, deoarece ea include și neamurile. Biserica se întrunește într-un consiliu și nu-și respinge frații și surorile dintre neamuri, nici nu le impune norme religioase evreiești. Acest ultim element slujește drept cheie pentru expansiunea masivă în lumea neamurilor.

16:6—19:20 — o descriere a expansiunii ulterioare, tot spre vest, în lumea neamurilor, de data aceasta în Europa. Evreii resping Evanghelia în repetate rînduri, în timp ce neamurile o primesc cu bucurie.

19:21—28:30 — o descriere a evenimentelor ce îi conduc pe Pavel și Evanghelia la Roma, acordînd un interes deosebit proceselor lui Pavel, în care este declarat nevinovat de trei ori.

încercați să citiți Faptele Apostolilor cu ajutorul acestei schițe, avînd cunoștință de „mișcarea” ei, pentru a vă convinge

singuri dacă schija reușește sau nu să cuprindă ceea ce se întâmplă în carte. În timp ce citești, veți observa că, în redarea conținutului, am omis un factor crucial — factorul cu adevărat crucial — și anume, rolul Duhului Sfânt în toate acestea. Veți observa pe parcursul lecturii că în fiecare punct-cheie, în fiecare persoană-cheie, Duhul Sfânt joacă rolul absolut principal. Conform lui Luca, toată această mișcare înainte a avut loc nu datorită planului vreunui om, ci fiindcă Dumnezeu a voit-o și Duhul Sfânt a realizat-o.

Scopul lui Luca

Trebuie să avem grijă să nu sărim cu prea mare ușurință de la această privire de ansamblu asupra scrierii lui Luca la o formulare superficială sau dogmatică a scopului său inspirat pe care l-a urmărit prin toate acestea. Sînt binevenite însă cîteva observații, în parte bazate și pe ceea ce Luca *nu* a făcut.

1. Cheia pentru înțelegerea Faptelor Apostolilor pare să se afle în interesul lui Luca pentru această mișcare a Evangheliei, orchestrată de la începuturile sale de Duhul Sfânt, avînd baza în Ierusalim și fiind orientată spre iudaism, pînă la transformarea ei într-un fenomen răspîndit în lumea întregă, unde predominau neamurile. Numai pe baza structurii și conținutului ei, orice afirmație de scop care nu include misiunea între neamuri și rolul Duhului Sfânt în această misiune pierde cu certitudine ideea esențială a cărții.

2. Interesul pentru „mișcare” este demonstrat în continuare de ceea ce Luca nu ne spune. Mai întîi, el nu prezintă nici un interes pentru „viețile” apostolilor, adică pentru biografiile lor. Iacov este singurul apostol al cărui sfîrșit îl cunoaștem (12:2). O dată ce mișcarea spre neamuri ia avînt, Petru dispăre de pe scenă, cu excepția capitolului 15, unde certifică misiunea între neamuri. În afară de Ioan, ceilalți apostoli nu sînt nici măcar

menționați, iar interesul lui Luca pentru Pa vel apare aproape în întregime doar în termenii misiunii lui desfășurate între neamuri.

În al doilea rînd, el manifestă puțin interes sau deloc pentru organizarea sau forma de conducere a bisericii. Cei fapte bărbaji din capitolul 6 *nu* sînt numiți diaconi și, în orice caz, vor părăsi curînd Ierusalimul. Luca nu ne spune nicăieri de ce sau cum s-a întîmplat că biserica din Ierusalim a încetat să mai fie condusă de Petru și de apostoli, și a fost condusă de Iacov, fratele Domnului (12:17; 15:13; 21:18); nici nu ne explică cum anume a fost organizată vreuna din bisericile locale în ceea ce privește forma de organizare sau conducerea ei, cu excepția faptului că ni se spune că „au fost rînduiți prezbiteri” (14:23).

În al treilea rînd, nu se spune nici un cuvînt despre alte expansiuni geografice, cu excepția celei în linie directă dintre Ierusalim și Roma. Nu este menționată Creta (Tit 1:5), Iliricul (Rom. 15:19 — Iugoslavia modernă) sau Pontul, Capodocia și Bitinia (1 Petru 1:1), ca să nu mai vorbim de expansiunea Bisericii în est, spre Mesopotamia sau în sud, spre Egipt.

Toate acestea laolaltă ne arată că istoria Bisericii în sine pur și simplu nu a fost motivul scrierii lui Luca.

3. De asemenea, interesul lui Luca nu pare să fi fost cel de standardizare, de aducere a tuturor lucrurilor la uniformitate. Atunci cînd consemnează convertiri individuale, sînt incluse de obicei două elemente: botezul cu apă și darul *Duhului Sfînt*. Acestea pot fi însă în ordine inversă, cu sau fără punerea mîinilor, cu sau fără menționarea vorbirii în limbi și rareori cu menționarea specifică a pocăinței, chiar și după cele spuse de Petru în 2:38-39. De asemenea, Luca nu afirmă nici explicit, nici implicit faptul că bisericile dintre neamuri cunoșteau același tip de comuniune ca aceea din Ierusalim în 2:42-47 și 4:32-35. O asemenea diversitate înseamnă, probabil, că nu ni se prezintă nici un exemplu anume, ca model unic de experiență creștină sau de biserică.

Oare înseamnă aceasta că Luca nu caută să ne comunice ceva anume prin narațiunile specifice? Nu neapărat. Adevărata întrebare este: Ce a încercat el să transmită primilor săi cititori?

4. Totuși, credem că mare parte din Fapte a fost scrisă de Luca cu intenția de a sluji ca model. Modelul însă nu constă atît de mult în detalii, cît în imaginea de ansamblu. Tocmai prin modul în care Dumnezeu l-a făcut să structureze și să relateze această istorie, pare probabil faptul că se așteaptă de la noi să vedem expansiunea Evangheliei triumfătoare, plină de bucurie, înaintînd mereu prin puterea Duhului Sfînt și avînd drept rezultat vieți schimbate și comunități locale, aceasta fiind intenția lui Dumnezeu pentru Biserica ce va dăinui peste veacuri. Și tocmai pentru că aceasta este intenția lui Dumnezeu pentru Biserică, nimic nu o poate împiedica, nici Sanhedrinul, nici sinagoga, nici disensiunile, nici mințile mărginite, nici închisoarea, nici uneltirile. Așadar, Luca a intenționat probabil ca Biserica să fie asemenea acestor modele, dar într-un sens mai larg, nu în cel al imitării servile a vreunui exemplu specific.

O mostră exegetică

Avînd înaintea noastră această privire de ansamblu asupra conținutului și perspectiva provizorie asupra intenției, să examinăm două narațiuni, 6:1-7 și 8:1-25, și să observăm tipurile de întrebări exegetice pe care trebuie să ne deprindem să le punem textelor din Fapte.

Începem, ca de obicei, prin citirea repetată a porțiunilor selectate și a contextului lor imediat. Ca și în cazul epistolelor, întrebările contextuale care trebuie puse în mod repetat în Fapte sînt: Care este ideea acestei narațiuni sau a discursului? Care este funcția sa în ansamblul narațiunii lui Luca? De ce a inclus-o aici? De regulă, după una sau două lecturi atente, se poate da un răspuns provizoriu la aceste întrebări. Uneori însă, în special în Fapte, este necesară consultarea unor materiale suplimentare

pentru a putea răspunde la întrebări legate de conținut, înainte să poți fi sigur că te afli pe drumul bun.

Să începem cu 6:1-7. Care este funcția acestei secțiuni în imaginea de ansamblu? Se pot spune imediat două lucruri. Mai întâi, ea servește ca încheiere primului plan, 1:1-6:7; în al doilea rând, servește și ca trecere spre cel de-al doilea plan, 6:8-9:31. Să observăm cum procedează Luca. în 1:1-6:7, urmărește să ne redea imaginea vieții comunității primare și a expansiunii ei *în perimetrul Ierusalimului*. Această narațiune, 6:1-7, include ambele caracteristici. Ea sugerează totodată prima tensiune din cadrul comunității însăși, o tensiune ce are la bază deosebirile iudaice tradiționale, dintre evreii din Ierusalim (sau evreii care vorbeau aramaica) și evreii din Diaspora (evreii care vorbeau limba greacă). în biserică, această tensiune a fost rezolvată prin recunoașterea oficială a conducătorilor care începuseră să apară în rândul creștinilor evrei vorbitori de limbă greacă.

Am formulat anume astfel ultima propoziție, deoarece în acest punct, trebuie să recurgem la surse suplimentare în legătură cu contextul istoric. Cu puțină căutare (articole despre „diaconi” și „eleniști” din dicționarele biblice, comentarii, cărți despre acele timpuri, cum ar fi J. Jeremias, *Jerusalem in the Time of Jesus*, [Ierusalimul în vremea lui Isus], Fortress, Philadelphia, 1967), aflăm următoarele elemente importante:

1. Eleniștii erau aproape cu certitudine evrei care vorbeau limba greacă, adică evrei din Diaspora care locuiau acum în Ierusalim.

2. Mulți astfel de eleniști s-au întors în Ierusalim spre sfârșitul vieții, pentru a muri și a fi îngropați pe Muntele Sionului. Deoarece nu se născuseră la Ierusalim, după moartea lor, văduvele nu mai aveau un mijloc sigur de a-și câștiga existența.

3. Acestor văduve li se purta de grijă prin subvenții zilnice; ajutor care a constituit un efort economic considerabil pentru Ierusalim.

4. Reiese clar din 6:9 că eleniștii își aveau propria lor sinagogă, în care se vorbea limba greacă și în care erau membri atât Ștefan, cât și Saul, care se trăgea din Tars (situat în Cilicia, unde se vorbea limba greacă — v. 9).

5. Fapte 6 demonstrează că Biserica Primară pătrunsese deja într-o măsură considerabilă în această sinagogă — observați menționarea „văduvelor lor”, faptul că toți cei șapte aleși ca să rezolve această problemă au nume grecești și că împotrivirea puternică provenea din sinagoga Diasporei. ^{i%} \

6. În sfârșit, cei șapte nu sînt denumiți niciodată diaconi. Ei sînt simplu „cei șapte” (21:8), a căror responsabilitate era, desigur, să supravegheze subvențiile zilnice pentru alimentele destinate văduvelor care vorbeau greaca, dar totodată ei sînt, în mod evident, slujitori ai Cuvîntului (Ștefan, Filip).

Cunoașterea aceasta a conținutului ne va fi de mare ajutor ca să înțelegem ceea ce urmează, pentru că în 6:8-8:1 Luca se concentrează asupra unuia din cei șapte ca figură-cheie în prima expansiune în afara Ierusalimului. El ne spune în mod explicit că martiriul lui Ștefan a avut acest rezultat (8:1-4). Trebuie să observăm, de asemenea, din acest ultim pasaj, cât de importantă este pentru planul lui Dumnezeu comunitatea creștinilor vorbitori de limbă greacă din Ierusalim. Ei sînt obligați să părăsească Ierusalimul din pricina persecuției, dar ei oricum nu se trăgeau din acele părți. Așa că au plecat pur și simplu și au răspîndit Cuvîntul lui Dumnezeu „prin părțile Iudeii și ale Samariei”.

Prin urmare, narațiunea din 6:1-7 nu ne este dată pentru a ne relata prima organizare a bisericii în clerici și diaconi laici. Rolul ei este de a pregăti prima expansiune a Bisericii în afara bazei sale din Ierusalim.

Narațiunea din 8:5-25 este de un gen diferit. Avem aici istoria propriu-zisă a primei răspîndiri cunoscute a Bisericii Primare. Această narațiune este deosebit de importantă pentru preocupările noastre, deoarece conține mai multe dificultăți

exegetice și deoarece a servit adesea drept un fel de câmp de luptă hermeneutic.

Ca întotdeauna, trebuie să începem prin a face exegeza cu atenție și, din nou, nu avem nici un fel de substitut pentru citirea repetată a textului, notarea observațiilor și însemnărilor, în acest caz, pentru a ajunge la „ce spune narațiunea?”, încercați să o relațați în propriile voastre cuvinte. Observațiile noastre rezumative sînt după cum urmează:

Povestirea este destul de directă. Ne descrie lucrarea inițială a lui Filip în Samaria, lucrare însoțită de vindecări și eliberări de demoni (8:5-7). Se pare că mulți samariteni au devenit creștini, avînd în vedere că au crezut și au fost botezați, într-adevăr, miracolele au fost atît de puternice, încît pînă și Simon, un practicant notoriu al magiei negre, a ajuns să creadă (8:9-13). Cînd biserica din Ierusalim a auzit de acest fenomen, i-a trimis pe Petru și Ioan acolo și numai după aceea au primit samaritenii Duhul Sfînt (8:14-17). Simon a dorit în acel moment să devină asemenea lui Petru și Ioan, prin cumpărarea darului pe care-l aveau ei. Petru îl mustră atunci pe Simon, dar, din răspunsul final al acestuia (8:24), nu reiese clar dacă s-a pocăit sau dacă judecata rostită de Petru urma să vină peste el (8:20-23).

Modul în care a țesut Luca această narațiune laolaltă arată clar că predomină două interese: convertirea samaritenilor și problema lui Simon. Problemele exegetice pe care le au oamenii cu aceste două subiecte izvorăsc în esență din convingerile și cunoștințele lor anterioare. Există tendința de a crede că lucrurile nu trebuie să se întîmple astfel. Deoarece Pavel afirmă în Romani 8 că, fără Duhul, nu poți deveni creștin, cum se face că acești credincioși nu primiseră încă Duhul Sfînt? Și cum rămîne cu Simon? A fost el cu adevărat un credincios care „a căzut” sau s-a dat drept credincios, fără să fi avut de fapt credința mîntuitoare?

Adevărata problemă izvorăște probabil din faptul că Luca însuși nu încearcă să armonizeze toate datele pentru noi. E greu să urmărești un asemenea pasaj fără să-ți apară în cale vechile prejudecăți, iar autorii acestei cărți nu sînt nici ei imuni. Vom încerca, totuși, să-l analizăm din punctul de vedere al lui Luca. Ce anume îl interesează *pe el* în relatarea acestei povestiri? Ce funcție are ea în preocuparea sa generală?

Cît despre convertirile din Samaria, două lucruri par să fie semnificative pentru el: (1) Misiunea în Samaria, care constituia prima expansiune geografică a Evangheliei, a fost realizată de unul dintre eleniști, fără să fi existat vreun plan sau vreun program prestabilit de apostoli. (2) Totuși, este important ca cititorii lui Luca să știe că misiunea a avut atît aprobarea divină, cît și pe cea apostolică, lucru demonstrat de faptul că Duhul Sfînt nu a fost dat pînă în clipa punerii mîinilor de către apostoli. Ceea ; este în concordanță cu preocuparea generală a lui Luca de a demonstra că lucrarea misionară a eleniștilor nu a fost o mișcare rebelă, deși nu a fost legată de nici o conferință apostolică despre creșterea bisericii.

Deși nu putem demonstra aceasta — deoarece textul nu ne-o confirmă și nu intră în sfera preocupărilor lui Luca — e foarte probabil că ceea ce a fost reținut pînă la sosirea lui Petru și Ioan a fost *dovada* vizibilă, carismatică, a prezenței Duhului. Motivul pentru care sugerăm acest lucru este întreit: (1) Tot ce se spune despre samariteni înainte de sosirea lui Petru și Ioan e confirmat și în alte părți din Fapte, pentru a descrie experiențe creștine autentice. Prin urmare, ei trebuie să fi început de fapt viața creștină. (2) în alte locuri din Fapte, prezența Duhului — ca și aici — constituie elementul crucial al vieții creștine. Atunci, cum ar fi putut începe ei viața creștină fără acest element crucial? (3) Pentru Luca, în Fapte, prezența Duhului înseamnă putere (1:8; 6:8; 10:38), care se manifestă de regulă prin dovezi vizibile. De aceea, este probabil ca această manifestare puternică, vizibilă, a prezenței Duhului, care nu avusese loc în

Samaria, să fie cea pe care Luca o identifică cu „venirea” sau „primirea” Duhului Sfânt.

Rolul vrăjitorului Simon în narațiune este la fel de complex. Există însă o mulțime de dovezi externe care arată că Simon a devenit un binecunoscut oponent al primilor creștini. S-ar putea, așadar, ca Luca să fi inclus acest material pentru a explica fragila relație a lui Simon cu comunitatea creștină și pentru a le arăta cititorilor săi că Simon *nu* avea aprobarea divină sau apostolică. Ultima replică a lui Simon pare ambiguă doar dacă cineva este interesat de relatările primelor convertiri. De fapt, întreaga narațiune a lui Luca adoptă o atitudine dezaprobatore față de Simon. Dacă el a fost sau nu mântuit cu adevărat nu prezintă un interes esențial pentru relatare. Faptul că a avut o perioadă scurtă de legături cu biserica, cel puțin ca pretins credincios, *prezintă* interes. Vorbele lui Petru par să reflecte judecata lui Luca referindu-se la creștinismul lui Simon — era fals!

Sîntem de acord că exegeza de acest fel, care urmărește *ce* se întîmplă și *de ce*, nu este neapărat atractivă din punct de vedere devoțional, dar putem afirma că ea constituie primul pas obligatoriu pentru considerarea adecvată a cărții Faptelor drept Cuvîntul lui Dumnezeu. Nu fiecare propoziție din fiecare narațiune sau discurs încearcă neapărat să ne spună *nouă* ceva. Dar fiecare propoziție din fiecare narațiune sau discurs contribuie la ceea ce Dumnezeu încearcă să ne spună prin Fapte ca întreg. Pe parcursul procesului putem învăța din narațiunile individuale despre varietatea metodelor și oamenilor pe care îi folosește Dumnezeu pentru a-Și împlini planurile.

HERMENEUTICA FAPTELOR

După cum am observat anterior, preocuparea noastră ridică aici o singură întrebare centrală: In ce fel narațiunile individuale din Fapte, sau din orice altă narațiune biblică, funcționează ca precedente pentru biserica de mai târziu, dacă o fac? Adică, are cartea Faptele Apostolilor un Cuvînt care nu numai să descrie

Biserica Primară, dar să și funcționeze ca normă a Bisericii, în toate timpurile? Dacă există un asemenea Cuvînt, cum poate fi el descoperit sau cum se pot stabili principiile care să ne ajute să înțelegem acest Cuvînt? Dacă nu, ce ne facem cu conceptul de precedent? Pe scurt, care este rolul pe care-l joacă precedentul istoric în doctrina creștină sau în înțelegerea experienței creștine?

Trebuie amintit încă de la început că aproape toți creștinii evanghelici manifestă tendința de a trata precedentul ca autoritate normativă într-o măsură mai mare sau mai mică. Acest lucru este însă rareori făcut cu consecvență. Pe de o parte, oamenii tind să considere că anumite narațiuni stabilesc tipare obligatorii, în timp ce le neglijează pe altele; pe de altă parte, ei tind uneori să transforme un anumit tipar într-un tipar obligatoriu, în timp ce în Faptele Apostolilor există o diversitate de tipare.

Următoarele sugestii nu sînt propuse pentru a fi considerate drept absolute, ci în speranța că vor contribui la rezolvarea problemei hermeneutice.

Cîteva principii generale

întrebarea hermeneutică crucială aici este dacă narațiunile biblice care descriu ceea ce s-a întîmplat în Biserica Primară funcționează și ca norme intenționate să delimiteze ceea ce *trebuie să se întîmple* în Biserică în permanență. Există în Fapte exemple despre care să se poată spune cu îndreptățire: „*Trebuie să facem asta*” sau trebuie doar să spunem „*Putem face aceasta (în sensul de avem voie)!*”

Premisa noastră, și a multor altora, este că, *dacă Scriptura nu ne spune în mod explicit că trebuie să facem ceva, ceea ce este doar narat sau descris nu poate funcționa în nici un caz ca normă*. Există motive întemeiate ce stau la baza acestei premise.

În general, enunțurile doctrinale derivate din Scriptură se încadrează în trei categorii: (1) teologie creștină (ceea ce cred creștinii), (2) etică creștină (cum trebuie să se comporte creștinii), (3) experiență sau practică creștină (ceea ce fac creștinii). În cadrul acestor categorii se pot distinge două niveluri de afirmații, pe care le vom denumi nivelul primar și nivelul secundar. La nivelul primar, se află afirmațiile doctrinale derivate din propozițiile explicite sau din imperativele Scripturii (adică ceea ce Scriptura *vrea* să ne învețe). La nivelul secundar se află formulările derivate doar incidental, pe baza unei implicații sau a unui precedent.

De exemplu, în categoria teologiei creștine, afirmații de genul: Dumnezeu este Unul singur, Dumnezeu este dragoste, toți au păcătuit, Hristos a murit pentru păcatele noastre, mîntuirea este prin har și Isus Hristos este Dumnezeu — sînt derivate din pasaje în care aceste lucruri sînt învățate în mod intenționat, deci sînt primare. La nivelul secundar avem acele afirmații care constituie rezultatul logic al afirmațiilor primare și sînt derivate din Scriptură prin implicație. Astfel, realitatea dumnezeirii lui Hristos este o afirmație primară; modul în care cele două naturi coexistă în unitate este o afirmație secundară.

O distincție similară poate fi făcută în ce privește doctrina Scripturii. Faptul că ea reprezintă Cuvîntul inspirat al lui Dumnezeu este un element primar; natura exactă a inspirației este un element secundar. Prin aceasta nu înțelegem că afirmațiile secundare sînt lipsite de importanță. Adesea ele vor avea o influență însemnată asupra credinței cuiva relativ la afirmațiile primare. De fapt, valoarea lor teologică supremă poate fi legată de măsura în care mențin integritatea afirmațiilor primare.

Ceea ce este important să observăm aici este că aproape tot ceea ce creștinii derivă din Scriptură pe baza precedentului aparține celei de-a treia categorii, a experienței sau practicii creștine, și întotdeauna la nivelul secundar. De exemplu, faptul

că Cina Domnului trebuie să fie o practică permanentă a Bisericii constituie o afirmație de nivel primar. Isus însuși o poruncește; epistolele și Faptele Apostolilor mărturisesc în favoarea acestui lucru. Frecvența luării Cinei Domnului însă, un domeniu în care există diferențe între creștini, are la bază tradiția și precedentul; cu siguranță că nu este un element obligatoriu. Scriptura pur și simplu nu vorbește în mod direct despre această problemă. La fel stau lucrurile, credem noi, în ce privește necesitatea botezului (element primar) și a modului în care el trebuie făcut (element secundar) sau practica creștinilor de „a se aduna laolaltă” (element primar) și frecvența sau ziua din săptămână în care întâlnirea are loc (element secundar). Din nou, aceasta nu înseamnă că afirmațiile secundare nu sînt importante. De exemplu, se insistă ca cineva să dovedească dacă ziua în care se întîlnesc creștinii pentru închinare trebuie să fie sîmbăta sau duminica, dar, oricare ar fi răspunsul, respectivul comunică prin practica sa ceva important din punct de vedere teologic.

Strîns legat de această discuție este conceptul de intenționalitate. Se întîmplă adesea să spunem: „Scriptura ne învață că ...” Oamenii obișnuiți înțeleg prin asta că sîntem „învățați” ceva prin afirmații explicite. Problemele apar atunci cînd oamenii pătrund în domeniul istoriei biblice. Sîntem învățați să facem ceva doar pentru că acel lucru este consemnat — chiar dacă este consemnat într-un mod care pare să-l favorizeze?

O maximă generală a hermeneuticii spune că vom afla Cuvîntul lui Dumnezeu din intenția Scripturii. Aceasta este o problemă crucială îndeosebi pentru hermeneutica narațiunilor istorice. Una este ca istoricul să includă în lucrarea sa un eveniment deoarece el slujește unui scop mai important al lucrării și cu totul altceva este ca cel ce-i interpretează lucrarea să considere că incidentul respectiv are o valoare didactică străină intenției mai cuprinzătoare a istoricului.

Deși inspirata intenție cuprinzătoare a lui Luca îi poate părea cuiva un lucru discutabil, ipoteza noastră, pe baza exegezei precedente, este că el a încercat să ne arate modul în care Biserica a devenit un fenomen internațional, în care preponderența o aveau neamurile, pornind de la începuturile ei de sectă alcătuită din credincioși evrei, avînd baza în Ierusalim și fiind orientată înspre iudaism, și felul în care Duhul Sfînt a fost direct răspunzător pentru fenomenul mîntuirii universale pe baza exclusivă a harului. Motivul recurent al cărții este că nimic nu poate împiedica mișcarea de înaintare a Bisericii, avînd putere de la Duhul Sfînt; de aceea credem că Luca a intenționat ca cititorii să vadă în aceasta un model pentru existența lor. Și pentru că Faptele Apostolilor este inclusă în Canon, credem și mai mult că acesta este, negreșit, modul în care s-a intenționat să fie mereu Biserica: propovăduind Evanghelia, plină de bucurie și de putere de la Duhul Sfînt.

Cum rămîne însă cu detaliile specifice din acele narațiuni, care doar atunci cînd sînt luate împreună ne ajută să vedem intenția mai cuprinzătoare a lui Luca? Au aceste detalii aceeași valoare didactică? Slujesc ele și ca modele narrative? Noi credem că nu, în esență, deoarece majoritatea acestor detalii sînt *incidentale* în raport cu ideea principală a narațiunii și datorită *ambiguității* detaliilor de la o narațiune la alta.

Astfel, cînd examinăm Fapte 6:1-7, vedem modul în care funcționează narațiunea în planul de ansamblu al lui Luca, drept concluzie a primei secțiuni majore, care slujește totodată și prezentării eleniștilor. Se poate și ca ea să fi fost o parte a intenției lui de a arăta rezolvarea pașnică a primei tensiuni din sînul comunității creștine.

Din această narațiune putem învăța incidental alte cîteva lucruri. De pildă, putem învăța că o modalitate bună de ajutorare a unui grup minoritar din biserică este de a-i permite grupului respectiv să aibă propria sa structură de conducere, aleasă de ei înșiși. Este ceea ce au făcut ei de fapt. *Trebuie să*

facem și noi la fel? Nu neapărat, deoarece Luca nu ne spune asta, nici nu există vreun motiv să credem că a urmărit așa ceva atunci când a relatat narațiunea. Pe de altă parte, o asemenea procedură pare afiș de bună, încît ne putem întreba de ce ar fi cineva împotriva ei.

Părerea noastră este că orice altceva ar spicui cineva dintr-o asemenea povestire, astfel de spicuiuri sînt *incidentale* în raport cu intenția lui Luca. Asta nu înseamnă că ceea ce este incidental este fals, nici că nu are valoare teologică; înseamnă însă că, *pentru noi*, Cuvîntul lui Dumnezeu în acea narațiune este legat în primul rînd de ceea ce *a urmărit* să spună autorul.

Pe baza acestei discuții deducem următoarele principii în legătură cu hermeneutica narațiunilor istorice:

1. Cuvîntul lui Dumnezeu, care poate fi privit ca normativ pentru creștini, în Fapte, este legat în primul rînd de ceea ce orice narațiune dată *a intenționat* să învețe.

2. Ceea ce este *incidental* în raport cu intenția primară a narațiunii poate reflecta, într-adevăr, cum a înțeles autorul inspirat anumite lucruri, dar nu poate avea aceeași valoare didactică cu ceea ce narațiunea *a intenționat* să ne învețe. Aceasta nu neagă ceea ce este incidental, nici nu implică faptul că nu ar exista un mesaj pentru noi. Însă susține că ce este incidental nu trebuie să devină primar, deși poate întotdeauna sluji drept argument adițional pentru ceea ce este afirmat în mod neechivoc în altă parte.

3. Precedentul istoric, pentru a avea valoare normativă, trebuie să fie legat de *intenție*. Adică, dacă se poate arăta că scopul unei anumite narațiuni este de *a stabili* un precedent, atunci un asemenea precedent trebuie considerat drept normativ. De exemplu, dacă s-ar putea demonstra pe bază exegetică că intenția lui Luca în Fapte 6:1-7 a fost să furnizeze Bisericii un precedent pentru modul de selectare a liderilor ei, atunci un asemenea proces de selecție trebuie să fie urmat de creștinii de mai târziu. Dacă însă stabilirea unui precedent *nu* a fost intenția

narațiunii, atunci valoarea ei ca precedent pentru creștinii de mai târziu trebuie tratată potrivit principiilor specifice sugerate în secțiunea care urmează.

Desigur, problema care se ridică este că există tendința de a lăsa foarte puține lucruri care să fie normative în acest mare domeniu al preocupărilor noastre — experiența și practica creștină. Nu există nici o învățătură expresă cu privire la *modalitatea* de botezare, la *vîrsta* celor care urmează să fie botezați, la vreun fenomen carismatic specific care trebuie să se manifeste atunci cînd cineva primește Duhul Sfînt, sau la frecvența celebrării Cinei Domnului, pentru a cita doar cîteva exemple. Și totuși, tocmai acestea sînt subiectele care provoacă atîtea dezbinări între creștini. În asemenea cazuri, oamenii susțin invariabil că așa au procedat ei, indiferent că asemenea practici sînt derivate din Faptele Apostolilor sau, prin implicație, din ceea ce se spune în epistole.

Scriptura nu ne spune pur și simplu că botezul trebuie să fie prin imersiune, nici dacă trebuie să fie botezați copiii, dacă creștinii trebuie să fie botezați cu Duhul Sfînt, prin mărturia vorbirii în limbi, ca o a doua lucrare a harului, și nu ne spune nici că Cina Domnului trebuie sărbătorită în fiecare duminică. Ce facem atunci cu botezul prin scufundare? Ce *spune* de fapt Scriptura? În acest caz, se poate argumenta din înțelesul cuvîntului însuși, din singura descriere a botezului în Fapte, în care ni se spune că „s-au pogorît amîndoi în apă” și că „au ieșit afară din apă” (8:38-39), și din analogia făcută de Pavel între botez și moarte, *îngropare* și *înviere* (Rom. 6:1-4), că imersiunea era forma implicită de botez în Biserica Primară. Nu o găsim nicăieri poruncită tocmai pentru că era presupusă.

Pe de altă parte, se poate arăta că, fără un bazin de botez în biserica locală din Samaria, oamenii care au fost botezați acolo, cu mare dificultate ar fi putut fi cufundați în apă. Acolo nu exista nici o sursă cunoscută de apă care să fi făcut cufundarea o opțiune viabilă. Au turnat apă peste ei, cum

sugerează manualul Bisericii Primare *Didahiile* (cea. 100 d.Hr.) că trebuie făcut în locurile în care nu există suficientă apă rece, curgătoare sau apă liniștită, călduță, pentru imersiune? Desigur, adevărul e că nu știm. *Didahiile* arată foarte clar că imersiunea constituia norma, dar arată clar și că actul în sine este cu mult mai important decât modul în care este îndeplinit. Deși *Didahiile* nu este un document biblic, este un document cât se poate de creștin, foarte timpuriu, și ne poate ajuta arătându-ne modul în care Biserica Primară opera adaptări pragmatice în acest domeniu în care Scriptura nu este explicită. Practica obișnuită slujește ca normă, dar fiindcă a fost doar *obișnuită*, nu a devenit *normativă*. Ar fi bine să urmăm acest fir și să nu confundăm obișnuitul cu normativul.

Cîteva principii specifice

Avînd în vedere aceste observații și principii generale, am dori să oferim următoarele sugestii cu privire la hermeneutica precedentelor biblice:

1. Probabil nu este niciodată valid să folosim o analogie bazată pe un precedent biblic pentru a conferi autoritate biblică unor acțiuni din zilele noastre. De exemplu, fuiorul de lînă al lui Ghedeon a fost folosit în repetate rînduri ca analogie pentru descoperirea voii lui Dumnezeu. Deoarece Dumnezeu a binevoit să Se coboare la nivelul lipsei de încredere al lui Ghedeon, El poate să facă același lucru și cu alții, dar nu există nici o autoritate sau încurajare biblică pentru asemenea acțiuni.

Tot astfel, sînt unii care susțin botezul cu Duhul Sfînt ca experiență ce urmează mîntuirii, pe baza analogiei cu Isus, care S-a născut din Duhul și la botezul Său a fost îmbrăcat cu puterea Duhului. O asemenea analogie însă, oricît de interesantă ar fi, este practic nerelevantă, deoarece experiența creștină ulterioară este un lucru radical diferit de nașterea lui Isus din Duhul. Dacă toate elementele din viața lui Isus ar fi normative pentru noi,

atunci ar trebui cu toții să murim răstigniți și să înviem trei zile mai târziu.

2. Deși se poate să nu fi constituit intenția primară a autorului, narațiunile biblice au într-adevăr o valoare ilustrativă și, uneori, „de tipar”. De fapt, acesta este felul în care oamenii din vremea Noului Testament au folosit ocazional anumite precedente istorice din Vechiul Testament. Pavel, de pildă, a folosit unele exemple din Vechiul Testament ca avertismente pentru cei care-și puneau o falsă încredere în alegerea lor divină (1 Cor. 10:1-13), iar Isus a folosit exemplul lui David ca precedent istoric pentru a justifica acțiunile ucenicilor Săi din ziua de Sabat (Marcu 2:23-28 și textele paralele).

«I H Noi însă nu avem nici unul autoritatea lui Dumnezeu pentru a imita acest gen de exegeză și analizele analoage pe care autorii Noului Testament le-au aplicat ocazional Vechiului Testament. Trebuie observat, în special în cazurile în care precedentul justifică o acțiune prezentă, *ca precedentul nu stabilește o normă pentru acțiuni specifice*. Oamenii nu trebuie să mănânce în mod regulat din pîinile pentru punerea înaintea sau să smulgă spice de grâu în ziua de Sabat pentru a arăta că Sabatul a fost făcut pentru om. Mai curînd, precedentul ilustrează un principiu cu privire la Sabat.

Un avertisment este binevenit aici. Pentru ca un precedent biblic să justifice o acțiune prezentă, principiul acțiunii trebuie să fie formulat explicit în altă parte, unde intenția primară a textului era de a învăța așa ceva. De pildă, a folosi curățirea Templului de către Isus pentru a justifica o așa-zisă indignare „neprihănită” a cuiva — de obicei, un eufemism pentru minie egoistă — înseamnă a răstălmăci acest principiu. Pe de altă parte, experiența vorbirii în limbi din zilele noastre se poate întemeia pe bună dreptate nu numai pe precedent (în Fapte), ci și pe învățătura despre darurile spirituale din 1 Corinteni 12-14.

3. În probleme de experiență creștină, și chiar mai mult, în cele de practică creștină, *precedentele biblice pot fi considerate*

uneori ca tipare repetabile — chiar dacă nu trebuie considerate normative. Acest lucru este adevărat îndeosebi atunci când practica însăși este obligatorie, dar procedura ei nu este.

Decizia cu privire la repetabilitatea anumitor practici sau tipare trebuie să se călăuzească după următoarele considerații: mai întâi, cazul cel mai convingător este cel în care descoperim un singur tipar (deși trebuie să avem grijă să nu supralicăm tăcerea) și când acest tipar este repetat în Noul Testament. În al doilea rând, atunci când avem de-a face cu o ambiguitate a tiparelor sau când un tipar apare o singură dată, el este repetabil pentru creștinii de mai târziu numai dacă pare să aibă aprobarea divină sau este în concordanță cu ceea ce se învață în altă parte din Scriptură. În al treilea rând, ceea ce este condiționat cultural este fie cu totul oerepetabil, fie trebuie tradus în cultura nouă sau diferită.

Astfel, pe baza acestor principii, se poate serios argumenta imersiunea ca modalitate de botezare, mai puțin celebrarea Cinei Domnului în fiecare duminică, și aproape deloc botezul copiilor (acesta, desigur, poate fi argumentat pe baza precedentului istoric din Biserică, dar nu la fel de ușor pe baza precedentului biblic, care este în discuție aici). Din același motiv, funcția de preot creștin este invalidată din toate punctele de vedere în ce privește baza ei biblică.

Nu ne închipuim că prin cele spuse am rezolvat toate problemele. Credem însă că acestea sînt sugestii utile și sperăm ca ele să vă facă să gîndiți exegetic și cu o mai mare precizie hermeneutică atunci când citiți narațiunile biblice.

7

EVANGHELIILE - O SINGURĂ POVESTIRE, MAI MULTE DIMENSIUNI

Ca și în cazul epistolelor și Faptelor, evangheliile par la prima vedere destul de ușor de interpretat. Deoarece materialul din evanghelii poate fi în mare împărțit în discursurile lui Hristos și narațiuni, adică învățăturile *lui* Isus și povești *despre* Isus, teoretic se pot urma principiile de interpretare a epistolelor în cazul învățăturilor, și a principiilor pentru narațiunile istorice în cazul celei de-a doua categorii.

Într-un sens, acest lucru este adevărat, dar nu e chiar așa de simplu. Cele patru evanghelii constituie o specie literară singulară, pentru care există puține analogii. Unicitatea lor, pe care o vom examina îndată, este cea care ridică majoritatea problemelor exegetice. Există însă și dificultăți hermeneutice, dintre care unele îmbracă, desigur, forma celor câteva „cuvinte grele” din evanghelii. Dificultatea hermeneutică majoră constă însă în înțelegerea „împărăției lui Dumnezeu”, un termen absolut crucial pentru întreaga lucrare a lui Isus, dar care este prezent și în limbajul și conceptele iudaismului din secolul întâi.

Problema este cum să traducem aceste idei în contextul nostru cultural.

NATURA EVANGHELIILOR

Aproape toate dificultățile pe care le întâmpinăm în interpretarea evangheliilor derivă din două adevăruri evidente: (1) Isus nu a scris nici o evanghelie; ele provin de la alții, nu de la El. (2) Există patru evanghelii.

Faptul că evangheliile nu provin de la Isus însuși reprezintă o afirmație foarte importantă. Dacă El ar fi scris ceva, ar fi semănat, fără îndoială, mai puțin cu evangheliile și mai mult cu ciirțile profetice ale Vechiului Testament, cu Amos, probabil: o colecție de oracole și ziceri, plus câteva narațiuni personale scurte (cum este Amos 7:10-17). Evangheliile noastre conțin și ele colecții de ziceri, dar acestea sînt întotdeauna întrețesute ca parte integrantă într-o narațiune istorică despre viața și lucrarea lui Isus. Astfel, ele nu sînt cărți scrise *de* Isus, ci cărți scrise *despre* Isus, care conțin totodată și multe din învățăturile Lui, așa cum și le amintesc autorii.

Dificultatea pe care o ridică această situație nu trebuie exagerată, dar ea există și trebuie discutată. Natura dificultății poate fi cel mai bine evidențiată observînd o analogie cu Pa vel, așa cum e prezentat de Fapte și de epistolele sale. Dacă nu am avea Faptele Apostolilor, de exemplu, am putea aduna câteva aspecte din viața lui Pavel din epistole, dar o astfel de prezentare ar fi foarte vagă. Și, la fel, dacă nu am avea epistolele lui, cunoașterea teologiei lui doar pe baza discursurilor din Fapte ar fi, de asemenea, foarte vagă — și oarecum dezechilibrată. De aceea, pentru a afla elementele-cheie din viața lui Pavel citim Faptele Apostolilor și adăugăm informațiile pe care le găsim în epistolele lui. Pentru învățătura lui, nu recurgem mai întîi la Faptele Apostolilor, ci la epistole, și la Fapte ca sursă adițională.

Evangheliile însă nu se aseamănă cu Faptele Apostolilor, deoarece aici avem atît o narațiune despre viața lui Isus, cît și pasaje mari ce redau cuvintele (învățăturile) Lui ca o parte absolut fundamentală a vieții Lui. Dar aceste cuvinte, nu au fost scrise de El, cum este cazul epistolelor lui Pavel. Limba în care a vorbit Isus a fost aramaica; învățăturile Lui ne parvin nouă doar într-o traducere greacă. Mai mult încă, o afirmație apare frecvent în două sau trei evanghelii, și chiar dacă apare în aceeași succesiune cronologică sau același context istoric, rareori o găsim exprimată în același fel, cu aceleași cuvinte.

Pentru unii, această situație poate părea periculoasă, dar nu este așa. Este adevărat, desigur, că un anumit tip de învățați au deformat această stare de lucruri, așa încît să sugereze că nimic din ce se găsește în evanghelii nu este demn de crezare. Dar nu trebuie să tragem o asemenea concluzie. Învățați la fel de competenți au demonstrat veridicitatea istorică a materialelor din evangheliile.

Ideea pe care dorim s-o subliniem este simplă. Dumnezeu ne-a dat *în felul acesta* ceea ce cunoaștem despre lucrarea pămîntească a lui Isus, și nu într-un alt mod, care s-ar putea potrivi mai bine unei mentalități mecaniciste, de bandă de magnetofon. Și, în orice caz, faptul că evangheliile nu au fost scrise de Isus, ci sînt despre El, reflectă genialitatea lor, susținem noi, nu un punct slab.

Există, așadar, patru evanghelii. Cum de sînt patru și de ce? La urma urmelor, nu avem patru cărți Faptele Apostolilor. Mai mult, conținutul primelor trei evanghelii seamănă între ele în atîtea puncte încît le denumim evanghelii sinoptice (care prezintă un punct de vedere comun). Într-adevăr, putem întreba de ce am mai avea nevoie de Marcu, din moment ce materialul care se găsește exclusiv în evanghelia lui de-abia dacă ar umple două pagini tipărite? Faptul că sînt patru evanghelii, credem noi, constituie o parte a geniului lor.

Care este atunci natura evangheliilor și de ce este natura lor singulară parte a geniului lor? Cel mai bine putem răspunde la această întrebare încercînd să aflăm răspunsul la întrebarea: de ce există patru evanghelii? Nu putem da un răspuns absolut cert, dar cel puțin unul dintre motive este simplu și pragmatic: diferite comunități creștine au avut fiecare nevoie de o carte despre Isus. Din diferite rațiuni, evanghelia scrisă pentru o comunitate sau un grup de credincioși nu a răspuns neapărat nevoilor altei comunități. Așa că mai întîi s-a scris una (Marcu, după părerea majorității), și această evanghelie a fost „rescrisă” de două ori (Matei și Luca), din rațiuni considerabil diferite, pentru a răspunde unor nevoi cu totul variate. Independent de ele (din nou, potrivit părerii majorității), Ioan a scris o evanghelie diferită și pentru o serie de motive diferite. Toate acestea, credem noi, au fost orchestrate de Duhul Sfînt.

Pentru Biserica de mai tîrziu, nici una din evanghelii nu o exclude pe cealaltă, ci fiecare se situează alături de celelalte, egală în valoare și autoritate. De ce? *Deoarece în fiecare caz, interesul pentru Isus este manifestat la două niveluri.* În primul rînd, există o preocupare pur istorică pentru a arăta cum a fost Isus, ce a făcut și ce a spus El; *acest* Isus, care a fost răstignit și înviat din morți, Cel înaintea căruia ne închinăm noi astăzi ca Domnului înviat din morți și înălțat la cer. În al doilea rînd, a existat preocuparea existențială de a repovesti istoria Lui pentru a răspunde nevoilor comunităților mai tîrzii, care nu vorbeau aramaica, ci greaca, și nu trăiau într-un mediu iudaic, preponderent rural și agricol, ci în Roma, sau Efes, sau Antiohia, unde Evanghelia a întîlnit un mediu urban, păgîn.

Deci, într-un anumit sens, evangheliile funcționează deja ca modele hermeneutice pentru noi, insistînd, prin însăși natura lor, ca și noi să repovestim aceeași istorie în contextele noastre, ale secolului douăzeci.

Astfel, cărțile acestea, care ne povestesc practic tot ceea ce știm despre Isus, nu sînt totuși biografii — deși sînt parțial

biografice. Nici nu sînt asemenea „vieților” oamenilor mari scrise în zilele noastre — deși relatează viața Celui mai mare Om. Ele sînt, pentru a folosi expresia unui părinte al Bisericii din secolul al doilea, Iustin Martirul, „memoriile apostolilor”. Patru biografii nu ar putea sta alături ca avînd valoare egală; evangheliile stau alături deoarece ele relatează simultan anumite fapte ale lui Isus, prezintă învățătura *lui* Isus și fiecare mărturisește *despre* Isus. Aceasta este natura și geniul lor, și lucrul acesta este important atît pentru exegeză, cît și pentru hermeneutică.

Exegeza evangheliilor, prin urmare, ne cere să gîndim atît în termenii contextului istoric al vieții lui Isus, cît și în termenii contextului istoric al autorilor lor.

CONTEXTUL ISTORIC

Vă amintiți că prima sarcină a exegezei este de a ne face să luăm aminte la contextul istoric. Asta înseamnă nu numai să cunoaștem contextul istoric în general, ci și să facem o tentativă de reconstituire, dar avizată, a situației căreia i se adresează autorul. Este o sarcină mai complexă uneori, datorită naturii particulare a evangheliilor, de documente la două niveluri. Contextul istoric se ocupă în primul rînd de Isus însuși și presupune cunoștințe despre cultura și religia secolului întîii, a iudaismului palestinian în care El a trăit și a propovăduit, precum și încercarea de a înțelege contextul specific al unei anumite afirmații sau pilde. Contextul istoric, însă, se referă și la autorii individuali (evangheliștii) și la motivele pentru care au scris.

Sîntem conștienți că încercarea de a ne gîndi la aceste diferite contexte poate fi o sarcină copleșitoare pentru cititorul obișnuit. Mai mult, sîntem conștienți că, în rîndul teologilor, se fac în acest punct mai multe speculații probabil, decît în oricare alt studiu din Noul Testament. Cu toate acestea, *natura*

evangheliilor constituie un dat; ele sînt documente la două niveluri, fie că ne place sau nu. Nu credem că vă putem face experți în aceste probleme — ce-i drept, uneori și „experții” ne dau de gîndit. Sperața noastră este doar să ridicăm nivelul sensibilității, așa încît să putem aprecia corect ceea ce sînt evangheliile și să putem răspunde la întrebările pe care trebuie să le punem în timp ce citim.

Contextul istoric al lui Isus — generalități

Pentru a-L înțelege pe Isus este imperios necesar să ne adîncim în iudaismul secolului întîi, căruia îi aparține. Asta înseamnă mult mai mult decît să știm că saduchei nu credeau în înviere. Trebuie să cunoaștem motivele pentru care nu credeau și de ce a avut Isus așa de puține legături cu ei.

Pentru informații generale de acest fel nu există nici o altă alternativă decît lectura suplimentară. Oricare dintre următoarele trei cărți (sau toate) vă pot fi de mare folos:

Joachim Jeremias, *Jerusalem in the Time of Jesus* [Ierusalimul în vremea lui Isus], Fortress, Philadelphia, 1969.

Eduard Lohse, *The New Testament Environment* [Mediul Noului Testament], Abingdon, Nashville, 1976, p. 11-196.

J. Duncan, M. Derrett, *Jesus' Audience* [Audiența lui Isus], Seabury, New York, 1973.

O trăsătură deosebit de importantă a acestei dimensiuni a contextului istoric, dar una care este adesea neglijată, privește *forma* învățăturii lui Isus. Toți știm că Isus a vorbit de multe ori în pilde. Lucrul de care oamenii își dau mai puțin seama este că El a folosit o mare varietate de asemenea forme. De exemplu, a fost un maestru al exagerărilor intenționate (hiperbola). În Matei 5:29-30 (și în textul paralel din Marcu 9:43-48), Isus le spune ucenicilor să-și scoată ochiul sau să-și taie mîna care-i face să păcătuiească. Acum știm cu toții că Isus „n-a vrut să spună asta. Ceea ce a vrut El să spună era că oamenii trebuie să

renunțe la orice lucru din viața lor care i-ar putea face să păcătuiască". De unde știm însă că sensul intenționat nu era cel *literal*? Din faptul că oricine recunoaște exagerarea ca o tehnică de predare deosebit de eficace, în care e necesar să înțelegem ceea ce vrea să spună învățătorul, nu ceea ce spune efectiv!

Isus a folosit cu eficiență și proverbele (de ex. Mat. 6:21; Marcu 3:24), comparațiile și metaforele (de ex. Mat. 10:16; 5:13), poezia (de ex. Mat. 7:7-8; Luca 6:27-28), întrebările (de ex. Mat. 17:25) și ironia (Mat. 16:2-3), pentru a numi doar câteva forme de învățare. Pentru mai multe informații la acest subiect, cât și despre altele din acest capitol, vă recomandăm să citiți Robert H. Stein, *The Method and Message of Jesus' Teaching* [Metoda și mesajul învățării lui Isus], Westminster, Philadelphia, 1978.

Contextul istoric al lui Isus — particularități

Acesta este un aspect mai dificil al încercării de reconstituire a contextului istoric al lui Isus, în special în privința multora din învățăturile Lui care ne sînt adesea prezentate în evangheliile fără prea mult context. Motivul este că faptele și cuvintele lui Isus au fost transmise pe cale verbală timp de aproximativ treizeci de ani sau mai mult, timp în care n-au existat evangheliile. Conținutul evangheliilor circula sub formă de povestiri sau zicători (pericope) individuale. Multe dintre aceste zicători au fost transmise împreună cu contextul lor original. Învățații au ajuns să denumească asemenea pericope *povestiri declarative*, deoarece narațiunea există doar pentru zicătoarea care o încheie. Un exemplu tipic de povestire declarativă este Marcu 12:13-17, unde contextul este reprezentat de o întrebare despre plata impozitelor cerute de romani. Ea se încheie cu faimoasele cuvinte ale lui Isus: „Dați Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu”. Vă puteți imagina ce am fi făcut noi dacă ar fi trebuit să

reconstruim un context original pentru această afirmație, dacă nu ne-ar fi fost transmisă împreună cu contextul ei original?

Dificultatea reală provine, desigur, din faptul că multe din cuvintele și învățăturile lui Isus au fost transmise fără contextul lor. Pavel însuși mărturisește acest fapt. De trei ori el citează afirmații ale lui Isus (1 Cor. 7:10; 9:14; Fapte 20:35) fără să facă aluzie la contextul lor istoric — nici nu trebuie să ne așteptăm s-o fi făcut. Dintre aceste afirmații, cele două din 1 Corinteni se găsesc și în evanghelii. Afirmația despre divorț se găsește în două contexte diferite (cea a învățării ucenicilor, din Mat. 5:31-32, și cea a controversei din Mat. 19:1-10 și Marcu 10:1-12). Afirmația despre plata birului se găsește în Matei 10:10 și în textul paralel din Luca 10:7, în contextul trimerii celor doisprezece (Matei) și a celor șaptezeci și doi (Luca). Dar cea din Fapte nu o găsim nicăieri în evanghelii, așa că, pentru noi, ea este în întregime lipsită de contextul original.

De aceea nu trebuie să ne surprindă informația că multe asemenea zicători (fără context) se aflau la dispoziția evangheliștilor și că evangheliștii înșiși, sub călăuzirea Duhului, au fost cei care au circumscris afirmațiilor contextele lor actuale. Iată unul din motivele pentru care găsim adesea aceeași afirmație sau învățătură în contexte diferite în evanghelii. Acesta este și motivul pentru care învățături cu teme similare, sau cu același subiect, sînt adesea grupate tematic în evanghelii.

Matei, de exemplu, are cinci mari colecții tematice (fiecare dintre ele se încheie cam așa: „după ce a sfințit Isus cuvîntările acestea ... ”): viața în împărăție (așa-numita Predică de pe munte, capitolele 5-7), instrucțiuni pentru slujitorii împărăției (10:5-42), pildele despre împărăția care activează în lume (13:1-52), învățătură despre relații și disciplină în împărăție (18:1-35), escatologie sau desăvîrșirea împărăției (capitolele 23-25).

Faptul că acestea sînt colecții ale lui Matei poate fi ilustrat în două moduri de contextul din capitolul 10. (1) Contextul este misiunea istorică a celor doisprezece și instrucțiunile pe care li

le dă Isus cînd îi trimite (v. 5-12). în versetele 16-20, instrucțiunile sînt pentru mult mai tîrziu, deoarece în versetele 5-6 li s-a spus să meargă numai la oile pierdute ale lui Israel, pe cînd versetul 18 profetește că vor fi aduși înaintea „dregătorilor”, „împăraților” și „neamurilor”, dar nici unul dintre aceștia nu au fost cuprinși în misiunea inițială încredințată celor doisprezece. (2) Aceste afirmații, atît de bine aranjate, le găsim împrăștiate în întreaga Evanghelie a lui Luca, în următoarea ordine: 9:2-5; 10:3; 21:12-17; 12:11-12; 6:40; 12:2-9; 12:51-53; 14:25-27; 17:33; 10:16, ceea ce ar sugera că și Luca a avut acces la majoritatea afirmațiilor ca elemente separate, pe care el le-a pus apoi în diferite contexte.

De aceea, cînd citim evangheliile, una din întrebările pe care le vom pune, chiar dacă nu putem răspunde la ea cu exactitate, este dacă auditoriul lui Isus pentru o anumită învățătură a fost alcătuit din ucenicii Săi apropiați, din mulțimi sau din oponenții Săi. Cunoașterea contextului istoric al lui Isus sau al auditoriului Său nu va afecta neapărat înțelesul de bază al unei anumite zicători, dar ne va lărgi perspectiva și ne va ajuta adesea să înțelegem ideea pe care a vrut Isus s-o comunice.

Contextul istoric al evangelistului

În acest punct, nu discutăm despre contextul literar în care a așezat fiecare evangelist materialul său despre Isus, ci despre contextul istoric care l-a determinat pe fiecare autor să scrie o evanghelie. Din nou, aceasta implică o serie de speculații, deoarece evangheliile sînt anonime (în sensul că nu conțin numele autorilor lor) și nu putem fi siguri în privința locului lor de origine. Putem fi însă relativ siguri de scopul și preocupările fiecărui evangelist, datorită modului în care și-a selectat, modelat și aranjat materialul.

De exemplu, Evanghelia lui Marcu este deosebit de interesată să explice natura mesianității lui Isus. Deși Marcu știe

că Mesia este Fiul Dumnezeului cel puternic (1:1), care străbate Galileea plin de putere și de compasiune (capitolele 1—8:26), el știe și că în mai multe rînduri Isus Și-a trecut sub tăcere mesianitatea (vezi 1:34; 1:43; 3:12; 4:11; 5:43; 7:24; 7:36; 8:26; 8:30). Motivul pentru această tăcere este că numai Isus înțelege adevărata natură a destinului Său mesianic — aceea a unui rob care suferă și care învinge prin moarte. Deși acest lucru le este explicat de trei ori ucenicilor, nici ei nu reușesc să înțeleagă (8:27-33; 9:30-32; 10:32-45). Asemenea orbului vindecat la a doua atingere (8:22-26), ei au nevoie de o a doua „atingere”, de înviere, ca să vadă clar.

Faptul că natura de rob a lui Isus-Mesia constituie preocuparea lui Marcu reiese și mai evident din faptul că el nu include nici o învățătură de-a Lui despre ucenicie pînă *după* prima explicare a propriei Lui suferinți în 8:31-33. Implicația, ca și învățătura explicită, este clară. Crucea și statutul de rob pe care le-a suferit Isus sînt și însemnele adevăratei ucenicii. După cum spune poetul: „Iată calea pe care-a mers Stăpînul. Și robul să nu calce pe ea?”

Toate acestea le observăm citind cu atenție Evanghelia lui Marcu. Acesta este contextul lui istoric. Definirea ei mai specifică este ipotetică, dar nu vedem nici un motiv să nu urmăm străvechea tradiție care afirmă că Evanghelia lui Marcu reflectă „memoriile” lui Petru și că ea a apărut în Roma, la scurt timp după martiriul său, într-o perioadă de mare suferință pentru creștinii din Roma. În orice caz, o asemenea lectură și studiere contextuală este la fel de importantă pentru evanghelii, ca și pentru epistole.

CONTEXTUL LITERAR

Am atins deja acest subiect în secțiunea despre „Contextul istoric al lui Isus — particularități”. Contextul literar privește locul unei anumite pericope în contextul unei evanghelii. Într-o

oarecare măsură, acest context a fost deja stabilit de contextul istoric original, care se poate să-i fi fost cunoscut evanghelistului. Dar, după cum am văzut deja, mare parte a materialului din evanghelii își datorează contextul actual evangheliștilor înșiși, potrivit inspirației pe care au primit-o de la Duhul Sfânt.

Preocuparea noastră aici este dublă: (1) să vă ajutăm să faceți exegeza sau să citiți și să înțelegeți o anumită afirmație sau narațiune din evanghelii în contextul actual și (2) să vă ajutăm să înțelegeți natura structurii unei evanghelii ca întreg și astfel să interpretați oricare din cele patru evanghelii, nu doar adevăruri izolate despre viața lui Isus.

Interpretarea pericolelor individuale

În discutarea modului de interpretare a epistolelor, am observat că trebuie să învățăm „să gândim în paragrafe”. Acest lucru nu este chiar așa de important în cazul evangheliilor, deși rămîne valabil din cînd în cînd, în special în cazul lungilor pasaje cu învățături. Așa cum am notat de la început, aceste secțiuni de învățături prezintă într-adevăr asemănări cu modul în care abordăm epistolele. Datorită însă naturii unice a evangheliilor, trebuie să facem două lucruri aici: să gândim pe orizontală și să gândim pe verticală.

Acesta este modul nostru mai simplu de a spune că, atunci cînd interpretăm sau citim una din evanghelii, trebuie să ținem cont de cele două adevăruri pe care le-am amintit referitor la evangheliile: există patru evanghelii și ele sînt documente „la două niveluri”.

Abordarea orizontală. A gândi pe orizontală înseamnă că, atunci cînd studiem pericopa unei evanghelii, trebuie să ne dăm seama de paralelele din celelalte evanghelii. Desigur, acest lucru nu trebuie supralicitat, fiindcă nici unul dintre evangheliști nu a intenționat ca scrierea sa să fie citită în paralel cu celelalte. Dar

faptul că Dumnezeu ne-a dat patru evanghelii în canon înseamnă că ele nu pot fi *citite in* mod legitim cu totul izolat una de cealaltă.

Primul nostru îndemn aici este unul de avertizare. Scopul pentru care studiem evangheliile în paralel nu este completarea povestirii dintr-o evanghelie cu detalii din celelalte. De obicei, o asemenea citire a lor tinde să armonizeze toate detaliile și astfel să estompeze tocmai trăsăturile distinctive ale fiecărei evanghelii, trăsături inspirate de Duhul Sfânt. O astfel de „completare” ne poate interesa la nivelul istoric al lui Isus, dar acesta *nu este nivelul canonic, care ar* trebui să constituie preocuparea noastră de bază.

Motivul fundamental al abordării pe orizontală este dublu. Mai întâi, paralelele ne vor ajuta adesea să apreciem trăsăturile distinctive ale fiecărei evanghelii. La urma urmelor, tocmai trăsăturile lor distinctive constituie motivul pentru care există patru evanghelii. În al doilea rând, paralelele ne vor ajuta să vedem diferitele tipuri de contexte în care a existat același material sau materiale similare în Biserică, în decursul anilor. Le vom ilustra pe fiecare, dar mai întâi este important să spunem ceva despre presupuneri.

Este imposibil să citești evangheliile fără să faci unele presupuneri despre relația dintre ele — chiar dacă nu te-ai gândit niciodată la asta. Cea mai obișnuită presupunere, care este însă și cel mai puțin probabilă, este că fiecare evanghelie a fost scrisă independent de celelalte. Există însă prea multe dovezi clare împotriva acestei ipoteze ca ea să poată constitui o opțiune viabilă.

Să luăm, de pildă, faptul că există un grad atât de înalt de asemănări verbale între Matei, Marcu și Luca în *narațiunile* lor, precum și în relatarea spuselor lui Isus. Asemănările verbale deosebite nu trebuie să ne surprindă în ce privește *cuvintele* Celui care „a vorbit cum n-a mai vorbit nici un om”. Dar în privința *narațiunilor* este altceva — mai ales dacă luăm în

considerare faptul că (1) aceste povestiri au fost spuse mai întâi în aramaică, iar noi vorbim despre cuvintele folosite în limba greacă, (2) că ordinea cuvintelor în greacă este extrem de liberă și totuși asemănările merg pînă la aceeași ordine a cuvintelor și (3) că este extrem de improbabil ca trei oameni din trei părți diferite ale Imperiului Roman să relateze aceeași întîmplare cu aceleași cuvinte — pînă la detalii minore ale stilului individual, precum prepozițiile și conjuncțiile. Și totuși, le întîlnim mereu în primele trei evanghelii.

Acest lucru poate fi ușor ilustrat cu narațiunea despre hrănirea celor cinci mii de oameni, care este una din cele cîteva povestiri pe care le găsim în toate cele patru evanghelii. Observați următoarele statistici:

1. Numărul de cuvinte folosite pentru a relata întîmplarea

Matei	157
Marcu	194
Luca	153
Ioan	199

2. Numărul de cuvinte comune primelor trei evanghelii: 53

3. Numărul de cuvinte pe care le are Ioan în comun cu celelalte: 8
(cinci, doi, cinci mii, a luat pîinile, douăsprezece coșuri cu fărimituri)

4. Procentajul acordurilor

Matei cu Marcu	59%
Matei cu Luca	44%
Luca și Marcu	40%
Ioan cu Matei	8,5%
Ioan cu Marcu	8,5%
Ioan cu Luca	6,5%

Următoarele concluzii par inevitabile: Ioan prezintă în mod clar o relatare *independentă* a întîmplării. El folosește doar cuvintele absolut necesare pentru a povesti aceeași întîmplare, folosind chiar un alt cuvînt grecesc pentru „pește"! Celelalte trei evanghelii sînt Ia fel de clar *interdependente*, într-un fel sau altul. Cei care cunosc limba greacă își dau seama cît de

improbabil este ca doi oameni, fără să aibă legătură unul cu altul, să povestească aceeași întâmplare într-o formă narativă și să folosească aceleași cuvinte în proporție de 60%, adesea chiar în aceeași ordine.

Să mai luăm un exemplu din cuvintele din Marcu 13:14 și paralela sa din Matei 24:15 („Cine citește să înțeleagă”). Aceste cuvinte cu greu ar fi putut face parte din tradiția orală (se spune „cine aude”, nu „cine citește” și, deoarece forma cea mai timpurie [Marcu] nu-l menționează pe Daniel, este puțin probabil ca acesta să fie un cuvânt al lui Isus referitor la Daniel). De aceea, cuvintele au fost inserate în spusele lui Isus de către unul dintre evangheliști pentru cititorii săi. Pare foarte puțin probabil ca exact aceeași paranteză să fi fost inserată în exact același loc de doi autori care scriu independent unul de altul.

Cea mai bună explicație a tuturor acestor date este cea pe care am sugerat-o anterior, că Marcu și-a scris evanghelia primul, cel puțin în parte, probabil, din amintirea predicilor și învățăturilor lui Petru. Luca și Matei au avut acces la Evanghelia lui Marcu și au folosit-o în mod independent ca sursă de bază pentru evangheliile lor. Ei au avut însă acces și la felurite alte materiale despre Isus, dintre care unele au fost folosite de amândoi. Dar materialul comun este rareori prezentat în aceeași ordine în cele două evanghelii, fapt care sugerează că niciunul nu a avut acces la lucrarea celuilalt. În fine, Ioan a scris independent de ceilalți trei și de aceea evanghelia sa are puțin material comun al lor. Acesta, am conchide noi, este modul în care Duhul Sfânt a inspirat scrierea evangheliilor.

Din următoarea mostră se poate vedea că aceasta ne ajută să interpretăm evangheliile. Observați cum apar cuvintele lui Isus despre „urîciunea pustiirii” atunci când sînt citite în coloane paralele:

Matei 24:15-16

De aceea, cînd veți vedea

„urîciunea pustiirii”,

despre care a vorbit prorocul Daniel,

„așezată în locul sfînt”

— cine citește să înțeleagă! —

atunci, cei ce vor fi în Iudeea, să fugă la munți;

Marcu 13:14

Cînd veți vedea

„urîciunea pustiirii”

stînd acolo unde nu se cade să fie,

— cine citește să înțeleagă —

atunci cei ce vor fi în Iudeea, să fugă la munți.

Luca 21:20-21

Cînd veți vedea Ierusalimul înconjurat de oști, să știți că atunci pustiirea lui este aproape.

Atunci, cei din Iudeea să fugă la munți.

Trebuie notat mai întîi de toate că această zicere se află în discursul de pe Muntele Măslinilor exact în aceeași ordine, în toate cele trei evanghelii. Cînd a consemnat aceste cuvinte, Marcu își invita cititorii să reflecteze la ceea ce Isus a vrut să spună prin „urîciunea pustiirii stînd acolo unde nu se cade să fie”. Matei, inspirat și el de Duhul, și-a ajutat cititorii redînd această afirmație într-un mod mai explicit. „Urîciunea pustiirii”, le reamintește el, este cea despre care vorbește Daniel, iar ceea ce vrea să spună Isus prin cuvintele „unde nu se Cade să fie” era „locul sfînt” (Templul din Ierusalim). Luca, la fel de inspirat de Duhul, a interpretat pur și simplu întreaga zicere pentru cititorii săi dintre neamuri. Negreșit, el îi ajută să înțeleagă! Iată ce a vrut să spună Isus prin acele cuvinte: „Cînd veți vedea Ierusalimul înconjurat de oști, să știți că atunci pustiirea lui este aproape”.

Vedem astfel în ce fel abordarea orizontală și cunoașterea faptului că Matei și Luca s-au folosit de scrierea lui Marcu ne pot ajuta să interpretăm oricare din evanghelii, pe măsură ce o citim. În mod similar, cunoscînd paralelele existente între evanghelii, să vedem și cum același material a ajuns să fie folosit în contexte noi în Biserică, în decursul anilor.

Să luăm de pildă lamentația lui Isus pentru soarta Ierusalimului, care este unul din pasajele pe care le au în comun Matei și Luca, dar care nu se găsește în Marcu. Pasajul apare

aproape cuvînt cu cuvînt în ambele evanghelii. În Luca 13:34-35, el aparține unei lungi colecții de narațiuni și învățături ale lui Isus, care Se îndrepta spre Ierusalim (9:51—19:10). El urmează imediat după avertismentul în legătură cu Irod, pe care Isus îl încheie prin replica: „Nu se poate ca un proroc să piară afară din Ierusalim”. Respingerea trimisului lui Dumnezeu aduce judecata asupra lui Israel.

În Matei 23:37-39, lamentația încheie colecția de șapte avertismente pentru farisei, dintre care ultimul reflectă tema profetului omorît în Ierusalim. În acest caz, textul dezvoltă aceleași idei în ambele evanghelii, deși este plasat în contexte diferite.

Același lucru este adevărat și despre multe alte ziceri. Rugăciunea „Tatăl nostru” se află în ambele evanghelii (Mat. 6:7-13; Luca 11:2-4) în contextul învățurii despre rugăciune, deși accentul principal al fiecărei secțiuni este considerabil diferit. Observați și că în Matei ea slujește drept model: „Iată dar cum trebuie să vă rugați”; în Luca, repetarea este îngăduită: „Cînd vă rugați, să ziceți”. La fel, observați fericirile (Mat. 5:3-12; Luca 6:20-23): în Matei, săracii sînt „săraci cu duhul”; în Luca, ei sînt simplu „voi, care sînteți săraci”, în contrast cu „voi, bogaților” (6:24). În astfel de cazuri, majoritatea oamenilor tind să-și însușească doar o jumătate de canon. Evanghelicii conservatori tind să citească doar „săraci cu duhul”; activiștii sociali tind să citească „voi, care sînteți săraci”. Noi insistăm asupra faptului că *amîndouă* textele sînt canonice. Într-un sens cu adevărat profund, cei săraci într-adevăr sînt cei care recunosc înaintea lui Dumnezeu că sînt săraci. Dar Dumnezeuul Bibliei, care S-a întrupat în Isus din Nazaret, este un Dumnezeu care pledează pentru cauza celor oprimați și nedreptățiți. Nu putem citi Evanghelia lui Luca fără să recunoaștem interesul său pentru acest aspect aură cu acestedivine (vezi 14:12-14; cf. 12:33-34 cu paralela din Matei 6:19-21).

Un ultim cuvînt aici. Dacă vrei să studiezi temeinic evangheliile, va trebui să recurgi, la un tabel sinoptic (o prezentare a evangheliilor în coloane paralele). Cea mai bună dintre acestea este editată de Kurt Aland și are titlul *Synopsis of the Four Gospels* [Sinopsisul celor patru Evanghelii, United Bible Societies, New York, 1975.

Abordarea verticală. Abordarea verticală înseamnă că, atunci cînd citești sau studiezi o narațiune sau o învățătură din evanghelii, încerci să iei aminte la ambele contexte istorice, cel al lui Isus și cel al evanghelistului.

Din nou, primul nostru îndemn aici este unul de avertizare. Scopul abordării pe verticală nu este în primul rînd de a studia viața lui Isus ca personaj istoric. E adevărat că acest lucru ar trebui să ne intereseze întotdeauna. Dar evangheliile, *în forma lor actuală*, sînt Cuvîntul lui Dumnezeu pentru noi; propriile noastre *reconstruiri* ale vieții lui Isus — nu. Și, din nou, nu trebuie să exagerăm în folosirea acestui procedeu. El constituie doar o invitație de a lua aminte la faptul că multe dintre materialele din Evanghelii își datorează contextul actual evangheliștilor și că o interpretare bună poate cere aprecierea unei anumite afirmații mai întîi în contextul ei istoric original, ca preludiu adecvat pentru înțelegerea aceluiași cuvînt în actualul său context canonic.

Putem ilustra aceasta printr-un pasaj ca Matei 20:1-16, pilda lui Isus despre lucrătorii în vie. întrebarea care ne preocupă pe noi este: Ce înseamnă ea în actualul ei context din Matei? Abordînd-o mai întîi pe orizontală, vom observa că pilda lui Matei este precedată și urmată de secțiuni lungi de material în care se apropie foarte mult de Marcu (Matei 19:1-30; 20:17-34 sînt paralele cu Marcu 10:1-52). în 10:31, Marcu redă afirmația: „Mulți din cei dintîi vor fi cei de pe urmă, și mulți din cei de pe urmă vor fi cei dintîi”, pe care Matei a păstrat-o intactă în 19:30. Dar el a inserat apoi pilda chiar în acest loc, încheind-o prin repetarea afirmației (20:16), numai că acum în

ordine inversă. Astfel, în Evanghelia lui Matei, contextul imediat al pildei îl constituie afirmația despre inversarea ordinii *între cei Umții și cei de pe urma*.

Cînd citim pilda propriu-zisă (20:1-15), observăm că ea se încheie cu justificarea pe care o dă gospodarul generozității lui. Plata în împărăție, spune Isus, nu e determinată de ceea ce este corect, ci de harul lui Dumnezeu! în contextul ei original, pilda a slujit probabil pentru a justifica — în lumina criticilor aduse de fariseii care-i căutau nod în papură — faptul că Isus îi primea pe păcătoși. Fariseii considerau că ei au suferit „greul și zăduful zilei”, deci sînt vrednici de o plată mai mare. Dumnezeu însă este generos și plin de har și El îi primește pe păcătoși, așa cum îi primește și pe cei „neprihăniți”.

Dacă acesta este contextul ei original cel mai probabil, cum funcționează pilda în Evanghelia lui Matei? Ideea pildei: generozitatea plină de har a lui Dumnezeu față de cei care nu o merită rămîne, desigur, aceeași. Dar scopul nu mai este grija de a justifica acțiunile lui Isus. Evanghelia lui Matei o face în altă parte, în alt mod. Aici, pilda funcționează în contextul uceniciei, unde cei care au părăsit totul pentru a-L urma pe Isus sînt cei din urmă care au devenit cei dintîi (probabil în contrast cu liderii iudei, o idee pe care Matei o subliniază în repetate rînduri).

Adeseori, abordarea verticală va revela, desigur, faptul că aceeași idee este subliniată la ambele niveluri. Dar ilustrația pe care tocmai am făcut-o arată cît de utilă poate fi o asemenea abordare pentru exegeză.

Interpretarea evangheliei ca întreg

O parte importantă a contextului literar este să învățăm să ne dăm seama de preocupările care au determinat compoziția fiecărei evanghelii și care o face unică pe fiecare.

ordine inversă. Astfel, în Evanghelia lui Matei, contextul imediat al pildei îl constituie afirmația despre inversarea ordinii între cei dintii și cei de pe urmă.

Cînd citim pilda propriu-zisă (20:1-15), observăm că ea se încheie cu justificarea pe care o dă gospodarul generozității lui. Plata în împărăție, spune Isus, nu e determinată de ceea ce este corect, ci de harul lui Dumnezeu! în contextul ei original, pilda a slujit probabil pentru a justifica — în lumina criticilor aduse de fariseii care-i căutau nod în papură — faptul că Isus îi primea pe păcătoși. Fariseii considerau că ei au suferit „greul și zăduful zilei”, deci sînt vrednici de o plată mai mare. Dumnezeu însă este generos și plin de har și El îi primește pe păcătoși, așa cum îi primește și pe cei „neprihăniți”.

Dacă acesta este contextul ei original cel mai probabil, cum funcționează pilda în Evanghelia lui Matei? Ideea pildei: generozitatea plină de har a lui Dumnezeu față de cei care nu o merită rămîne, desigur, aceeași. Dar scopul nu mai este grija de a justifica acțiunile lui Isus. Evanghelia lui Matei o face în altă parte, în alt mod. Aici, pilda funcționează în contextul uceniciei, unde cei care au părăsit totul pentru a-L urma pe Isus sînt cei din urmă care au devenit cei dintii (probabil în contrast cu liderii iudei, o idee pe care Matei o subliniază în repetate rînduri).

Adeseori, abordarea verticală va revela, desigur, faptul că aceeași idee este subliniată la ambele niveluri. Dar ilustrația pe care tocmai am făcut-o arată cît de utilă poate fi o asemenea abordare pentru exegeză.

Interpretarea evangheliei ca întreg

O parte importantă a contextului literar este să învățăm să ne dăm seama de preocupările care au determinat compoziția fiecărei evanghelii și care o face unică pe fiecare.

Am observat de nenumărate ori în acest capitol că, în citirea și studierea evangheliilor, trebuie să luăm în considerație nu numai interesul evanghelistului față de Isus *per se*, ce a făcut și ce a spus El, ci și motivele pentru care repovestesc întâmplarea respectivă cititorilor lor. Evangheliștii, am văzut noi, au fost autori, nu doar compilatori. Dar faptul că au fost autori *nu* înseamnă că ei au creat materialul; dimpotrivă, este adevărat tocmai contrariul. Există câțiva factori care nu mai permit mai multă creativitate, inclusiv, credem noi, natura întrucâtva predeterminată a materialului și supravegherea suverană a Duhului Sfânt în procesul de elaborare. Astfel, ei au fost autori în sensul că Duhul Sfânt i-a ajutat să structureze și să rescrie în mod creativ materialul, pentru a răspunde nevoilor cititorilor lor. Ceea ce ne preocupă pe noi aici este să vă ajutăm să recunoașteți, atunci când citiți sau studiați, preocupările și tehnicile de compoziție ale fiecărui evanghelist.

În alcătuirea evangheliilor au operat două principii: selectivitatea și adaptarea. Pe de o parte, evangheliștii, ca autori inspirați de sus, au selectat acele învățături și narațiuni care se potriveau cel mai bine scopurilor lor. Este adevărat, desigur, că simpla preocupare de a păstra ceea ce se afla la dispoziția lor ar fi putut constitui unul din aceste scopuri. Totuși, Ioan, care are mai puține narațiuni și discursuri, dar considerabil mai extinse, ne spune în mod expres că a fost foarte selectiv (20:30-31; 21:25). Această ultimă afirmație (21:25), exprimată printr-o hiperbolă, exprimă probabil și situația celorlalți. Luca, de exemplu, a ales să nu includă o secțiune considerabilă din Marcu (6:45-8:26).

În același timp, evangheliștii și bisericile lor au avut interese deosebite, care i-au făcut să adapteze materialul selectat. Ioan, de exemplu, ne spune clar că scopul său era unul evident teologic, „pentru ca voi să credeți că Isus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu” (20:31). Acest interes pentru Isus ca Mesia al evreilor constituie probabil motivul principal pentru care

marea majoritate a materialului său se ocupă de lucrarea lui Isus în Iudeea și în Ierusalim, spre deosebire de lucrarea aproape în întregime gal ileana din sinoptice. Pentru iudei, adevărata casă a lui Mesia era Ierusalimul. Astfel, Ioan știe că Isus a spus că un profet nu este prețuit în propria sa casă sau țară. Afirmația a fost rostită inițial atunci când nu a fost primit de cei din Nazaret (Mat. 13:57; Marcu 6:4; Luca 4:24). în Evanghelia lui Ioan, afirmația este privită ca o explicație pentru respingerea lui Mesia în Ierusalim (4:44) — o înțelegere teologică profundă a lucrării lui Isus.

Principiul adaptării explică majoritatea așa-ziselor discrepanțe dintre evangheliile. Una dintre cele mai cunoscute dintre acestea, de exemplu, este blestemarea smochinului (Marcu 11:12-14, 20-25; Mat. 21:18-22). în Evanghelia lui Marcu, povestirea este relatată datorită semnificației ei teologice simbolice. Observați că între blestemarea și uscarea smochinului, Isus pronunță o judecată similară asupra iudaismului, prin curățirea Templului. Oricum însă, povestea smochinului a avut o semnificație deosebită pentru Biserica Primară și datorită lecției despre credință cu care se încheie. în Evanghelia lui Matei, lecția despre credință constituie singurul obiectiv al povestirii, așa că el leagă blestemarea și uscarea laolaltă, pentru a accentua ideea. Dacă ne mai amintim, în fiecare caz, relatarea povestirii este lucrarea Duhului Sfânt, care i-a inspirat pe *ambii* evangheliști.

Pentru a ilustra acest proces al compunerii la o scară ceva mai mare, să ne uităm la primele capitole ale Evangheliei lui Marcu (1:14—3:6). Aceste capitole sînt o capodoperă artistică, fiind atît de bine construite, încît mulți cititori vor înțelege ce vrea să spună Marcu, chiar dacă nu-și dau seama cum anume o face.

în lucrarea publică a lui Isus există trei elemente care prezintă un interes deosebit pentru Marcu: popularitatea în rîndul mulțimilor, ucenicia doar a cîțiva oameni și împotrivirea

din partea autorităților. Observați cu câtă iscusință, selectînd și aranjînd narațiunile, ne prezintă Marcu aceste elemente. După anunțarea lucrării publice a lui Isus (1:14-15), prima narațiune relatează chemarea celor dintîi ucenici, motiv ce va fi elaborat în următoarele secțiuni (3:13-19; 4:10-12; 4:34-41 ș-a.m.d.); principala sa preocupare în aceste, două capitole vizează celelalte două elemente. Incepînd cu 1:21 și pînă la 1:45, Marcu prezintă doar patru pericope, o zi în Capernaum (1:21-28 și 29-34), un scurt tur de predicare în ziua următoare (1:35-39) și istoria vindecării leprosului (1:40-45). Motivul lor comun este răspîndirea rapidă a faimei și popularității lui Isus (vezi v. 27-28, 32-33, 37, 45), care culminează cu faptul că Isus „nu mai putea să intre pe față în nici o cetate... și veneau la El din toate părțile”. Totul pare să-ți ia răsuflarea; totuși, Marcu redă acest tablou cu numai patru narațiuni, plus repetata sa expresie „și îndată” (1:21, 23, 28, 29, 31, 42, o expresie care din păcate nu apare în toate versetele în versiunea Cornilescu) și începînd aproape fiecare propoziție cu „și” (care, de asemenea, nu apare în traducerea Cornilescu).

Odată redat acest tablou, Marcu selectează cinci tipuri de narațiuni, care zugrăvesc împreună tabloul împotrivrării și ne prezintă motivele ei. Observați că numitorul comun al primelor patru pericope este întrebarea „De ce?” (v. 7, 16, 18, 24). Împotrivrarea apare datorită faptului că Isus iartă păcatele, mănîncă împreună cu păcătoșii, neglijează tradiția postului și „calcă” Sabatul. Ultimul element era considerat de iudei insulta supremă la adresa tradiției lor, lucru arătat clar de Marcu prin anexarea unei a doua narațiuni de acest tip (3:1-6).

Nu intenționăm să sugerăm că în toate secțiunile din toate evangheliile se pot depista atît de ușor preocupările pentru compoziție ale evanghelistului. Însă am vrea să sugerăm c? acesta este felul în care trebuie să abordăm evangheliile.

CÎTEVA OBSERVAȚII HERMENEUTICE

În cea mai mare parte a lor, principiile hermeneutice ale evangheliilor sînt o combinație între ceea ce s-a spus în capitolele anterioare despre epistole și narațiuni istorice.

Învățăturile și imperatiuele

Odată făcută exegeza cu atenție, învățăturile și imperatiuele lui Isus din evangheliile trebuie aduse în secolul douăzeci, în același mod în care am procedat cu Pavel — sau cu Petru și Iacov — în cazul epistolelor. Chiar și întrebările legate de activitatea culturală trebuie să fie puse în același fel. Divorțul nu poate constitui o opțiune validă pentru cuplurile în care ambii soți mărturisesc că vor să-L urmeze pe Isus — idee repetată de Pavel în 1 Corinteni 7:10-11. Dar într-o cuîfură cum este America modernă, în care unul din doi adulți convertiți este divorțat, problema recăsătoririi nu trebuie probabil decisă neatent și fără o preocupare răscumpărătoare pentru noii convertiți. Presupunerea pe care le facem despre înțelesul cuvintelor lui Isus rostite într-un context cultural cu totul diferit de al nostru trebuie examinate cu atenție. Tot așa, e puțin probabil să ni se întîmple ca un soldat roman să ne silească să mergem cu el o milă (Mat. 5:41). Dar, în acest caz, ideea subliniată de Isus, „surplusul creștinesc” este, negreșit, aplicabilă în orice situație comparabilă.

Trebuie să precizăm aici ceva important. Deoarece multe din imperatiuele lui Isus sînt puse în contextul explicării Legii Vechiului Testament și deoarece multor oameni li se pare că ele prezintă un ideal imposibil, s-a născut o serie întreagă de trucuri hermeneutice pentru „a ocoli” aceste imperatiue ca autoritate normativă pentru Biserică. Nu avem spațiul necesar să prezentăm aici pe scurt asemenea încercări și să le combatem,

dar cîteva cuvinte despre ele sînt binevenite. O excelentă prezentare a lor se găsește în capitolul 6 din cartea lui Stein, *The Method and Message of Jesus' Teaching* [Metoda și mesajul învățăturilor lui Isus].

Majoritatea acestor trucuri hermeneutice s-au născut din cauză că imperativele seamănă cu niște legi. — și niște legi afit de imposibile! Iar viața creștină, potrivit Noului Testament, se bazează pe harul lui Dumnezeu, nu pe ascultarea de Lege. Dar a considera imperativele drept lege înseamnă a le înțelege greșit. Ele *nu* sînt lege în sensul că cineva trebuie să le asculte pentru a deveni sau pentru a rămîne creștin; mîntuirea noastră nu depinde de ascultarea desăvîrșită de ele. Ele sînt descrieri, sub formă de imperative, a felului cum ar trebui să fie viața unui creștin, datorită acceptării anterioare de care ne-am bucurat din partea lui Dumnezeu. Etica nerăzbunării (Mat. 5:38-42) *este* de fapt etica împărăției — pentru acest veac. Ea este propovăduită însă pe baza dragostei nerăzbunătoare a lui Dumnezeu pentru noi; și, în împărăție, noi trebuie să fim „cum e Tatăl, așa e și fiul”. Mai întii cunoaștem iertarea necondiționată și nelimitată a lui Dumnezeu, dar ea trebuie să fie urmată de iertarea noastră necondiționată și nelimitată a altora. Cineva a spus că, în creștinism, religia este har; etica este recunoștință. Drept pentru care imperativele lui Isus sînt un cuvînt pentru noi; dar ele nu sînt asemenea Legii Vechiului Testament. Ele descriu viața nouă, care nu este opțională, desigur, spunîndu-ne că trebuie să trăim ca niște copii ai lui Dumnezeu iubiți și răscumparați.

Narațiunile

Narațiunile tind să aibă mai mult decît o singură funcție în evanghelie. Povestirile ce narează minuni, bunăoară, nu sînt relatate pentru a ne oferi o morală sau ca să servească drept

precedent. Ci miracolele funcționează în evangheliile mai degrabă ca ilustrații vitale ale puterii împărăției, manifestate în lucrarea lui Isus. În mod indirect, ele pot ilustra credința, teama sau eșecul, dar nu aceasta este funcția lor primară. Totuși, povestiri precum cea a tînărului bogat (Marcu 10:17-22 și textele paralele) sau cererea de a șede la dreapta lui Isus (Marcu 10:35-45 și paralele) sînt plasate într-un context al învățării, în care povestirea însăși slujește ca ilustrație pentru ceea ce se învață. Noi considerăm că un exercițiu hermeneutic corect folosește aceste narațiuni într-un mod identic.

Astfel, *ideea* povestirii despre tînărul bogat *nu* este că toți ucenicii lui Isus trebuie să-și vîndă averile și să-L urmeze. Există în evangheliile exemple clare din care reiese că nu a fost vorba de așa ceva (cf. Luca 5:27-30; 8:3; Marcu 14:3-9). În schimb, povestirea ilustrează cît de greu le este bogaților să intre în împărăție, tocmai din cauza atașamentului lor anterior față de Mamona și a faptului că siguranța vieții lor se bizuie pe averile lor. Dar dragostea plină de har a lui Dumnezeu poate face minuni și pentru cei bogați, continuă Isus să spună. Povestea lui Zacheu (Luca 19:1-10) este un astfel de exemplu.

Din nou, se poate vedea importanța unei exegeze corecte, pentru ca ideea pe care o deducem dintr-o asemenea narațiune să fie de fapt cea intenționată de evanghelie.

Un cuvînt final, foarte important , „„

Observația se aplică discuției anterioare despre contextul istoric al lui Isus, dar am inclus-o aici deoarece este atît de importantă pentru problema hermeneutică. Observația este următoarea: *nimeni să nu îndrăznească să creadă că poate să interpreteze corect evangheliile fără o înțelegere clară a conceptului de împărăție a lui Dumnezeu în lucrarea lui Isus.* Pentru o prezentare scurtă, dar corectă, a acestui subiect, vă

recomandăm capitolul 4 din cartea lui Stein, *The Method and Message of Jesus' Teaching* [Metoda și mesajul învățăturilor lui Isus]. Noi putem oferi aici doar o schiță scurtă, însoțită de câteva cuvinte despre felul în care e afectată hermeneutica.

Mai întâi, trebuie să știm că întregul cadru teologic fundamental al Noului Testament este unul escatologic. Escatologia se ocupă de sfârșit, de momentul în care Dumnezeu va pune capăt acestor vremuri. Majoritatea iudeilor din vremea lui Isus aveau o gândire escatologică. Adică ei credeau că trăiau tocmai la sfârșitul timpurilor, când Dumnezeu urma să pășească în istorie și să încheie acest veac, aducând veacul care avea să vină. Cuvîntul grecesc pentru sfârșitul pe care-l așteptau ei este *eschaton*. Astfel, a avea o.gîndire escatologică înseamnă a aștepta sfârșitul.

NĂDEJDEA ESCATOLOGICĂ EVREIASCĂ

Eschatonul	
Veacul acesta (Vremea lui Satan)	Veacul care va veni (Vremea domniei lui Dumnezeu)
Caracterizat de: păcat boală posesiune demonică triumful oamenilor răi	Caracterizat de: prezența Duhului neprihănire sănătate pace

Desigur, primii creștini au înțeles foarte bine acest mod escatologic de a privi viața. Pentru ei, evenimentele venirii lui Isus, moartea și învierea Sa, primirea Duhului, toate erau legate de speranța lor în legătură cu apropierea sfârșitului. Totul se derula în această direcție.

Venirea sfârșitului însemna și un nou început — începutul noii ere a lui Dumnezeu, a erei mesianice. Noua eră era denumită și împărăția lui Dumnezeu, adică „vremea domniei lui Dumnezeu”. Acest veac nou urma să fie o perioadă de neprihănire (de exemplu îs. 11:4-5), când oamenii vor trăi în pace (îs. 2:2-4). Ea urma să fie un timp de plinătate a Duhului

(Ioel 2:28-30), cînd se va împlini legămîntul cel nou despre care a vorbit Ieremia (Ier. 31:31-34; 32:38-40). Păcatul și boala vor dispărea (de ex. Zah. 13:1; îs. 53:5). Pînă și creația materială va simți efectele binefăcătoare ale acestui veac nou (îs. 11:6-9).

De aceea, cînd Ioan Botezătorul a anunțat că sosirea sfîrșitului este foarte aproape și L-a botezat pe Mesia lui Dumnezeu, fervoarea escatologică a atins apogeul. Mesia, Cel care trebuia să aducă noul veac al Duhului, era la ușă (Luca 3:7-17).

Isus a venit și prin lucrarea Sa a vestit că împărăția care va veni era legată de lucrarea Lui (de ex. Marcu 1:14-15; Luca 17:20-21). El scotea demoni, făcea minuni și-i primea pe proscrisi și pe păcătoși — toate fiind semne că sfîrșitul a început (de ex. Luca 11:20; Mat. 11:2-6; Luca 14:21; 15:1-2). Toți îl urmăreau cu atenție, ca să vadă dacă El era cu adevărat Cel care trebuia să vină. Va aduce El cu adevărat era mesianică, în toată splendoarea ei? Apoi, brusc, a fost răstignit și lumina s-a stins.

Dar nu! A existat o urmare glorioasă. În cea de-a treia zi, El a înviat din morți și S-a arătat multora dintre adepții Săi. Negreșit, *acum* avea „să așeze din nou împărăția lui Israel” (Fapte 1:6). În loc de aceasta, El a mers înapoi la Tatăl și a trimis Duhul promis. Aici este punctul în care apar probleme pentru Biserica Primară și pentru noi. Isus a anunțat împărăția viitoare ca simultană cu propria Sa venire. Pogorîrea Duhului în plinătate și cu putere, cu semne și minuni, și venirea Noului Legămînt erau semne că noua eră a sosit. Și totuși, sfîrșitul acestui veac se pare că nu a avut loc. Cum trebuiau ei să înțeleagă asta?

De foarte timpuriu, începînd cu predica lui Petru din Fapte 3, primii creștini au ajuns să înțeleagă că Isus nu a venit pentru a aduce „sfîrșitul” sfîrșitului, ci „începutul” sfîrșitului. Astfel, ei au ajuns să înțeleagă că o dată cu moartea și învierea lui Isus și cu pogorîrea Duhului, binecuvîntările și beneficiile viitorului

sosiseră deja. De aceea, într-un sens, sfârșitul venise deja. În alt sens însă sfârșitul nu venise în întregime. Astfel, el deja *venise*, dar *nu încă*.

De aceea, primii credincioși au învățat să fie oameni cu adevărat escatologici. Ei trăiau între două vremuri — adică între *începutul* sfârșitului și *desăvârșirea* sfârșitului. La Cina Domnului, ei celebrau existența lor escatologică vestind „moartea Domnului pînă va veni El” (1 Cor. 11:26). Ei cunoșteau *deja* iertarea fără plată și deplină a lui Dumnezeu, dar : încă nu fuseseră făcuți desăvârșiți (Fii. 3:7-14). Biruința asupra morții era *deja* a lor (1 Cor. 3:22), dar ei urmau *totuși* să moară \ (Fii. 3:20-22). Ei trăiau *deja* prin Duhul, dar *totuși* trăiau în r lumea în care Satan îi putea ataca (Gal. 5:16-26). Ei fuseseră *deja* îndreptățiți și nu mai exista nici o osîndire împotriva lor (Rom. 8:1), dar *totuși* urma să vină o judecată viitoare (2 Cor. 5:10). Ei erau viitorul popor al lui Dumnezeu; ei erau condiționați de viitor. îi cunoșteau binecuvîntările, trăiau în lumina valorilor sale, dar la fel ca noi, trebuiau să trăiască \ aceste binecuvîntări și valori în lumea actuală. Astfel, cadrul teologic esențial pentru înțelegerea Noului Testament arată ca în figura de pe pagina următoare.

Cheia hermeneutică pentru o mare parte a Noului Testament și în special pentru lucrarea și învățătura lui Isus se găsește în acest gen de „tensiune”. Tocmai fiindcă împărăția, vremea domniei lui Dumnezeu, a fost inaugurată de venirea lui Isus, noi sîntem chemați la *viață* în împărăție, ceea ce înseamnă viață sub domnia Lui, fiind primiți și iertați pe deplin, dar devotați eticii Noului Veac și punerii ei în practică în viețile noastre și în lume în veacul acesta.

m De aceea, cînd ne rugăm „Vie împărăția Ta”, ne rugăm în W primul rînd pentru desăvârșirea sfârșitului. Dar fiindcă împărăția

a cărei împlinire dorim s-o vedem a început deja să vină, aceeași rugăciune are multe implicații și pentru prezent.

PERSPECTIVA ESCATOLOGICA NOU-TESTAMENTALA
Eschatonul

	început	sfirșit
VEACUL ACESTA	(trece)	
	VEACUL CARE VA VENI	(fără sfirșit)

Crucea și inviderea

Deja
neprihănire
pace
sănătate
Duhul

A Doua Venire

Nu încă
neprihănire deplină
pace deplină
absenta bolii și a morții
plinătate

8

PILDELE- ÎNȚELEGI IDEEA?

Trebuie să menționăm încă de la început că tot ce s-a spus în Capitolul 7 despre învățătura lui Isus în evangheliile rămâne valabil și pentru pilde. De ce e nevoie atunci de un capitol separat pentru pilde într-o carte ca cea de față? Cum pot niște povestioare simple și directe pe care le-a spus Isus să ridice probleme pentru cititor sau pentru cel care le interpretează? Am fi tentați să spunem că trebuie să fii tare greu de cap ca să nu înțelegi ce vrea să spună Pilda samariteanului milostiv sau cea a fiului risipitor. Simpla lor lectură îți mișcă inima, te mustră sau te mîngîie.

Totuși e necesar un capitol special pentru ele, deoarece, cu tot farmecul și simplitatea lor, soarta tristă a interpretării greșite a pildelor, de-a lungul istoriei Bisericii, este întrecută doar de cea a Apocalipsei.

PILDELE ÎN ISTORIE

Motivul îndelungatei istorii a interpretării greșite a pildelor poate fi depistat în ceva ce a spus Isus însuși, așa cum găsim scris în Marcu 4:10-12 (și în textele paralele, Mat! 13:10-13; Luca 8:9-10). Cînd a fost întrebat care este scopul pildelor, El pare să fi sugerat că acestea conțineau taine pentru cei „dinăuntru”, în timp ce pe cei „din afară” îi împietreau. Și fiindcă a continuat cu o „interpretare” semialegorică a Pildei

semănătorului, aceasta a fost considerată o licență a teoriei împietririi și a unui mare număr de interpretări alegorice. S-a considerat că pildele sînt simple povestiri pentru cei „din afară”, pentru care „adevăratele înțelesuri”, „tainele”, sînt ascunse; ele aparțineau numai Bisericii și puteau fi descoperite cu ajutorul alegoriei.

Așa se face că un mare învățat ca Augustin ne oferă următoarea interpretare a Pildei samariteanului milostiv:

Un om se cobora din Ierusalim la Ierihon = Adam

Ierusalim = orașul ceresc al păcii, de unde a căzut Adam

Ierihon = luna, care semnifică natura muritoare a lui Adam

Hoții = diavolul și îngerii săi

l-au dezbrăcat = și anume de nemurirea sa

l-au bătut zdrăvăn = atrăgîndu-l în păcat

și l-au lăsat aproape mort = el trăiește ca om, dar a murit spiritual, deci este pe jumătate mort

preotul și levitul = preoția și lucrarea Vechiului Testament

samariteanul = se spune că înseamnă Păzitorul; de aceea se referă la Hristos însuși

i-a legat rănile = înseamnă legarea neputinței induse de păcat

untdelemn = mîngîierea adusă de speranță

vinul = îndemnul de a lucra cu un duh plin de rîvnă

dobitocul = carnea întrupării lui Hristos

hanul = Biserica

a doua zi = după înviere

cei doi lei = promisiunea vieții acesteia și a celei de apoi

hangiul = Pavel

Oricît de inedite și de interesante ar fi toate acestea, putem fi siguri că nu asta a urmărit Isus. La urma urmelor, contextul arată clar că este vorba despre relațiile dintre oameni („Cine este aproapele meu?”), și nu de cele dintre divinitate și om; și nu avem nici un motiv să credem că Isus *ar fi prezis* apariția Bisericii și a lui Pavel într-un mod atît de obtuz!

Este deosebit de îndoielnic și faptul că majoritatea pildeilor ar fi fost destinate unui cerc restrâns. În cel puțin trei rînduri, Luca menționează în mod expres că Isus a spus pildele oamenilor (15:3; 18:9; 19:11), implicînd evident necesitatea înțelegerii. Mai mult, învățătorul Legii căruia Isus i-a spus Pilda samariteanului milostiv (Luca 10:25-37) a înțeles pilda, precum și preoții de seamă și fariseii, în cazul Pildei vierilor din Matei 21:33-45.

Dacă *nouă* ne este uneori greu să înțelegem pildele, aceasta nu se datorează faptului că ele ar fi alegorii ce necesită formule interpretative speciale. Mai degrabă se referă la unele lucruri pe care le-am sugerat în capitolul anterior cu privire la evangheliile. Una din cheile înțelegerii lor constă în descoperirea auditoriului căruia i-au fost adresate; așa cum am observat, adesea le-au parvenit evangheliștilor fără context.

Deci, dacă pildele nu sînt taine alegorice pentru Biserică, ce a vrut să spună Isus în Marcu 4:10-12 prin taina împărăției și legătura dintre ea și pilde? Cheia este, cel mai probabil, un joc de cuvinte în aramaică, limba maternă a lui Isus. Cuvîntul *methal*, care a fost tradus *parabole* în greacă, era folosit pentru o întreagă diversitate de figuri de stil de genul ghicitorilor, cimiliturilor, pildeilor, și nu doar pentru genul de povestiri pe care noi le numim „pilde”. Versetul 11 a însemnat probabil că semnificația lucrării lui Isus (taina împărăției) nu putea fi înțeleasă de cei care erau în afară; era ca o *methal*, o ghicitoare, pentru ei. În consecință, vorbirea Lui în *mathelin* (pilde) era o parte din *methal* (ghicitoare) a întregii Lui lucrări pentru ei. Ei puteau vedea, și totuși nu vedeau; auzeau — ba chiar înțelegeau — pildele, și totuși nu reușeau să-și dea seama de adevărata esență a lucrării lui Isus.

Exegeza pildeilor trebuie, așadar, să înceapă cu aceleași premise pe care le-am discutat în cazul fiecărei specii literare discutate pînă acum. Isus nu încerca să fie obtuz; El a urmărit să fie înțeles. Sarcina noastră este mai întîi să încercăm să aflăm

ceea ce au aflat ei. Dar înainte de a putea s-o facem cum se cuvine, trebuie să răspundem la întrebarea „Ce este o pildă?”

NATURA PILDELOR

Varietatea speciei

Prima constatare pe care trebuie s-o facem este aceea că nu tot ceea ce etichetăm drept pilde este unul și același lucru. De exemplu, există o diferență fundamentală între Samariteanul milostiv (o pildă adevărată), pe de o parte, și Aluatul din pîine (comparație), pe de altă parte, și ambele diferă de „Voi sînteți sarea pămîntului” (metaforă) sau de „Culeg oamenii struguri din spini sau smochine din mărăcini?” (epigramă). Totuși, uneori le întîlnim pe toate în discuțiile legate de pilde.

Samariteanul milostiv este un exemplu de *pildă propriuzisă*. Este o simplă *povestire*, cu început și sfîrșit; are o oarecare „intrigă”. Alte pilde-povestiri de felul acesta sînt Oaia pierdută, Fiul risipitor, Nunta fiului de împărat, Lucrătorii din vie, Lazăr și bogatul și Cele zece fecioare.

Aluatul din pîine, pe de altă parte, este mai degrabă o *comparație*. Ceea ce s-a spus despre aluat, despre semănător, despre sămînța de muștar, a fost întotdeauna adevărat, despre aluat, despre semănat sau despre semințele de muștar. Astfel de „pilde” sînt mai mult niște ilustrații inspirate de viața de zi cu zi, folosite de Isus pentru a transmite o idee.

. * Afirmății de genul „Voi sînteți sarea pămîntului” diferă de ambele de mai sus. Ele sînt numite uneori afirmații parabolice, dar sînt de fapt *metafore* și *comparații*. Uneori par să funcționeze într-un mod similar comparației, dar ideea lor — motivul pentru care sînt rostite — este considerabil diferită.

Trebuie să observăm mai departe că în unele cazuri, în special în cel al Pildei vierilor (Marcu 12:1-11; Matei 21:33-44; Luca 20:9-18), în care multe dintre detaliile povestirii sînt

concepute cu scopul de a reprezenta altceva (cum este în cazul interpretării greșite pe care Augustin a dat-o Samariteanului milostiv), pilda se apropie foarte mult de alegorie. *Pildele însă nu sînt alegorii* — chiar dacă uneori ele au ceea ce noi considerăm a fi trăsături alegorice. Motivul pentru care putem fi siguri de asta este legat de funcțiile lor diferite.

Deoarece pildele nu sînt toate de același fel, nu putem stabili reguli care să le acopere pe toate. Ceea ce spunem noi aici are în vedere pildele propriu-zise, dar va acoperi în mare parte și celelalte tipuri.

Cum funcționează pildele

Cele mai bune indicii pentru a vedea ce sînt pildele se găsesc în *funcția* lor. Spre deosebire de majoritatea afirmațiilor parabolice, cum ar fi „smochine din măcăcini”, pildele-povestiri nu servesc pentru a presăra învățătura lui Isus cu figuri de stil, nici nu sînt spuse pentru a sluji drept vehicule pentru revelarea adevărului — deși sfîrșesc în mod clar prin a o face. Pildele-povestiri funcționează mai curînd ca un mijloc de a *provoca un răspuns* din partea ascultătorului. Parafrazînd cuvintele lui Marshall McLuhan, pilda însăși *este* mesajul. Ea este spusă pentru a se adresa ascultătorilor și a-i surprinde, în propriile lor acțiuni, sau pentru a-i provoca să răspundă într-un anumit fel la Isus și lucrarea Sa.

Această „provocare a unui răspuns” ce constituie natura pildelor stă la originea marii noastre dileme în interpretarea lor, pentru că, într-un fel, a interpreta o pildă înseamnă a distruge ceea ce ea a fost inițial. Este ca și cum ai interpreta o glumă: toată poanta unei glume și ceea ce o face hazlie este că cel care o ascultă ține pasul cu ea pe măsură ce este spusă. Ea este amuzantă pentru cel care o ascultă tocmai pentru că „se prinde”, ca să spunem așa. Dar pentru „a se prinde”, el trebuie să înțeleagă punctele de referință ale glumei. Dacă trebuie să

interpretezi gluma explicînd punctele ei de referință, ea nu mai e la fel de interesantă și nu reușește nici să fie la fel de amuzantă. Cînd trebuie interpretată, gluma e înțeleasă, desigur, poate fi amuzantă (cel puțin înțelegi de ce *ar fi trebuit* să rîzi), dar nu mai are același efect. Deci nu mai *funcționează* în același fel. La fel stau lucrurile și cu pildele. Ele au fost spuse și putem presupune că majoritatea ascultătorilor au identificat imediat punctele de referință, ceea ce i-a ajutat „să se prindă” — sau să fie „prinși” de ea. Pentru noi însă, pildele sînt scrise. Noi putem sau nu „să ne prindem” imediat de referirile făcute, dar ele nu vor funcționa niciodată pentru noi în același fel în care au funcționat pentru primii ascultători. Interpretîndu-le însă, putem înțelege ce anume *au prins* ei sau de ce anume ne-am fi prins noi, dacă am fi fost acolo. Și asta trebuie să facem în exegeza noastră. Sarcina hermeneutică se află dincolo de acest punct: Cum recîștigăm „poanta” pildelor în vremea noastră și în contextul în care trăim noi astăzi?

EXEGEZA PILDELOR

Descoperirea punctelor de referință

Să revenim la analogia noastră cu gluma. Cele două lucruri care îl captivează pe cel ce aude o glumă și-l fac să rîdă sînt aceleași lucruri care i-au captivat pe cei ce au ascultat pildele lui Isus, și anume cunoașterea punctelor de referință și neașteptata turnură a evenimentelor din povestire. Punctele de referință constituie cheia înțelegerii, ele fiind diferitele părți ale povestirii cu care se identifică ascultătorul pe măsură ce se desfășoară povestirea. Dacă cineva nu prinde aceste puncte într-o glumă, atunci nu poate avea loc o turnură neașteptată, deoarece punctele de referință sînt cele care creează așteptările obișnuite. Dacă cineva nu le prinde într-o pildă, atunci forța și sensul celor spuse de Isus se pierd și ele.

Cel mai bine putem ilustra ce anume înțelegem prin „puncte de referință” cu o pildă a lui Isus pe care o găsim relatată în întregul ei context original — Luca 7:40-42. În context, Isus a fost invitat la masă de către un fariseu cu numele de Simon. Invitația însă nu trebuia considerată ca o cinstită a unui renumit rabin care se afla în trecere. Faptul că nu i-a oferit lui Isus nici măcar ospitalitatea obișnuită care se practica în acele zile indică cu certitudine că intenția sa era de a-L umili. Când prostituata orașului își face loc și ajunge în prezența mesenilor, gata să se facă de rîs spălînd picioarele lui Isus cu lacrimile ei și ștergîndu-le cu părul ei, acest lucru n-a făcut decît să întărească suspiciunile fariseilor. Isus nu putea să fie proroc și să lase necondamnat un atare gest de oprobriu public.

Cunoscîndu-le gîndurile, Isus îi spune gazdei Sale o povestire simplă. Doi oameni datorau bani unui cămătar. Unul datora cinci sute de dinari (un dinar era plata unei zile de muncă), celălalt cincizeci. Nici unul nu putea plăti, drept pentru care cămătarul le-a anulat datoriile amîndurora. Morala pildei: Cine crezi că i-a răspuns cămătarului cu mai multă dragoste?

Povestea nu are nevoie de nici o interpretare, deși Isus a continuat să arate clar care era ideea. Există trei puncte de referință: cămătarul și cei doi datornici. Identificarea se face imediat. Dumnezeu este asemenea cămătarului; prostituata din oraș și Simon sînt cei doi datornici. Pilda este un cuvînt de judecată care cere un răspuns din partea lui Simon. Nu se poate să nu se fi prins! La sfîrșitul pildei, Simon s-a simțit ca și cînd i s-ar fi aruncat un ou în față — atît de mare este forța unei pilde.

. Trebuie să mai observăm că și femeia a auzit pilda. Și ea ie identifica cu povestirea pe măsură ce ea era rostită. Dar ce t auzit ea nu a fost o judecată, ci faptul că Isus, deci)umnezeu, o primea.

NOTA BENE: Aceasta *nu* este o alegorie, ci o pildă. Vlegoria adevărată este povestirea în care fiecare element al ei

înseamnă ceva cu totul străin de povestea în sine. Alegoria ar fi dat o semnificație celor cinci sute de dinari, celor cincizeci de dinari, precum și celorlalte detalii incluse. Mai mult încă, și aceasta este deosebit de important, morala unei pilde *nu* constă în punctele ei de referință, cum ar fi în cazul unei alegorii adevărate. Punctele de referință sînt doar acele părți din povestire care-l captivează pe ascultător, cu care el se identifică oarecum pe măsură ce se derulează povestirea. *Morala* povestirii trebuie găsită în răspunsul pe care urmărește să-l obțină. În pilda noastră, morala reprezintă o judecată pentru Simon și prietenii lui și acceptare și iertare pentru femeie.

Identificarea auditorului

În ilustrația de mai sus am arătat și importanța identificării ascultătorilor, deoarece înțelesul pildei depinde de felul în care a fost auzită inițial. Desigur, auditoriul multor pilde este precizat în evanghelii. În asemenea cazuri, sarcina interpretării e constituită din combinarea a trei elemente: (1) stai și ascultă pilda de mai multe ori, (2) identifică punctele de referință intenționate de Isus și care ar fi fost înțelese imediat de primii ascultători și (3) încearcă să stabilești modul în care primii ascultători s-au identificat cu povestirea și, astfel, ce au înțeles ei.

Să încercăm procedura cu două pilde cunoscute: Samariteanul milostiv (Luca 10:25-37) și Fiul risipitor (Luca 15:11-32). În cazul Samariteanului milostiv, povestirea este spusă unui expert în Lege, care, dorind să se justifice, ne relatează Luca, a întreat: „Și cine este aproapele meu?” Citind și recitind pilda, veți observa că ea nu răspunde întrebării în maniera în care a fost pusă, ci într-una mult mai expresivă și dă pe față aroganta autoneprijinire a cărturarului. El știe ce spune Legea despre iubirea aproapelui ca pe sine și este gata să

definească „aproapele” în termeni care să demonstreze că el ține cu multă evlavie Legea.

De fapt, există numai două puncte de referință în povestire, omul căzut pe marginea drumului și samariteanul, deși celelalte detalii ale pildei contribuie la crearea efectului ei. Două lucruri trebuie observate în mod deosebit: (1) cei doi care trec pe partea cealaltă sînt reprezentanți ai preoțimii, ordinul religios aflat în opoziție cu rabinii și cu fariseii, care erau experți în Lege; (2) milosteniile pentru săraci constituiau punctul tare al fariseilor. Așa arătau ei că își iubesc aproapele ca pe ei înșiși.

Observați apoi cum urmează să fie prins cărturarul de această pildă. Un om cade în mîinile tîlharilor pe drumul dintre Ierusalim și Ierihon, un eveniment destul de obișnuit. Doi reprezentanți ai preoțimii trec apoi pe alături. Povestirea este relatată din punctul de vedere al omului căzut pe marginea drumului și cărturarul era acum deja „stîrnit”. „Bineînțeles, gîndea el în sinea lui, la ce te-ai fi putut aștepta din partea unor preoți? Următorul om care va trece va fi un fariseu și el va dovedi că-și iubește aproapele ajufîndu-l pe sărmanul om.” Surpriză însă, următorul se dovedește a fi un samaritean! Trebuie să înțelegem ce dispreț nutreau fariseii față de samariteni, dacă dorim să auzim pilda așa cum au auzit-o ei. Observați că nici măcar nu poate să pronunțe cuvîntul „samaritean” la sfîrșit.

Vedeți ce i-a făcut Isus acestui om? Cea de-a doua poruncă este să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. Cărturarul avea metode dibace care-i permiteau să iubească în cadrul anumitor limite. Isus nu face decît să expună prejudecățile și ura din inima cărturarului, deci absența supunerii adevărate față de această poruncă. „Aproapele” m >ai poate fi definit în termeni restrictivi. Lipsa dragostei lui nu reiese din faptul că nu l-ar fi ajutat pe omul căzut pe marginea drumului, ci din faptul că-i urăște pe samariteni (și-i disprețuiește pe preoți).

> Lucrurile stau la fel în Pilda fiului risipitor. Contextul sînt cîrtelele fariseilor împotriva faptului că Isus a acceptat să mănînce cu oameni cu care nu se cuvenea s-o facă. Cele trei pilde ale lucrurilor pierdute din Luca 15 sînt modul în care Isus își justifică acțiunile. În pilda Fiului risipitor există doar trei puncte de referință, tatăl și cei doi fii. Aici, din nou, poziția ascultătorilor determina modul în care se înțelegea pilda, însă, oricare ar fi fost aceasta, ideea era aceeași: Dumnezeu nu numai că-l iartă pe cel pierdut, dar îl și primește cu mare bucurie. Cei care se consideră neprihăniți, se dovedesc a nu fi astfel, dacă nu împărtășesc bucuria tatălui și a fiului pierdut.

Comesenii lui Isus se vor identifica, negreșit, cu Fiul pierdut, cum ar trebui să facem cu toții. Dar nu în asta constă adevărata forță a pildei, care trebuie găsită în atitudinea celui de-al doilea fiu. El era „întotdeauna cu tatăl”, și totuși a fost lăsat afară. El nu a reușit să împărtășească dragostea tatălui față de un fiu pierdut. Așa cum a spus nu de mult un prieten: vă puteți imagina ceva mai rău decît să vii acasă și să cazi în mîinile fratelui mai mare?

În fiecare din aceste cazuri, și în altele, dificultățile exegetice cu care ne confruntăm vor izvorî în cea mai mare parte din prăpastia culturală care ne desparte de auditoriul inițial al lui Isus și care ne poate face să pierdem unele aspecte mai subtile, care contribuie la compoziția întregii povestiri. Aici s-ar putea să avem nevoie de ajutor din afară. Nu neglijați însă aceste chestiuni, deoarece obiceiurile și tradițiile culturale sînt cele care dau povestirilor originala veridicitate.

Pildele „Jară context”

Ce se întîmplă însă cu pildele pe care le găsim în evanghelii fără contextul lor original? Deoarece am ilustrat deja această problemă în capitolul anterior, prin Pilda lucrătorilor în vie (Mat. 20:1-16), vom face aici o simplă recapitulare. Din nou,

este vorba de o încercare de a stabili punctele de referință și auditoriul inițial. Cheia este citirea de mai multe ori a pildei, pînă vedem clar punctele de referință. De regulă, acest lucru ne va oferi un indiciu referitor la auditoriul inițial.

Astfel, în Pilda lucrătorilor viei există numai trei puncte de referință: gospodarul, lucrătorii cu ziua și lucrătorii cu ora. Acest lucru poate fi stabilit cu ușurință, deoarece ei sînt singurii oameni asupra cărora se concentrează povestirea pe întreg parcursul ei. Auditoriul inițial este de asemenea ușor de stabilit. Cine ar fi fost „prins” de o asemenea povestire? Evident, ascultătorii care s-au identificat cu lucrătorii cu ziua, deoarece numai ei sînt în centrul atenției în final.

Situația este similară și în cazul Pildei fiului risipitor. Dumnezeu este plin de har și cei neprihăniți nu trebuie să fie invidioși pe generozitatea arătată de Dumnezeu. Ceea ce s-a întîmplat în actualul context din Matei, în acest caz, este că aceeași idee este transmisă acum altor ascultători. În contextul uceniciei, ea slujește ca garantare a generozității lui Dumnezeu, în ciuda șicanelor și a urii altora.

La fel se prezintă situația în cazul Pildei oii pierdute din Matei 18:12-14. în Evanghelia lui Luca, pilda funcționează ca un mesaj adresat fariseilor împreună cu Leul pierdut și cu Fiul risipitor. Oaia pierdută este în mod evident un păcătos, a cărui găsimă produce bucurie în ceruri. Din nou, ca mesaj adresat fariseilor, ea justifică primirea celor proscrisi de către Isus; auzită însă de către proscrisi, ea îi asigură că sînt obiectul căutării pline de dragoste a păstorului. în Matei, pilda face parte dintr-o colecție de ziceri despre relațiile din împărăție. în acest context nou, este subliniată aceeași idee: preocuparea lui Dumnezeu pentru cei pierduți. Aici însă, „cei pierduți” sînt oile care „s-au rătăcit”. în contextul lui Matei, ea răspunde întrebării: Ce facem pentru „cei micuți”, care sînt slabi în credință și au tendința să se rătăcească? în versetele 6-9, oamenilor din comunitatea lui Matei li se spune că fiecare din

ei trebuie să aibă grijă ca nu cumva să se facă vinovați pentru rătăcirea vreunui „micuț”. În versetele 10-14, mesajul Pildei oii pierdute pentru ei este că, pe de altă parte, trebuie să-i caute pe cei pierduți și, plini de dragoste, să-i aducă înapoi în staul. Aceeași pildă, aceeași idee, însă un auditoriu cu totul diferit.

Pildele împărăției

- Până acum, ilustrațiile noastre au fost luate toate din pildele inspirate de conflictul dintre Isus și farisei. Există însă un grup mult mai mare de pilde — pildele împărăției — care necesită o mențiune specială. Este adevărat că toate pildele de care ne-am ocupat deja sînt și ele pilde ale împărăției. Ele prezintă mijirea zorilor mîntuirii o dată cu venirea lui Isus. Însă pildele la care ne referim aici sînt cele care spun în mod expres: „împărăția lui Dumnezeu se aseamănă cu...”

Mai întîi e necesar să menționăm că formula introductivă „împărăția lui Dumnezeu se aseamănă cu...” *nu* trebuie identificată cu primul element menționat în pildă. Adică împărăția lui Dumnezeu *nu* este ca o sămînță de muștar, ca un negustor, sau ca o comoară ascunsă într-un ogor. Luată literalmente, expresia înseamnă: „Lucrurile stau în felul următor cu împărăția lui Dumnezeu...”. Astfel, întreaga pildă ne comunică ceva despre natura împărăției, nu doar un punct de referință sau un detaliu.

În al doilea rînd, este tentant să tratăm aceste pilde în mod diferit de cele de care ne-am ocupat, ca și cum ele ar fi de fapt instrumente pedagogice, și nu povestiri care cer un răspuns. Asta ar fi însă o denaturare a lor. Este adevărat, colecțiile inspirate de Dumnezeu din Marcu 4 și Matei 13, în actuala lor ordine, au scopul de a ne învăța pe noi despre împărăție. Inițial însă, aceste pilde au făcut parte din vestirea de către Isus a împărăției ce începuse o dată cu venirea Lui. Ele însele sînt

vehicule ale mesajului care cere un răspuns la invitația și chemarea la ucenicie făcute de Isus.

Să luăm, bunăoară, Pilda semănătorului pe care am interpretat-o deja (Marcu 4:3-20; Mat. 13:3-23; Luca 8:5-15) și pe care Marcu o consideră, pe bună dreptate, drept cheie a ceea ce urmează. Se poate observa că Isus a interpretat chiar punctele de referință: cele patru tipuri de pământ sînt asemenea celor patru tipuri de răspunsuri la vestirea împărăției. *Ideea* pildei însă este caracterul acut al momentului: „Luați aminte la ceea ce auziți. Cuvîntul este semănat, mesajul veștii bune a împărăției, bucuria iertării, prețul și darul uceniciei; se află înaintea tuturor, așa că ascultați, luați aminte; fiți pămîntul roditor-” Se poate observa deci că majoritatea acestor pilde sînt adresate mulțimilor, ca potențiali ucenici.

Întrucît aceste pilde sînt într-adevăr pilde ale *împărăției*, vedem că ele proclamă împărăția ca „deja/nu încă”. Principalul lor accent este „deja”. Împărăția a venit deja; ceasul lui Dumnezeu este aproape. De aceea, momentul prezent este caracterizat de o stare de mare urgență. O asemenea urgență în proclamarea lui Isus are un dublu accent: (1) Judecata este iminentă; dezastrul și catastrofa sînt la ușă. (2) Există însă o veste bună; mîntuirea este oferită în dar tuturor. Să vedem în continuare cîteva pilde care ilustrează aceste aspecte ale mesajului.

1. în Luca 12:16-20, Pilda bogatului căruia i-a rodit țarina a fost așezată în contextul atitudinilor față de avuții în lumina prezenței împărăției. Pilda este destul de ușoară. Un om bogat crede că și-a adunat cele necesare traiului datorită muncii sale sîrguincioase și se odihnește, mulțumit de sine. Dar, așa cum spune Isus în altă parte: „Oricine va vrea să-și scape viața, o va pierde” (Marcu 8:35 și textele paralele). Astfel, omul acesta este un nebun în sensul biblic al cuvîntului — el încearcă să trăiască fără să țină cont de Dumnezeu. O nenorocire bruscă este însă pe cale să se abată asupra lui.

Observați că *ideea* pildei *nu* este caracterul neașteptat al morții, ci iminența momentului. Împărăția este *aproape*. Este o nebulie să trăiești pentru avuții, pentru asigurarea propriei vieți, când sfârșitul bate la ușă. Observați modul în care *ideea* este spijinită de context. Un om dorește ca fratele său să-și împartă moștenirea cu el. Isus refuză însă să Se amestece în disputa dintre ei. Ceea *Ce* vroia El să spună este că dorința după avuții este irelevantă în lumina momentului prezent.

Așa trebuie să înțelegem și cea mai dificilă dintre pilde — cea a Ispravnicului necredincios (Luca 16:1-8). Din nou, povestirea este destul de simplă. Un ispravnic delapida sau, altfel spus, risipea banii stăpînului său. El a fost chemat să dea socoteală și știa că-i venise ceasul, așa că a mai dat o lovitură mare, jefuindu-și stăpînul. El a îngăduit datornicilor să-și ajusteze datoriile micșorîndu-le, sperînd probabil să-și cîștige astfel prieteni în altă parte. Forța acestei pilde și partea care prezintă totodată dificultăți pentru cei mai mulți dintre noi constă în faptul că ascultătorii inițiali se așteptau să urmeze o dezaprobare a acestei practici. În schimb, înșelătoria este *lăudată*]

Care ar fi putut să fie *ideea* pe care a vrut s-o transmită Isus printr-o astfel de povestire? Cel mai probabil, a vrut să-i facă pe ascultători să înțeleagă urgența momentului. Dacă ei se indignează în mod corect la auzul unei asemenea istorii, cu atît mai mult ar trebui să-și aplice lor înșiși lecția! Ei se aflau în aceeași poziție ca și ispravnicul care și-a dat seama de dezastrul iminent, dar criza care-i amenința pe ei era incomparabil mai gravă. Omul a acționat (observați că Isus nu scuză acțiunile); el a făcut ceva în legătură cu situația în care se afla. Și din partea voastră, pare să spună Isus, urgența momentului cere acțiune; este în joc totul.

2. Momentul urgent care cere acțiune și pocăință este și momentul mîntuirii. De aceea, prezentarea împărăției ca deja sosită este și vestea bună. În pildele paralele din Matei 13:44-46

(Comoara ascunsă în țarină și Mărgăritarul de preț), accentul este pus asupra bucuriei descoperirii. împărăția îl surprinde pe unul și este căutată de celălalt. De bucurie, ei își lichidează toate averile pentru comoară și mărgăritar. împărăția nu este comoara și nu este nici mărgăritarul. împărăția este darul lui Dumnezeu. Descoperirea împărăției este o bucurie nespusă. Se poate observa cum același motiv se repetă în cele trei pilde ale lucrurilor pierdute din Luca 15.

Acesta este deci modul în care trebuie să învățăm să citim și să studiem pildele. Ele nu trebuie alegorizate. Ele trebuie ascultate — ascultate ca o chemare la răspuns pentru Isus și pentru misiunea Lui.

PROBLEMA HERMENEUTICĂ

Sarcina hermeneutică ridicată de pilde este unică. Ea se confruntă cu faptul că, atunci când au fost spuse inițial, pildele au avut rareori nevoie de interpretare. Ele se adresau în mod nemijlocit ascultătorilor, parte a efectului multora dintre ele constând în capacitatea de „a-1 prinde” pe ascultător. La noi însă ajung în formă scrisă și au nevoie de interpretare tocmai fiindcă nouă ne lipsește înțelegerea imediată a punctelor de referință pe care o aveau primii ascultători. Ce trebuie să facem atunci? Sugerăm două lucruri:

1. Ca întotdeauna, preocuparea noastră de bază sînt pildele în contexte biblice actuale. Pildele *se află* într-un context scris și, prin procesul exegetic pe care tocmai l-am descris, le putem descoperi înțelesul și *ideea* cu un grad mare de acuratețe. Ceea ce trebuie să facem este ceea ce a făcut Matei (de ex. 18:10-14; 20:1-16): *să traducem aceași idee în propriul nostru context.*

În cazul pildelor-povestiri, se poate chiar încerca repovestirea lor în așa fel încît, cu noile puncte de referință, ascultătorii de astăzi ai pildei să poată simți mînia sau bucuria trăite de primii ascultători. Următoarea versiune a

Samariteanului milostiv nu este considerată o versiune inspirată! Speranța noastră este că ea va ilustra o posibilitate hermeneutică. Auditoriul căruia i se adresează este o congregație protestantă americană tipică, alcătuită din oameni de condiție medie, bine îmbrăcați.

O familie de oameni dezordonați, cu aspect neîngrijit, s-a trezit pe marginea unui drum principal, într-o duminică dimineața. Se aflau în mod evident într-o situație dificilă. Mama, cu priviri sticloase, părul nepieptănat, hainele în dezordine, ședea pe o valiză uzată, ținând în brațe un bebeluș murdar, sărăcăcios îmbrăcat și țipând de mama focului. Tatăl, nebărbierit, îmbrăcat în salopetă, încerca să-i țină în frâu pe alți doi puști și părea întruchiparea deznădejzii. Lângă ei era o mașină veche, care tocmai își dăduse duhul.

Pe drum trecu o mașină condusă de episcopul din localitate, care se îndrepta spre biserică. Și, deși tatăl i-a făcut semneperate să oprească, episcopul nu-și putea lăsa enoriașii să aștepte, așa că s-a comportat ca și când nu i-ar fi văzut.

La puțin timp după aceea trecu o altă mașină și din nou tatăl făcu semneperate. Mașina era însă condusă de președintele Clubului Kiwanis din localitate, care întârziase deja la o întâlhirere a președinților Kiwanis din întregul stat, ce se ținea în apropiere. Și el s-a făcut că nu-i vede ținându-și ochii ațintiți drept înainte pe drum.

Următoarea mașină care a trecut era condusă de un cunoscut ateu din zonă, care n-a mers niciodată la biserică. Când a văzut situația disperată în care se afla familia, i-a luat în mașina sa și, după ce i-a întrebat ce s-a întâmplat, i-a dus la un motel din apropiere, unde a plătit chiria pentru o săptămână, timp în care tatăl urma să-și caute o slujbă. Le-a dat bani și pentru închirierea unei mașini, ca să-și poată căuta de lucru, și i-a dat mamei bani pentru hrană și pentru haine noi.

Unul dintre autori a încercat odată așa ceva. Reacția de surpriză și minie a ascultătorilor săi a demonstrat că, pentru prima dată în viața lor, „auziseră” pilda cu adevărat. Se poate

observa cît de fidelă este această variantă contextului original. Evanghelicul protestant gîndea „Bineînțeles”, despre episcop și președintele Kiwanis. Fără îndoială că următorul va fi unul de-al lor. La urma urmelor, noi am vorbit întotdeauna despre Samariteanul *milostiv*, ca și cum samaritenii ar fi fost cei mai respectați oameni. Dar pentru un om care merge regulat la biserică și este credincios nimic nu poate fi mai jignitor decît să lauzi acțiunile unui ateu, ceea ce constituie tocmai situația în care se afla cărturarul în povestirea originală.

Acest procedeu poate fi destul de dur și insistăm să vă asigurăm că ați efectuat exegeza cu multă atenție înainte de a încerca așa ceva. Dar am constatat din propria noastră experiență că cei mai mulți avem o părere prea bună despre noi înșine și repovestirea unora dintre pildele lui Isus ne poate ajuta să ne dăm seama de propria noastră lipsă de iertare (Mat. 18:23-35), sau de supărarea noastră din cauza harului, atunci cînd dorim ca Dumnezeu să fie „corect” (Mat. 20:1-16), sau de mîndria resimțită datorită poziției noastre în Hristos, în comparație cu „oamenii răi” (Luca 18:9-14). Nu am știut dacă să rîdem sau să plîngem cînd am auzit povestea unui învățător de școală duminicală care, după o lecție excelentă despre această pildă, în care explicase în amănunțime abuzurile fariseismului, și-a încheiat rugăciunea — cu toată seriozitatea: „Mulțumesc, Doamne, că nu sîntem ca fariseii din această povestire!” Și a trebuit să avem grijă să nu rîdem prea tare, ca nu cumva rîsul nostru să spună: „Mulțumim, Doamne, că nu sîntem ca acest învățător de școală duminicală”.

2. Cealaltă sugestie hermeneutică e legată de faptul că toate pildele lui Isus sînt, într-un fel, vehicule, deoarece vestesc împărăția. De aceea este necesar să ne lăsăm pătrunși de înțelesul conceptului de împărăție în lucrarea lui Isus. În vederea acstui lucru, vă recomandăm în mod deosebit să citiți cartea lui George E. Ladd, *The Presence of the Future* [Prezența viitorului], Eerdmans, Grand Rapids, 1974.

Mesajul stringent al împărăției ca prezentă și în curînd urmînd să fie desăvîrșită continuă să fie necesar în zilele noastre. Cei care încearcă să-și asigure viețile cu ajutorul avuțiilor au o nevoie acută să audă cuvîntui judecății iminente, iar cei pierduți au nevoie disperată să audă Vestea Bună. Așa cum a arătat cu multă elocvență Joachim Jeremias, *Rediscovering the Parables* [Redescoperireapildelor], Scribners, New York, 1966, p. 181:

Ceasul împlinirii a sosit; aceasta este nota dominantă a tuturor. Omul tare este dezarmat; puterile răului trebuie să se supună, medicul a sosit la cei bolnavi, leproșii sînt curățîți, greaua povară a vinovăției este îndepărtată, oaia pierdută este adusă acasă, ușa casei Tatălui este deschisă, săracii și cerșetorii sînt chemați la ospăț, un Stăpîn, a cărui bunăvoință nu o merităm, plătește salarii întregi, o mare bucurie umple toate inimile. A sosit anul de îndurare al Domnului. Căci S-a arătat Cel a cărui maiestate acoperită strălucește în fiecare cuvînt și în fiecare pildă — Mîntuitorul.

9

LEGEA- STIPULAȚIILE LEGĂMÎNTULUI PENTRU ISRAEL

Vechiul Testament conține peste șase sute de porunci, pe care israeliții trebuiau să le respecte ca dovadă a loialității lor față de Dumnezeu. Numai patru din cele treizeci și nouă de cărți ale Vechiului Testament conțin aceste legi: Exodul, Leviticul, Numeri și Deuteronomul. Deși fiecare din aceste cărți conține și mult material în afara listelor de porunci, totuși ele sînt denumite „cărțile Legii”. Genesa, care nu menționează nici o poruncă considerată drept parte a sistemului legislativ israelit, a fost și ea numită în mod tradițional carte a Legii. Astfel, putem constata imediat că nu există o corespondență exactă între ceea ce denumim noi astăzi „legi” și partea din Vechiul Testament numită „cărțile Legii”.

Pentru majoritatea creștinilor, tabloul este complicat și mai mult de referirile ocazionale la primele cinci cărți ale Vechiului Testament, de la Genesa la Deuteronom, ca la o singură „carte”. De exemplu, Iosua, după moartea lui Moise, a îndemnat poporul să rămînă credincios Domnului Dumnezeului lor, spunînd: „Cartea aceasta a Legii să nu se depărteze de gura ta; cugetă asupra ei zi și noapte, căutînd să faci tot ce este scris în ea; căci atunci vei izbîndi în toate lucrările tale și atunci vei lucra cu înțelepciune” (Iosua 1:8). Mai mult, în Noul Testament se face referire uneori la „lege” într-un mod din care reiese că, de fapt, este vorba de întregul Vechi Testament, deoarece

funcția majorității cărților Vechiului Testament este în mare măsură aceea de a ilustra și aplica Legea din Pentateuh (vezi de ex. Mat. 5:17-18; Luca 16:17; Tit 3:9).

În majoritatea cazurilor însă, când se vorbește despre „Lege” în Biblie, se vorbește despre materialul care începe în Exod 20 și se încheie în finalul cărții Deuteronom. Chiar și o privire rapidă, superficială, a acestei porțiuni din Scriptură ne va spune imediat că nu tot ce este cuprins în ea are forma unei porunci. Dar majoritatea materialului cuprins între Exod 20 — Deuteronom 33 cuprinde formulări juridice și de aceea denumim această porțiune „legea Vechiului Testament”.

Pentru majoritatea creștinilor, cea mai dificilă problemă legată de porunci este cea hermeneutică. În ce fel ni se aplică nouă aceste stipulații, dacă ni se aplică? Fiind o problemă de o importanță crucială, începem capitolul cu câteva observații despre creștini și Lege (legi), observații care ne vor ajuta în discuția exegetică.

CREȘTINII ȘI LEGEA VECHIULUI TESTAMENT

Dacă ești creștin, trebuie să respecti legea Vechiului Testament? Dacă trebuie să o respecti, cum poți s-o faci, din moment ce nu mai există un templu sau un sanctuar central pe al cărui altar să poți aduce jertfe, de pildă animale (Levitic 1-5)? De fapt, dacă ai omorî și ai aduce ca ardere de tot animale, așa cum reclamă Vechiul Testament, ai putea fi arestat pentru cruzime față de animale! Dacă însă *nu* ți se cere să respecti legea Vechiului Testament, atunci de ce a spus Isus: „Căci adevărat vă spun, câtă vreme nu va trece cerul și pământul, nu va trece o iotă sau o frântură de slovă din Lege, înainte ca să se fi întîmplat toate lucrurile” (Matei 5:18)? Această întrebare trebuie să primească un răspuns, un răspuns care ne cere să privim în ce fel legea Vechiului Testament continuă să reprezinte o responsabilitate obligatorie pentru creștini (adică în

ce fel sîntem și acum obligați să ascultăm de una sau de toate poruncile cuprinse în Exod 20 — Deuteronom 33).

Sugerăm șase linii călăuzitoare pentru înțelegerea relației dintre creștini și legea Vechiului Testament. Aceste linii călăuzitoare au nevoie de explicații; o parte le-am inclus imediat după prezentarea lor, în timp ce altele vor apărea ulterior în acest capitol într-o formă mai completă. Ele au intenția de a vă ajuta să vă orientați în direcția unei aprecieri corecte a Legii.

1. *Legea Vechiului Testament este un legământ.* Legământul este un contract obligatoriu între două părți, ambele avînd obligațiile specificate în legământ. În vremea Vechiului Testament, multe legăminte făceau parte din categoria legămintelor de suzeranitate. Ele erau încheiate din bunăvoința unui suzeran atotputernic (stăpîn mai mare) față de un vasal mai slab și dependent (supus). Ele garantau vasalului protecție și diferite avantaje. Dar, la rîndul său, vasalul era obligat să fie loial numai suzeranului, cu avertismentul că neloialitatea urma să atragă asupra vasalului pedepsele specificate în legământ. Cum trebuia să-și dovedească vasalul loialitatea? Respectînd stipulațiile (regulile de comportare) specificate în legământ. Atîta timp cît vasalul respecta stipulațiile, suzeranul știa că vasalul îi este credincios.' Însă cînd stipulațiile erau violate legământul îi cerea suzeranului să ia atitudine și să-l pedepsească pe vasal.

Dumnezeu a alcătuit legea Vechiului Testament pe baza analogiei cu aceste legăminte antice, deci ea constituia un contract obligatoriu între Yahweh, Domnul, și vasalul Său, Israel. În schimbul avantajelor și protecției, Israel trebuia să respecte peste șase sute de stipulații (adică porunci) cuprinse în legea legământului, așa cum o găsim în Exod 20 — Deuteronom 33.

2. *Vechiul Testament nu este Testamentul nostru.* „Testament” este un alt cuvînt pentru legământ. Vechiul Testament reprezintă un legământ vechi, pe care noi nu mai sîntem obligați să-l ținem. De aceea, nu avem nici un motiv să

pornim de la presupunerea că Vechiul Legământ este automat obligatoriu pentru noi. De fapt, trebuie să presupunem că nici una dintre stipulațiile (legile) lui nu mai sînt obligatorii pentru noi, cu excepția celor care au fost reînnoite în Noul Legământ. Adică, dacă o lege din Vechiul Testament nu este, într-un fel sau altul, reafirmată și întărită în Noul Testament, ea nu mai constituie o obligație directă pentru poporul lui Dumnezeu (cf. Rom. 6:14-15). În Noul Legământ au fost operate anumite modificări față de Vechiul Legământ. Cele două nu sînt identice. Dumnezeu așteaptă de la poporul Său — de la noi — dovezi de ascultare și loialitate oarecum diferite de cele pe care le-a așteptat de la israeliții Vechiului Testament. *Loialitatea* continuă însă să fie o cerință. Ceea ce s-a schimbat într-o anumită măsură este *modul* în care ne demonstrăm loialitatea.

3. *E limpede că unele stipulații ale Vechiului Legământ nu au fost reînnoite în Noul Legământ.* Deși cuprinderea tuturor categoriilor legii Vechiului Testament ar necesita o carte întreagă, este totuși posibil să grupăm majoritatea legilor Pentateuhului în două categorii mari, din care nici una nu se aplică și creștinilor. Acestea sînt (1) legile civile israelite și (2) legile rituale israelite. Legile civile sînt cele care stipulează pedepse pentru diferite infracțiuni (majore sau minore) pentru care cineva putea fi arestat și judecat în Israel. Astfel de legi se aplică doar cetățenilor Israelului antic și nimeni nu mai este astăzi un cetățean al Israelului antic. Legile rituale constituie cea mai mare unitate a legilor Vechiului Testament și se găsesc în Levitic și în multe părți din Exod, Numeri și Deuteronom. Ele indicau oamenilor din Israel cum să se închine, detaliind totul, de la articolele folosite în închinare pînă la responsabilitățile preoților, tipurile de animale care trebuie jertfite și modul în care trebuiau aduse jertfele. Jertfirea animalelor (sacrificarea, gătirea și consumarea ceremoniale) constituia elementul central al tiparului vechi-testamental de închinare înaintea lui

Dumnezeu. Fără jertfire de sânge nu era posibilă iertarea păcatelor (Evrei 9:22). Însă de îndată ce jertfa lui Isus a fost adusă o dată pentru totdeauna, acest mod vechi-testamental de apropiere de Dumnezeu a fost depășit. El nu mai figurează în practica creștină, deși închinarea — într-o formă specificată în Noul Legământ — continuă.

Există multe analogii moderne pentru acest tip de schimbare a stipulațiilor de la un legământ la celălalt. În cazul contractelor de muncă, de exemplu, un nou contract poate stipula schimbări în condițiile de lucru, o structură diferită a personalului, criteriile de plată diferite etc. Totuși, se pot păstra anumite caracteristici ale vechiului contract — existența șefilor, pauzele de muncă, protecția împotriva concedierii arbitrare etc. Un contract de muncă nu prea poate fi comparat cu legământul pe care Dumnezeu l-a încheiat cu Israel, dar este un tip de legământ și de aceea ne ajută să demonstrăm într-un mod accesibil faptul că un nou legământ *poate fi destul de diferit de cel vechi, fără să fie neapărat diferit în totalitate*. Așa stau lucrurile și cu legămintele biblice.

Cineva ar putea replica: „N-a spus Isus că noi sîntem în continuare sub Lege, din moment ce nici o iotă sau o frîntură de iotă (cea mai mică mișcare a creionului) din Lege nu va cădea?” Răspunsul este nu, El nu a spus așa ceva. Ceea ce a spus El (vezi Luca 16:16-17) a fost că Legea nu poate fi schimbată. Legea și profetii s-au încheiat o dată ce Ioan Botezătorul a început să propovăduiască Noul Legământ, deci Isus a accentuat că oamenii ar face mai bine să intre în împărăția lui Dumnezeu repede, pentru că altfel *vor* continua să fie obligați să respecte vechea Lege, care era imposibil de modificat. Isus a dat o lege nouă, care nu a abolit-o pe cea veche, ci a împlinit-o. Noua lege sau noul legământ poate să le dea celor care-l respectă o neprihănire care o întrece pe cea a cărturarilor și fariseilor, care țineau cu strictețe Vechiul Legământ. Isus a împlinit întreaga

Lege a Vechiului Testament și a dat o lege nouă, legea dragostei (vezi punctul 4).

4. *O parte a Vechiului Legământ este reînnoită în Noul Legământ.* La ce parte ne referim? Răspunsul este: unele *aspecte* ale legii *etice* a Vechiului Testament sînt de fapt reafirmate în Noul Testament ca fiind aplicabile creștinilor. Aceste aspecte ale vechii legi au fost evident destinate de Dumnezeu să fie valide în continuare pentru toți cei ce sînt ai Lui și în Noul Legământ care urma să fie încheiat. De fapt, aceste legi își derivă aplicabilitatea continuă din faptul că servesc drept suport pentru cele două legi fundamentale ale Noului Legământ, de care depind întreaga Lege și Prorocii (Mat. 22:40). „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu toată puterea ta” (Deut. 6:5) și „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Lev. 19:18). Isus extrage astfel anumite legi vechi-testamentale, dîndu-le o aplicație nouă (citește Mat. 5:21-48) și redefinindu-le, pentru a include în ele mai mult decît conțineau inițial. De aceea spunem că mai degrabă *aspecte* ale legilor decît însele legile Vechiului Legământ sînt reînnoite în Noul Legământ, deoarece numai acele aspecte ale legilor care cad direct sub incidența poruncii de a-L iubi pe Dumnezeu și pe aproapele nostru constituie în continuare o obligație pentru creștini.

5. *Întreaga lege a Vechiului Testament continuă să fie Cuvîntul lui Dumnezeu pentru noi, deși nu mai este porunca lui Dumnezeu pentru noi.* Biblia conține tot felul de porunci pe care Dumnezeu vrea ca noi să le cunoaștem, dar care nu ne sînt adresate nouă personal. Un exemplu este Matei 11:4, unde Isus poruncește: „Duceți-vă de spuneți lui Ioan ce auziți și ce vedeți”. Auditoriul inițial al acestei porunci au fost ucenicii lui Ioan Botezătorul. Noi citim *despre* poruncă; dar nu este o poruncă pentru noi. Tot astfel, auditoriul inițial al legii

Vechiului Testament este Israelul antic. Noi citim *despre* această lege; dar nu este o lege pentru noi.

6. Numai acea parte din Vechiul Testament care este reînnoită în mod explicit poate fi considerată drept parte a „legii lui Hristos” din Noul Testament (cf. Gal. 6:2). În această categorie vor fi incluse cele Zece Porunci, deoarece ele sînt citate în diferite moduri în Noul Testament ca fiind în continuare obligatorii pentru creștini (vezi Mat. 5:21-37; Ioan 7:23), și cele două mari porunci din Deut. 6:5 și Lev. 19:18. Nici o altă lege specifică a Vechiului Testament nu poate fi dovedită drept strict obligatorie pentru creștini, oricît ar fi de valoroasă pentru creștini cunoașterea tuturor acestor legi.

ROLUL LEGII ÎN ISRAEL ȘI ÎN BIBLIE

Ar fi o greșeală dacă, din ceea ce am arătat mai sus, am trage concluzia că Legea nu mai este o parte valoroasă a Bibliei. Ea a funcționat în istoria mîntuirii pentru „a ne aduce la Hristos”, după cum spune Pavel (Gal. 3:24), arătîndu-ne cît de înalte sînt standardele neprihănirii lui Dumnezeu și că este imposibil pentru orice om să corespundă acestor standarde fără ajutorul divin. Legea a funcționat exact în acest fel și pentru israeliții din antichitate. Legea în sine nu i-a mîntuit — aceasta ar fi o noțiune incompatibilă atît cu Pentateuhul, cît și cu Profetii. *Dumnezeu* l-a mîntuit pe Israel. El singur a asigurat mijlocul prin care să-l izbăvească din robia Egiptului, cucerirea țării Canaan și prosperitatea ca locuitori ai Țării Promise. Legea nu a făcut nici unul din aceste lucruri. Legea reprezenta numai termenii acordului de loialitate pe care l-a încheiat Israel cu Dumnezeu.

În acest sens, Legea constituie o paradigmă (un model). Ea nu este nici pe departe o listă completă a tuturor lucrurilor pe care ar fi putut sau ar fi trebuit să le facă cineva în Israelul atic

pentru a fi pe placul lui Dumnezeu. Legea prezintă mai degrabă exemple sau mostre a ceea ce înseamnă să-I fi loial lui Dumnezeu.

Legea apodictică

În lumina celor puse în discuție, să luăm în considerare următorul pasaj:

Cînd veți secera holdele țării, să lași nesecerat un colț din cîmpul tău și să nu stringi spicele rămase pe urma secerătorilor. Nici să nu culegi strugurii rămași după cules în via ta și să nu stringi boabele care vor cădea din ei. Să le lași săracului și străinului. Eu sînt Domnul, Dumnezeul vostru. Să nu furați și să nu mințiți, nici să nu vă înșelați unii pe alții. Să nu jurați strîmb pe Numele Meu, căci ai necinsti astfel Numele Dumnezeului tău. Eu sînt Domnul. Să nu asuprești pe aproapele tău și să nu storci nimic de la el prin silă. Să nu oprești pînă a doua zi plata celui tocmît cu ziua. Să nu vorbești de rău pe un surd și să nu pui înaintea unui orb nimic care să-l poată face să cadă; ci să te temi de Dumnezeul tău. Eu sînt Domnul (Lev. 19:9-14).

Astfel de porunci, care îți arată ce *să faci* sau *să nu faci*, constituie ceea ce numim legi apodictice. Ele sînt porunci directe, general aplicabile, care le spuneau israeliților ce să facă pentru a-și împlini partea lor din legămîntul cu Dumnezeu. Este destul de limpede că astfel de legi nu sînt totuși exhaustive. Observați atent, de exemplu, legile cu privire la strîngerea recoltei din versetele 9 și 10. Observați că numai recoltele de pe cîmp (grîul, orzul etc.) și strugurii sînt menționați în pasaj. Oare asta înseamnă că, dacă te ocupi de creșterea oilor sau recoltezi smochine și măslina, nu ai obligația de a-ți împărți roadele cu săracii și cu străinii din țară? Vor purta doar alții povara funcționării corecte a sistemului de bunăstare poruncit de Dumnezeu în Vechiul Testament, în timp ce tu vei fi scutit de

orice taxa sau contribuție! Evident ca nu. Legea este paradigmatică — ea *stabilește un standard printr-un exemplu*, nu menționând fiecare caz posibil în parte. Din nou, să luăm în considerare versetele 13b și 14. Ideea acestor afirmații este interzicerea reținerii plății zilierilor și maltratării handicapatorilor. Ce se întâmplă însă dacă reții plata unui lucrător aproape toată noaptea, dar i-o dai cu puțin înainte de revărsatul zorilor? Cărturarii și fariseii din vremea lui Isus ar fi putut comenta că acțiunile tale sînt corecte, deoarece Legea spune clar „a doua zi”. Dar legalismul îngust și egoist de acest gen este de fapt o denaturare a Legii. Afirmațiile din Lege au fost intenționate ca un *ghid* de încredere cu o aplicabilitate generală — și nu o descriere tehnică a tuturor cazurilor posibile pe care cineva și le-ar putea imagina. Tot astfel, dacă-i făceai rău unui mut, unui șchiop sau unui retardat, ai fi ținut porunca din versetul 14? Cu siguranță că nu. „Surdul” și „orbul” sînt doar două exemple selectate dintre toate persoanele a căror slăbiciune fizică impune respect, nu dispreț.

Societățile moderne au adesea coduri legale relativ exhaustive. De pildă, codurile legale statale și federale din Statele Unite conțin mii de legi specifice împotriva a tot felul de lucruri. Cu toate acestea, este întotdeauna nevoie de un judecător (și adesea de o curte cu juri) pentru a stabili dacă o lege a fost sau nu violată de către un individ acuzat, fiindcă este imposibil să scrii în cuvinte legi atît de cuprinzătoare, încît să specifice toate modalitățile posibile de violare intenționată a unei reguli. În consecință, Legea Vechiului Testament este mult mai aproape de legea Statelor Unite — stabilind în linii mari și largi caracteristicile dreptății și libertății în țară — decît este cazul codurilor legale statale și federale din Statele Unite.

Observați că explicația noastră că legile apodictice (generale, absolute) vechi-testamentale sînt paradigmatică (ele sînt exemple, fără a fi exhaustive) nu îl ajută pe cel care dorește să facă mai ușoară supunerea față de legi. Am constatat mai

degrabă că aceste legi, deși limitate în formulare, sînt de fapt foarte cuprinzătoare *în spirit*. De aceea, dacă cineva se hotărăște să respecte spiritul legii Vechiului Testament, el sau ea vor eșua cu certitudine pînă la urmă. Nici un om nu poate fi în mod consecvent după voia lui Dumnezeu, în lumina unor standarde atît de înalte și cuprinzătoare (cf. Rom. 8:1-11). Doar abordarea fariseică — ascultarea literei, și nu a spiritului legii — pretinde un gen de garanție a succesului. Va fi însă doar un succes lumesc, nu unul care să rezulte dintr-o respectare reală a Legii, așa cum a intenționat Dumnezeu ca ea să fie ținută (Mat. 23:23).

Prin urmare, să facem aici o observație hermeneutică preliminară: *Legea ne arată că este imposibil să fim pe placul lui Dumnezeu prin propriile noastre puteri*. Aceasta nu este cîtuși de puțin o observație nouă. Pavel a spus același lucru în Romani 3:20. Este însă un adevăr aplicabil *cititorilor* Legii, nu numai un adevăr teologic. Cînd citim legea Vechiului Testament, trebuie să fim smeriți pentru a aprecia cît de nevrednici sîntem să-I aparținem lui Dumnezeu. Trebuie să fim mișcați, să-L lăudăm și să-l mulțumim pentru că a pregătit o cale prin care noi să fim primiți înaintea feței Lui, fără împlinirea omenească a legii vechi-testamentale! Pentru că, altfel, nu am avea nici o speranță să-I fim plăcuți Lui.

Legea cazuistică

Legea apodictică are drept corespondent un alt tip de lege, pe care o numim lege cazuistică (fiecare caz în parte). Luați în considerare următorul pasaj din Deuteronom:

Dacă unul din frații tăi evrei, bărbat sau femeie, se vinde ție, să-ți slujească șase ani; dar în anul al șaptelea să-i dai drumul de la tine și să fie slobod. Și, cînd îi vei da drumul ca să se ducă slobod de la tine, să nu-i dai drumul cu mina goală; să-i dai daruri din cireada ta, din aria ta, din teascau tău, din ce vei avea, prin binecuvîntarea

Domnului, Dumnezeului tău. Să-ți aduci aminte că și tu ai fost rob în țara Egiptului și că Domnul, Dumnezeul tău, te-a răscumpărat: de aceea îți dau astăzi porunca aceasta.

Dacă însă robul tău îți va zice: „Nu vreau să ies de la tine” — pentru că te iubește, pe tine și casa ta, și se simte bine la tine — arunci să iei o sulă și să-i găurești urechea de ușă și să-ți fie rob pentru totdeauna. Tot așa să faci și cu roaba ta (Deut. 15:12-17).

Elementele dintr-o astfel de lege sînt condiționale. Legea se aplică doar în cazul în care (1) tu, un israelit, ai cel puțin un sclav sau (2) tu, un israelit, ai un sclav care dorește sau nu dorește să rămînă pe mai departe ca sclav al tău, de bună voie, după ce termenul de slujire obligatorie a expirat. Dacă *nu* ești israelit sau dacă *nu* ai sclavi, legea nu ți se aplică. Dacă tu ești sclav, legea, fiindcă se adresează stăpînului tău, ți se aplică doar *indirect ție*, în sensul că îți protejează drepturile. Legea însă nu se referă la toată lumea. Este condițională — bazată pe o posibilă condiție care poate fi sau nu aplicată unei anumite persoane la un moment dat.

Astfel de legi cazuistice sau pentru fiecare caz în parte constituie o mare parte a celor peste șase sute de porunci pe care le găsim în legea pentateuhică a Vechiului Testament. E interesant că nici una dintre ele nu este reînnoită în mod explicit în Noul Legământ. Deoarece aceste legi se aplică în mod particular vieții civile, religioase și etice a lui Israel, ele sînt prin însăși natura lor limitate în aplicabilitate și deci puțin probabil să fie valabile pentru creștin. Ce principii hermeneutice poate să învețe atunci un creștin din legile cazuistice? Analizînd Deuteronom 15:12-17, observăm cîteva elemente.

Mai întîi, deși noi înșine nu avem sclavi, vedem că prevederile lui Dumnezeu pentru sclavie în Vechiul Legământ erau departe de a fi niște reguli brutale și aspre. Cu greu am putea justifica genul de sclavie practicat în cea mai mare parte a istoriei lumii — inclusiv în istoria americană, de exemplu — cu o asemenea lege. Eliberarea sclavilor după numai șase ani de

slujire asigura o limitare semnificativă a practicii sclaviei, așa încât nu se putea abuza de ea dincolo de limite rezonabile.

În al doilea rând, învățăm că Dumnezeu îi iubește pe sclavi. Dragostea Lui reiese din strictele măsuri de siguranță cuprinse în lege, precum și din versetele 14 și 15, care impun generozitate față de sclavi, întrucât Dumnezeu însuși îl consideră pe Israel poporul Său, un grup de foști sclavi.

În al treilea rând, învățăm că sclavia poate fi practică într-o formă atât de blândă, încât sclavilor să le fie mai bine în robie decât liberi. Adică, stăpînul sclavului, asumîndu-și obligația de a asigura hrana, îmbrăcămîntea și locuința pentru sclavii sau sclavele lui, în multe cazuri le asigura supraviețuirea și sănătatea. Lăsați liberi, sclavii ar fi putut muri de foame sau din cauza altor lipsuri, dacă nu dețineau resursele necesare supraviețuirii în condițiile economice aspre care prevalau în Palestina antică.

În al patrulea rând, stăpînul de sclavi nu dispunea de sclavul său în sensul deplin al cuvîntului. Stăpînirea lui era supusă unei mulțimi de restricții precizate clar sau amintite într-un număr mare de alte legi despre sclavie. Puterea lui asupra sclavului nu era absolută sub Lege. Dumnezeu era stăpîn atît peste stăpînul de sclavi, cît și peste sclav. Dumnezeu i-a răscumpărat (i-a cumpărat înapoi) pe toți evreii, după cum afirmă versetul 15, și avea drepturi de stăpîn asupra lor, fie ei sclavi, fie oameni liberi.

Aceste patru observații constituie lecții valoroase pentru noi. Nu contează că legea din Deuteronom 15:12-17 nu este o poruncă adresată nouă direct sau cu referire la noi. Ceea ce contează este cît de mult putem învăța din această lege despre Dumnezeu, despre cerințele Lui în privința corectitudinii, despre idealurile Lui pentru societatea israelită și despre relația Lui cu poporul Său, în special în ce privește înțelesul cuvîntului „răscumpărare”. Deci această lege ne furnizează (1) o parte importantă a cadrului învățaturii Noului Testament despre

răscumpărare, (2) o imagine mai clară a felului în care sclavia vechi-testamentală era diferită de ceea ce ne imaginăm noi în general despre sclavie și (3) o perspectivă asupra dragostei lui Dumnezeu pe care altfel nu am fi putut-o avea. Cu alte cuvinte, acest pasaj juridic continuă să fie Cuvîntul prețios al lui Dumnezeu pentru noi, deși, evident, nu este o poruncă a lui Dumnezeu pentru noi.

Nu putem învăța însă din această lege totul despre sclavia din Israelul antic. De pildă, anumite reguli pentru sclavii de origine străină au o sferă diferită. într-adevăr, puse laolaltă, toate legile despre sclavie din Pentateuh abia dacă ating suprafața. Ar trebui să fie evident că doar cîteva sute de legi pot funcționa numai paradigmatic, adică drept exemple ale modului în care oamenii trebuie să se comporte, și nu exhaustiv. Dacă nici chiar codurile civile și penale moderne, cu miile lor de prevederi individuale, nu pot constitui un ghid exhaustiv pentru o societate, atunci cu atît mai mult legea Vechiului Testament nu poate fi considerată atotcuprinzătoare. Cu toate acestea, întrucît cuprinde *tipurile* de standarde pe care le-a stabilit Dumnezeu pentru poporul Vechiului Său Legământ, ea va fi deosebit de folositoare și instructivă pentru noi în încercarea de-a face voia Lui.

LEGEA VECHIULUI TESTAMENT ȘI ALTE CODURI DE LEGI ANTICE

Israeliiții n-au fost primul popor care să trăiască conform unor legi. Au mai supraviețuit alte cîteva coduri de legi ale unor popoare antice din perioade chiar anterioare celei în care a fost dată Legea lui Israel prin Moise (1440 î.HR. sau mai tîrziu, în funcție de data exodului din Egipt). Cînd se compară aceste legi timpurii cu legea Vechiului Testament, reiese clar că legea Vechiului Testament reprezintă un progres evident față de exemplele anterioare. Putem aprecia mai mult legea Vechiului

Testament doar dacă recunoaștem diferența dintre ea și celelele *legi* din antichitate, față de care ea este net superioară. Nu vrem să spunem prin aceasta că legea Vechiului Testament reprezintă standardul cel mai înalt posibil de învățatură morală sau etică. Asta se întâmplă doar o dată cu învățătura lui Hristos însuși, în Noul Testament. Dar legea Vechiului Testament prezintă într-adevăr un progres remarcabil față de standardele stabilite anterior ei.

De exemplu, să luăm în considerare următoarele două seturi de legi. Primul este din *Legile lui Eshnunna*, un cod de legi akkadian, datat cea. 1800 î.Hr.:

Dacă un om liber nu are nici o pîngere împotriva altui om liber și pune mîna pe sclava celui alt om liber, o reține în casa lui și îi provoacă moartea, el trebuie să dea două fete slave proprietarului slavei, drept compensație. Dacă nu are nici o reclamație împotriva lui, și pune mîna pe soția sau pe copilul unui om dintr-o clasă superioară și îl provoacă moartea, este o infracțiune care se pedepsește cu pedeapsa capitală. Cel care a făcut-o trebuie să moară (Eshnunna, legile 23, 24, traducerea autorului; cf. J.B Pritchard, editor, *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament* [Texte antice din Orientul Apropiat ce privesc Vechiul Testament], ediția a 3-a, University Press, Princeton, 1969, p. 162).

Cel de-al doilea face parte din faimosul *Cod de legi al lui Hammurabi*, un împărat babilonian care „a decretat legea țării” în 1726 î.Hr.:

Dacă un om liber de origine nobilă lovește fiica altui nobil liber și-i provoacă pierderea sarcinii, el trebuie să plătească zece shekeli de argint pentru fapta sa. Dacă femeia respectivă moare, fiica lui trebuie omorîtă. Dacă, printr-o lovitură violentă, provoacă pierderea copilului fiicei unui om de rind, trebuie să plătească cinci shekeli de argint. Dacă femeia respectivă moare, el trebuie să plătească $\frac{1}{4}$ mină de argint. Dacă lovește sclava unui nobil și îi provoacă pierderea

sarcinii, trebuie să plătească doi shekeli de argint. Dacă sclava moare, el trebuie să plătească 1/3 mină de argint (Hammurabi, legile 209-214, traducerea autorului; cf. J.B. Pritchard, editor, *Ancient Near Eastern Text Relating to the Old Testament* [Texte antice din Orientul Apropiat ce privesc Vechiul Testament], ediția a 3-a, University Press, Princeton, 1969, p. 175).

Există în aceste legi mai multe elemente de care ar merita să ne ocupăm, dar vrem să atragem atenția îndeosebi asupra unuia: deosebirea dintre clase menționată de aceste legi. Observați că legile prevedeau doar amenzi ca pedeapsă pentru provocarea morții unui sclav sau a unui om de rînd, în timp ce pedeapsa pentru provocarea morții unui membru al nobilimii era moartea. Observați, de asemenea, că membrii de parte bărbătească ai nobilimii erau practic imuni la pedeapsă personală, atîta timp cît vătămarea era pricinuită unei femei. Astfel, în cel de-al doilea grup de legi (Hammurabi, legile 209-214), chiar dacă nobilul provoca moartea fiicei altui nobil, nu el suferea, ci fiica lui era omorîtă. În primul set de legi (Eshnunna, legile 23, 24), așijderea, moartea unui sclav este compensată prin plățirea contravalorii a doi sclavi. Ucigașului nu i se întîmpla nimic.

Prin urmare, în astfel de legi femeile și sclavii erau tratați ca proprietate. Răul făcut oricărui din ei este tratat la fel cum e tratat răul făcut unui animal sau unui bun material în alte legi din aceste coduri.

Din punct de vedere etic, legea Vechiului Testament reprezintă un salt calitativ față de aceste coduri. Interzicerea crimei nu este absolut deloc condiționată de sex sau statut social: „Să nu ucizi” (Exod 20:13); „Cine va lovi pe altul cu o lovitură de moarte să fie pedepsit cu moartea” (Exod 21:12). În ce privește compensația pentru vătămarea adusă unui sclav, există și aici un progres: „Și dacă face să cadă un dinte robului, fie barbatu, fie femeie, ca despăgubire pentru dintele lui s-ai

dea drumul" (Exod 21:27). Sclavii, în general, aveau în legea Vechiului Testament un statut cu totul diferit de cel din legile anterioare. „Să nu dai înapoi stăpînului său pe un rob care va fugi la tine după ce l-a părăsit. Să rămînă la tine, în mijlocul tău, în locul pe care-l va alege el, într-una din cetățile tale, unde îi va plăcea: să nu-l asuprești" (Deut. 23:15-16). Și, în contrast cu prevederile legilor lui Hammurabi, care îi permiteau unui nobil să impună pedepsirea fiicei lui cu moartea pentru o moarte pe care a provocat-o el, legea Vechiului Testament stabilește răspicat: „Să nu omori pe părinți pentru copii și să nu omori pe copii pentru părinți; fiecare să fie omorît pentru păcatul lui" (Deut. 24:16).

LEGEA VECHIULUI TESTAMENT CA BINEFACERE PENTRU ISRAEL

În ce privește capacitatea de a asigura viață veșnică și o neprihănire autentică înaintea lui Dumnezeu, Legea era întru totul inadecvată. Ea nu a fost concepută în acest ssep. Oricine încerca să-și câștige mîntuirea și acceptarea înaintea lui Dumnezeu exclusiv pe baza Legii era sortit să dea greș, deoarece Legea era cu desăvîrșire imposibil de respectat — cel puțin una din poruncile ei urma să fie încălcată la un moment dat în timpul vieții cuiva (Rom. 2:17-27; 3:20). Iar încălcarea chiar a unei singure legi te făcea, prin definiție, vinovat de încălcarea întregii Legi (cf. Iac. 2:10).

Cu toate acestea, atunci cînd obiectivele ei sînt corect înțelese, Legea poate fi văzută ca o binefacere pentru israeliți, un exemplu uimitor al îndurării și harului lui Dumnezeu față de poporul Său. Citiți în această lumină textele care conțin tipuri de legi pe care le-am folosit ca exemplu aici.

Legile cu privire la hrană

Exemplu: „Să nu mâncați porcul, care are unghia despicată și copita despărțită, dar nu rumegă; să-l priviți ca necurat" (Lev. 11:7).

Legile cu privire la hrană, cum este această interdicere a consumului cărnii de porc (Lev. 11:7), nu au fost intenționate de Dumnezeu să reprezinte restricții arbitrare și capricioase făcute gustului israeliților. Ele au mai degrabă un serios rol protector. Marea majoritate a alimentelor interzise sînt cele care (1) sînt cel mai probabil purtătoare de boli în climatul arid al deșertului Sinai și/sau al țării Canaan; sau (2) sînt deosebit de neeconomice de cultivat ca hrană în mediul deșertului Sinai și/sau al țării Canaanului; sau (3) sînt alimentele favorite pentru sacrificiile religioase aduse de unele grupuri ale căror practici israeliții nu aveau voie să le copieze. Mai mult, în lumina faptului că cercetarea medicală arată acum că alergiile la hrană variază în funcție de populațiile etnice, fără îndoială că legile cu privire la hrană l-au ferit pe Israel de anumite alergii. Deșertul nu avea prea mult polen, pentru a afecta căile respiratorii ale israeliților, dar adăpostea unele animale a căror carne irita sistemul nervos. Este deosebit de interesant de remarcat că principala sursă de carne a Israelului — mielul — este cel mai puțin alergenica dintre toate tipurile principale de carne, conform specialiștilor în alergii alimentare.

Legi cu privire la vărsarea sîngelui

Exemplu: „Să aduci vițelul înaintea cortului întîlnirii și Aaron și fiii lui să-și pună mîinile pe capul vițelului. Să junghii vițelul înaintea Domnului, la ușa cortului întîlnirii. Să iei cu degetul tău din sîngele vițelului, să pui pe coarnele altarului, iar celălalt sînge să-l verși la picioarele altarului" (Exod 29:10-12).

Legi de felul acesteia impun un standard important pentru Israel. Păcatul merită pedeapsă. Prin Lege, Dumnezeu i-a revelat poporului Său că cel care păcătuiește împotriva lui Dumnezeu nu merită să trăiască. Dumnezeu a pregătit însă și o modalitate prin care păcătosul să poată scăpa de moarte: se putea vărsa sîngele unui substitut. În felul acesta, Dumnezeu S-a oferit să accepte moartea unei alte ființe vii — a unui animal — în locul morții celor păcătoși din poporul Său. Sistemul sacrificial al Legii încorporează această procedură în viața lui Israel și constituia o parte necesară a supraviețuirii poporului. „Și, după Lege, aproape totul este curățit cu sînge; și fără vărsare de sînge nu este iertare” (Evrei 9:22). Ce este și mai important, legile care cereau o jertfă de substituție creează un precedent pentru lucrarea de substituție a lui Hristos. Principiul afirmat în Evrei 9:22 este în întregime un principiu biblic. Moartea lui Hristos asigură împlinirea cerinței Legii și aceasta este baza acceptării noastre înaintea lui Dumnezeu. Legea Vechiului Testament servește drept fundal viu pentru acest mare eveniment al istoriei.

Interdicții neobișnuite

Exemplu: „Să nu mîncăfi din nici o mortăciune; s-o dai străinului care va fi în cetățile tale s-o mănînce, sau s-o vinzi unui străin; căci tu ești un popor sfînt pentru Domnul, Dumnezeul tău. Să nu fierbi iedul în laptele mamei lui” (Deut. 14:21).

„Ce e rău în asta?” ai putea întreba. De ce legea aceasta și altele, de genul „Să nu împreuni vite de două soiuri deosebite”, „Să nu semeni în ogorul tău două feluri de semințe” sau „Să nu porți o haină țesută din două feluri de fire” (Lev. 19:19), în legea Vechiului Testament?

Răspunsul este că aceste interdicții și altele asemenea lor au fost concepute pentru a-i interzice lui Israel să fie antrenat în practicile cultului fertilității ale canaanitilor.

Canaanii credeau în ceea ce se numește magie evocatoare, în ideea că acțiunile simbolice pot influența zeei și natura. Ei credeau că fierberea unui ied în laptele mamei lui le va asigura în mod magic continuitatea fertilității turmei. Amestecarea soiurilor de animale, de semințe sau de materiale se considera că realizează o „căsătorie” a acestora care va produce în mod magic „urmași”, adică abundență agricolă pe viitor. Dumnezeu nu putea și nu avea de gând să-Și binecuvânteze poporul dacă ei practicau asemenea ineptii. Cunoașterea intenției acestor legi — de a-i feri pe israeliți de atracția religiei canaanite, în care mîntuirea nu era posibilă — ne ajută să vedem că ele nu sînt arbitrare, ci cruciale — și benefice, în harul lui Dumnezeu.

Legi care aduceau binecuvîntări asupra celor care le respectau

Exemplu: „După trei ani, să scoți toată zeciuiala din venitul tău din anul al treilea și s-o pui în cetățile tale. Atunci să vină levitul, care n-are nici parte, nici moștenire cu tine, străinul, orfanul și văduva care vor fi în cetățile tale și să mănînce și să se sature, pentru ca Domnul, Dumnezeul tău, să te binecuvînteze în toate lucrările pe care le vei face cu mîinile tale” (Deut. 14:28-29).

Desigur, toate legile lui Israel erau concepute ca un mijloc de binecuvîntare a poporului lui Dumnezeu (Lev. 26:3-13). Unele însă menționează în mod specific faptul că respectarea lor va asigura o binecuvîntare. În cazul în care este ascultată, legea zeciuiei celui de-al treilea an din Deuteronom 14:28-29 asigură binecuvîntarea. Dacă oamenii nu au grijă de cei nevoiași din mijlocul lor — de leviți și de străini, de orfani și de văduve, Dumnezeu nu le poate da prosperitate. Zeciuiala îi aparține Lui și El decide modul în care trebuie să fie folosită. Dacă această poruncă este încălcată, se comite un furt din banii lui Dumnezeu. Legea aceasta asigură binefaceri pentru cei nevoiași (sistemul de asistență socială al Vechiului Testament era bine pus la punct) și binefaceri pentru cei care aduc binefaceri celor

nevoiași. O asemenea lege nu este nici restrictivă, nici punitivă, ci este vehiculul unei bune practici, deci este la fel de instructivă pentru noi, precum a fost pentru israeliți, în antichitate.

ÎN REZUMAT: ÎNDEMNURI ȘI INTERDICȚII

Ca o distilare a câtorva din lucrurile pe care le-am discutat în acest capitol, prezentăm în continuare o listă scurtă de direcții hermeneutice care sperăm să vă ajute ori de câte ori veți citi Legea pentateuhică a Vechiului Testament. Dacă veți ține cont de aceste principii ori de câte ori citiți Legea, veți evita aplicarea ei greșită, reușind să-i distingeți caracterul instructiv și ziditor în credință.

1. Consideră legea Vechiului Testament drept cuvântul lui Dumnezeu *pentru* tine, într-un totu inspirat.
Nu considera legea Vechiului Testament drept o poruncă directă a lui Dumnezeu *adresată* ție.
2. Consideră legea Vechiului Testament drept bază a Vechiului Legământ, deci și a istoriei lui Israel.
Nu considera că legea Vechiului Testament este obligatorie pentru creștini în Noul Legământ, cu excepția cazurilor în care a fost reînnoită în mod specific.
3. Observă dreptatea, dragostea și standardele înalte ale lui Dumnezeu revelate în legea Vechiului Testament.
Nu uita să remarci că îndurarea lui Dumnezeu este pe măsura severității standardelor.
4. Nu considera legea Vechiului Testament completă. Ea nu este exhaustivă, tehnic vorbind.
— Consideră legea Vechiului Testament drept o paradigmă — asigurând exemple revelatoare pentru o întreagă categorie de comportamente cerute.
5. Nu te aștepta ca legea Vechiului Testament să fie citată deseori de profeți sau de Noul Testament.

Amintește-ți că esența Legii (cele Zece Porunci și cele două legi de bază) este repetată în profeți și reînnoită în Noul Testament.

6. Consideră legea Vechiului Testament drept un dar generos făcut Israelului, care i-a adus multe binecuvântări când a ascultat-o.

Nu considera legea Vechiului Testament drept un set de reglementări arbitrare, supărătoare, limitînd libertatea oamenilor.

10

PROFEȚII - APLICAREA LEGĂMÎNTULUI ÎN ISRAEL

Sub acest titlu pot fi incluse mai multe cărți decît sub oricare altul. Cărțile celor patru profeți mari (Isaia, Ieremia, Ezechiel, Daniel) și ale celor doisprezece profeți mici (ultimele douăsprezece cărți ale Vechiului Testament), scrise între 760 și 460 î.Hr. în Israelul antic conțin o mare varietate de mesaje din partea lui Dumnezeu. Profeții mici sînt numiți astfel numai pentru că scrierile lor sînt relativ scurte; profeții mari sînt cărți relativ lungi. Termenii nu implică absolut nimic referitor la importanța cărților.

NATURA PROFEȚIEI

Trebuie să menționăm de la început că aceste cărți profetice fac parte din scrierile biblice cel mai greu de interpretat sau de citit comprehensiv. Cauzele acestui fapt sînt legate de necunoașterea adecvată a funcției și formei lor. Înainte de a discuta aceste două subiecte, se impun cîteva comentarii preliminare.

înțelesul profeției

Pentru cei mai mulți cititori moderni ai profețiilor, dificultatea primordială rezultă dintr-o inexactă înțelegere a

cuvântului *profeție*. Cuvântul are, pentru cei mai mulți oameni, sensul dat ca primă definiție în majoritatea dicționarelor: „Prevestirea sau prezicerea a ceea ce urmează să se întâmple”. De aceea se întâmplă adesea ca mulți creștini să vorbească despre Profeți *doar* ca despre niște preziceri referitoare la venirea lui Isus și/sau anumite caracteristici ale erei Noului Legământ — ca și cum prezicerea evenimentelor îndepărtate de vremea în care ei au trăit ar fi fost principala preocupare a profeților. De fapt, folosind cărțile profeților în felul acesta, efectuăm o selecție deosebit de drastică. În legătură cu aceasta este important să luăm în considerare următoarele statistici: mai puțin de 2% din profețiile Vechiului Testament sînt mesianice. Mai puțin de 5% descriu în mod specific era Noului Legământ. Mai puțin de 1 % se ocupă de evenimente care urmează să se întâmple.

Profeții *au vestit* într-adevăr viitorul. Dar a fost vorba, în general, de viitorul imediat al lui Israel, Iuda și al altor popoare din jur, nu de viitorul *nostru*. O cheie pentru înțelegerea profeților constă în a ne da seama că, pentru a vedea împlinirea profețiilor, trebuie să privim înapoi la vremea care pentru ei însemna încă viitor și care pentru noi este trecut.

Profeții ca purtători de cuvînt

A-i considera pe profeți ca fiind în primul rînd prezicători ai evenimentelor viitoare înseamnă a pierde semnificația funcției lor majore, care era aceea de *a vorbi* în Numele lui Dumnezeu contemporanilor lor. Natura „vorbită” a profețiilor lor este cea care pricinuieste multe din dificultățile pe care le întîmpinăm noi în înțelegerea lor.

De exemplu, dintre sutele de profeți ai Israelului antic din perioada Vechiului Testament, numai șaisprezece au fost aleși să rostească oracole (mesaje de la Dumnezeu) care să fie strînse și scrise în cărți. Știm că alți profeți, ca Ilie și Elisei, au jucat

un rol deosebit de influent în transmiterea Cuvîntului lui Dumnezeu poporului Său și altor popoare. Dar știm mai mult despre acești profeți decît despre cuvintele pe care le-au rostit. Ceea ce *au făcut* ei este descris mult mai amănunțit decît ceea ce *au spus* — iar ce au spus a fost plasat într-un mod foarte clar și specific în contextul vremii lor de către autorii narațiunilor Vechiului Testament în care apar. în cazul cîtorva profeți, cum este Gad (1 Sam. 22; 2 Sam. 24 ș. a.), Nathan (2 Sam. 7:4,17; 1 Regi 1) sau Hulda (2 Regi 22), avem o combinație de profeții și biografie — o situație paralelă cu cea a lui Iona și, într-o măsură mai mică, cu a lui Daniel. Dar, în general, în cărțile narative ale Vechiului Testament citim *despre* profeți, dar auzim foarte puțin din *mesajul* lor. în cărțile profetice însă primim *mesajul* lui Dumnezeu *prin* profeți și aflăm foarte puțin despre profeții înșiși. Această singură diferență explică majoritatea problemelor pe care le întîmpină oamenii cînd încearcă să înțeleagă cărțile profetice ale Vechiului Testament.

Mai mult încă, ați observat vreodată cît de greu este să citești oricare din cărțile profetice mai lungi într-o singură ședință? De ce credeți că e așa? în primul rînd, credem noi, pentru că nu s-a intenționat pur și simplu să fie citite astfel. în cea mai mare parte a lor, aceste cărți mai lungi sînt *culegeri de oracole orale*, nu întotdeauna prezentate în ordinea cronologică, adesea fără elemente ajutătoare care să indice unde se încheie un oracol și unde începe altul și adesea fără nici o aluzie la contextul istoric. Și majoritatea oracolelor au fost rostite sub formă de poezie! Vom mai discuta despre acest lucru în continuare.

Problema istoriei

Un alt lucru complică modul în care înțelegem Profeții, și anume, problema distanței istorice. într-adevăr, prin însăși natura lucrurilor, nouă, cititorilor moderni, ne vine mult mai

greu să înțelegem în contextul de azi Cuvîntul lui Dumnezeu așa cum a fost el rostit de profeți, decît le-a fost israeliților, care auzeau aceleași cuvinte prin viu grai. Lucruri clare pentru ei tind să fie opace pentru noi. De ce? În parte, fiindcă cei care alcătuiau auditoriul vorbitorului aveau anumite avantaje evidente față de cei care citesc cuvintele vorbitorului, intermediat, deci indirect (cf. ce s-a spus despre pilde în capitolul 8). Nu în asta rezidă însă cea mai mare dificultate. Ci, fiind foarte departe de viața religioasă, istorică și culturală a Israelului antic, ne este foarte greu să așezăm cuvintele rostite de profeți în contextul corespunzător. De multe ori este dificil să ne dăm seama la ce anume se referă ei și de ce.

FUNCȚIA PROFEȚIEI

'.-* \~s

Pentru a înțelege ceea ce are Dumnezeu de spus prin aceste cărți inspirate, trebuie mai întîi să pricepem lămurit rolul și funcția profetului în Israel. Trei lucruri trebuie subliniate aici:

Profeții erau mediatorii aplicării legămîntului. Am explicat în capitolul precedent că Legea lui Israel constituia un legămînt între Dumnezeu și poporul Său. Acest legămînt conține nu numai reguli care trebuie respectate, ci și descrie tipurile de pedepse pe care în mod necesar Dumnezeu le va aplica poporului Său dacă nu va respecta Legea, precum și tipurile de binefaceri pe care le va revărsa asupra lui dacă va păzi Legea. Pedepsele sînt numite adesea „blestemele” Legămîntului, iar avantajele „binecuvîntări”. Termenul nu importă. Ceea ce este important e că Dumnezeu nu Se mărginește la a da Legea, ci El o și aplică. Aplicarea pozitivă înseamnă binecuvîntare; aplicarea negativă este blestem. În acest context apar profeții. Dumnezeu vestește prin ei aplicarea (pozitivă sau negativă) a Legii Sale, așa încît evenimentele binecuvîntării sau blestemului să fie clar înțelese de poporul Său. Moise a fost mediatorul Legii lui Dumnezeu atunci cînd Dumnezeu a anunțat-o pentru prima dată

și constituie astfel o paradigmă (un model) pentru profeți. Ei sînt mediatorii lui Dumnezeu sau purtătorii Lui de cuvînt, în ce privește Legământul. Prin ei, Dumnezeu îi reamintește poporului, în generațiile care au urmat după Moise, că, dacă Legea, este respectată, rezultatul va fi binecuvîntarea lor; dacă nu, va urma pedeapsa.

Tipurile de binecuvîntări care vor veni asupra lui Israel pentru credințioșia lui față de legământ se găsesc cu precădere în Levitic 26:1-13, Deuteronom 4:32-40 și 28:1-14. Dar aceste binecuvîntări sînt vestite împreună cu un avertisment: dacă Israel *nu* ascultă Legea lui Dumnezeu, binecuvîntările vor înceta. Tipurile de blesteme (pedepse) la care se poate aștepta Israel, dacă încalcă Legea, se găsesc în special în Levitic 26:14-39, Deuteronom 4:25-28 și în Deuteronom 28:15—32:42.

Așadar, trebuie să reținem că profeții nu au inventat binecuvîntările sau blestemele pe care le anunțau. Se poate ca ei să fi exprimat aceste binecuvîntări și blesteme într-o manieră insolită, captivantă, după cum erau inspirați. Dar ei reproduceau cuvîntul lui *Dumnezeu*, nu al lor. Prin ei, Dumnezeu își anunța intenția de a aplica Legământul, în avantajul sau dezavantajul lor, în funcție de credințioșia lui Israel, dar întotdeauna pe baza și în concordanță cu categoriile binecuvîntărilor și blestemelor cuprinse deja în Levitic 26, Deuteronom 4 și Deuteronom 28-32. Dacă ne vom da osteneala să învățăm aceste capitole din Pentateuh, vom avea drept răsplată o înțelegere mult mai adecvată a motivului pentru care profeții spun ceea ce spun.

Pe scurt, iată ce găsim acolo: Legea conține anumite categorii de binecuvîntări corporale pentru credințioșia față de legământ — viață, sănătate, prosperitate, abundență agricolă, respect și siguranță. Majoritatea binecuvîntărilor specifice menționate se vor încadra într-una dintre aceste șase categorii generale. În ce privește blestemele, legea descrie pedepse corporale, pe care se pare că le putem grupa în zece categorii: moarte, boală, secetă, foamete, pericol, distrugere, înfringere,

deportare, sărăcie și ocară. Majoritatea blestemelor se vor încadra într-una dintre aceste categorii.

Aceleași categorii se aplică în privința a ceea ce comunică Dumnezeu prin profeți. De exemplu, când El vrea să vestească o binecuvîntare viitoare pentru națiune (nu pentru un anumit individ) prin profetul Amos, el o face prin metafora abundenței agricole, a vieții, sănătății, prosperității, respectului și siguranței (Amos 9:11-15). Când anunță condamnarea națiunii neascultătoare din vremea lui Osea, o face în concordanță cu unul sau mai multe din lucrurile enumerate anterior, în cele zece categorii (de exemplu, distrugere în Osea 8:14 sau deportare în Osea 9:3). Aceste blesteme sînt adesea metaforice, deși pot fi și literale. Ele sînt întotdeauna corporative, referindu-se la națiune ca întreg. Binecuvîntările și blestemele nu garantează prosperitatea sau moartea unui anumit *individ*. Statistic vorbind, majoritatea lucrurilor vestite de profeți în secolele VII, VI și V î.Hr. sînt blesteme, deoarece marea înfrîngere și distrugere a regatului de nord nu a avut loc decît în 722 î.Hr.; iar cea a regatului din sud (Iuda) nu a avut loc decît în 587 î.Hr. în acea perioadă, israeliții din nord și din sud urmau să fie pedepsiți, așa că, firește, predomină avertismentele referitoare la sosirea blestemului și nu a binecuvîntării, deoarece Dumnezeu căuta să-și determine poporul să se pocăiască. După distrugerea atît a regatului din nord, cît și a celui din sud, adică după 587 î.Hr., profeții au fost inspirați să vorbească mai mult despre binecuvîntări decît despre blesteme. Asta fiindcă, odată pedepsit poporul, Dumnezeu își continuă planul Său de bază, și anume, acela de a arăta milă (vezi Deut. 4:25-31 pentru o descriere concisă a acestei succesiuni).

Cînd citiți Profeții, căutați următorul tipar simplu: (1) O identificare a păcatului lui Israel sau a dragostei lui Dumnezeu pentru el; (2) o prezicere a blestemului sau a binecuvîntării, după cum e cazul. De cele mai multe ori, aceasta transmit profeții, potrivit cu inspirația pe care le-a dat-o Dumnezeu.

Mesajul profeților nu era al lor înșiși, ci al lui Dumnezeu. Dumnezeu este Cel care ridică profeți (cf. Exod 3:1; îs. 6; Ier. 1; Ezec. 1:3, Osea 1:2; Amos 7:14-15; Iona 1:1 ș.a.). Dacă un profet îndrăznește să se numească el singur profet, acesta era un motiv să fie considerat profet fals (cf. Ier. 14:14; 23:21). Profeții răspundeau unei chemări divine. Cuvântul ebraic pentru profet (*nabi*) vine de fapt de la verbul semitic „a chema” (*nabu*). Veți observa când citiți profeții că ei își prefațează, își încheie sau își marchează din loc în loc oracolele cu formule de aducere aminte de genul „așa vorbește DOMNUL” sau „zice DOMNUL”. În majoritatea cazurilor, de fapt, mesajul profetic este transmis direct, așa cum este primit de la DOMNUL, la persoana întâi, iar Dumnezeu vorbește despre Sine ca „Eu” sau „Mie”.

Citiți, de pildă, Ieremia 27 și 28. Gândiți-vă la sarcina grea a lui Ieremia de a transmite poporului lui Iuda că trebuie să se supună armatelor imperiale ale dușmanului lor, Babilonul, dacă vor să facă pe placul lui Dumnezeu. Ascultătorii lui, în majoritatea lor, au considerat că acest mesaj este echivalentul trădării. Însă când le transmite mesajul, Ieremia le arată deosebit de clar că ceea ce aud ei nu este punctul *lui* de vedere asupra problemei, ci al lui Dumnezeu. El începe prin a le reaminti: „Așa mi-a vorbit DOMNUL...” (27:2) după care citează porunca lui Dumnezeu: „Trimete-le...” (27:3) și „spune-le să spună...” (27:4), după care adaugă: „Așa vorbește DOMNUL” (27:11). Cuvântul lui era Cuvântul lui Dumnezeu, rostit pe baza autorității lui Dumnezeu (28:15, 16), nu a lui personal.

Ca vehicule prin care Dumnezeu și-a transmis Cuvântul atât lui Israel, cât și altor națiuni, profeții dețineau un fel de funcție publică. Ei erau un fel de ambasadori ai curții cerești, care aduceau la cunoștința oamenilor voința divină suverană. Profeții nu erau, în ce-i privea pe ei, niște reformatori sociali radicali sau niște gânditori religioși inovatori. Reformele sociale și gândirea religioasă pe care Dumnezeu dorea să le împărtășească

oamenilor fuseseră deja revelate în Legea legământului. Indiferent care grup încălca aceste legi, Cuvîntul lui Dumnezeu anunța pedeapsa, prin profet. Indiferent dacă vina încălcării legământului aparținea regilor (de ex. 2 Sam. 12:1-14; 24:11-17; Osea 1:4), preoților (Osea 4:4-11; Amos 7:17; Mal. 2:1-9) sau oricărui alt grup, profetul transmitea cu fidelitate mesajul lui Dumnezeu cu privire la blestemul național. Prin cuvîntul lui Dumnezeu, profeții ungeau sau detronau chiar împărați (1 Regi 19:16; 21:17-22) și declarau războaie (2 Regi 3:18-19; 2 Cr. 20:14-17; Osea 5:5-8) sau vorbeau împotriva războiului (Ier. 27:2-8).

Ceea ce citim deci în cărțile profetice nu este numai Cuvîntul lui Dumnezeu așa cum îl înțelegea profetul, ci Cuvîntul lui Dumnezeu așa cum Dumnezeu voia să fie prezentat <de către profet. Profetul nu acționa și nici nu vorbea după bunul său plac.

Mesajul profețiilor nu este original. Profeții erau inspirați de Dumnezeu să prezinte conținutul esențial al avertismentelor și promisiunilor legământului (blestemele și binecuvîntările). De aceea, cînd citim cuvintele profeților, ceea ce citim nu este ceva cu adevărat nou, ci este, în esență, același mesaj pe care l-a dat inițial Dumnezeu prin Moise. Forma în care el este transmis poate, desigur, să varieze substanțial. Dumnezeu a ridicat profeții pentru a capta atenția oamenilor la care erau trimiși aceștia. Cîștigarea atenției oamenilor poate implica reformularea sau restructurarea a ceea ce ei au auzit deja de multe ori, așa încît mesajul să aibă un anumit gen de „noutate”. Dar aceasta nu este cîtuși de puțin același lucru cu inițierea unui mesaj nou sau cu modificarea celui vechi. Profeții nu sînt inspirați pentru a transmite idei sau a vesti doctrine care nu sînt cuprinse în legământul pentateuhic. Ca prim exemplu al acestei conservări a mesajului, uitați-vă la prima jumătate a lui Osea 4:2: „Fiecare jură strîmb și minte, ucide, fură și preacurvește”.

În acest verset, care face parte dintr-o lungă descriere a păcatului lui Israel din vremea lui Osea (750-722 î.Hr.), sînt rezumate cinci din cele Zece porunci, fiecare printr-un singur termen. Acești termeni sînt: „jură strîmb", pentru cea de-a treia poruncă, „să nu iei în deșert Numele Domnului, Dumnezeului tău..." (Exod 20:7; Deut. 5:11); „minte", pentru cea de-a noua poruncă, „să nu mărturisești strîmb..." (Exod 20:16; Deut. 5:20); „ucide", pentru a șasea poruncă, „să nu ucizi" (Exod 20:13; Deut. 5:17); „fură", pentru porunca a opta, „să nu furi" (Exod 20:15; Deut. 5:18); „preacurvește", pentru porunca a șaptea, „să nu preacurvești" (Exod 20:14; Deut. 5:18).

Este interesant să observăm afît ceea ce profetul inspirat *nu* face, cît și ceea ce face. Adică Osea nu citează cele Zece Porunci cuvînt cu cuvînt. El menționează cinci dintre ele însumîndu-le într-o singură frază, procedînd la fel ca Isus în Luca 18:20. Dar menționarea a cinci dintre ele, chiar dacă într-o ordine diferită de cea uzuală, este un mijloc foarte eficient de a comunica israeliților că au încălcat cele Zece Porunci. Căci, auzind cinci din cele Zece Porunci, ascultătorul se întrebă: „Și cum rămîne cu celelalte? Cum e cu ordinea obișnuită? Formularea originală este..." Ascultătorii urmau să înceapă să se gîndească la toate zece, amintindu-și *lor înșiși* ceea ce le cerea Legea legământului în privința esenței neprihănirii. Osea nu a schimbat cu nimic mai mult din Lege decît a făcut-o Isus citind cinci porunci, pentru a obține un efect similar. Dar el a întipărit Legea în mintea ascultătorilor săi, într-un mod pe care simpla ei repetare cuvînt de cuvînt nu l-ar fi putut realiza niciodată. /

Un al doilea exemplu se referă la profețiile mesianice. Sînt ele noi? Cîtuși de puțin. Neîndoios, genul de *detalii* referitoare la viața și rolul lui Mesia, de felul celor pe care le găsim în Cîntarea Robului din Isaia 42, 49, 50 și 53 pot fi considerate noi. Dar Dumnezeu nu a prezentat pentru prima dată poporului

noțiunea de Mesia prin profeți. Ea își avea de fapt originea în Lege. Cum altfel Și-ar fi putut descrie Isus viața ca împlinirea a ceea ce era scris „în Legea lui Moise, în Proroci și în Psalmi” (Luca 24:44)? Printre alte porțiuni ale Legii mozaice care prezic lucrarea lui Mesia, Deuteronom 18:18 ocupă un loc proeminent: „Le voi ridica din mijlocul fraților lor un proroc ca tine, voi pune cuvintele Mele în gura lui și el le va spune tot ce-i voi porunci Eu”.

După cum ne amintește Ioan 1:45, Legea a vorbit deja despre Hristos. Nu era cîtuși de puțin ceva nou ca profeții să vorbească despre El. Tonul, stilul și concretețea prezicerilor inspirate făcute de ei nu trebuiau să se mărginească la ceea ce conținea deja Pentateuhul. Dar faptul esențial că un Nou Legămînt va fi inițiat de către un nou „Proroc” (ca să folosim limbajul din Deuteronom 18) era, de fapt, o poveste veche.

DEMERSUL EXEGETIC

Necesitatea unui ajutor extern

Spuneam în Capitolul 1 că există o idee foarte răspîndită că tot ce se află în Biblie trebuie să fie pe înțelesul oricui citește, fără studiul sau apelarea la vreun ajutor din afară. Raționamentul logic ar fi că, dacă Dumnezeu a scris Biblia pentru *noi* (pentru toți credincioșii), noi ar trebui s-o putem înțelege pe deplin de prima dată cînd o citim, deoarece avem Duhul Sfînt în noi. O atare idee este pur și simplu eronată. Anumite părți din Biblie sînt clare de la început, dar altele nu sînt. În concordanță cu faptul că gîndurile lui Dumnezeu sînt profunde în comparație cu gîndurile omului (Ps. 92:5; îs. 55:8), nu ar trebui să ne surprindă faptul că anumite părți din Biblie vor necesita timp și studiu îndelungat pentru a putea fi înțelese.

- Cărțile profetice necesită tocmai un asemenea timp și studiu. De multe ori, oamenii abordează aceste cărți cu superficialitate, ca și cum o lectură de suprafață a Profeților ar putea oferi o înțelegere profundă a lor. Așa ceva nu se poate face nici măcar cu manualele școlare, darmită cu Profeții.

Trebuie să repetăm aici, în mod specific pentru interpretarea Profeților, cele trei tipuri de ajutoare pe care le avem la dispoziție. Prima sursă sînt *dicționarele biblice*, care ne furnizează articole despre contextul istoric al fiecărei cărți, structura ei de bază, trăsăturile specifice pe care le are și problemele de interpretare de care trebuie să fie conștient cititorul. Vă recomandăm să vă formați obiceiul de a citi dintr-un dicționar biblic partea referitoare la o anumită carte profetică, înainte de a începe să studiați cartea respectivă. Este necesar să dețineți informații despre contextul cărții înainte de a putea înțelege mesajul pe care vrea să-l transmită profeția respectivă. Cuvîntul lui Dumnezeu a fost rostit prin profeți pentru niște oameni aflați în *anumite* situații. Valoarea lui pentru noi depinde parțial de capacitatea noastră de a evalua acele situații, pentru a-l putea aplica la situația noastră.

- O a doua sursă de ajutor sînt *comentariile*. Ele furnizează introduceri detaliate pentru fiecare carte, oarecum în stilul dicționarelor biblice, deși adesea organizate mai puțin eficace M decît ele. Ce este mai important însă este faptul că ne furnizează explicații ale înțelesului fiecărui verset. Ele devin esențiale cînd studiem îndeaproape o porțiune relativ mică dintr-o carte profetică, adică mai puțin de un capitol o dată (vezi Apendicele).

O a treia sursă sînt *manualele biblice*. Cele mai bune manuale biblice combină caracteristicile dicționarelor biblice și ale comentariilor biblice, deși nu conțin materiale introductive, explicații pe versete individuale la fel de detaliate. Cînd citim mai multe capitole dintr-o carte profetică într-o singură ședință,

un manual biblic ne poate oferi multe indicații utile într-un timp minim.

Contextul istoric

În studiul despre Isus (Capitolul 7), dacă vă amintiți, „contextul istoric” se referea atât la scena mai largă pe care Și-a făcut apariția Isus, cât și la contextul specific al fiecăreia dintre faptele sau vorbele Sale. În studierea Profetilor, contextul istoric poate fi de asemenea mai larg (perioada lor) sau specific (contextul unui singur oracol). Pentru a efectua o exegeză bună trebuie să înțelegem ambele genuri de contexte istorice pentru toate cărțile profetice.

Contextul mai larg. Este interesant să observăm că cele șaisprezece cărți profetice ale Vechiului Testament provin dintr-o zonă restrânsă a întregii panorame a istoriei israelite, adică aproximativ din perioada 760-460 î.Hr. De ce nu avem cărți profetice din vremea lui Avraam (cea 1800 î.Hr.), sau a lui Iosua (cea 1400 î.Hr.), sau a lui David (cea 1000 î.Hr.)? Nu a vorbit Dumnezeu oamenilor Săi și lumii lor înainte de 760 î.Hr.? Desigur, răspunsul este că a vorbit și avem mult material în Biblie despre aceste perioade, inclusiv material care se ocupă de profeți (de ex. 1 Regi 17 — 2 Regi 13). Mai mult, să ne amintim că Dumnezeu i-a vorbit lui Israel în mod deosebit prin Lege, care a fost dată cu intenția de a dura pe parcursul întregii istorii a națiunii, pînă cînd va fi înlocuită de Noul Legămînt (Ier. 31:31-34).

De ce avem atunci scrieri atât de concentrate în cuvintele profetice din cele trei secole dintre Amos (cea 760 î.Hr., cel mai timpuriu „profet-scriitor”) și Maleahi (cea 460 î.Hr., ultimul)? Răspunsul este că această perioadă din istoria lui Israel a necesitat o *mediere specială de aplicare a legămîntului*, aceasta fiind sarcina profetilor. Un al doilea factor a fost dorința evidentă a lui Dumnezeu de a consemna pentru întreaga istorie

ulterioară avertismentele și binecuvântările pe care profeții le-au anunțat în numele Lui celor care au trăit în acești ani cardinali.

Acei ani se caracterizează prin trei aspecte: (1) revolte politice, militare, economice și sociale fără precedent, (2) un grad foarte ridicat de infidelitate religioasă și neglijare a legământului mozaic inițial și (3) schimbări în rîndul populațiilor și ale granițelor naționale. În acele împrejurări, Cuvîntul lui Dumnezeu era din nou necesar. Dumnezeu a ridicat profeți și a vestit ce are de spus Cuvîntul Său cu privire la ce se întîmpla.

Dacă folosiți dicționare, comentarii și manuale, veți observa că pînă în 760 î.Hr. Israel a fost o națiune continuu sfîșiată de un lung și interminabil război civil. Semînțiile din nord, numite „Israel” și uneori „Efraim”, s-au despărțit de semînția sudică a lui Iuda. Nordul, unde neascultarea față de legământ a depășit cu mult tot ceea ce făcea Iuda, a fost sortit de către Dumnezeu distrugerii, datorită păcatelor lui. Amos, începînd în jurul anului 760 î. Hr., și Osea, începînd în jurul anului 755 î. Hr., au vestit iminenta distrugere. Nordul a căzut în 722 î.Hr. în-fața Asiriei, superputerea Orientului Mijlociu din acel timp. După care, înmulțirea păcatului lui Iuda și ridicarea unei alte superputeri, Babilonul, a constituit subiectul multor profeți, inclusiv Isaia, Ieremia, Ioel, Mica, Naum, Habacuc și Țefania. Țara lui Iuda a fost și ea distrusă din cauza neascultării ei în jurul anului 587 î.Hr. Apoi, Ezechiel, Daniel, Hagai, Zaharia și Maleahi au vestit voia lui Dumnezeu de a-Și restaura poporul (începînd cu o întoarcere din exil în 538 î.Hr.), rezidirea națiunii și reinstituirea credinței. Toate acestea urmează tiparul de bază descris în Deuteronom 4:25-31.

Profeții se adresează în mare măsură direct *acestor* evenimente. Dacă nu cunoașteți evenimentele acestea și altele din aceeași perioadă, prea numeroase pentru a fi menționate aici, s-ar putea să nu puteți urmări foarte bine ceea ce spun profeții. Dumnezeu a vorbit în istorie și despre istorie. Pentru

a înțelege Cuvîntul Lui trebuie să știm cîte ceva despre acea istorie.

Contexte specifice: Un exemplu. Fiecare oracol profetic a fost rostit într-un context istoric specific. Dumnezeu a vorbit prin profeții Săi oamenilor dintr-un anumit loc și timp, aflați în anumite situații. Cunoașterea datei, auditoriului și a situației, atunci cînd acestea sînt cunoscute, contribuie deci substanțial la capacitatea cititorului de a înțelege un oracol.

Citiți Osea 5:8-11, un oracol scurt, de sine stătător, grupat împreună cu alte cîteva oracole în capitolul respectiv. Un comentariu bun vă va ajuta să identificați forma de oracol de război a acestuia, un tip (o formă) care vestește judecata lui Dumnezeu prezentînd-o ca pe o bătălie. Elementele obișnuite ale unei asemenea forme sînt: chemarea la luptă, descrierea atacului și prezicerea înfrîngerii. Așa cum este util să recunoaștem forma, este de asemenea util să recunoaștem lupta la care se face referire.

Data este 734 î.Hr. *Auditoriul* îl constituie israeliții din nord (numiți aici „Efraim”) cărora le predica Osea. în mod specific, mesajul se adresa anumitor cetăți așezate pe drumul ce venea de la capitala Iudeii, Ierusalim, și se îndrepta spre centrul falsei închinări a Israelului, Betel. *Situația* este una de război. Iuda a contraatacat Israelul, după ce Israelul și Siria au invadat Iuda (vezi 2 Regi 16:5). Invazia a fost respinsă cu ajutorul Asiriei, superputerea de atunci (2 Regi 16:7-9). Prin Osea, Dumnezeu dă alarma, în mod metaforic, în cetățile situate pe teritoriul lui Beniamin (v. 8), care făcea parte din regatul de nord. Distrugerea este sigură (v. 9) deoarece Iuda va captura teritoriul pe care îl invadează („mută semnul de la hotare”, ceea ce se și întîmpla). Dar Iuda, la rîndul său, își va primi răsplata. Mînia lui Dumnezeu va veni peste fiecare, atît din pricina acestui război cît și din pricina idolatriei lor (cf. 2 Regi 16:2-4). Iuda și Israel se aflau sub obligația respectării legămîntului divin care

interzicea un astfel de război fratricid. Așa că Dumnezeu urma să pedepsească încălcarea legământului Său.

Cunoașterea acestor elemente contează foarte mult pentru înțelegerea oracolului din Osea 5:8-11. Folosiți comentarii și manuale cînd citiți Profeții și, ca de obicei, încercați să aflați care sînt data, auditoriul și situația oracolelor pe care le citiți.

Izolarea oracolelor individuale

Cînd vine vorba despre studierea sau citirea exegetică avizată a cărților profetice, primul lucru pe care trebuie să-l învățăm este să gîndim în oracole (după cum trebuie învățat să gîndim în paragrafe în cazul epistolelor). Acest lucru nu este ușor, dar cunoașterea dificultății și a necesității sale este începutul unui captivant proces de descoperire.

În majoritatea cazurilor, ceea ce spun profeții este prezentat în cărțile lor într-o formă continuă. Cu alte cuvinte, mesajele pe care le-au rostit în diferite momente și în diferite locuri, în decursul anilor lucrării lor, au fost strînse și așternute în scris laolaltă, fără vreo demarcare între ele care să indice unde se sfîrșește un oracol și unde începe altul. Mai mult, chiar atunci cînd cineva poate presupune, datorită unei schimbări majore de subiect, că probabil a început un nou oracol, lipsa explicațiilor (adică a remarcilor editoriale sau a tranziției) nu îndepărtează întrebarea: „Asta s-a spus în aceeași zi și aceluiași auditoriu sau ani de zile mai tîrziu — sau mai devreme — unui grup diferit, în împrejurări diferite?” Răspunsul la această întrebare poate afecta semnificativ modul de înțelegere a oracolului respectiv.

Unele părți din cărțile profetice constituie excepții. În Hagai și în primele capitole din Zaharia, de pildă, fiecare profeție este datată. Cu ajutorul dicționarului, manualului sau comentariului biblic, putem urmări relativ ușor progresia profețiilor în contextul lor istoric. Și unele profeții din alte cărți, cu precădere

din Ieremia și Ezechiel, sînt și ele datate și plasate într-un anumit context de către autorul inspirat.

Însă lucrurile nu stau așa în majoritatea cazurilor. De exemplu, citiți Amos capitolul 5 într-o traducere a Bibliei care nu conține titluri explicative (aceste titluri sînt doar păreriile unor învățați) și încercați să stabiliți dacă întregul capitol este o singură profeție (oracol) sau nu. Dacă este un singur oracol, de ce are atîtea schimbări de subiect (plîngere pentru distrugerea lui Israel, v. 1-3; invitația de a-L căuta pe Dumnezeu și de a trăi, v. 4-6, 14; acuzații aduse împotriva nedreptății sociale, v. 7-13; precizarea nenorocirilor, v. 16-17; descrierea zilei Domnului, v. 18-20; criticarea închinării fățarnice, v. 21-24 și o scurtă trecere în revistă a istoriei păcătoase a lui Israel, culminînd cu precizarea exilului, v. 25-27)? Dacă nu este un singur oracol, cum trebuie înțelese părțile componente? Sînt ele independente una de cealaltă? Trebuie grupate o parte dintre ele împreună? Dacă da, în ce fel?

De fapt, capitolul 5 conține ceea ce în general este considerat a fi trei oracole. Versetele 1-3 alcătuiesc un singur oracol scurt, de plîngere, ce anunță pedeapsa: versetele 4-17 formează un singur (deși complex) oracol care invită la acceptarea binecuvîntării și avertizează cu privire la apropierea pedepsei, iar versetele 18-27 formează un singur (deși complex) oracol care anunță apropierea pedepsei. Așadar, schimbările mai mici de subiect nu indică fiecare începutul unui nou oracol. Pe de altă parte, împărțirea în capitole, nu corespunde nici ea oracolelor individuale. Oracolele pot fi identificate acordînd atenție *formeii* lor cunoscute (vezi în continuare). Toate cele trei oracole din capitolul 5 au fost rostite mai tîrziu, în timpul domniei împăratului Ieroboam al lui Israel (793-753 î.Hr.), și adresate unor oameni a căror relativă prosperitate îi făcea să creadă că este de neconceput ca națiunea lor să fie atît de devastată încît într-o singură generație să înceteze să mai existe. Un comentariu, dicționar biblic sau manual biblic bun vă vor

explica aceste lucruri. Nu vă puneți singuri piedici, încercînd să vă lipsiți de ajutorul lor.

Formele discursurilor profetice

Deoarece izolarea oracolelor individuale este o cheie pentru înțelegerea cărților profetice, este important pentru tine să știi cîte ceva despre diferitele forme pe care profeții le-au folosit pentru a-și compune oracolele. Recunoașterea formelor este condiția prealabilă delimitării corecte a oracolelor. După cum întreaga Biblie este compusă din mai multe genuri diferite de literatură și forme literare, tot așa și profeții au utilizat în slujba mesajelor lor divin inspirate diverse forme literare. Comentariile pot identifica și explica aceste forme. Am selectat trei dintre cele mai frecvente forme pentru a vă ajuta să conștientizați importanța recunoașterii și interpretării corecte a tehnicilor literare folosite.

Judecata. În primul rînd, vă sugerăm să citiți Isaia 3:13-26, care constituie o formă literară alegorică numită „judecata legământului” (în ebraică, *rib*). Aici și în alte zeci de alegorii ale judecății din Profeti (de ex., Osea 4:1-19; 5:1-15 etc), Dumnezeu este zugrăvit cu multă imaginație ca reclamant, avocat al acuzării, judecător și executor judecătoresc (portărel) într-un proces intentat inculpatului, Israel. Procesul sau judecata conține o citație, o acuzație, mărturia și un verdict, deși uneori aceste elemente pot fi prezente în mod implicit, nu explicit. În Isaia 3, elementele sînt încorporate după cum urmează: curtea este convocată și începe procesul împotriva lui Israel (v. 13-14). Se dă glas inculpării sau acuzării (v. 14b-16). Deoarece mărturiile dovedesc că Israel este în mod clar vinovat, este pronunțată sentința (v. 17-26). Fiindcă a fost încălcat legământul, pedepsele enumerate în legământ vor veni peste bărbații și femeile lui Israel: boală, sărăcie, privațiuni, ocară și moarte. Stilul figurativ al acestei alegorii constituie o modalitate

dramatică și eficace de a-i comunica lui Israel că urmează să fie pedepsit datorită neascultării sale și că pedeapsa va fi severă. Forma literară folosită contribuie la transmiterea mesajului special.

Vaietul. O altă formă literară frecvent întâlnită este cea a „oracolului-vaiet”. „Vai” era cuvîntul pe care îl strigau israeliții antichi cînd erau confrunțați cu nenorociri sau cu moartea, sau cînd boceau la o înmormîntare. Prin profeți, Dumnezeu prezice distrugerii iminente folosind cuvîntul „vai” și orice israelit înțelegea semnificația folosirii acestui cuvînt. Oracolele-vaiet conțin, explicit sau implicit, trei elemente care caracterizează în mod unic această formă: *vestirea* nenorocirii (cuvîntul „vai”, de exemplu), *pricina* nenorocirii și *prezicerea* judecării. Citiți Habacuc 2:6-8 și veți vedea unul din multele exemple din această carte profetică a unui „oracol-vaiet” rostit împotriva națiunii Babilon. Babilonul, o superputere brutală și imperialistă din Semiluna fertilă a antichității, plănuia să cucerească și să zdrobească regatul lui Iuda, la sfîrșitul sec. al VH-lea î.Hr., cînd a rostit Habacuc mesajul lui Dumnezeu împotriva lui. Personificînd Babilonul ca pe un hoț și un tîlhar {*motivul*}, oracolul *vestește* nenorocirea și *prezice* dezastrul (cînd toți cei pe care i-a asuprit Babilonul se vor ridica într-o zi împotriva lui). Din nou, această formă este alegorică (deși nu toate oracolele-vaiet sînt alegorice; cf. Mica 2:1-5; Țefania 2:5-7).

Promisiunea. încă o formă literară profetică des întâlnită este promisiunea sau „oracolul mîntuirii”. Veți recunoaște această formă ori de cîte ori veți remarca următoarele elemente: referiri la viitor, menționarea unei transformări radicale și menționarea binecuvîntării. Amos 9:11-15, un oracol-promisiune tipic, conține aceste elemente. *Viitorul* este menționat prin cuvintele „în vremea aceea” (v. 11). *Transformarea radicală* este descrisă ca restaurarea și repararea cortului lui David „din căderea lui” (v. 11), înălțarea lui Israel mai presus de Edom (v. 12) și întoarcerea din exil (v. 14-15). *Binecuvîntarea* vine prin

categoriile legământului menționate (viață, sănătate, prosperitate, abundență agricolă, respect și siguranță). Toate aceste elemente sînt incluse în Amos 9:11-15, deși sănătatea este prezentată mai degrabă implicit decît explicit. Accentul principal este pus asupra abundenței agricole. Recoltele, de pildă, vor fi atît-de mari, încît secerătorii nu vor apuca să le strîngă pînă cînd semănătorii vor începe să semene din nou (v. 13)! Pentru alte exemple de oracole-promisiune vezi Osea 2:16-20 și 2:21-23; Isaia 45:1-8; și Ieremia 31:1-9.

Din aceste exemple scurte sperăm că vă puteți face o idee despre modul în care cunoașterea și înțelegerea tehnicilor literare profetice vă vor ajuta să înțelegeți mai bine mesajul lui Dumnezeu. Învățați aceste forme recurgînd la comentarii (vezi Apendicele) și nu veți regreta!

Profeții ca poeți

Americanul de rînd nu prea gustă poezia. Aceasta i se pare o modalitate bizară și confuză de exprimare, ca și cum poezia ar urmări să facă ideile mai puțin inteligibile, nu invers. Cultura noastră pure puțin accent pe poezie, cu excepția muzicii pop, care, în general, conține versuri de slabă calitate. În unele culturi din zilele noastre însă, și în majoritatea celor antice, poezia este și era un mod de exprimare deosebit de apreciat. Epopei naționale întregi și importante memorii istorice și religioase s-au păstrat sub forma unor poezii. Spunem „s-au păstrat” pentru că unul din avantajele majore ale poeziei față de proză constă în faptul că este mai ușor de reținut. Poezia are un anumit ritm (numit și metru), un anumit echilibru (numit și paralelism sau stihometrie) și o anumită structură de ansamblu, fiind relativ regulată și ordonată. Odată învățată, poezia nu se uită la fel de ușor ca proza.

Proza poetică folosită uneori de profeți constituie un stil formal aparte, prezentînd aceleași caracteristici, dar într-o

manieră mai puțin consecventă. Deoarece este cu mult mai regulată și stilizată decît limbajul obișnuit (proza colocvială), este și mai ușor de reținut. Din rațiuni practice, o vom desemna prin termenul general de „poezie”.

. În Israelul antic, poezia se bucura de apreciere pe scară largă, ca mijloc de învățare. Multe lucruri care erau suficient de importante pentru a fi reținute erau considerate subiecte adecvate pentru poezie. Așa cum putem reproduce din memorie cuvintele cîntecelor mult mai ușor decît putem reproduce propoziții din cărți sau discursuri, israeliții au descoperit că era relativ simplu să memoreze și să-și amintească ceea ce era exprimat sub formă de poezie. Folosind cu iscusință acest procedeu într-o epocă în care cititul și scrisul erau rar cunoscute și în care biblioteca personală era practic inexistentă, Dumnezeu a vorbit prin profeții Săi în mare măsură prin poezie. Oamenii erau obișnuiți cu poezia și își puteau aminti profețiile respective; ele continuau să le sune în urechi mult timp după ce le auzeau.

Toate cărțile profetice conțin 'oaTte multă poezie și mai multe dintre ele sînt exclusiv poetice. De aceea, înainte de a citi cărțile profetice, este bine să citim o prezentare a poeziei ebraice. Recomandăm în mod deosebit articolul lui Norman Gottwald, intitulat „Poetry, Hebrew” [Poezie ebraică] din *Interpreter's Dictionary of the Bible* [Dicționarul biblic al interpretului], Abingdon, Nashville, 1962. Dar orice dicționar biblic va avea cel puțin un articol informativ despre poezie. Pentru a vă putea face o părere despre avantajele ce decurg din cunoașterea modului în care operează poezia ebraică, vă prezentăm următoarele trei caracteristici ale stilului repetitiv al poeziei vechi-testamentale. Acestea sînt:

1. *Paralelismul sinonimic*. Versetul al doilea (sau cel care urmează) repetă sau întărește sensul primului vers, ca în Isaia 44:22:

Eu îți șterg fărădelegile ca un nor
și păcatele ca o ceată.

2. *Paralelismul antitetic.* Al doilea vers (sau cel care urmează) este opusul ideii din primul vers (sau cel anterior), cum vedem în Osea 7:14:

Nu strigă către Mine din inimă,
ci se bocesc în așternutul lor.

3. *Paralelismul sintetic.* Cel de-al doilea vers completează primul vers în orice mod care oferă informații noi, ca în Obadia 21:

Izbăvitorii se vor sui pe muntele Sionului,
ca să judece muntele lui Esau.
Dar împărăția va fi a DOMNULUI.

Rețineți că prezentarea ideilor sub formă de, poezie nu produce confuzie, dacă le citiți cu atenție și în mod avizat. Poezia este la fel de inteligibilă ca și proza, cu condiția să-i cunoaștem regulile.

CÎTEVA SUGESTII HERMENEUTICE

Dacă sarcina exegezei este să așeze profeții în contextul lor istoric și să descopere ceea ce i-a spus Dumnezeu lui Israel prin ei, ce putem spune atunci la nivelul hermeneutic? Care este Cuvîntul lui Dumnezeu pentru noi din aceste oracole poetice inspirate, rostite într-o altă vreme, pentru poporul lui Dumnezeu din vechime? Mai întîi, am vrea să subliniem că, în mare măsură, ceea ce s-a spus în Capitolul 4 despre hermeneutica epistolelor se aplică și aici. O dată ce înțelegem ce le-a spus Dumnezeu, chiar dacă împrejurările noastre diferă considerabil de ale lor, de multe ori vom auzi din nou acel mesaj, în situația în care ne aflăm, în mod destul de direct. Vom susține că judecata lui Dumnezeu îi așteaptă întotdeauna pe cei care „au

vîndut pe cel neprihănit pe bani" (Amos 2:6), sau care folosesc religia drept haină pentru lăcomie și nedreptate (cf. îs. 1:10-17), sau care au amestecat idolatriile moderne (cum este autojustificarea) cu Evanghelia lui Hristos (cf. Osea 13:2-4). Aceste păcate sînt păcate și în Noul Legămînt. Ele violează cele două mari porunci comune Vechiului și Noului Testament (vezi Capitolul 9).

Dar dincolo de aceste tipuri de aplicații, mai există trei probleme care trebuie discutate: prima este un avertisment, a doua o preocupare, iar ultima un beneficiu.

Avertismentul: profetul ca prevestitor al viitorului

La începutul capitolului am văzut că prezicerea viitorului îndepărtat nu constituia sarcina primordială a profeților. Ei au prezis într-adevăr evenimente viitoare, dar, în cea mai mare parte, *acel* viitor este acum trecut. Adică, ei au vorbit despre o judecată sau o mîntuire care urma să apară în viitorul relativ imediat al lui Israel, și nu în viitorul nostru. Am atras atenția acolo că, pentru a vedea profețiile lor împlinite, trebuie să privim *înapoi*, spre vremuri care pentru ei erau încă viitoare, dar pentru noi sînt trecute. Acest principiu hermeneutic trebuie ilustrat.

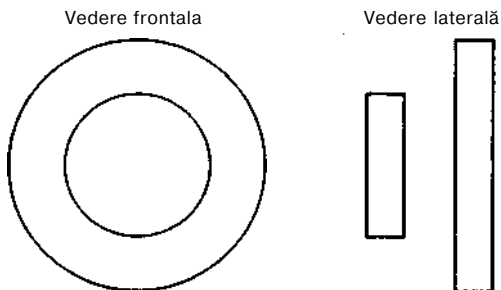
Ca exemplu de concentrare a mesajelor profeților mai mult asupra viitorului apropiat decît asupra celui îndepărtat, vă sugerăm să citiți Ezechiel 25-39 în întregime. Observați că diferitele oracole cuprinse în acest bloc se referă în cea mai mare parte la soarta altor popoare, deși este vizat și Israel. Este important să vedem că Dumnezeu vorbește despre soarta acestor națiuni și că împlinirea profețiilor a avut loc în decursul cîtorva decenii de la data la care au fost rostite, adică, pentru majoritatea lor, în secolul al VI-lea î.Hr. Există și excepții individuale, desigur. Ezechiel 37:15-28 descrie era Noului Legămînt și binecuvîntările pe care le va revărsa Dumnezeu

peste Biserică, prin Mesia. Însă, majoritatea profețiilor, inclusiv cele din capitolele 38-39 (consultați un comentariu despre aceste capitole), se referă la vremuri și evenimente vechi-testamentale.

Un zel prea mare pentru identificarea evenimentelor din Noul Testament în oracolele profetice ale Vechiului Testament poate duce la rezultate bizare. Referirea din Isaia 49:23 la împărații care „se vor închina cu fața la pământ înaintea ta” a sunat suficient de asemănător cu vizita celor trei magi la copilul Isus (Mat. 2:1-11) pentru a-i încuraja pe mulți să presupună că mesajul lui Isaia este mesianic. O asemenea interpretare ignoră într-un mod penibil *contextul* (sînt menționați afit împărați cît și împărătese; subiectul pasajului este restaurarea lui Israel după exilul babilonian), *intenția* (limbajul oracolului intenționează să ne arate de cît respect se va bucura Israel cînd îl va restaura Dumnezeu), *stilul* (poezia simbolizează respectul popoarelor, prin imaginea conducătorilor lor ca părinți vitregi ai lui Israel și prosternați în țarină la picioarele lui) și *formularea* (magii sînt oameni înțelepți/astrologi, nu împărați). Trebuie să fim atenți să nu facem oracolele profetice sau orice altă parte a Scripturii să spună ceea ce vrem noi. Trebuie să auzim ceea ce intenționează Dumnezeu să spună.

Trebuie amintit, desigur, faptul că unele profeții despre viitorul apropiat au fost așezate în contextul mărețului viitor escatologic și că uneori par să se amestece. Vom vorbi din nou despre aceste lucruri în Capitolul 13. Deocamdată, să notăm că pricina acestui fapt este că Biblia vede de regulă acțiunile lui Dumnezeu în istoria temporală, în lumina planului Său de ansamblu pentru întreaga istorie a omenirii. De aceea, temporalul trebuie privit în lumina planului etern. Este ca și cum am privi două discuri, dintre care cel mai mic este așezat în fața celui mai mare; apoi, din perspectiva istoriei ulterioare, le privim lateral și vedem astfel că între ele este o anumită distanță.

PERSPECTIVA PROFETICĂ ASUPRA EVENIMENTELOR CRONOLOGICE

Astfel, există unele elemente în profeți care pot aparține evenimentelor de pe urmă ale vremurilor (de ex. Ioel 3:1-3; Țef. 3:8-9; Zah. 14:9). Judecățile temporale despre care se vorbește adesea în conjuncție cu aceste evenimente finale nu trebuie însă împinse și ele în viitor.

Mai e ceva de menționat. Limbajul escatologic, prin însăși natura sa, este adesea metaforic. Uneori, aceste metafore exprimă poetic *limbajul* evenimentelor finale, dar nu sînt neapărat intenționate ca preziceri *per se* ale lor. Un asemenea exemplu găsim în Ezechiel 37:1-14. Folosind limbajul învierii morților, un eveniment despre care știm că va avea loc la *sfrîșitul* vremii, Dumnezeu prezice prin Ezechiel întoarcerea națiunii lui Israel din exilul babilonean, în sec. al VI-lea î. Hr. (v. 12-14). Astfel, un eveniment care pentru noi este trecut (după cum este scris în Ezra 1-2) este prezis metaforic, în limbaj escatologic, ca și cum ar fi un eveniment de la *sfrîșitul* vremurilor.

O preocupare: profeția și sensurile secundare

În mai multe locuri în Noul Testament se fac referiri la pasaje din Vechiul Testament care nu par să se refere la ceea ce spune Noul Testament, adică pasajele respective par să aibă un înțeles clar în contextul lor vetero-testamental și totuși sînt folosite într-un sens diferit de către un autor nou-testamental.

Să luăm drept exemplu cele două relatări ale modului în care Moise și israeliții au scos apă din stîncă, în pustie. O dată la Refidim (Exod 17:1-7) și o dată la Cades (Num. 20:1-13). Relatările sînt, aparent, simple și clare în contextul lor original, însă, în 1 Cor. 10:4 Pavel pare să identifice experiența israeliților drept o întîlnire cu Hristos. El spune că „toți au băut aceeași băutură duhovnicească, pentru că beau dintr-o stîncă duhovnicească ce venea după ei; și stîncă era Hristos” (1 Corinteni 10:4). În nici o relatare a Vechiului Testament nu există vreo aluzie că stîncă ar fi altceva decît o stîncă. Pavel îi conferă stîncii un înțeles secundar, identificînd-o drept „Hristos”. Al doilea înțeles este de regulă denumit *sensus plenior* (sens deplin).

Dacă stăm să ne gîndim, se poate vedea că Pavel face aici o analogie. El spune de fapt: „Acea stîncă era pentru ei ceea ce Hristos este pentru noi — o sursă de asigurare a celor necesare existenței, exact la fel după cum lucrurile spirituale sînt pentru noi mijloacele de existență”. Limbajul lui Pavel din versetele 2-4 este deosebit de metaforic. El vrea ca toți creștinii din Corint să priceapă că experiența israeliților din pustie poate fi înțeleasă ca o alegorie a propriei lor comuniuni cu Hristos, în special la Cina Domnului.

Este puțin probabil că noi, cititorii moderni, am fi observat singuri analogia așa cum o descrie Pavel. Dacă Pavel n-ar fi scris niciodată aceste cuvinte, am mai fi identificat noi marea și norul cu botezul (v. 2) sau stîncă cu Hristos (v. 4)? Cu alte cuvinte, am fi putut noi, fără vreun ajutor, să stabilim *sensus lenior* sau înțelesul secundar al acestui text cu cît de puțină rtitudine? Răspunsul este nu. Duhul Sfînt l-a inspirat pe Pavel scrie despre legătura analogică dintre israeliți în pustie și iața în Hristos, fără să urmeze regulile uzuale ale *contextului, intenției, stilului și formulării* (vezi mai sus, *Profetul ca prevestitor al viitorului*). Duhul Sfînt l-a călăuzit pe Pavel să descrie faptul că israeliții au primit nu numai o dată apă din încă, ci de mai multe ori, folosind expresia figurată,

neobișnuită, că o stîncă „îi însoțea”. Alte detalii ale limbajului descriptiv folosit de Pavel în 1 Corinteni 10:1-4 (termeni neliteral ca „strămoșii noștri”, în versetul 1, și „hrană duhovnicească și băutură duhovnicească” în versetele 3-4), frapează prin insolitul lor.

Însă noi nu sîntem autori inspirați ai Scripturilor. Noi nu sîntem autorizați să facem ceea ce a făcut Pavel. Conexiunile alegorice pe care a fost inspirat să le găsească între Vechiul și Noul Testament sînt demne de încredere. Dar Scriptura nu ne spune nicăieri „du-te și fă și tu la fel”. De aceea, principiul este: *Sensus plenior (semnificația deplină) este o funcție a inspirației, nu a iluminării*. Același Duh Sfînt care a inspirat un autor vechi-testamental să scrie un anumit set de cuvinte sau un pasaj poate inspira un autor nou-testamental să evite considerațiile obișnuite legate de context, intenție, stil și formulare și să identifice un sens secundar în respectivul set de cuvinte sau pasaj. Însă noi nu sîntem autori inspirați. Noi sîntem cititori iluminați. Inspirația este motivația inițială de a scrie Scriptura într-un anumit mod. Iluminarea este capacitatea de a înțelege ceea ce autorii Scripturii au scris. Noi nu putem rescrie sau redefini Scriptura prin iluminarea noastră. De aceea, putem percepe un *sensus plenior* cu oarecare certitudine numai *ulterior*. În afară de cazul în care a fost identificat ca *sensus plenior* în Noul Testament, nu-l putem recunoaște cu certitudine ca atare din Vechiul Testament cu de la noi putere.

Studiile biblice, comentariile, manualele și Bibliile cu trimiteri tind toate să identifice pasaje profetice din Vechiul Testament care au un sens secundar în Noul Testament. Cîteva exemple tipice în care Noul Testament ne dă un înțeles secundar sînt: Matei 1:22-23 (îs. 7:14); 2:15 (Osea 11:1); 2:17-18 (Ier. 31:15); Ioan 12:15 (Zah. 9:9).

Este suficient unul din ele pentru a demonstra fenomenul celui de-al doilea înțeles conferit unui pasaj profetic: Matei 2:15. în Osea 11:1 citim:

Cînd era tînăr Israel, îl iubeam
și am chemat pe fiul Meu din Egipt.

În Osea, *contextul* este izbăvirea lui Israel din Egipt, prin exod. *Intenția* este de a arăta cit de mult l-a iubit Dumnezeu pe Israel, ca pe propriul Său copil. *Stilul* este sinonimic, paralelism poetic, prin care „fiul Meu” este asociat cu poporul Israel. *Formularea* este metaforică: Israel este indiscutabil personificat ca un „copil” în acest verset. Nu se face referință la cea de-a doua Persoană a Trinității, Hristos, prin înțelesul „evident” al acestui verset.

Dacă nu am avea Matei 2:15 în Bibliile noastre, ar fi puțin probabil să fim înclinați să identificăm acest verset din Osea cu o profeție despre Isus din Nazaret. Matei a avut însă ceva ce noi nu avem: a avut inspirația și autoritatea Aceluiași Duh care l-a inspirat și pe Osea să scrie Osea 11:1. Același duh l-a făcut pe el să decidă că vorbele rostite de Osea pot fi *refolosite* într-un context diferit și cu o intenție și cu un stil diferit și în legătură cu alte cuvinte despre Mesia. Duhul Sfint, ca și înainte, „a sădit” cuvintele alese în cartea lui Osea, pentru a fi gata să fie refolosite în legătură cu evenimentele din viața lui Isus. Matei *nu* aplică aceste cuvinte la Isus pe baza unui principiu sau proces exegetico-hermeneutic tipic. Mai degrabă, el ia cuvintele din contextul lor original și le dă un sens cu totul nou. El are autoritatea de a o face. Noi putem doar citi și aprecia ce a făcut el, dar nu putem să procedăm la fel cu nici un pasaj.

Un beneficiu final: dublul accent pe ortodoxie și ortopraxie

Ortodoxia este credința corectă, ortopraxia este acțiunea corectă. Prin profeți, Dumnezeu îi cheamă pe oamenii din Iuda și Israelul antice la un echilibru între o credință și o acțiune corecte. Desigur, este tocmai echilibrul pe care și Noul Legământ îl cere (cf. Iac. 1:27; 2:18; Efes. 2:8-10). Ceea ce vrea Dumnezeu de la Israel și Iuda este, într-un sens general,

același lucru pe care-l dorește și de la noi. Profeții pot sluji mereu ca aducere aminte a hotărîrii lui Dumnezeu de a-Și aplica Legămîntul Său. Pentru cei care respectă stipulațiile Noului Legămînt (iubirea de Dumnezeu și iubirea aproapelui), rezultatul final și etern va fi binecuvîntarea, chiar dacă rezultatele în lumea aceasta nu sînt garantate a fi foarte încurajatoare. Pentru cei care nu ascultă, rezultatul va fi doar blestem, indiferent cît de bine o duc în timpul vieții pe pămînt. Avertismentul lui Maleahi (Mal. 4:6) rămîne valabil.

11

PSALMII - RUGĂCIUNILE LUI ISRAEL ȘI ALE NOASTRE

Pentru majoritatea creștinilor, cartea Psalmilor, o culegere de rugăciuni și imnuri evreiești inspirate, constituie, probabil, porțiunea cea mai cunoscută și mai îndrăgită a Vechiului Testament. Faptul că Psalmii sînt adesea atașați Noului Testament și că sînt folosiți atît de des în închinare și meditare a conferit cărții lor o anumită importanță. Dar, în ciuda tuturor acestor lucruri, Psalmii sînt adesea înțeleși greșit, deci și folosiți greșit.

Problema în interpretarea Psalmilor izvorăște în primul rînd din natura lor — datorită a ceea ce sînt. Pentru că Biblia este Cuvîntul lui Dumnezeu, cei mai mulți creștini presupun automat că tot ce conține ea sînt cuvinte *de la* Dumnezeu *pentru* oameni. Astfel, mulți nu realizează că Biblia conține și cuvinte adresate *lui* Dumnezeu sau *despre* Dumnezeu și că aceste cuvinte sînt și ele Cuvîntul lui Dumnezeu.

Psalmii sînt tocmai asemenea cuvinte. Adică, deoarece psalmii sînt în esență rugăciuni și imnuri, prin însăși natura lor se adresează lui Dumnezeu sau exprimă prin cîntec adevăruri despre Dumnezeu. întîmpinăm aici o insolită problemă de hermeneutică a Scripturii. *Cum* anume funcționează aceste cuvinte adresate *lui* Dumnezeu ca și Cuvînt *de la* Dumnezeu pentru noi? Pentru că nu sînt afirmații, imperative sau povestiri care să ilustreze o doctrină, ei nu funcționează în primul rînd pentru a ne învăța o doctrină sau un comportament moral.

Totuși, ei sînt utili atunci cînd sînt folosiți în scopul intenționat de Dumnezeu, Cel care i-a inspirat: să ne ajute (1) să vorbim și să ne deșărtăm sufletul înaintea lui Dumnezeu și (2) să luăm aminte la căile Lui. Deci Psalmii sînt de mare folos credinciosului care dorește să învețe din Biblie cum să-și exprime bucuria și întristarea, succesul și eșecul, speranța și regretele.

Însă Psalmii sînt adesea aplicați greșit, tocmai din pricină că sînt atît de puțin înțeleși de prea multe ori. Nu toți sînt la fel de ușor de urmărit logic sau de aplicat la secolul XX, cum este Psalmul 23, de pildă. În simbolismul acestui psalm, Dumnezeu este prezentat ca un păstor, iar psalmistul (deci și noi) ca oile Lui. Bunăvoința Lui de a avea grijă de noi, conducîndu-ne la pășuni bune, adică venind în întîmpinarea tuturor nevoilor noastre, protejîndu-ne și binecuvîntîndu-ne cu generozitate, este evidentă pentru toți cei care cunosc psalmul.

Alți psalmi însă nu lasă să li se ghicească sensul de la prima lectură. De exemplu, cum trebuie folosit un psalm care pare a fi cu sens negativ de la un capăt la celălalt și pare să exprime nefericirea celui care vorbește? Poate fi el folosit într-un serviciu al bisericii? Sau trebuie folosit numai în particular? Dar psalmul care vorbește despre istoria lui Israel și binecuvîntarea lui Dumnezeu revărsată asupra lui? Îi poate fi de vreun folos creștinului american un astfel de psalm? Sau este rezervat evreilor? Sau ce se întîmplă cu psalmii care prezic lucrarea lui Mesia? Sau cu psalmii care laudă binefacerile înțelepciunii? Dar cei cîțiva psalmi care vorbesc de slava împăraților lui Israel? Deoarece foarte puțini oameni din lume trăiesc acum într-o monarhie, ni se pare deosebit de greu să înțelegem acest ultim tip de psalmi. Și, în fine, ce putem face cu dorința ca pruncii babilonieni să fie zdrobiți de stînci (137:8-9)?

Ar fi nevoie de o carte lungă pentru a discuta toate tipurile de psalmi și toate modalitățile posibile de folosire a lor, așa că, în capitolul de față, vom prezenta cîteva linii călăuzitoare cu

ajutorul cărora vom putea înțelege și aprecia mai bine modul de folosire a psalmilor, atât în viața personală cât și în viața bisericii în care ne închinăm.

CÎTEVA OBSERVAȚII EXEGETICE PRELIMINARE

Ca și cu alte genuri biblice, deoarece Psalmii sînt un tip aparte de literatură, ei necesită o grijă specială în lectura și interpretarea lor. În cazul Psalmilor, acest lucru presupune înțelegerea *naturii* lor, inclusiv a diferitelor *tipuri* de psalmi, precum și a *formeii și funcției* lor.

Psalzii ca poezie

Probabil că cel mai important lucru pe care trebuie să ni-l amintim atunci cînd citim sau interpretăm Psalmii ar trebui să fie și cel mai evident: ei sînt poezii — poeme muzicale. Am discutat deja pe scurt natura poeziei ebraice în capitolul precedent (p.234-235); mai sînt însă trei lucruri pe care trebuie să le menționăm în legătură cu psalmii.

1. Trebuie să știm că poezia ebraică, prin însăși natura ei, se aresează mintii prin intermediul inimii (adică mare parte a limbajului este intenționat emoțional). De aceea, trebuie să avem grijă să nu supra-exegetăm psalmii, descoperind sensuri deosebite în fiecare cuvînt sau expresie, în locuri în care poetul nu a intenționat așa ceva. De exemplu, vă amintiți că natura poeziei ebraice implică întotdeauna o formă de paralelism și că una din formele cele mai obișnuite este *paralelismul sinonimic* (în care cel de-al doilea vers repetă sau întărește sensul primului vers). În acest tip de paralelism, cele două versuri exprimă *împreună* sensul pe care dorește să-l transmită poetul; cel de-al doilea vers nu încearcă să spună ceva nou sau diferit. Să luăm drept exemplu începutul Psalmului 19:1:

Cerurile spun slava lui Dumnezeu
 și întinderea lor vestește lucrarea mâinilor Lui.
 O zi istorisește alteia acest lucru,
 O noapte dă de știre alteia despre El.

Aici, în două seturi de paralelisme sinonimice, poetul inspirat îl slăvește pe Dumnezeu în calitatea Sa de Ziditor.¹

Ceea ce vrea să spună poetul ar suna cam așa în proză: „Dumnezeu este revelat de creația Sa, în special de corpurile cerești.” Propoziția noastră formulată în proză este însă lipsită de culoare în comparație cu superba poezie a psalmului. Limbajul înflăcărat al poemului o redă mai bine și totodată este mai ușor de reținut. Observați că cele patru versuri nu încearcă să spună patru lucruri diferite, deși cel de-al doilea set adaugă ideea nouă că, atît în timpul nopții cît și în timpul zilei, cerurile îl revelează pe Creatorul lor. Dar, în primul set, psalmistul nu încearcă să spună că „cerurile” fac una, iar „întinderea lor” alta; cele două versuri vorbesc despre o singură realitate glorioasă.

2. Trebuie să ne amintim și că psalmii nu sînt niște poeme oarecare; ei sînt poeme *muzicale*. Un poem muzical nu poate fi citit la fel ca o epistolă, o narațiune sau un text juridic. El este conceput pentru a face apel la emoții, pentru a evoca sentimente, nu neapărat o gîndire discursivă, și pentru a provoca un răspuns din partea individului, răspuns care să depășească sfera cunoașterii teoretice a anumitor fapte. Deși Psalmii conțin și reflectă doctrine, ei nu sînt depozitari ai unor prezentări doctrinale. Este periculos să citim un psalm ca și cum am învăța un sistem de doctrine, așa cum este periculos să facem același lucru cu o narațiune. Faptul că psalmul, în felul său muzical

---

NIV a încercat să ne ajute să remarcăm paralelele scriind cu literă mare doar începutul primului vers al fiecăruia și punînd punct și virgulă între cele două versuri.

poetic, atinge anumite genuri de probleme nu ne permite să presupunem că modul în care exprimă el problema respectivă este automat un subiect de dezbateri raționale.

Care dintre noi, cîntînd cîntecul „Domnul îmi este adăpost”, ar înțelege din el că Dumnezeu este efectiv un fel de fortificație, o clădire impenetrabilă sau un zid? Noi înțelegem că „cetate tare” este un mod figurativ de a ne referi la Dumnezeu, în același fel, cînd psalmistul spune „în păcat m-a zămislit mama mea” (Ps. 51:5), el nu încearcă să susțină doctrina că procrearea este păcătoasă, sau că orice procreare e păcătoasă, sau că mama lui a păcătuit rămînînd însărcinată, sau că păcatul originar se aplică copiilor nenăscuți, sau orice altceva de genul acesta. Psalmistul a folosit o hiperbolă — o exagerare intenționată — pentru a exprima cu tărie și cu însuflețire faptul că el este un păcătos. Cînd citiți un psalm, aveți grijă să nu derivați din el noțiuni care n-au fost niciodată intenționate de către muzicianul care a fost inspirat să-l scrie.

3. E la fel de important să amintim că *vocabularul* poeziei este intenționat metaforic, drept pentru care trebuie să avem grijă să căutăm *intenția* metaforei. În Psalmi, munții sar ca berbecii (Psalmul 114:4; ce modalitate splendidă de a cînta despre miracolele care au însoțit Exodul!); vrăjmașii aruncă săbii de pe buze (59:7; cine nu a simțit durerea ascuțită a calomniei sau a minciunii?) și Dumnezeu este văzut în mod felurit, ca păstor, cetățuie, scut sau stîncă. Este deosebit de important să învățăm „să ascultăm” metaforele și să înțelegem ce semnifică ele.

Este de asemenea important să nu forțăm metaforele sau să le luăm literal. De exemplu, dacă cineva ia Psalmul 23 literal, ar putea comite greșeala destul de gravă de a înțelege că Dumnezeu vrea ca noi să fim și să acționăm asemenea oilor sau că El vrea ca noi să ducem o viață rurală, pastorală. Astfel, psalmul devine un tratat împotriva vieții de la oraș. Incapacitatea de a aprecia limbajul simbolic (metafora și comparația) .șj de a

traduce în realitate noțiunile simbolice mai abstracte ale psalmului ar putea duce la o aplicare cu totul greșită a acestuia.

Psalmii ca literatură

Deoarece Psalmii, ca poeme muzicale, sînt totodată o formă de literatură, este important ca, atunci cînd îi citim sau studiem, să recunoaștem anumite caracteristici literare ale lor. Neluarea în seamă a acestor caracteristici poate duce la mai multe erori de interpretare și aplicare.

1. Psalmii sînt de mai multe *tipuri*. Pentru că este atît de important să fie înțeles acest lucru, vom discuta mai tîrziu, în cadrul acestui capitol, tipurile de bază ale psalmilor. Deocamdată e important să reținem că israeliții cunoșteau toate tipurile de psalmi. Ei știau care e diferența dintre un psalm de jale (prin care un individ sau un grup își exprimau tristețea înaintea Domnului și cereau ajutor) și un psalm de mulțumire (prin care un individ sau un grup își exprimau bucuria pentru îndurarea pe care le-a arătat-o deja Dumnezeu). În cultura noastră, noi nu folosim de regulă psalmii așa cum îi foloseau israeliții. De aceea ne e greu să înțelegem un psalm, dacă nu ne dăm seama de tipul psalmului pe care-l citim.

2. Fiecare psalm este caracterizat și de *forma* lui. Prin formă înțelegem tipul *particular*, așa cum este el determinat de caracteristicile (în special de structura) pe care le are în comun cu alți psalmi de același tip. Dacă înțelegem structura unui psalm, putem urmări ce se întîmplă în psalm. Putem recunoaște, bunăoară, trecerile de la un subiect la altul și modiil în care psalmistul își repartizează atenția acordată diferitelor subiecte, așa încît să putem aprecia mesajul pe care îl transmite psalmul. Acest lucru va reieși mai clar din exemplele exegetice pe care le vom da mai tîrziu.

3. Fiecare dintre tipurile de psalmi trebuie să aibă și o anumită funcție în viața lui Israel. Acest lucru este, la rîndul

său, atât de important încît îi vom acorda o atenție specială. Deocamdată trebuie să reținem că fiecare psalm are un anumit scop intenționat. Este impropriu, de exemplu, să luăm un psalm regal, a cărui funcție inițială era celebrai ea regalității în Israel, așa cum fusese ea dată de Dumnezeu, și să-l citim la o cununie. Pur și simplu, psalmul nu a fost conceput pentru o cununie.

4. Trebuie, de asemenea, să învățăm să recunoaștem diferitele *tipare* din Psalmi. Psalmiștii se delectau adesea folosind o anumită ordine sau repetiții de cuvinte și sunete, precum și calambururi. Mai mult însă, unii psalmi sînt acrostihuri, adică primele litere ale fiecărui vers sau rînd sînt în ordine alfabetică. Psalmul 119 este un exemplu de psalm-acrostih. Tiparul enumerării și repetiției din acest psalm îl conduce cu eficacitate pe cititor printr-o listă lungă de binecuvîntări și responsabilități ale credincioșilor, ce decurg din legea lui Dumnezeu.

5. În fine, fiecare psalm trebuie citit ca o *unitate literară*. Psalmii trebuie tratați ca întreg și nu atomizați în versete izolate sau considerați, cum se întîmplă adesea cu Proverbele, ca un șirag de perle pe un fir de ață, de care te poți bucura individual, fără să ții cont de relația fiecăruia cu întregul. Este util ca, atunci cînd citim Psalmii, să urmărim mișcarea și echilibrul psalmului. Fiecare psalm are un anumit tipar de elaborare, prin care ideile sînt prezentate, dezvoltate și dirijate spre o încheiere.

Datorită unității literare a oricărui psalm, trebuie să fim deosebit de atenți să nu scoatem versetele individuale din context, examinîndu-le doar în propria lor lumină, ca și cum nu ar avea nevoie de un context în care să fie interpretate. De exemplu, să luăm Psalmul 105 versetul 34: „El a zis și au venit lăcuste, lăcuste fără număr”. Scos din context, versetul ar părea să sugereze că Dumnezeu a intenționat în general ca lăcustele și cosașii să fie agenții Săi speciali, care să facă anumite lucruri pe pămînt, sau că, într-un fel, cuvîntul Său este dus la îndeplinire de lăcuste și cosași. Atunci cum se împacă acest verset cu

Psalmul 85:12: „DOMNUL ne va da și fericirea, și pământul nostru își va da roadele”, din moment ce cosașii și lăcustele sînt distrugătorii țării (cf. Ioel 2:25)? Cum se face că cel care îi aduce este Cuvîntul lui Dumnezeu și tot el garantează că va face bine țării și ea își va da roadele? Răspunsul este, desigur, că în contextul întreg al poemelor muzicale cărora le aparțin fiecare din aceste versete există un cadru al sensului, care ne ajută să definim cuvintele din versete și să le înțelegem conform intenției lor reale, și nu în funcție de o intenție oarecare pe care le-o putem atribui noi, fiindcă noi nu le cunoaștem contextul. Psalmul 85 este o ilustrare a binefacerilor pe care le dă Dumnezeu țării lui Israel, ca exemplu al credincioșiei Lui față de promisiunile Sale. Psalmul 105 descrie modul în care folosește Dumnezeu cosașii și lăcustele în urgia prin care l-a obligat pe Faraon să-i lase pe israeliți să iasă din Egipt. Decontextualizarea unei părți din acești psalmi conduce la concluzii eronate. Ori de cîte ori cineva ia o anumită scriere literară și o folosește în mod greșit, lucrarea respectivă nu-și va putea atinge scopul. Chiar dacă o singură parte a unui psalm este aplicată greșit, și atunci intenția lui Dumnezeu în inspirarea psalmului respectiv este deturnată.

MODUL DE FOLOSIRE A PSALMILOR ÎN ISRAELUL ANTIC

Psalmii erau cîntece funcționale, compuse pentru a fi folosite în închinare de către israeliții antici. Prin *funcționale* înțelegem că nu erau folosite ca simple imnuri, cum se procedează astăzi, adeseori, ca interludii care să despartă diferitele părți ale serviciului nostru de închinare în vederea pregătirii pentru predică. Mai degrabă îndeplineau funcția crucială de a realiza legătura dintre închinător și Dumnezeu.

Majoritatea psalmilor nu se pot data cu certitudine, ceea ce nu constituie totuși o problemă exegetică semnificativă. Psalmii

sînt aplicabili într-un mod remarcabil *tuturor* epocilor. Modul lor de folosire în Israelul antic este instructiv, dar nu trebuie să ne mărginim la rugăciunea și închinarea dintr-o eră apusă. Cînd se adresează inimii unui credincios sau unui grup de credincioși adunați laolaltă pentru închinare, valoarea panculturală și pangeografică a psalmilor este limpede dovedită.

În antichitate, psalmii erau în general folosiți de către israeliți ca ajutoare în închinare, atunci cînd își aduceau jertfele la templul din Ierusalim. Este posibil să fi fost cîntați uneori de cîntăreți profesioniști, în timp ce oamenii se închinau, deși acest lucru nu poate fi dovedit. Oricum, este evident că Psalmii erau cunoscuți de mulți oameni, în afara celor din templu, și că oamenii au început să-i cînte în tot felul de situații în care cuvintele lor exprimau atitudinea și starea lor. Psalmii au fost, în cele din urmă, grupați în cicluri numite „cărți”. Există cinci asemenea cărți (Cartea 1: Psalmii 1-41; Cartea 2: Psalmii 42-72; Cartea 3: Psalmii 73-89; Cartea 4: Psalmii 90-106; Cartea 5: Psalmii 107-150). Deoarece anumite grupuri de psalmi au caracteristici deosebite, se prea poate să fi fost adunați inițial în subcategorii, care au fost incluse ulterior în cele cinci cărți mari. Aceste categorii însă nu sînt semnificative pentru actuala organizare a cărții Psalmilor, deoarece multe tipuri diferite de psalmi sînt risipite în diferitele cărți, în ordinea pe care o avem la ora actuală.

Conform titlurilor, care nu făceau parte din psalmii originali și deci nu sînt socotite inspirate, David a scris aproape jumătate din psalmi, 73 în total; Moise a scris unul singur (Ps. 90), Solomon a scris doi (Ps. 72 și 127), fiii lui Asaf au scris mai mulți, fiii lui Core au scris alți cîțiva etc.

După ce israeliții s-au întors din exil și au reconstruit Templul, cartea Psalmilor pare să fi devenit o culegere oficială, aproape o „carte cu imnuri a Templului”, Psalmul 1 fiind plasat la început ca o introducere pentru întreg, iar Psalmul 150 la sfîrșit, ca încheiere. Din Noul Testament vedem că evreii, în

general, și Isus și ucenicii Săi, în special, cunoșteau bine psalmii. Psalmii erau parte integrantă a închinării lor. Pavel îi îndeamnă pe primii creștini să se îmbărbăteze unii pe alții „cu psalmi, cu cântări de laudă și cu cântări duhovnicești” (Efes. 5:19; Col. 3:16). Toți acești trei termeni se pot referi la psalmi, deși, atunci când a dat acest sfat, Pavel se poate să se fi gândit la alte tipuri de muzică creștină timpurie.

TIPURI DE PSALMI

Putem grupa Psalmii în șapte categorii diferite. Deși aceste categorii se suprapun într-o oarecare măsură sau au subcategorii, ele ajută la clasificarea psalmilor și astfel pot călăuzi cititorul spre o mai bună folosire a lor.

Psalmii de jale

Psalmii de jale constituie cel mai mare grup de psalmi din Psaltire. Ei numără peste 60 de psalmi, incluzând lamentațiile individuale sau corporative. Psalmii de jale *individuali* (de exemplu 3, 22, 31, 39, 42, 57, 71, 120, 139, 142) exprimă înaintea Domnului frământările, suferințele sau decepțiile personale. Psalmii de jale *corporativi* (de exemplu 12, 44, 80, 94, 137) fac același lucru, dar pentru un grup de oameni, nu pentru un individ. Ești descurajat? Trece biserica ta printr-o perioadă dificilă? Faci parte dintr-un grup, mai mic sau mai mare, care se întreabă de ce lucrurile nu merg așa cum ar trebui? Dacă da, folosirea psalmilor de jale constituie un posibil accesoriu valoros pentru a-ți putea exprima frământările înaintea Domnului. Vremurile erau adesea grele pentru israeliții din antichitate. Plîngerile din Cartea Psalmilor exprimă cu o fervoare profundă și sinceră durerea pe care o simțeau oamenii.

în cele din urmă, a venit Isus Hristos și prin care a fost mediat Cuvîntul lui Dumnezeu, este, desigur, o națiune aparte în istoria omenirii și tocmai povestea acestei națiuni este celebrată în acești psalmi ai istoriei mîntuirii.

Psalmi ai celebrării și afirmării

În această categorie sînt incluse mai multe tipuri de psalmi. Un prim grup sînt *liturghiile de reînnoire a legămîntului*, spre exemplu Psalmii 50 și 81, care urmăresc să conducă poporul lui Dumnezeu spre o reînnoire a legămîntului pe care l-a dat El prima dată pe muntele Sinai. Acești psalmi pot îndruma cu eficacitate închinarea într-un serviciu de reînnoire. Psalmii 89 și 132 sînt adesea clasificați drept psalmi ai legămîntului 'davidic, care laudă importanța alegerii de către Dumnezeu a liniei lui David. Întrucît această linie genealogică conduce în cele din urmă la nașterea Domnului nostru, psalmii oferă contextul lucrării Sale mesianice. Există în Psaltire nouă psalmi care se ocupă în mod deosebit de regalitate. Aceștia sînt numiți psalmii regali (2, 18, 20, 21, 45, 72, 101, 110, 144). Unul dintre ei (18) este un psalm regal de mulțumire, iar altul (144) este de jale. În Israelul antic, regalitatea era o instituție importantă, deoarece Dumnezeu asigura prin ea stabilitate și protecție. Deși majoritatea împăraților lui Israel l-au fost necredincioși lui Dumnezeu, El i-a putut totuși folosi pe oricare din ei în scopuri bune. Dumnezeu lucrează prin intermediari în societate și lauda adusă funcției acestor intermediari este ceea ce găsim în psalmii regali.

Legat de psalmii regali avem așa-numiții *psalmi de încoronare* (24, 29, 47, 93, 95-99). Se pare că acești psalmi celebrau încoronarea împăratului în Israelul antic, o ceremonie care se repeta probabil anual. Unii teologi susțin că ei reprezintă și încoronarea Domnului însuși și că erau folosiți ca liturghii

pentru un fel de ceremonie care celebra acest eveniment, deși dovezile sînt puține.

În fine, avem categoria denumită *Cîntările Sionului* sau *Cîntecele Cetății Ierusalim* (46, 48, 76, 84, 87, 122). Potrivit prezicerilor făcute de Dumnezeu israeliților prin Moise, pe cînd erau încă în pustie (de ex., Deut. 12), Ierusalimul a devenit orașul-centru al lui Israel, locul în care a fost construit Templul și din care David și-a exercitat autoritatea de împărat. Ierusalimul, ca „cetate sfîntă”, se bucură de o atenție deosebită și este celebrat în aceste cîntece. Întrucît Noul Testament folosește simbolul Noului Ierusalim (cerul), acești psalmi continuă să fie utili în închinarea creștină.

Psalzii sapiențiali

În această categorie pot fi incluși opt psalmi: 36, 37, 49, 73, 112, 127, 128, 133. Putem menționa, de asemenea, că și capitolul 8 din Proverbe este un psalm, laudînd, cum fac și ceilalți, meritele înțelepciunii și ale unei vieți înțelepte. Acești psalmi pot fi citați cu folos împreună cu Cartea Proverbelor (cf. Capitolul 12).

Cîntece ale încrederii

Acești zece psalmi (11, 16, 23, 27, 62, 63, 91, 121, 125, 131) își concentrează atenția asupra faptului că Dumnezeu este vrednic de încredere și că trebuie să recunoaștem bunătatea și grija Lui pentru poporul Său, chiar și în vremuri de disperare. Dumnezeu Se bucură atunci cînd știe că cei care cred în El se încred în El în ce privește viața lor și acceptă ceea ce alege El să le dea. Acești psalmi ne ajută să ne exprimăm încrederea în Dumnezeu, fie că o ducem bine sau rău.

Celor care doresc să exploreze mai departe diferitele categorii de psalmi și să înțeleagă caracteristicile ce determină

clasificarea lor, le recomandăm o carte intitulată *Out of the Depths* [Din adâncuri], de Bernhard Anderson, Westminster Press, Philadelphia, 1974). Această carte, pe lângă faptul că oferă detalii suplimentare cu privire la modul în care funcționau psalmii în Israelul antic, face și sugestii cu privire la modul în care pot ei funcționa astăzi în viețile credincioșilor.

UN EXEMPLU DE EXEGEZĂ

Pentru a putea ilustra în ce fel forma și structura unui psalm ne ajută să-i apreciem mesajul, am ales doi psalmi pentru a-i examina mai îndeaproape. Unul este un psalm de jale individual; celălalt un psalm de mulțumire.

Psalmul 3: O lamentație

Comparând cu atenție toți psalmii de jale, teologii au reușit să izoleze șase elemente care apar practic, într-un fel sau altul, în toți acești psalmi. Aceste elemente, în ordinea lor tipică, sînt:

1. *Destinatarul*. Psalmistul îl identifică pe Cel căruia îi este adresat psalmul ca rugăciune. Desigur, este Domnul.

2. *Plîngerea*. Psalmistul prezintă sincer și cu forță o plîngere, arătînd care e necazul său și motivul pentru care îi cere ajutor Domnului.

3. *Încrederea*. Psalmistul își exprimă imediat încrederea în Dumnezeu. (De ce să te plîngi lui Dumnezeu, dacă nu ai încredere în El?) Mai mult, trebuie să avem încredere că El va răspunde plîngerii așa cum va găsi El de cuviință și nu neapărat așa cum ne-am dori noi.

4. *Izbăvirea*. Psalmistul îl imploră pe Dumnezeu să-l izbăvească din situația pe care i-a descris-o în plîngere.

5. *Asigurarea*. Psalmistul își exprimă siguranța că Dumnezeu îl va izbăvi, asigurare ce este oarecum paralelă cu exprimarea încrederii.

6. *Lauda*. Psalmistul aduce laude, mulțumiri și cinste lui Dumnezeu pentru binecuvântările din trecut, prezent și/sau viitor.

Psalmul 3

Doamne, ce mulți sînt vrăjmașii mei!
Ce mulțime se scoală împotriva mea!

Cît de mulți zic despre mine:
„Nu mai este scăpare pentru el la Dumnezeu!”
Dar Tu, Doamne, Tu ești scutul meu,
Tu ești slava mea și Tu îmi înalți capul!
Eu strig cu glasul meu către Domnul
și El îmi răspunde din muntele Lui cel sfînt.

Mă culc, adorm și mă deștept iarăși,
căci Domnul este sprijinul meu.
Nu mă tem de zecile de mii de popoare,
care mă împresoară de toate părțile.

Scoală-Te, Doamne!
Scapă-mă, Dumnezeule!
Căci Tu bați peste obraz pe toți vrăjmașii mei
și zdrobești dinții celor răi.

La Domnul este scăparea:
binecuvîntarea Ta să fie peste poporul Tău.

În psalmul de mai sus, cele șase elemente ale plîngerii pot fi identificate după cum urmează:

1. *Destinatarul*. Acesta este „Doamne” din versetul 1. Observați că adresarea nu trebuie să fie lungă sau extravagantă. Rugăciunile simple sînt la fel de eficiente ca cele oratorice. Nu trebuie să-L lingușim pe Dumnezeu.
2. *Plîngerea*. Aceasta cuprinde restul versetului 1 și întreg versetul 2. David își descrie vrăjmașii (care în acești psalmi

sînt niște simboluri personificate pentru orice suferință sau problemă) și cit de sumbră îi pare situația. *Orice* dificultate poate fi exprimată astfel.

3. *Încrederea*. Aici versetele 3-6 sînt toate parte a exprimării încrederii în Domnul. Cine este Dumnezeu, cum răspunde El rugăciunilor, cum îi păzește pe ai Lui, chiar și atunci cînd situația pare fără ieșire — toate acestea reprezintă dovezi că Dumnezeu este vrednic de încredere.

4. *Izbăvirea*. În versetul 7a („Scoală-te Doamne! Scapă-mă, Dumnezeule!”), David dă glas rugămintii lui (și a noastră) de a primi ajutor. Observați că cererea directă de ajutor este lăsată deoparte pînă în acest punct, urmînd *după* exprimarea încrederii. Această ordine nu este cerută, dar este normală. Un echilibru între cerere și laudă pare să caracterizeze psalmii de jale, ceea ce ar trebui să ne învețe și pe noi cum să ne rugăm.

5. *Asigurarea*. Restul versetului 7 („Căci tu bați...”) afirmă siguranța psalmistului. Poate întrebați: „Ce soi de asigurare ne comunică acest tablou «pugilistic» al lui Dumnezeu?” De fapt, limbajul este, din nou, mai curînd metaforic decît literal. „Tu ai făcut *knock-out* toate problemele mele” ar fi o parafrază potrivită, deoarece „vrăjmașii” și „cei răi” sînt problemele și suferințele pe care le-a experimentat David atunci, iar noi le resimțim acum. Prin acest tablou viu este zugerăvită înfrîngerea provocată de tot ceea ce ne apasă. Să ne amintim însă că această parte a psalmului nu promite că oamenii lui Dumnezeu vor fi scutiți de necazuri. Ea exprimă siguranța că Dumnezeu, la vremea hotărîită de El, va avea grijă de problemele noastre cu adevărat semnificative, potrivit planului pe care îl are pentru noi.

6. *Lauda*. Versetul 8 îl laudă pe Dumnezeu pentru credincioșia Lui. El este numit Cel care izbăvește și, cerîndu-I binecuvîntarea, El este implicit declarat Cel care

binecuvîntează. (Nu ceri binecuvîntare de la cineva care nu poate să ți-o dea.)

Dintr-un psalm de jale cum este Psalmul 3 putem învăța foarte multe. Importanța echilibrului în rugăciune (cererile trebuie să fie întotdeauna echilibrate de apreciere, iar plîngerile de exprimarea încrederii) este, probabil, în capul listei. Dovada sincerității (observați cît de liber și cît de puternic este inspirat David să-și formuleze plîngerea și cererea) ne îndeamnă și pe noi să ne exprimăm deschis înaintea lui Dumnezeu, fără să ne ascundem problemele.

Oricum însă, psalmul nu este conceput în mod specific pentru a ne învăța, ci ca un ghid. Îl putem folosi cînd sîntem la capătul puterilor, descurajați, aparent încolțiți de probleme și ne simțim înfrînți. El ne va ajuta să ne exprimăm gîndurile și sentimentele și să ne bazuim pe credincioșia lui Dumnezeu, exact așa cum a dovedit-o israeliților, în antichitate. Dumnezeu l-a pus în Biblie pentru ca să ne ajute să comunicăm cu El: „Și aruncați asupra Lui toate îngrijorările voastre, căci El însuși îngrijește de voi” (1 Petru 5:7).

Psalzii de • jale *de grup*, uneori numiți „plîngerile comunității”, urmează același tipar format din șase părți. O biserică sau un grup care trece printr-o situație dificilă poate folosi acești psalmi într-un mod analog celui în care Psalmul 3 poate fi folosit individual.

Psalmul 138: Un psalm de mulțumire

Psalzii de mulțumire au o structură diferită, cum e de așteptat, deoarece au un scop diferit prin ceea ce exprimă. Elementele psalmului de mulțumire sînt următoarele:

1. *Introducerea.* Aici este rezumată mărturia psalmistului despre modul în care l-a ajutat Dumnezeu.

2. *Nenorocirea*. Este descrisă situația din care I-a izbăvit Dumnezeu.
3. *Apelul*. Psalmistul repetă cererea pe care I-a făcut-o lui Dumnezeu.
4. *Izbăvirea*. Este descrisă izbăvirea pe care a dat-o Dumnezeu.
5. *Mărturia*. Este adus un cuvânt de laudă la adresa milei lui Dumnezeu.

După cum se vede din această schiță, psalmii de mulțumire se concentrează asupra aprecierii și mulțumirii pentru îndurarea arătată în trecut. De regulă, un psalm de mulțumire îl laudă pe Dumnezeu pentru ceea ce *a făcut* El (trecut). Ordinea acestor cinci elemente poate varia considerabil. O ordine rigidă ar limita inutil creativitatea autorului inspirat. . . . .

Psalmul 138

Te laud din toată inima,
cînt laudele Tale înaintea dumnezeilor.
Mă închin în Templul Tău cel sfînt
și laud Numele Tău, pentru bunătatea și credințioșia Ta,
căci Ți s-a mărit faima prin împlinirea făgăduințelor Tale.

în ziua cînd Te-am chemat, m-ai ascultat,
m-ai îmbărbătat și mi-ai întărit sufletul.
Toți împărații pămîntului Te vor lăuda, Doamne,
cînd vor auzi cuvintele gurii Tale;

ei vor lăuda căile Domnului,
căci mare este slava Domnului!
Domnul este înălțat: totuși vede pe cei smeriți
și cunoaște de departe pe cei îngimfați.

Cînd umblu în mijlocul strîmtorii
Tu mă înviorezi,

Îți întinzi mîna spre mînia vrăjmașilor mei
și dreapta Ta mă mîntuiește.

Domnul va sfîrși ce a început pentru mine.

Doamne, bunătatea Ta ține în veci:

nu părăsi lucrările mîinilor Tale. '

1. *Introducere.* în versetele 1-2 David își exprimă intenția de a-L lăuda pe Dumnezeu pentru dragostea și credincioșia pe care i le-a arătat, precum și pentru faptul că măreția lui Dumnezeu în sine este vrednică de slavă.

2. *Necazul.* în versetul 3 nu este precizată suferința. Ar putea fi orice situație grea în care David L-a chemat pe Domnul. în consecință, psalmul este util oricărui creștin care dorește să-I mulțumească lui Dumnezeu pentru orice fel de ajutor acordat.

3. *Apelul.* Apelul este și el cuprins în versetul 3. Dumnezeu este lăudat pentru că a răspuns plin de har necazului (nespecificat al) lui David.

4. *Izbăvirea.* Aici versetele 6-7 sînt cele mai pertinente. Faptul că Dumnezeu a acordat atenție nevrednicului petiționar, l-a păstrat în viață în mijlocul necazului (probabil de multe ori, deoarece „mă înviorezi” este la timpul prezent) și l-a salvat pe David de „vrăjmași” ne poate ajuta să ne exprimăm prețuirea pentru ajutorul pe care ni l-a dat Dumnezeu în trecut.

5. *Mărturia.* Versetele 4-5 și 8 constituie mărturia lui David (și a noastră) despre bunătatea lui Dumnezeu. Dumnezeu este atît de bun, încît merită laude și de la mai marii pămîntului (v. 4-5). Ne putem bizui pe El și putem apela la El pentru împlinirea promisiunilor și a planurilor Lui. Dragostea Lui nu încetează niciodată (v. 8).

Ce speranțe mari pentru relația noastră cu Dumnezeu conține un cîntec de mulțumire ca Psalmul 138! Cît de folositor poate fi el în donarea propriilor noastre gînduri și sentimente

cînd reflectăm la credincioșia pe care ne-a arătat-o Dumnezeu în decursul anilor.

Dacă vrei să analizezi cuprinsul altor tipuri de psalmi decît cele discutate aici, veți găsi cartea lui Anderson deosebit de utilă. În mare măsură, aceleași rezultate pot fi obținute citind mai mulți psalmi de un anumit tip și analizînd apoi singuri caracteristicile lor comune. Cel mai important lucru este să ne dăm seama că psalmii diferă între ei și că o deosebire avizată a tipurilor lor va duce la o folosire adecvată a psalmilor respectivi.

O OBSERVAȚIE SPECIALĂ ÎN LEGĂTURĂ CU „PSALMII DE IMPRECAȚIE”

Unul dintre motivele pentru care Psalmii s-au bucurat de o asemenea apreciere din partea tuturor oamenilor lui Dumnezeu, din toate timpurile, este limbajul lor atît de cuprinzător. Găsim aici întreg spectrul emoțiilor umane, inclusiv emoții extreme. Oricît ai fi de trist, psalmistul te ajută să-ți exprimi tristețea, dacă e necesar, chiar cu o patimă abjectă (de ex., Ps. 69:7-20 sau 88:3-9). Oricît ai fi de bucuros, psalmistul te ajută să-ți exprimi starea (de exemplu Psalmul 98 sau 133 sau 23:5-6). Limbajul vădit exagerat (hiperbola) este greu de depășit!

Tristețea și bucuria nu sînt stări păcătoase. Amărăciunea, mînia și ura însă pot conduce la gînduri sau acțiuni păcătoase, cum ar fi dorința sau încercarea de a face rău altora. Nu încape îndoială că exprimarea verbală a mîniei cuiva — manifestarea ei în cuvinte, așa cum este — este mai bună decît manifestarea ei în acțiuni violente. Anumite părți din unii psalmi ne ajută tocmai în felul acesta, aducînd o dimensiune în plus. Ei ne ghidează sau ne dirijează verbal mînia *spre și prin* Dumnezeu, în loc să ne-o îndrepte spre sau asupra altcuiva, verbal sau fizic. Psalmii care exprimă înaintea lui Dumnezeu mînia îndreptată către alții sînt numiți psalmi de imprecție.

Ar fi pe cât de inutil pe atît de necinstit să încercăm să negăm că uneori avem gînduri urîte despre alții, fie că aceste gînduri sînt sau nu întotdeauna păcătoase. Dumnezeu, prin psalmii de imprecăție, ne invită „să ne mîniem, dar să nu păcătuiim” (Ps. 4:4). Trebuie să împlinim învățătura Noului Testament — „Să n-apună soarele peste mînia voastră și să nu dați prilej diavolului” (Efes. 4:26-27) — exprimîndu-ne mînia direct spre și prin Dumnezeu, în loc să încercăm să întoarcem răul celor care ni l-au făcut. Psalmii de imprecăție pun frîu mîniei noastre și ne ajută s-o exprimăm (lui Dumnezeu) folosind aceleași exagerări vădite și intenționate pe care le cunoaștem din celelalte tipuri de psalmi.

Pasaje cu imprecății se găsesc practic în toți psalmii de jale. Psalmul 3, descris în detaliu mai sus, conține în versetul 7 o imprecăție care, ca majoritatea celor găsite în Psalmi, este scurtă, deci puțin probabil să fie foarte jignitoare. Unele imprecății însă sînt lungi și dure (vezi părți din Psalmii 12, 35, 58, 59, 69, 70, 83, 109, 137, 140). Să luăm, de exemplu, Psalmul 137:7-9:

Adu-Ți aminte, Doamne, de copiii Edomului,
care, în ziua nenorocirii Ierusalimului,
ziceau: „Radeti-1, radeți-1 din temelii!”
Ah! fiica Babilonului, sortită pustiirii,
ferice de cine-ți va întoarce la fel
răul pe care ni l-ai făcut!
Ferice de cine va apuca pe pruncii tăi
și-i va zdrobi de stîncă!

Psalmul 137 este o plîngere în legătură cu suferința îndurată de israeliți în exil; capitala lor, Ierusalimul, a fost distrusă, iar țara le-a fost luată de babilonieni, ajutați și încurajați de edomiți (cf. cartea lui Obadia). Luînd aminte la Cuvîntul lui Dumnezeu, „a Mea este răzbunarea și Eu voi răsplăti” (Deut. 32:35; cf. Rom. 12:19), autorul acestei plîngeri cere împlinirea judecății *potrivit cu blestemele Legamintului* (vezi Capitolul 10). Inclusă

în aceste blesteme este promisiunea anihilării întregii societăți stricate, inclusiv a membrilor familiei (Deut. 32:25; cf. Deut. 28:53-57). Desigur, nimic din Scriptură nu ne învață că această judecată temporală ar trebui privită ca indicînd ceva despre destinul *veșnic* al unor asemenea membri ai familiei.

Ceea ce a făcut psalmistul în Psalmul 137 a fost să-I vorbească lui Dumnezeu despre sentimentele și suferințele israeliților, folosind un limbaj hiperbolic de același gen cu cel pe care îl găsim chiar în blestemele Legămîntului. Faptul că psalmistul pare să se adreseze babilonienilor direct este doar o funcție a stilului psalmului — el se adresează și Ierusalimului tot direct, în versetul 5. Dumnezeu este Cel care aude de fapt aceste cuvinte pline de mînie (v. 7), după cum ar trebui ca Dumnezeu și numai Dumnezeu să fie Cel care aude cuvintele *noastre* de mînie. Înțelegi în contextul lor, ca parte a limbajului plîngerilor, și folosiți corect pentru a dirija și controla mînia noastră potențial păcătoasă, psalmii de imprecăție pot într-adevăr să ne ferească de păcat. Toți ar trebui să ne ferim să nutrim sau să manifestăm mînie împotriva altora (Mat. 5:22).

Psalmii de imprecăție nu contrazic învățătura lui Isus de a ne iubi vrăjmașii. Noi tindem în mod greșit să punem semnul egalității între „a iubi” și „a avea sentimente calde față de”, învățătura lui Isus însă definește dragostea în mod activ. Nu atît ceea ce simți pentru cineva, cît ceea ce *faci* pentru persoana respectivă îți dovedește dragostea (Luca 10:25-37). Porunca biblică este *să iubim* și nu *să fim cuprinși de iubire*. În mod asemănător, psalmii de imprecăție ne ajută atunci cînd sîntem cuprinși de mînie să nu acționăm ca atare. Trebuie să ne exprimăm sincer mînia înaintea lui Dumnezeu, oricît de plină de resentimente sau de ură o simțim, și să-L lăsăm pe Dumnezeu să Se îngrijească de dreptatea care trebuie făcută împotriva celor care greșesc față de noi. Vrăjmașul care continuă să ne facă răul, în ciuda răbdării noastre, va fi la mare ananghie (Rom. 12:20). Deci funcția corectă a acestor psalmi este să ne ajute să

nu fim „biruiți de rău”, ci să ne eliberăm de mînia noastră pentru a putea „birui răul prin bine” (Rom. 12:21).

Un ultim cuvînt: Termenul „ură” din Psalmi este îndeobște greșit înțeles. Cînd psalmistul spune: „Da, îi urăsc cu o ură desăvîrșită; îi privesc ca pe vrăjmași ai mei” (Ps. 139:22), el nu păcătuiește. Altfel, declarația lui Dumnezeu: „am urît pe Esau” (Mal. 1:2, cf. Rom. 9:13) l-ar dovedi pe El drept păcătos. Cuvîntul ebraic tradus prin „ură” înseamnă, în unele contexte, „dispreț”. Dar poate însemna și „a nu fi dispus sau capabil de a accepta” sau „a respinge”, ambele constituind definiții standard ale acestui cuvînt în lexicoanele ebraice. Așadar, iată un motiv în plus pentru a nu trage concluzia că limbajul psalmilor de imprecăție încalcă învățătura din altă parte a Scripturii, inclusiv Matei 5:22.

CÎTEVA OBSERVAȚII HERMENEUTICE CONCLUSIVE

Deoarece de multe generații creștinii s-au îndreptat aproape instinctiv spre Psaltire în vremuri de lipsuri, confuzie sau bucurie, ezităm să oferim o „hermeneutică” a Psalmilor, pentru ca nu cumva să-i facem prea prozaici. Totuși, unele observații se cuvin a fi făcute — în speranța că îi veți citi, cînta și folosi ca rugăciuni cu mai mare bucurie.

Mai întîi, trebuie să menționăm că „instinctul” creștin (bunul-simț) la care tocmai am făcut referire oferă răspunsul de bază la întrebarea cu care am început capitolul: *Cum anume funcționează aceste cuvinte spuse lui Dumnezeu ca și cuvînt de la Dumnezeu?* Răspunsul este: Exact în modul în care au funcționat în Israel la început — ca prilejuri de a-I vorbi lui Dumnezeu prin cuvinte pe care El i-a inspirat pe alții să I le spună în trecut.

Trei binefaceri fundamentale ale psalmilor

Din modul de folosire a psalmilor în Israelul antic și în Biserica Noului Testament putem vedea trei modalități

importante în care îi pot folosi creștinii. Mai întâi, trebuie să reținem că psalmii sînt *un ghid pentru închinare*. Prin aceasta înțelegem că închinătorul care caută să-L laude pe Dumnezeu, să-L cheme pe Dumnezeu sau să-și amintească binefacerile Lui, poate folosi Psalmii ca un mijloc formal de exprimare a gândurilor și sentimentelor sale. Psalmul este o relatare atent alcătuită din punct de vedere literar a unor cuvinte concepute pentru a fi rostite. Cînd un psalm abordează un subiect sau o temă pe care dorim s-o aducem înaintea Domnului, capacitatea noastră de a o face poate fi mărită prin utilizarea unui psalm ca ajutor. El ne poate ajuta să exprimăm ceea ce ne preocupă, în ciuda nepriceperii noastre de a găsi cuvintele potrivite.

În al doilea rînd, psalmistul ne demonstrează că ne putem *raporta onest* la Dumnezeu. Deși Psalmii nu conțin prea multe învățături doctrinale asupra acestui punct, ei dau, *prin exemplu*, un gen de învățături trăite. Putem învăța din Psalmi cum să fim sinceri și deschiși în exprimarea bucuriei, dezamăgirii, mîniei și a altor emoții.

În al treilea rînd, Psalmii demonstrează importanța *reflectării și a meditației* asupra lucrurilor pe care le-a făcut Dumnezeu pentru noi. Ei ne invită la rugăciune, la un proces de reflectare disciplinată asupra Cuvîntului lui Dumnezeu (aceasta este meditația) și la o părtașie chibzuită cu alți credincioși. Asemenea lucruri ajută la formarea unei atitudini de curăție și caritate. Psalmii, ca nici o altă formă literară, ne înalță la o poziție din care putem comunica cu Dumnezeu, *capînd* o undă din măreția împărăției Lui și din ceea ce va fi viața cu El în eternitate. Chiar și în cele mai întunecate clipe, cînd viața devine atît de dureroasă încît pare de neîndurat, Dumnezeu este cu noi. „Din adîncuri” (Ps. 130:1) noi așteptăm și urmărim izbăvirea Domnului, știind că ne putem bizui pe El, în ciuda sentimentelor noastre de neîncredere. A striga după ajutorul lui Dumnezeu nu înseamnă a emite o judecată asupra credincioșiei Lui, ci a o recunoaște.

Un avertisment

încheiem capitolul cu un avertisment foarte important: Psalmii nu garantează o viață plăcută. Este o înțelegere greșită — o supraliteralizare — a limbajului Psalmilor să deducem din unii dintre ei că Dumnezeu le promite celor credincioși Lui o viață fericită și fără necazuri. David, care exprimă prin psalmi binecuvântările lui Dumnezeu în cuvinte pline de forță, a dus o viață care a cunoscut aproape neîntrerupt tragedia și dezamăgirea; așa cum o descriu 1 și 2 Samuel. Totuși; el îl laudă pe Dumnezeu și-I mulțumește cu feroare de fiecare dată, chiar și în cântările de jale, exact așa cum ne sfătuiește Pavel să facem și noi în vremuri grele (Efes. 1:16; 5:20). Dumnezeu e vrednic de lauda noastră, pentru măreția și bunătatea Lui, în ciuda și în mijlocul suferinței noastre. Viața de aici nu prezintă nici o garanție a eliberării de necazuri.

ÎNȚELEPCIUNEA- ATUNCIȘIACUM

Înțelepciunea ebraică este o categorie literară mai puțin cunoscută cititorilor moderni. Deși o semnificativă porțiune a Bibliei este dedicată scrierilor sapiențiale, de multe ori creștinii înțeleg sau aplică greșit acest material, privîndu-se de binefacerile pe care le-a intenționat Dumnezeu pentru ei. Cînd este înțeleasă și folosită corect, înțelepciunea este o resursă utilă pentru viața creștină. Cînd este folosită greșit, poate deveni cauza unui comportament egoist, materialist, miop — exact opusul a ceea ce a intenționat Dumnezeu.

Trei cărți din Vechiul Testament sînt cunoscute ca și cărți „sapiențiale” (de înțelepciune): Eclesiastul, Proverbele și Iov. Pe lîngă ele, așa cum am observat în Capitolul 11, cîțiva Psalmi sînt și ei adesea clasificați în categoria scrierilor înțelepciunii, în acest capitol vom acorda atenție cu precădere celor trei cărți. Nu tot ce există în ele este, strict vorbind, legat de înțelepciune. Dar, în general, ele conțin tipul de material care corespunde etichetei înțelepciunii.

NATURA ÎNȚELEPCIUNII

Ce anume este înțelepciunea? O definiție concisă sună în felul următor: înțelepciunea este disciplina aplicării adevărului în viața noastră, în lumina experienței. Ea pare destul de rezonabilă și nu este genul de definiție care să-i nedumerească

pe creștini. Problema este însă că scrierile sapiențiale ale Vechiului Testament ajung adesea, se pare, să fie greșit înțelese. Capitolul de față urmărește să ne ajute să rafinăm modul în care înțelegem și aplicăm înțelepciunea.

Folosirea greșită a literaturii sapiențiale

În decursul vremii, cărțile sapiențiale au fost folosite greșit în trei moduri.

Mai întâi, oamenii le citesc adesea doar parțial. Ei nu reușesc să vadă că există un mesaj global, potrivit intențiilor autorului inspirat. Părți și fragmente de învățătură sapiențială scoase din context pot părea profunde și practice, dar pot fi ușor aplicate greșit. De exemplu, învățătura din *Eclesiastul* că „există o vreme să te naști și o vreme să mori” (3:2) intenționează, în contextul ei, să fie o învățătură cinică despre deșertăciunea întregii vieți (adică, indiferent cât de bună sau de rea este viața ta, tot vei muri când îți va sosi „vremea”). Mulți creștini au crezut că acest verset a fost scris cu intenția să învețe că Dumnezeu alege, în mod protector, un anumit interval al vieții pentru noi; luat în context, *Eclesiastul* 3:2 *nu* spune nici pe departe așa ceva.

În al doilea rând, oamenii adesea înțeleg greșit termenii și categoriile înțelepciunii, precum și stilul și atmosfera ei literară. Astfel, ei definesc greșit termenii folosiți în Biblie în context sapiențial. De exemplu, să luăm *Proverbe* 14:7: „Depărtează-te de nebun, căci nu pe buzele lui vei găsi știința”. Să înțelegem de aici că un creștin nu trebuie să se asocieze cu cei retardați mintal, analfabeți sau care suferă de o boală mintală? Citiți de puțin. În *Proverbe*, „nebun” înseamnă în esență „necredincios” — se referă la omul necredincios care își trăiește viața potrivit capriciilor lui egoiste și libertine și care nu recunoaște nici o autoritate mai presus de sine. Iar „depărtează-te” este legat inextricabil de scop („căci nu vei găsi”). Cu alte cuvinte,

proverbul ne învață că, atunci cînd cauți înțelepciunea, nu trebuie s-o cauți la un necredincios.

în al treilea rînd, oamenii nu reușesc adesea să urmărească cursul argumentului dintr-un discurs sapiențial. în consecință, ei încearcă să trăiască conform cu ceea ce a fost intenționat să fie înțeles drept *incorect*. Să luăm Iov 15:20: „Omul cel rău își duce în neliniște toate zilele vieții, toți anii de care are parte cel nelegiuit.” Vom considera aceasta drept o învățătură inspirată, conform căreia oamenii răi nu pot să fie cu adevărat fericiți? Iov nu a crezut așa ceva! El a respins cu vehemență o atare idee. Acest verset este o parte a discursului celui care s-a autointitulat „mîngîietorul” lui Iov, Elifaz, și care încearcă să-l convingă pe Iov că motivul pentru care suferă atît de mult este că a făcut ce era rău. Mai tîrziu, Dumnezeu confirmă cuvintele lui Iov și condamnă cuvintele lui Elifaz. însă, dacă nu urmărim *întregul* argument, nu vom ști aceasta.

Procedeu nostru în acest capitol constă în discutarea a ceea ce este și ce nu este literatura sapiențială, după care vom face cîteva observații utile referitor la ea. Vom lua cîteva exemple din cărțile sapiențiale pentru a arăta modul în care trebuie înțelese, iar în final vom prezenta cîteva indicații pentru interpretarea lor corectă. Vom acorda cea mai mare atenție Proverbelor, pentru că aceasta este cartea care, după părerea noastră, este cel mai adesea folosită greșit.

Cine este înțelept?

Am afirmat mai sus că înțelepciunea este disciplina aplicării adevărului în viață, în lumina experienței. Există astfel o latură personală a înțelepciunii. înțelepciunea nu este ceva teoretic și abstract — este ceva ce există doar atunci cînd *un om* gîndește și acționează potrivit adevărului, așa cum l-a învățat din experiența sa. De aceea, Vechiul Testament recunoaște că unii oameni au mai multă înțelepciune decît alții și că unii oameni s-au dăruit într-atît cîștigării înțelepciunii, încît pot fi numiți

„înțelepți” (în ebraică *hakam*). Înțeleptul era un om deosebit de practic, nu numai teoretic. El urmărea să fie în stare să alcătuiască acele planuri care să-l ajute să ajungă la rezultatele dorite în viață. Viata responsabilă, încununată de succes, era tinta sa. Uneori, o asemenea înțelepciune era aplicată problemelor tehnice, cum ar fi construcțiile (cf. Betaleel, arhitectul cortului, numit „înțelept” în Exod 31:3) sau navigația (Ezec. 27:8-9). Înțelepciunea mai era căutată și de oamenii obligați să ia decizii care afectau bunăstarea altora. Despre unii lideri politici ca Iosua (Deut. 34:9), David (2 Sam. 14:20) și Solomon (1 Regi 3:9) ni se spune că au primit înțelepciune de la Dumnezeu, pentru ca domnia lor să fie eficace și încununată de succes. Este amintit aspectul personal al priceperii oamenilor înțelepți prin faptul că inima omului este descrisă ca punctul focal al înțelepciunii (cf. 1 Regi 3:9, 12). „Inima”, în Vechiul Testament, se referă la facultățile morale și volitive, precum și la cele intelectuale.

Așadar, literatura sapiențială tinde să se concentreze asupra oamenilor și a comportamentului lor, asupra reușitei lor în a aplica adevărul și a învăța din propria experiență. Problema nu este că oamenii învață cum să fie înțelepți, cât mai degrabă faptul că ei caută să devină înțelepți. Oricine caută să aplice adevărul lui Dumnezeu zilnic și să învețe din experiența sa poate să devină înțelept. Există însă un pericol mai mare în căutarea înțelepciunii doar pentru propriul avantaj sau într-un mod care nu-L onorează pe Dumnezeu mai presus de orice altceva: „Vai de cei ce se socot înțelepți și se cred pricepuți!” (Isaia 5:21). Mai mult, înțelepciunea lui Dumnezeu depășește întotdeauna înțelepciunea omului (Isaia 29:13-14).

Învățătorii înțelepciunii

În Israelul antic unii oameni s-au dedicat nu numai câștigării înțelepciunii, ci și învățării altora cum să o dobândească. Acești învățători ai înțelepciunii au fost denumiți

simplicu „oameni înțelepți”, deși au ajuns să ocupe în societatea israelită poziții paralele într-un fel celor deținute de preoți și profeți (Ier. 18:18). Această clasă specială de oameni înțelepți a apărut cel târziu o dată cu începutul monarhiei în Israel (adică la cea. 1000 î.Hr.; cf. 1 Sam. 14:2) și ei au funcționat ca învățători-consilieri ai celor care căutau înțelepciunea. Unii au fost inspirați de Dumnezeu să contribuie la scrierea unor părți ale Vechiului Testament. Să notăm că omul înțelept servea ca un fel de părinte-adoptiv al celui care căuta înțelepciunea. Chiar înainte de Exod, Iosif a fost făcut de Dumnezeu „tată” pentru Faraon (Gen. 45:8), iar mai târziu, prorocita Debora este numită „o mamă” în Israel (Jud. 5:7). Astfel, în cartea Proverbelor îl vedem adesea pe învățătorul înțelept adresându-se elevului sau elevei lui cu apelativul de „copilul meu” („fiul meu” nu este traducerea cea mai inspirată). Părinții își trimiteau copiii să învețe stilul de viață și conduita înțeleaptă de la asemenea învățători ai înțelepciunii, iar învățătorii îi educă pe elevii lor ca și cum ar fi fost propriii lor copii.

înțelepciunea în familie

Cu toate acestea, înțelepciunea a fost întotdeauna învățată mai mult acasă decît în orice alt cadru. Părinții de astăzi îi învață pe copiii lor diverse genuri de înțelepciune, practic în fiecare zi, fără să-și dea seama neapărat de acest lucru. Ori de cîte ori părintele îi dă unui copil o regulă căreia trebuie să i se conformeze, de la „nu te juca pe stradă”, la „încearcă să-ți alegi prieteni buni” și pînă la „vezi să te îmbraci gros”, părintele îl învață, de fapt, înțelepciune. Orice părinte dorește ca fiul sau fiica sa să fie fericiți, pe picioarele lor și o binecuvîntare pentru alții. Un părinte bun acordă timp formării comportamentului copilului său în această direcție, discutînd deseori cu el despre cum trebuie să se comporte. În Proverbe, cu precădere, ne este

dat același gen de sfaturi practice. Proverbele subordonează însă înțelepciunii lui Dumnezeu toate sfaturile, așa cum ar trebui să facă orice părinte creștin. Sfatul poate fi deosebit de practic și în privința problemelor firești, dar trebuie să recunoască întotdeauna că binele suprem pe care îl poate realiza un om este să facă voia lui Dumnezeu.

înțelepciunea printre colegi

Una dintre modalitățile prin care oamenii își cizelează cunoștințele și comportamentul ca rezultat al lor este prin discuții și dezbateri. Acest gen de înțelepciune este obținut uneori prin discursuri lungi, alteori printr-un monolog pe care alții trebuie să-l citească și la care să mediteze (de exemplu Ecclesiastul) sau printr-un dialog între diferite persoane care caută să-și prezinte una alteia concepțiile despre adevăr și viață (Iov). Tipul de înțelepciune care predomină în cartea Proverbelor este denumit înțelepciune gnomică; pe când în Ecclesiastul și Iov avem ceea ce este numit de regulă înțelepciune speculativă. Le vom discuta mai detaliat ulterior. Deocamdată, să reținem că pînă și așa-numita înțelepciune speculativă este deosebit de practică și empirică (bazată pe experiență), și nu doar teoretică.

^A *înțelepciunea exprimată prin poezie*

Afît elevii cît și învățătorii din vremea Vechiului Testament foloseau diferite tehnici literare care să-i ajute să memoreze formulările înțelepciunii. Dumnezeu a inspirat porțiunile sapiențiale din Biblie în concordanță cu asemenea tehnici, așa încît ele să poată fi învățate și memorate. După cum am observat în cele două capitole precedente, poezia conține formulări atente, cadențe și calități stilistice care o fac mai ușor

de memorat decît proza și, de aceea, ea a devenit și mijlocul de transmitere a înțelepciunii vechi-testamentale. Astfel, Proverbele, Eclesiastul și Iov, precum și Psalmii sapiențiali și alte pasaje sapiențiale din Vechiul Testament sînt alcătuite, în cea mai mare parte a lor, sub formă de poezie. Printre tehnicile specifice folosite se numără paralelismul sinonimic (de ex. Prov. 7:4), antitetic (Prov. 10:1) sau „formal” (Prov. 21:16); acrostihul (Prov. 31:10-31), aliterația (Ecles. 3:1-8), succesiunile numerice (Prov. 30:15-31) și nenumărate analogii (cum ar fi comparațiile și metaforele, ca de pildă Iov 32:19). t) e asemenea, în materialul sapiențial găsim ghicitori, alegorii și parabole formale, precum și alte tehnici poetice.

Limitele înțelepciunii

Este important să reținem că nu toată clasa oamenilor înțelepți din lumea antică era evlavioasă sau ortodoxă. În întregul Orient Mijlociu antic exista o clasă de scribi și învățători înțelepți care erau sprijiniți financiar, de cele mai multe ori, de către regi, pentru a culege, a compune și a prelucra proverbe și discursuri sapiențiale. O mare parte a acestei înțelepciuni seamănă cu scrierile sapiențiale ale Vechiului Testament, deși îi lipsește accentul ferm pus de acestea asupra Domnului ca sursă a înțelepciunii (Prov. 2:5, 6) și scopul înțelepciunii ca dorința de a-I fi pe plac (Prov. 3:7). Mai mult, înțelepciunea nu acoperă întreaga viață. Deosebit de practică, ea tinde să nu abordeze problemele teologice sau istorice atît de importante în restul Bibliei. Și posedarea înțelepciunii nu garantează folosirea ei corectă. Sfatul înțelept dat de Ionadab lui Amnon (2 Sam. 13:3) a fost pus în slujba unei cauze rele; marea înțelepciune a lui Solomon (1 Regi 3:12; 4:29-34) l-a ajutat să dobîndească avere și putere, dar nu l-a putut împiedica, în ultimii lui ani, să nu se îndepărteze de credințioșia față de

Domnul (1 Regi 11:4). Numai atunci cînd înțelepciunea, ca și priceperea, este subordonată ascultării de Dumnezeu, își atinge scopul, în sensul în care vorbește Vechiul Testament.

ECLESIASTUL: ÎNȚELEPCIUNEA CINICĂ

Eclesiastul este un monolog sapiențial care adesea îi contrariază pe creștini, mai ales dacă-l citesc cu atenție. Cei care nu-l citesc atent pot să ajungă pur și simplu la concluzia că acesta conține idei prea profunde pentru a fi explorat în vederea unui beneficiu instantaneu. Astfel de oameni închid de obicei cartea și aleg alte părți din Biblie, care, după părerea lor, aduc mai rapid beneficii spirituale. Chiar și cei care studiază cu asiduitate Eclesiastul pot fi nedumeriți de ea; la urma urmelor, nu prea pare să conțină multe lucruri ce ar putea fi considerate pozitive și încurajatoare pentru o viață de credincioșie față de Dumnezeu. Mai degrabă, cea mai mare parte a cărții pare să ne sfătuiască în cuvintele „învățătorului” că vuja este, în ultimă instanță, lipsită de sens, drept care trebuie să ne bucurăm de viață pe orice cale posibilă, deoarece moartea va șterge totul. Mesajul cinismului și zădărnicii depline se regăsește în Eclesiastul în pasaje precum cele de mai jos:

O, deșertăciune a deșertăciunilor,
zice Eclesiastul,

o, deșertăciune a deșertăciunilor!

Totul este deșertăciune. (1:2)

Am văzut tot ce se face sub soare;

și iată că totul este deșertăciune și goană după vînt! (1:14)

Și am zis în inima mea:

„Dacă și eu voi avea aceeași soartă ca nebunul,
atunci pentru ce am fost mai înțelept?”

Și am zis în inima mea:

„Și aceasta este o deșertăciune”. (2:15)

Căci soarta omului și a dobitocului este aceeași; ... și omul nu întrece cu nimic pe dobitoc; căci totul este deșertăciune. (3:19)

Și acesta este un mare rău,
 anume că se duce cum venise;
 și ce folos are el că s-a trudit în vînt? (5:16)

Este o deșertăciune care se petrece pe pămînt: și anume, sînt oameni neprihăniți cărora le merge ca și celor răi care fac fapte rele și sînt răi cărora le merge ca și celor neprihăniți, care fac fapte bune. Eu zic că și aceasta este o deșertăciune. (8:14)

Gustă viața cu nevasta... în tot timpul vieții tale deșerte... Tot ce găsește mîna ta să faci, fă cu toată puterea ta! Căci în locuința morților, în care mergi, nu mai este nici lucrare, nici chibzuială, nici știință, nici înțelepciune! (9:9-10)

Deci, dacă un om trăiește mulți ani,
 să se bucure în toți anii aceștia
 și să se gîndească ce multe vor fi zilele de întuneric.
 Tot ce va veni este deșertăciune. (11:8)

Eclesiastul conține și porțiuni care nu sînt cîtuși de puțin cinice sau negative în legătură cu valoarea vieții. Dar mesajul său consecvent (pînă la ultimul verset) este că realitatea și finalitatea morții înseamnă că viața nu are nici o valoare *supremă*. La urma urmelor, dacă oricum vom muri, vom trece și vom fi uitați ca toți ceilalți, ce mai contează dacă am trăit o viață generoasă, roditoare, evlavioasă sau una egoistă, rea și abjectă? Moartea, marele nivelator, face ca toate viețile să sfîrșească la fel! Aceasta este tocmai filosofia îmbrățișată de existențialismul modern și sfatul propovăduitorului are un caracter existențial: bucură-te de viață cît poți mai mult, cîtă vreme trăiești (8:15; 11:8-10; et al.) pentru că asta e tot ce-ți oferă Dumnezeu — nimic altceva nu mai există. Trăiește cît poți mai bine *acum*. Afară de asta, nimic nu are nici un sens. Învățătorul dă sfaturi cu privire la o viață practică, bunăoară atenție în vorbire (5:2-3), evitarea lăcomiei (5:11-15) sau cu privire la evlavie în timpul tinereții, cînd ea are un anumit folos (12:1-8).

Dar aceste sfaturi nu au o valoare eternă, ele sînt date în principal pentru a face ca viața lipsită de sens a cuiva să pară

oarecum mai plăcută și mai confortabilă cât este încă tânăr. Eclesiastul pare să nege existența unei vieți după moarte (2:16, 9:5 et al.), să critice aspecte-cheie ale credinței vetero-testamentale (de exemplu 7:16, 5:1) și, în general, să încurajeze atitudini foarte diferite de restul Scripturii.

Ne întrebăm atunci de ce se mai află în Biblie, la urma urmelor? Răspunsul este că el se află în Biblie pentru a o reliefa prin contrast, adică pentru a crea un contrast cu ceea ce învață restul Bibliei. Eclesiastul 12:13-14 prezintă acest contrast și îl confruntă pe cititor cu următorul avertisment ortodox:

Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui.

Aceasta este datoria oricărui om.

Căci Dumnezeu va aduce orice faptă la judecată, și judecata aceasta se va face cu privire la tot ce este ascuns, fie bine, fie rău.

Cea mai mare parte a cărții, totul de altfel, cu excepția ultimelor două versete, reprezintă un strălucit, un iscusit argument al modului în care ar trebui privită viața — *dacă* Dumnezeu *nu* ar juca un rol direct, intervenind în viață, și *dacă* nu ar exista viață după moarte. Așa că, dacă dorești o rețetă pentru trăirea vieții într-o lume deistică (adică o lume în care există Dumnezeu, dar El nu are nici o legătură cu oamenii), fără viață după moarte, Eclesiastul îți prezintă așa ceva. Adevăratul scop al cărții, reprezentînd, așa cum o și face, genul de „înțelepciune” pe care a putut-o elabora Solomon după abaterea lui de la ortodoxie (1 Regi 11:1-13), este să ne arate că o asemenea perspectivă asupra vieții ne-ar lăsa reci. Concepția prezentată trebuie să ne lase nesatisfăcuți, pentru că nu este nici pe departe adevărul. Este o înțelepciune pămîntească, fatalistă, pe care o produce ateismul *practic* (nu teoretic). Cînd Dumnezeu este exilat și îndepărtat pînă într-un punct în care nu mai are nici o legătură cu viața noastră și este irelevant pentru ea, atunci rezultatul obținut este Eclesiastul. De aceea, cartea slujește ca o

apologetică răsturnată pentru înțelepciunea cinică; își determină cititorii să caute mai departe, deoarece răspunsurile pe care le dă „învățătorul” din Eclesiastul sînt atît de descurajatoare! Sfatul din 12:13 (păzește poruncile lui Dumnezeu) trimite la restul Scripturii, în special la Pentateuh (vezi Capitolul 9), unde se găsesc aceste porunci.

ÎNȚELEPCIUNEA ÎN IOV

Eclesiastul nu este singurul loc din Vechiul Testament în care găsim sfaturi greșite date pentru a crea un contrast menit să scoată în evidență adevărul lui Dumnezeu. Cartea lui Iov conține tot felul de sfaturi greșite și concluzii eronate care vin de pe buzele „mîngîietorilor” bine intenționați ai lui Iov, și anume Bildad, Țofar, Elifaz și Elihu. Pe măsură ce citiți cartea, veți observa că aceasta ia forma unei conversații sau a unui dialog bine structurat. Acest dialog are un obiectiv foarte important: să întipărească bine în mintea cititorului faptul că ceea ce se întîmplă în viață nu se întîmplă totdeauna pentru că Dumnezeu o dorește sau pentru că este corect să se întîmple așa. Într-un fel, cartea lui Iov are un sens aproape în întregime opus celui al Eclesiastului. Învățătorul din Eclesiastul dorește să-L zugrăvească pe Dumnezeu ca neimplicat în afacerile cotidiene. Mîngîietorii lui Iov, pe de altă parte, reprezintă punctul de vedere conform căruia Dumnezeu nu numai că este implicat, ci își aduce mereu la îndeplinire judecățile prin evenimentele vieții. Eclesiastul ne sugerează că nu contează felul în care ne trăim viața, deoarece moartea este nivelatorul final. Prietenii lui Iov îi spun acestuia că ceea ce îi se întîmplă în viață — bine sau rău — este rezultatul *direct* al faptului că am trăit sau nu într-un mod plăcut lui Dumnezeu. Ei sînt îngroziți să-l audă pe Iov protestînd, spunînd că nu a făcut nimic rău din pricina căruia să merite nenorocirile (boala, pierderea celor dragi, sărăcia și neputința) care au venit peste el. Mesajul lor este că atunci cînd

lucrurile îi merg bine cuiva, acesta este semnul că omul respectiv a fost bun, dar când lucrurile îi merg rău, negreșit că omul respectiv a păcătuit împotriva lui Dumnezeu și Dumnezeu a răspuns lovindu-l cu suferință. Ucenicii lui Isus au dovedit același gen de logică (Ioan 9:1-3), ca și mulți creștini astăzi. Pare foarte natural să presupunem că, dacă Dumnezeu conduce lumea, tot ceea ce se întâmplă trebuie să fie rezultatul acțiunii Sale și în concordanță cu voia Sa. Trebuie să ne amintim însă că Scriptura nu ne învață așa ceva, ci mai degrabă ne învață că această lume este căzută, coruptă de păcat, sub stăpînirea lui Satan (cf. Ioan 12:31) și că în viață se întâmplă multe lucruri care nu sînt așa cum ar dori Dumnezeu. În mod specific, suferința nu este în mod necesar rezultatul păcatului (cf. Rom. 8:18-23).

Iov, un om evlavios, știa că nu a făcut nimic care să merite mînia lui Dumnezeu. În numeroasele lui discursuri (capitolul 3, 6-7, 9-10, 12-14, 16-17, 19, 21, 23-24, 26-31), el își declară nevinovăția cu elocvență și își exprimă și frustrarea în fața ororilor pe care trebuie să le îndure. El nu poate să înțeleagă de ce i se întâmplă asemenea lucruri. Tovarășii lui sînt îngroziți să-l audă vorbind astfel, pentru că vorbele lui sînt o blasfemie pentru ei. Ei se străduiesc să-l convingă că, prin protestele lui, el se îndoiește de Dumnezeu. Rînd pe rînd, ei îl îndeamnă să-și recunoască păcatul, oricare ar fi acesta, și să recunoască faptul că Dumnezeu conduce o lume corectă și dreaptă. Cu tot afită tenacitate, și chiar cu mai multă elocvență, Iov susține că viața nu este dreaptă și că lumea, așa cum este ea acum, nu este cum ar trebui să fie. Elihu, ultimul „mîngîietor” care apare pe scenă, apără cunoașterea și căile superioare ale lui Dumnezeu. Acesta este cel mai adecvat răspuns pentru Iov din tot ceea ce i s-a dat pînă acum și se pare că Iov trebuie să se mulțumească cu răspunsul parțial satisfăcător, parțial iritant al lui Elihu, cînd, brusc, Dumnezeu însuși I Se adresează lui Iov și celorlalți (capitolele 38-41). Dumnezeu îl corectează pe Iov și arată care

e perspectiva justă asupra situației, dar totodată îl îndreptățește pe Iov în fața „înțelepciunii” prietenilor (42:7-9). În ce privește întrebarea dacă în viață totul este drept, Iov a avut dreptate: nu este. Cît despre întrebarea lui Iov: „De ce tocmai eu?”, Dumnezeu a avut dreptate: căile Lui sînt cu mult mai presus de căile noastre și faptul că El îngăduie ca suferința să vină peste noi nu înseamnă că El nu știe ce face sau că dreptul Lui de a o face trebuie pus sub semnul întrebării.

Aceasta este adevărata înțelepciune, în cel mai înalt grad. Cititorul cărții lui Iov constată care este înțelepciunea lumii, aparent logică, dar de fapt greșită, și care este înțelepciunea lui Dumnezeu, care zidește încredere în suveranitatea și neprihănirea lui Dumnezeu. Astfel, dialogul și cursul povestirii se îmbină pentru a crea exemplul suprem de înțelepciune speculativă din Vechiul Testament.

ÎNȚELEPCIUNEA ÎN PROVERBE

Cartea Proverbelor este sursa primară a înțelepciunii bunului-simț — a regulilor și reglementărilor pe care oamenii ar trebui să le respecte pentru a duce o viață responsabilă, încununată de succes. Spre deosebire de *Eclesiastul*, care recurge la un cinism speculativ pentru a crea un contrast al înțelepciunii, și Iov, care folosește înțelepciunea speculativă relativ la nedreptatea vieții în această lume, înțelepciunea proverbelor se concentrează în cea mai mare parte, asupra *atitudinilor practice*. Prin generalizare, este util să amintim că Proverbele ne învață ceea ce am putea numi „valori fundamentale de modă veche”. Nici un părinte nu-și dorește ca fiul lui să ajungă nefericit, decepționat, singur, neacceptat social, în conflict cu legea, imoral, dezaxat sau ruinat. Nu este nici egoist, nici nerealist pentru un părinte să-i dorească copilului său un nivel rezonabil de succes în viață — incluzînd acceptarea socială, să fie ferit de lipsuri și să fie corect din

punct de vedere moral. Proverbele oferă o culegere de afirmații pline de miez, concepute pentru a ne sfătui tocmai în acest scop. Desigur, nu există nici o garanție că în viață lucrurile-i vor merge întotdeauna bine unui tânăr. Ceea ce spun însă Proverbele este că, de regulă, *există* atitudini și tipare de comportament fundamentale, care îl vor ajuta pe tânăr să devină un adult cu simțul răspunderii.

Proverbele prezintă în mod constant un puternic contrast între viața înțeleptului și viața nebunului. Ce anume caracterizează viața nebunului? Nebunia este caracterizată de lucruri cum ar fi crime violente (1:10-19; 4:14-19), promisiuni și jurăminte ușurate (6:1-5), lene (6:6-11), necinste, este plină de răutate (6:12-15) și necurăție sexuală, care sînt deosebit de neplăcute înaintea lui Dumnezeu și dăunătoare unei vieți neprihănită (2:16-19; 5:3-20; 6:23-35; 7:4-27; 9:13-18; 23:26-28). în plus, Proverbele ne îndeamnă la lucruri cum ar fi: purtarea de grijă pentru cei săraci (22:22, 27), respectul față de dregători (23:1-3; 24:21-22), importanța disciplinării copiilor (23:13, 14), moderație în consumul alcoolului (23:19-21, 29-35) și respectul față de părinți (23:22-25).

Limbajul religios specific este rareori folosit în Proverbe; el este folosit (vezi 1:7; 3:5-12; 15:3; 8-9; 11; 16:1-9; 22:9; 23; 24:18; 21; ș.a.m.d.), dar nu predomină. Nu tot ce este în viață trebuie să fie strict *religios* pentru a fi *evlavios*. într-adevăr, Proverbele pot servi drept corectiv pentru tendințele extremiste de spiritualizare a tuturor lucrurilor, ca și cum ar fi ceva greșit cu lumea materială, fizică, ca și cum Dumnezeu ar fi spus „este rău” în loc de „este bine”, atunci cînd S-a uitat la tot ceea ce crease.

Folosirea corectă și greșită a Proverbelor

Un lucru demn de reținut în legătură cu Proverbele este că, în ebraică, ele sînt numite *meshallim* („figuri de stil”,

„parabole” sau „cuvinte iscusite”). Proverbul este o exprimare scurtă, concisă, specifică a unui adevăr general valabil. Cu cât este mai lungă afirmația, cu atât este mai puțin probabil să fie exactă și universal valabilă. Știm că frazele lungi, descriptive, elaborate și detaliate sînt nu numai greu de înțeles, de multe ori, ci și imposibil de memorat practic pentru majoritatea oamenilor. Așa că proverbele sînt formulate într-un mod care să capteze atenția, așa încît să poată fi învățate de oricine. Într-adevăr, în ebraică, multe proverbe au un anumit ritm, repetiții de sunete sau calități lexicale care le fac deosebit de ușor de memorat. Să luăm, de pildă, proverbele englezești: „Look before you leap [Uită-te bine înainte de a sări]” și „A stitch in time saves nine [O cîrpeală la vreme previne alte nouă]”. Repetarea unor cuvinte monosilabice începînd cu litera „l” în primul caz, și ritmul și rima unor cuvinte monosilabice în cel de-al doilea caz sînt elementele care conferă acestor proverbe o anumită atractivitate. Ele nu sînt la fel de ușor de uitat cum ar fi următoarele afirmații: „înainte de a te apuca să faci ceva, cîntărește atent situația și opțiunile”; „Există anumite măsuri corective pentru problemele minore, care, dacă sînt luate suficient de devreme în cursul unei acțiuni, previn apariția unor probleme majore”. Aceste ultime afirmații sînt mai precise, dar le lipsește efectul și eficacitatea celor două formulări cunoscute, ca să nu mai menționăm faptul că sînt mult mai greu de reținut. „Uită-te bine înainte de a sări” este o afirmație energică, inexactă; poate fi ușor înțeleasă greșit sau se poate crede că se aplică doar săritului. Nu spune unde sau cum să privești, la ce să privești, cît de repede să sari după aceea și nici măcar nu a fost intenționată să se aplice literal săriturii!

La fel stau lucrurile cu proverbele ebraice. Ele trebuie înțelese în mod rezonabil și luate drept ceea ce au vrut să spună. Ele nu afirmă tot ce se poate spune despre un adevăr, ci trimit *la* acel adevăr. Luate literal, ele sînt adesea inexacte din punct de vedere tehnic, dar, ca linii călăuzitoare demne de reținut în

vederea modelării unui anumit comportament, sînt inegalabile.
Să luăm Proverbe 6:27-29:

Poate cineva să ia foc în sîn,
fără să i se aprindă hainele?
Sau poate merge cineva pe cărbuni aprinși,
fără să-i ardă picioarele?
Tot așa este și cu cel ce se duce la nevasta aproapelui său:
oricine se atinge de ea nu va rămîne nepedepsit.

Cineva ar putea zice: „Ultima frază este neclară. Ce se întîmplă dacă poștașul atinge din greșeală soția altui bărbat cînd îi înmînează corespondența? Va fi el pedepsit? Nu există oameni care comit adulter și totuși scapă?” Astfel de interpretări însă pierd esența. Proverbele tind să folosească un limbaj *figurat* și să exprime ceva în mod *sugestiv*, nu în detaliu. Ideea pe care trebuie să o desprindem din acest proverb este că a comite adulterul este un fel periculos de a te juca cu focul. Dumnezeu va purta de grijă ca, mai devreme sau mai tîrziu, în viața aceasta sau în cea următoare, cel care a comis adulterul să fie pedepsit pentru acțiunile sale. Cuvîntul „atinge” din ultima frază *trebuie* înțeles eufemistic (cf. 1 Cor. 7:1; vezi Capitolul 2), dacă dorim să nu distorsionăm mesajul inspirat al Duhului Sfînt. Astfel, un proverb nu trebuie luat prea literal sau prea universal, dacă vrem ca mesajul lui să ne fie de folos. Să luăm de pildă Proverbe 9:13-18:

Nebunia este o femeie gălăgioasă,
proastă și care nu știe nimic.
Ea sade totuși la ușa casei sale,
pe un scaun, pe înălțimile cetății,
ca să strige la trecătorii
care merg pe calea cea dreaptă:
„Cine este prost, să vină aici!”
Iar celui fără minte îi zice:
„Apele furate sînt dulci

și pîinea luată pe ascuns este plăcută!"
El nu știe că acolo sînt morții
și că oaspeții ei sînt în văile locuinței morților.

Și acesta este un proverb plin de miez, deoarece cuprinde o întregă alegorie (o istorie indicînd spre altceva decît spre ea însăși prin comparații implicite) în cîteva versete. Aici nebunia, opusul unei trăiri înțelepte, este personificată printr-o prostituată care încearcă să-i ademenească pe trecători să intre în casa ei. Nebunul este caracterizat de fascinația pe care o produc asupra lui plăcerile interzise (v. 17). Rezultatul final al unei vieți de nebunie nu este însă o viață lungă, succesul sau fericirea — este moartea. „Ferește-te de nebunie!” este mesajul acestei scurte alegorii. „Nu te lăsa prins în mrejele ei! Evită tentațiile (precizate în diferite moduri în alte proverbe) pe care nebunia le face să pară seducătoare!” Omul înțelept, evlavios și moral va căuta să trăiască o viață lipsită de egoism sau nebunie. Proverbele de genul acesta sînt întrucîtva asemenea pildelor, în sensul că exprimă adevărul într-un mod simbolic.

Un alt exemplu care ne va ajuta în discuția noastră despre proverbe este cel de la Proverbe 16:3:

Încredințează-ți lucrările în mîna Domnului
și îli vor izbuti planurile.

Acesta este genul de proverbe care suferă cel mai adesea interpretări greșite. Neînțelegînd faptul că proverbele tind să fie afirmații inexacte, care trimit spre un adevăr într-o manieră figurativă, cineva poate presupune că Proverbe 16:3 este o promisiune directă, clară, universal aplicabilă că, *dacă cineva își dedică planurile sale lui Dumnezeu, planurile respective trebuie să izbutească*. Oamenii care judeca astfel, desigur, vor fi rapid decepționați. Ei pot să deduce un plan absolut egoist sau stupid lui Dumnezeu și, dacă se întîmplă ca planul respectiv să

reușească, chiar și în parte, pot trage concluzia că Dumnezeu l-a binecuvîntat. O căsătorie în grabă, o decizie pripită în afaceri, o hotărîre greșit luată în alegerea profesiei — toate pot fi dedicate lui Dumnezeu, dar, în cele din urmă, pot să sfișească în nenorocire. Sau, cineva poate să-I dedice lui Dumnezeu un plan și planul respectiv să dea greș; atunci, omul acela se va întreba de ce Dumnezeu nu Și-a respectat promisiunea, de ce nu a făcut așa cum promisese în Cuvîntul Său inspirat. În ambele cazuri, greșeala comisă a fost de a nu înțelege că proverbul nu este o promisiune categorică, universal aplicabilă, blindată, ci un adevăr mai general, care ne învață că viețile consacrate lui Dumnezeu și trăite în conformitate cu voia Lui sînt încununat de succes *potrivit cu definiția dată de Dumnezeu succesului*. Dar, potrivit definiției lumii pentru succes, rezultatul poate fi exact contrariul. Istoria lui Iov ne amintește într-un mod elocvent acest lucru.

Deci, cînd aceste Proverbe sînt luate drept ceea ce s-a intenționat să fie și înțelese ca o categorie specială de adevăruri *sugestive*, cum sînt de altfel, ele devin accesorii utile pentru viață.

CÎTEVA ÎNDRUMĂRI CĂLĂUZITOARE HERMENEUTICE

Prezentăm în continuare, într-o formă concentrată, cîteva linii călăuzitoare pentru înțelegerea înțelepciunii din Proverbe.

Proverbele nu sînt garanții legale din partea lui Dumnezeu

Proverbele stabilesc un mod înțelept de abordare a anumitor obiective practice, dar o fac în termeni care nu pot fi considerați drept garanții divine ale succesului. Binecuvîntările, răsplătirile și ocaziile specifice menționate în Proverbe *vor avea loc*,

probabil, dacă vom urma cursul înțelept al acțiunii, schițat în limbajul poetic-figurativ al căiții. Nicăieri însă Proverbele nu propovăduiesc succesul imediat. Să ne amintim că atât Eclesiastul, cât și Iov au fost introduse în Scriptură în parte pentru a ne reaminti că, în ce privește evenimentele bune sau rele, foarte puține lucruri care se întâmplă în viața noastră decurg automat din altceva. Să luăm următoarele exemple (Prov. 22:26-27; 29:12; 15:25):

Nu fi printre cei ce pun cheazășii,
printre cei ce dau zălog pentru datorii.
Căci dacă n-ai cu ce să plătești,
pentru ce ai voi să ți se ia patul de sub tine?
Cînd cel ce stăpînește dă ascultare cuvintelor mincinoase,
toți slujitorii lui sînt niște răi.
Domnul surpă casa celor mîndri,
dar întărește hotarele văduvei.

Dacă ar fi să facem pasul extrem de a considera primul dintre aceste exemple (22:26-27) drept o poruncă atotcuprinzătoare de la Dumnezeu, am putea foarte bine ajunge să nu ne cumpărăm niciodată o casă, pentru că nu vom cumpăra niciodată în rate (nu vei oferi o garanție pentru datorie). Sau, am putea trage concluzia că Dumnezeu promite că, dacă nu ne plătim datoria, cum ar fi cea a unei cărți de credit, în cele din urmă vom pierde tot ce avem, inclusiv patul de sub noi. Această interpretare literală extremistă va face să pierdem esența proverbului, care afirmă poetic și figurativ faptul că *datoriile trebuie făcute cu multă atenție, deoarece achitarea lor poate fi foarte dureroasă*. Proverbul formulează acest adevăr în termeni specifici, restrînși (strînsul mîinilor, pierderea unui pat etc), care intenționează să indice un principiu mai larg, nu să exprime ceva tehnic. În vremurile biblice, oamenii neprihăniți făceau

împrumuturi fără să încalce acest proverb, pentru că îi înțelegeau ideea. Ei erau obișnuiți cu proverbele și știau că ele îi învățau *cum* să facă datorii, nu să evite în întregime orice datorie.

Cel de-al doilea exemplu de mai sus (29:12) nu trebuie nici el înțeles greșit, luându-l la modul literal. El nu garantează, de exemplu, că, dacă ești un reprezentant al guvernului, nu ai de ales și trebuie să devii și tu rău, dacă șeful tău (superiorul tău guvernamental, președintele sau oricine altcineva) îi ascultă pe oamenii care nu spun adevărul. Intenția lui este să transmită un mesaj diferit: că un conducător care dorește să audă minciuni în locul adevărului se va înconjura treptat cu oameni care vor spune ceea ce dorește el să audă. Și că rezultatul poate fi un guvern corupt. De aceea, conducătorul care insistă să audă adevărul, chiar atunci când este dureros, ajută la menținerea unei conduceri oneste. Cuvintele proverbului redau acest principiu într-un mod parabolic, nu într-unui literal și tehnic.

Cel de-al treilea exemplu (15:25) este probabil cel mai vădit neliteral în intenție. Știm, atât din experiența noastră cât și din mărturia Scripturilor, că există într-adevăr oameni mândri ale căror case stau încă în picioare și că există văduve care au fost nedreptățite de creditorii lacomi sau prin fraudă (cf. Marcu 12:40; Iov 24:2-3; ș. a.) Atunci ce vrea să spună proverbul, dacă nu intenționează să transmită impresia că Domnul este de fapt un dărfimător de case sau un grănicer? El vrea să spună că Dumnezeu se opune celor mândri și ține partea celor nevoiași („văduve”, „orfani” și „străini” sînt termenii care-i desemnează pe *toți* cei dependenți; cf. Deut. 14:29; 16:11; 26:12-13; ș. a.). Când proverbul acesta este comparat cu Proverbe 23:10-11 și Luca 1:52-53, sensul lui devine mult mai clar. El este o parabolă în miniatură, concepută de Duhul Sfînt pentru a trimite, dincolo de „casă” și de „văduvă”, la principiul general că Dumnezeu, *pînă la urmă* va îndrepta relele acestei lumi,

smerindu-l pe cel semeț și răsplătindu-le celor care aii suferit în neprihănire (cf. Mat. 5:3-4).

Proverbele trebuie citite ca o culegere

Fiecare proverb inspirat trebuie echilibrat cu altele și interpretat prin comparație cu restul Scripturii. După cum ilustrează cel de-al treilea exemplu de mai sus (15:25), cu cât cineva citește un proverb mai izolat, cu atât va fi mai puțin clară interpretarea lui. Un proverb individual, dacă este înțeles greșit, poate conduce la atitudini sau comportamente mult mai inadecvate decât dacă ai citi proverbele ca întreg. Mai mult, trebuie să avem grijă să nu lăsăm ca preocuparea noastră intens practică pentru lucrurile materiale și pentru această lume să ne facă să uităm valoarea de echilibrare a altor texte din Scriptură, care ne avertizează împotriva materialismului și prieteniei cu lumea. Să nu ne angajăm în genul de înțelepciune în care s-au lăsat antrenați prietenii lui Iov, punînd semnul egalității între succesul lumesc și neprihănirea în ochii lui Dumnezeu. Aceasta reprezintă o lectură neechilibrată a unor proverbe selectate. Nu căuta să găsești în Proverbe justificarea pentru trăirea unei vieți egoiste sau pentru practici care nu sînt compatibile cu ceea ce ne învață Scriptura în altă parte. Și nu uita că Proverbele sînt adesea grupate în diferite moduri, așa încît, citindu-le, să parcurgi subiect după subiect. Toate aceste considerații vor să spună că trebuie să fim atenți să evităm interpretarea greșită. Să punem în discuție și următoarele două proverbe (Prov. 21:22; 22:14):

înțeleptul cucerește cetatea vitejilor
și doboară puterea în care se încredeau.
Gura curvelor este o groapă adîncă;
pe cine vrea să-l pedepsească Domnul, acela cade în ea.

Dacă ești înțelept, vei merge să ataci un oraș bine apărat și făcând astfel ceva bun pentru Dumnezeu? Sau, dacă nu ai fost plăcut lui Dumnezeu, există pericolul să te sufoci în interiorul gurii unei uriașe prostituate?

Cei mai mulți oameni vor răspunde „Nu” la aceste întrebări, adăugând „orice ar însemna ele, nu pot însemna asta!” însă, dintre aceiași oameni, mulți vor insista că Proverbe 22:26 trebuie luat literal, ca interzicând creștinilor să dea ceva împrumut, sau că Proverbe 6:20 înseamnă că omul trebuie să-și asculte întotdeauna părinții, *indiferent de vîrsta sa și indiferent cît de greșit ar fi sfatul părinților săi*. Nereușind să echilibreze proverbele între ele și cu restul Scripturii (ca să nu mai vorbim de bunul-simț), mulți oameni comit o mare nedreptate față de ei înșiși și față de alții.

În primul proverb de mai sus (21:22), ideea este că înțelepciunea poate fi mai puternică chiar și decît forța militară. Aceasta este o exprimare hiperbolică. Ca stil, nu se deosebește de proverbul modern: „Condeiful este mai puternic decît sabia”. Nu este o poruncă. Este o descriere simbolică, figurativă a puterii înțelepciunii. Doar atunci cînd cineva leagă acest proverb de multe altele care laudă binefacerile și eficiența înțelepciunii (de ex. 1:1-6; capitolele 2-3; capitolele 8; 22:17-29, ș.a.) reușește să-i înțeleagă mesajul. Aici *contextul global* este crucial pentru interpretare.

Celălalt proverb citat mai sus (22:14) are nevoie de asemenea de comparație în contextul de ansamblu. Un mare număr de proverbe accentuează importanța gîndirii atente și a vorbirii îngrijite (de ex. 15:1; 16:10; 21, 23-24, 27-28; 18:4; șamd.). Cu alte cuvinte, ceea ce spune cineva este în general mult mai incriminator decît ceea ce aude (cf. Mat. 15:11, 15:20). S-ar putea să nu poți controla ceea ce auzi, dar aproape întotdeauna poți controla ceea ce spui. Acest proverb poate fi parafrizat după cum urmează: „Felul de lucruri pe care o prostituată le practică și le discută sînt la fel de periculoase

pentru tine ca și căderea într-o groapă adâncă. Ferește-te de aceste lucruri, dacă vrei să eviți mînia lui Dumnezeu". O apreciere a întregului context al proverbelor individuale ne va ajuta să ne ferim de interpretarea lor greșită.

Proverbele sînt formulate pentru a fi ușor de memorat, nu pentru a fi teoretic exacte

Nici un proverb nu este o afirmare completă a adevărului. Nici un proverb nu este atît de perfect formulat încît să poată face față cerinței nerezonabile de a se aplica oricărei situații, în orice moment. Cu cît un principiu este formulat mai scurt și mai parabolic, cu atît sînt mai necesare bunul-simț și o judecată sănătoasă pentru a-l interpreta corect — dar cu atît este mai eficient și mai ușor de memorat (cf. de exemplu „Uită-te bine înainte de a sări”, citat mai sus). Proverbele încearcă să împărtășească o cunoaștere care să poată fi ușor reținută, și nu o filosofie care să-l impresioneze pe un critic. Astfel, proverbele fac uz de numeroase proceduri poetice și imagini plastice. Multe proverbe sînt concepute fie ca să evoce o imagine (mintea reține imaginile mai bine decît datele abstracte), fie ca să includă sunete plăcute urechii (de exemplu repetiții, asonante, acrostihuri ș.a.). Ca exemplu de folosire a unor imagini, să luăm Proverbe 15:19:

Drumul leneșului este ca un hățîș de spini,
dar cărarea celor fără prihană este netezită.

Aici vedem un limbaj conceput pentru a indica nu tipurile de plante ce cresc pe drumurile preferate de oamenii leneși, ci pentru a indica, dincolo de el, principiul că hărnicia este mai bună decît lenevia.

Portretul devotamentului extrem al unei soții bune făcut în Proverbe 31:10-31 este realizat printr-o structură de forma unui

acrostih. Fiecare verset începe cu câte o literă succesivă a alfabetului ebraic, ușor de memorat și cu o sonoritate plăcută în ebraică, dar rezultând în ceea ce ar părea să fie, pentru un critic rău voitor sau pentru un cititor care ia lucrurile în sens literal, un tipar de viață imposibil pentru o muritoare. Dar dacă înțelegem că esența unei descrieri cum este Proverbe 31:22 este intenționat concepută pentru a accentua prin exagerare bucuria pe care o aduce familiei ei o soție bună, înțelepciunea proverbelor o face într-un mod admirabil. Cuvintele (și imaginile) pasajului par să se țină de cititor, oferindu-i o călăuzire utilă la nevoie. Și tocmai aceasta a fost intenția lui Dumnezeu în legătură cu proverbele.

În fine, unele proverbe trebuie să fie „traduse” pentru a putea fi apreciate

Multe proverbe exprimă adevărul conform unor practici și instituții care nu mai există, deși pentru israeliții din Vechiul Testament erau lucruri obișnuite. Dacă nu consideri aceste proverbe în termenii adevăratelor lor echivalente moderne (adică, dacă nu le „traduci” cu atenție în practicile și instituțiile existente astăzi), sensul lor poate părea nerelevant sau se poate pierde în întregime (vezi Capitolul 4). Să luăm următoarele două exemple (Prov. 22:11; 25:24):

Cine iubește curăția inimii și are bunăvoința pe buze este prieten cu împăratul.

Mai bine să locuiești într-un colț pe acoperiș, decît să locuiești într-o casă mare cu o nevastă gîlcevitoare.

Cei mai mulți dintre noi nu trăim în societăți în care există împărați și nu avem case cu acoperiș plat, cum erau în vremurile biblice, unde dormitul pe acoperiș era nu numai posibil, ci și obișnuit (cf. Iosua 2:6). Constituie lectura acestor proverbe astăzi o pierdere de timp? Cîtuși de puțin, cu condiția

să nu pierdem din vedere problemele transculturale exprimate în limbajul lor specific cultural. Mesajul esențial al primului exemplu citat mai sus (22:11) este ușor de înțeles, câtă vreme realizăm că adevăratul echivalent modern pentru „este prieten cu împăratul” ar fi ceva de genul „să faci o impresie pozitivă asupra oamenilor aflați în poziție de conducere”. Proverbul a avut *întotdeauna* acest sens. „împăratul” constituie aici o sinecdocă (unul dintr-o clasă) pentru toți liderii. Limbajul specific parabolic al proverbului intenționează să arate, dincolo de el, adevărul conform căruia liderii și persoanele ce dețin poziții de răspundere sînt, în general, impresionați de cinste și de o vorbire atentă.

Semnificația celui de-al doilea proverb citat (25:24) nu este nici ea greu de găsit, dacă efectuăm „traducerea” necesară din cultura respectivă într-a noastră. Am putea chiar parafraza: „Este mai bine să locuiești într-un garaj, decît într-o casă spațioasă cu o femeie cu care nu ar fi trebuit să te căsătorești”. Sfatul celor mai multe proverbe, să nu uităm, este dat unor oameni tineri, aflați la începutul vieții. Proverbul nu intenționează să sugereze literal ce ai de făcut, ca bărbat, dacă soția ta este gîlcevitoare. El a fost intenționat să-i sfătuiască pe oameni să aibă grijă în alegerea partenerului de viață. O asemenea selecție este o decizie transculturală pentru care proverbul, corect înțeles, oferă un sfat sănătos și evlavios (cf. Mat. 19:3-11; 1 Cor. 7:1-14, 25-40). Oricine ar trebui să recunoască faptul că o căsătorie făcută în grabă, bazată în mare măsură pe atracția fizică, se poate dovedi o căsătorie nefericită.

Din considerente practice, enumerăm în continuare, într-o formă rezumativă, cîteva reguli care ne pot ajuta să folosim corect proverbele și să respectăm intenția lor divin inspirată.

1. Proverbele sînt adesea parabolice, adică figurative, indicînd spre ceva dincolo de ele însele.
2. Proverbele sînt deosebit de practice și nu teoretic teologice.

3. Proverbele sînt formulate așa încît să fie ușor de memorat, nu tehnic exacte.
4. Proverbele nu sînt concepute pentru a justifica un comportament egoist — dimpotrivă!
5. Proverbele care reflectă cu putere cultura antică se poate să aibă nevoie de o „traducere” sensibilă, așa încît să nu-și piardă sensul.
6. Proverbele nu sînt garanții din partea lui Dumnezeu, ci indicații poetice pentru un comportament corect.
7. Proverbele pot folosi un limbaj deosebit de specific, exagerări sau orice alte tehnici literare pentru a-și atinge scopul.
8. Proverbele dau sfaturi bune pentru abordarea înțeleaptă a anumitor aspecte ale vieții, dar nu sînt exhaustive în acoperirea acestora.
9. Greșit folosite, proverbele pot justifica o viață lacomă, materialistă. Corect folosite, proverbele oferă sfaturi practice pentru viața de zi cu zi.

13

APOCALIPSA- IMAGINI ALE JUDECAȚII ȘI SPERANȚEI

Cînd deschizi cartea Apocalipsei, după ce ai parcurs restul Noului Testament, ai impresia că pătrunzi pe un tărîm necunoscut. În locul narațiunilor și al scrisorilor care conțin afirmații clare despre realitate și imperative, avem de-a face cu o carte plină de îngeri, trîmbite, cutremure, fiare, balauri (șarpele cel mare) și prăpăstii fără fund.

Problemele hermeneutice sînt intrinseci. Cartea există în Canon; de aceea, pentru noi, ea este Cuvîntul lui Dumnezeu, inspirat de Duhul Sfînt. Și totuși, cînd auzim acest Cuvînt, cei mai mulți din biserică, astăzi, nu prea știm ce să facem cu el. Uneori, autorul vorbește direct: „Eu, Ioan, fratele vostru, care sînt părtaș cu voi la necaz, la împărăție și la răbdarea în Isus Hristos, mă aflu în ostrovul care se cheamă Patmos, din pricina Cuvîntului lui Dumnezeu și din pricina mărturiei lui Isus Hristos" (1:9). El scrie la șapte biserici cunoscute din orașe cunoscute, aflate în situații specifice secolului întîi.

În același timp însă, există un simbolism bogat și divers, din care o parte poate fi relativ ușor înțeleasă (judecata sub forma unui cutremur de pămînt, 6:12-17), în timp ce o altă parte este obscură (cei doi martori, 11:1-10). Majoritatea problemelor izvorăsc din simboluri, precum și din faptul că această carte se ocupă de evenimente viitoare, dar este totodată așezată într-un context care aparține în mod clar primului secol.

Nu pretindem că sîntem în stare să rezolvăm toate dificultățile, nici nu ne imaginăm că toți cititorii noștri vor fi de acord cu ceea ce spunem. Ni se pare necesar să afirmăm de la bun început că nimeni n-ar trebui să abordeze cartea Apocalipsei fără o măsură convenită de smerenie! Există deja prea multe căiți de genul „Apocalipsa pe înțelesul tuturor”. Dar Apocalipsa nu este o carte pe înțelesul tuturor! Exact ca și în cazul pasajelor dificile din epistole, aici trebuie să fim mai puțin dogmatici, mai ales că există cel puțin cinci școli mari de interpretare, ca să nu mai menționăm variațiile semnificative din cadrul fiecărei școli.

Dar sîntem totodată suficient de îndrăzneți ca să credem că avem ceva mai mult decît o idee vagă cu privire la ceea ce a vrut Ioan să spună. Așa că vă vom prezenta cîteva sugestii hermeneutice care ni se par necesare. Însă mai întîi vine exegeza și, în acest caz, exegeza este mai mult ca oricînd esențială, deoarece Apocalipsa este o carte despre care au fost scrise foarte multe cărți și tratate populare. Acestea trec prea repede la hermeneutică, luînd îndeobște forma unor speculații fanteziste, pe care Ioan însuși n-ar fi putut să le intenționeze sau să le înțeleagă vreodată.

NATURA APOCALIPSEI

Ca și în cazul majorității celorlalte genuri literare biblice, prima cheie a exegezei Apocalipsei constă în examinarea *tipului* de literatură căruia îi aparține. În acest caz, însă, sîntem confrunțați cu un alt gen de probleme, deoarece Apocalipsa este o combinație unică și strîns întrețesută a trei tipuri literare distincte: apocalipsa, profetie și scrisoare. Mai mult, tipul de bază, apocalipsa, este o formă literară care nu mai există în zilele noastre. În cazurile prezentate anterior, chiar dacă exemplele noastre diferă într-o oarecare măsură de cele biblice, înțelegem totuși, în esență, ceea ce este o epistolă sau o narațiune, un psalm sau un proverb. Lucrurile nu stau la fel în

cazul unei apocalipse. De aceea, în cazul de față este deosebit de important să avem o noțiune clară despre tipul de literatură de care ne ocupăm.

Apocalipsa ca apocalipsa

Apocalipsa este în primul rînd o apocalipsa. Este numai una — deși una foarte deosebită, desigur — din numeroasele apocalipse binecunoscute afît evreilor cît și creștinilor care au trăit între 200 î.Hr. și 200 d.Hr. Aceste apocalipse — desigur, necanonice — sînt de mai multe feluri și totuși au toate, inclusiv Apocalipsa, cîteva trăsături comune, și anume:

1. Principala rădăcină a apocalipticului este literatura profetică vechi-testamentală, în special așa cum o aflăm în Ezechiel, Daniel, Zaharia și în unele părți din Isaia. După cum era cazul cu o parte a literaturii profetice, apocalipticul era preocupat de judecata și mîntuirea care urmau să vină. Dar literatura apocaliptică s-a născut fie datorită persecuțiilor, fie într-o vreme de mare apăsare. De aceea, principala ei preocupare nu mai era activitatea lui Dumnezeu în istorie. Autorii literaturii apocaliptice priveau exclusiv înainte, spre vremea cînd Dumnezeu va aduce *sfirșitul* violent și radical al istoriei, un sfirșit care va însemna triumful dreptății și judecata finală asupra răului.

2. Spre deosebire de majoritatea cărților profetice, apocalipsele sînt de la bun început lucrări literare. Profeții erau în esență purtătorii de cuvînt ai lui Yahweh, ale căror oracole orale au fost mai tîrziu așternute în scris și strînse într-o carte, însă apocalipsa este o formă de *literatură*, cu o anumită structură și formă scrisă. Lui Ioan, de exemplu, i se spune „să scrie ceea ce a văzut” (1:19), în timp ce profeților li se spunea să vorbească ceea ce li s-a spus sau au văzut.

3. Cel mai adesea, „materialul” literaturii apocaliptice este prezentat sub formă de vedenii și visuri, iar limbajul este criptic

(avînd înțelesuri ascunse) și simbolic. De aceea, majoritatea apocalipselor conțineau proceduri literare al căror scop era să dea cărții o impresie de îndepărtare în timp. Cel mai important procedeu de acest fel era pseudonimia, adică li se dădea aparența că ar fi fost scrise de personaje antice celebre (Enoh, Baruh ș.a.), cărora li s-a spus „să sigileze” scrierile respective pentru mai târziu, „mai târziu” fiind, desigur, vremea în care era de fapt scrisă cartea.

4. Imaginile literaturii apocaliptice sînt adesea forme ale fanteziei, nu ale realității. Spre deosebire de ea, profeții nonapocaliptici și Isus au folosit și ei, în mod curent, limbajul simbolic, dar acesta implica cel mai adesea imagini reale, ca de pildă sarea (Mat. 5:13), vulturii și hoiturile (Luca 17:37), turturelele (Osea 7:11), turtele coapte pe jumătate (Osea 7:8) ș.a.m.d. Majoritatea imaginilor literaturii apocaliptice aparțin însă fanteziei, de exemplu, fiara cu șapte capete și zece coarne (Apoc. 13:1), femeia îmbrăcată cu soarele (Apoc. 12:1), lăcuste cu cozi de scorpioni și cu capete omenești (Apoc. 9:10) ș.a.m.d. Fantezia nu trebuie să se manifeste neapărat în elementele folosite (înțelegem ce este aceea o fiară, capete, coarne), ci în combinația nefirească rezultată.

5. Deoarece aveau un caracter literar, majoritatea apocalipselor erau foarte elaborate stilistic. Exista o tendință puternică de a împărți timpul și evenimentele în planuri foarte clar delimitate. Exista, de asemenea, o predilecție pentru folosirea simbolică a numerelor. În consecință, scrierea finală prezintă vedeniile într-o ordine căutată, grupate, în general, și adesea numerotate. De multe ori, seturile acestea, puse cap la cap, exprimă ceva (de exemplu judecata) fără să încerce neapărat să sugereze că fiecare tablou în parte urmează îndeaproape imediat după cel precedent.

Apocalipsa lui Ioan corespunde tuturor acestor caracteristici ale literaturii apocaliptice, cu excepția unuia singur. Și această unică diferență este atît de importantă încît, în multe privințe,

devine o lume aparte. *Apocalipsa nu este pseudonimă*. Ioan nu a simțit nevoia să urmeze formula obișnuită. El s-a prezentat cititorilor săi și, prin cele șapte scrisori, (capitolele 2-3), s-a adresat unor cunoscute biserici din Asia Mică, contemporane cu el și totodată „tovarășe de suferință”. Mai mult, lui i s-a spus „să *nu* pecetluiești cuvintele prorociei din cartea aceasta, căci vremea este aproape” (22:10).

Apocalipsa ca profeție

Motivul principal pentru care Apocalipsa lui Ioan nu este pseudonimă este probabil legat de impresia lui că sfârșitul a venit deja — dar nu încă. El nu anticipează doar sfârșitul, cum au făcut predecesorii săi evrei. Ioan știe că acesta a început deja o dată cu venirea lui Isus. Pentru înțelegerea acestui lucru este crucială pogorîrea Duhului Sfânt. Ceilalți autori de apocalipse au scris în numele unor figuri profetice anterioare, deoarece ei trăiau în vremea „Duhului stins”, așteptînd promisiunea profetică a revărsării Duhului în noul veac. Astfel, ei trăiau într-o vreme în care profeția încetase. Pe de altă parte, Ioan aparținea noului veac. El era „în Duhul” cînd i s-a spus să scrie ce vedea (1:10-11) și își numește cartea „profeția aceasta” (1:3; 22:18-19), afirmînd că „mărturia lui Isus”, pentru care sufereau el și bisericile (1:9; 20:4), este „duhul prorociei” (19:10). Aceasta înseamnă probabil că mesajul lui Isus, atestat de El și pentru care Ioan și bisericile depuneau mărturie, este dovada clară că Duhul prorociei venise deja.

Prin urmare, ceea ce particularizează Apocalipsa lui Ioan este în primul rînd această combinație de elemente apocaliptice și profetice. Pe de o parte, cartea se conformează tiparului apocaliptic și are majoritatea caracteristicilor literare ale scrierilor apocaliptice. S-a născut în persecuție și urmărește să vorbească despre viitor, despre triumful lui Hristos și al Bisericii Sale, și este o scriere literară atent construită, care

folosește un limbaj criptic și un simbolism bogat, alcătuit din numere și elemente fantastice.

Pe de altă parte, Ioan intenționează în mod clar ca apocalipsa lui să fie un cuvânt profetic pentru Biserică. Cartea lui nu trebuia să fie sigilată în așteptarea unei vremi viitoare. Era un cuvânt al lui Dumnezeu pentru situația lor de atunci. Vă amintiți din Capitolul 10 că „a proroci” nu înseamnă în primul rând a prezice viitorul ci, mai degrabă, a transmite Cuvântul lui Dumnezeu pentru prezent, un cuvânt care avea îndeobște drept conținut venirea judecării sau a mântuirii. În Apocalipsa, pînă și cele șapte scrisori poartă acel însemn profetic. Aici deci găsim Cuvântul profetic al lui Dumnezeu adresat unor biserici din a doua jumătate a secolului întâi, care se confruntă cu persecuții din afară și cu deteriorarea stării lor în interior.

Apocalipsa ca epistolă

În fine, trebuie să menționăm că această combinație de apocaliptic și profetic îmbracă forma unei scrisori. Citiți, de pildă, 1:4-7 și 22:21; veți observa că sînt prezente toate caracteristicile unei scrisori. Mai mult, Ioan se adresează cititorilor săi folosind persoana întâi/a doua (eu/tu, voi). De aceea, în forma ei finală, Apocalipsa este prezentată de Ioan ca o scrisoare către cele șapte biserici din Asia Mică.

Semnificația acestui lucru este că, asemenea celorlalte epistole, există un aspect ocazionat al Apocalipsei. Ea a fost ocazionată cel puțin în parte de nevoile bisericilor cărora le-a fost adresată. Prin urmare, pentru a o interpreta, trebuie să încercăm să înțelegem contextul istoric original.

NECESITATEA EXEGEZEI

Ar putea părea ciudat că, după douăsprezece capitole ale cărții, ne simțim totuși obligați să pledăm pentru necesitatea

exegezei. Dar tocmai *lipsa* unor principii exegetice temeinice a dat naștere la atâtea interpretări greșite, speculative ale Apocalipsei. Ceea ce dorim să facem aici, deci, este să repetăm, cu privire la Apocalipsa, câteva dintre principiile exegetice de bază pe care le-am precizat deja în cartea noastră, începînd cu Capitolul 3.

1. Primul obiectiv al exegezei Apocalipsei este să descoperim intenția autorului, deci și a Duhului Sfînt. Ca și în cazul Epistolelor, *sensul primar al Apocalipsei este ceea ce Ioan a intenționat să însemne ea, ceea ce, la rîndul său, trebuie să fie ceva ce cititorii lui ar fi putut înțelege*. Într-adevăr, marele avantaj pe care ei l-au avut în raport cu noi este familiaritatea cu propriul lor context istoric (care a determinat scrierea cărții) și o mai bună cunoaștere a formelor și imaginilor literaturii apocaliptice.

2. Deoarece Apocalipsa intenționează să fie o carte profetică, trebuie să acceptăm posibilitatea existenței unui sens secundar, inspirat de Duhul Sfînt, dar care nu a fost sesizat pe deplin de autor sau de cititorii săi. Un astfel de sens secundar *depășește* domeniul exegezei, pătrunzînd în cel mai larg al hermeneuticii. De aceea, responsabilitatea exegezei aici este să găsească ceea ce a urmărit Ioan ca să audă și să înțeleagă cititorii săi inițiali.

3. Trebuie să fim deosebit de atenți să nu supralicităm conceptul de „analogia Scripturii” în realizarea exegezei Apocalipsei. Analogia Scripturii înseamnă că Scriptura trebuie interpretată în lumina altor texte din Scriptură. Noi credem că lucrul acesta este de la sine înțeles și se bazează pe credința noastră că întreaga Scriptură este Cuvîntul lui Dumnezeu și-L are pe Dumnezeu ca sursă supremă. Cu toate acestea, principiul interpretării Scripturii prin Scriptură nu trebuie forțat în așa fel încît să ducă la concluzia că *trebuie* să transformăm alte texte din Scriptură în chei heremeneutice cu care să descuiem Apocalipsa.

Așadar, una este să recunoaștem modul insolit în care folosește Ioan imagini din Daniel și Ezechiel sau să sesizăm analogiile cu imaginile apocaliptice din alte texte. Dar nu trebuie să tragem concluzia, cum au făcut unele școli de interpretare, că cititorii lui Ioan trebuie să fi citit Matei sau 1 și 2 Tesaloniceni și că ei aveau deja, în urma citirii acestor texte, unele chei pentru a înțelege ce scrisese Ioan. De aceea, orice cheie pentru interpretarea Apocalipsei trebuie să fie intrinsecă textului Apocalipsei sau accesibilă într-un fel destinatarilor inițiali în propriul lor context istoric.

4. Datorită naturii apocaliptice/profetice a cărții, există câteva dificultăți în plus la nivel exegetic, legate îndeosebi de metafore. Iată câteva sugestii în această privință:

a. Trebuie să fim sensibili la contextul bogat în idei care alcătuiește compoziția Apocalipsei. Principala sursă a acestor idei și imagini este Vechiul Testament, dar Ioan folosește și imagini din literatura apocaliptică și chiar din mitologia antică. Deși provin dintr-o mare varietate de surse, aceste imagini nu semnifică neapărat ceea ce au însemnat în sursele de proveniență. Sub inspirația divină, ele au fost izolate, transformate și amestecate în așa fel încât au dat naștere acestei „prorocii noi”.

b. Imaginile apocaliptice sînt de mai multe feluri. În unele cazuri, imaginile, asemenea măgarului și elefantului din desenele animate politice americane, sînt nelipsite. Fiara care iese din mare, de exemplu, pare să fie o imagine-standard pentru o împărăție lumească, și nu pentru un anumit conducător. Pe de altă parte, unele imagini sînt fluide. „Leul” din seminția lui Iuda se dovedește a fi de fapt „Mielul” (Apoc. 5:5-6) — *singurul* leu care apare în Apocalipsa. Femeia din capitolul 12 este în mod clar o imagine pozitivă, contrar femeii rele din capitolul 17.

În mod asemănător, unele imagini se referă în mod evident la lucruri specifice. Cele șapte sfeșnice din 1:12-20 sînt identificate ca fiind cele șapte biserici, iar șarpele din capitolul

12 este Satan. Pe de altă parte, multe imagini sînt probabil generale. De exemplu, cei patru călăreți din capitolul 6 se poate să nu reprezinte o expresie anume a cuceririi, războiului, foametei și morții, ci mai degrabă expresia căderii omului ca sursă a suferinței Bisericii (6:9-11), care, la rîndul ei, va fi o cauză a judecării lui Dumnezeu (6:12-17).

Ceea ce vrem să spunem prin toate acestea este că imaginile constituie partea cea mai dificilă a obiectivului exegetic. Din această cauză, sînt deosebit de importante încă două aspecte:

c. Cînd Ioan își interpretează el însuși imaginile, *aceste imagini interpretate trebuie respectate cu strictete și folosite ca punct de plecare pentru înțelegerea altora*. Există șase astfel de imagini interpretate: Cel asemenea unui fiu al omului (1:17-18) este Hristos, care singurul „a fost mort și... viu în vecii vecilor!” Sfeșnicele de aur (1:20) sînt cele șapte biserici. Cele șapte stele (1:20) sînt cei șapte îngeri, sau mesageri, ai bisericilor (din nefericire, imaginea este totuși neclară datorită modului în care e folosit termenul de *înger*, care poate fi el însuși o altă imagine). Șarpele cel mare (12:9) este Satan. Cele șapte capete (17:9) sînt cele șapte dealuri pe care sade femeia (și totodată cei șapte împărați, devenind astfel o imagine fluidă). Curva (17:18) este cetatea cea mare, indicînd clar că este vorba de Roma.

d. *Trebuie să considerăm vedeniile drept un întreg și să nu forțăm alegoric toate detaliile*. Din acest punct de vedere, vedeniile se aseamănă cu parabolele. Întreaga vedenie încearcă să spună ceva; detaliile există fie (1) pentru efectul dramatic (6:12-14), fie (2) ca supliment la tabloul întregului, așa încît cititorii să nu greșească identificarea punctelor de referință (9:7-11). Astfel, detaliile legate de soarele care s-a făcut negru ca un sac de pîr și stelele care cădeau din cer pe pămînt cum cad smochinele uscate din pom nu „înseamnă” probabil nimic. Ele fac doar ca întreaga vedenie a cutremurului să fie mai impresionantă. În 9:7-11 însă, lăcustele cu cununi de aur, fețe

omenești și păr lung ca de femeie contribuie la completarea tabloului așa încât cititorii inițiali nu ar fi putut să nu înțeleagă despre ce era vorba — hoardele barbare de la marginile Imperiului Roman.

5. O observație finală: apocalipsele, în general, și Apocalipsa lui Ioan, în particular, rareori intenționează să ofere o relatare detaliată, cronologică a viitorului. Mesajul lor tinde să tranșeze o atare preocupare. Preocuparea majoră a lui Ioan este că, în ciuda aparențelor actuale, Dumnezeu stăpânește asupra istoriei și a Bisericii. Și, deși va avea parte de suferințe și de moarte, Biserica va triumfa în Hristos, care își va judeca vrăjmașii și-și va mântui poporul. Toate vedeniile trebuie privite în termenii acestei preocupări mai largi.

CONTEXTUL ISTORIC

Ca și în cazul altor genuri literare, trebuie să începem exegeza Apocalipsei cu reconstituirea provizorie a situației în care a fost scrisă. Pentru a o face corect, e necesar să facem aici ceea ce am sugerat în altă parte: să încercăm să citim cartea în întregime într-o singură ședință. Citiți pentru a sesiza imaginea de ansamblu. *Nu* încercați să înțelegeți totul. Lăsați ca lectura să fie un eveniment, ca să zic așa, adică lăsați ca vedeniile să se rostogolească asupra voastră asemenea valurilor pe țarm, una după alta, pînă cînd începeți să simțiți cartea și mesajul ei.

Din nou, în timp ce citiți, faceți cîteva observații scurte, în minte sau în scris, dar scurte, despre autor și cititorii lui. Apoi, reluați lectura în mod specific pentru a selecta toate referirile la cititorii lui Ioan ca „tovarășii lui de suferință” (1:9). Acestea sînt indicii istorice cruciale.

De exemplu, în cele șapte scrisori observați 2:3, 8-9, 13, 3:10, plus repetiția „celui ce va birui”. Cea de-a cincea pecete (6:9-11), care urmează devastării produse de cei patru călăreți,

îi revelează pe martirii creștini, care au fost omorâți din pricina „cuvîntului” și a „mărturiei” (exact motivul pentru care Ioan este în exil în 1:9). În 7:14, marea mulțime, care nu va mai suferi niciodată (7:16), vine „din necazul cel mare”. Suferința și moartea sînt din nou legate de „mărturia lui Isus” în 12:11 și 17. Iar în capitolele 13—20 suferința și moartea sînt în mod specific atribuite „fiarei” (13:7; 14:9-13; 16:5-6; 18:20, 24; 19:2).

Acest motiv este cheia înțelegerii contextului istoric și explică în întregime ocazia și scopul cărții. Ioan însuși se afla în exil din cauza credinței sale. Și alții treceau prin suferință — unul chiar murise (2:13) — pentru „mărturia lui Isus”. În timp ce era „în Duhul”, Ioan a ajuns să înțeleagă că suferința prezentă era doar începutul necazurilor pentru cei care refuzau „să se închine fiarei”. În același timp, el nu era într-un totu sigur că întreaga biserică era pregătită pentru ceea ce o aștepta. Așa că le-a scris această „prorocie”.

Temele principale sînt deosebit de clare: Biserica și statul sînt într-o stare de conflict acut; victoria inițială pare să-i revină statului. De aceea, Ioan avertizează Biserica în legătură cu suferința și moartea ce o așteptau; și lucrurile se vor înrăutăți încă, înainte ca situația să înceapă să se îndrepte (6:9-11). El este preocupat ca nu cumva ea să capituleze în fața încercării (14:11-12; 21:7-8). Dar acest cuvînt profetic aduce și încurajare, fiindcă Dumnezeu stăpînește peste toate lucrurile. Hristos are cheia istoriei și El ține bisericile în mîinile Sale (1:17-20). De aceea, Biserica triumfă chiar și prin moarte (12:11). Dumnezeu își va revărsa într-o zi mînia asupra celor care au provocat suferință și moarte și va aduce odihnă veșnică celor care rămîn credincioși. În acel context, sau situație dată, Roma era vrăjmașul care urma să fie judecat.

Trebuie să menționăm aici că una din cheile interpretării Apocalipsei este deosebirea pe care o face Ioan între două cuvinte sau idei cruciale — *suferință* și *mînie*. A le confunda sau

a le conferi același înțeles duce la o împotmolire disperată în căutarea sensului.

„Necazul cel mare” (suferința și moartea) face în mod clar parte din ceea ce îndura Biserica și avea să mai îndure. Mînia lui Dumnezeu, pe de altă parte, este judecata Lui care urmează să se abată asupra celor care au pricinuit suferința poporului lui Dumnezeu. Reiese clar din fiecare tip de context al Apocalipsei că poporul lui Dumnezeu *nu* va trebui să îndure grozava Lui mînie, cînd ea se va revărsa asupra vrăjmașilor Lui, dar reiese la fel de clar că ei vor suferi într-adevăr din cauza vrăjmașilor lor. Trebuie să remarcăm că această distincție este întru totul în concordanță cu restul Noului Testament. Vezi, de exemplu, 2 Tesaloniceni 1:3-10, unde Pavel „se laudă” cu „prigonirile și necazurile” (același cuvînt grecesc ca și pentru „necazul cel mare”), dar el menționează și că Dumnezeu îi va judeca în cele din urmă pe cei care „vă întristează” (forma verbală pentru „necaz”).

Trebuie să observăm, de asemenea, că deschiderea pecetilor 5 și 6 (6:9-17) ridică în carte două întrebări cruciale. La pecetea a cincea, martirii creștini strigă: „Pînă cînd, Stăpîne..., zăbovești să judeci și să răzbuni sîngele nostru asupra locuitorilor pămîntului?” Răspunsul este îndoit: (1) Ei trebuie „să se mai odihnească puțină vreme” (să mai aștepte puțin), deoarece urmează să mai fie mulți martiri; (2) judecata este totuși absolut sigură, după cum arată a șasea pecete.

La pecetea a șasea, cînd vine judecata lui Dumnezeu, cei judecați strigă: „Cine poate sta în picioare?” Răspunsul este dat în capitolul 7: cei pe care Dumnezeu i-a pecetluit, care „și-au spălat hainele și le-au albit în sîngele Mielului”.

CONTEXTUL LITERAR

Pentru a înțelege oricare din vedeniile specifice din Apocalipsa este deosebit de important nu numai să ne frămîntăm

cu contextul și cu semnificația imaginilor (întrebările despre *conținut*), ci și să ne întrebăm cum anume funcționează o viziune în cadrul cărții, ca întreg. în această privință, Apocalipsa seamănă mai mult cu epistolele decât cu profeții. Profeții sînt culegeri de oracole individuale, care nu au întotdeauna un evident scop funcțional în relația dintre ele. în epistole, dacă vă amintiți, trebuie „să gîndim în paragrafe”, deoarece fiecare paragraf este un element constitutiv al întregului argument. La fel stau lucrurile și cu Apocalipsa. Cartea este un întreg structurat creativ și fiecare viziune constituie o parte integrantă a acestui întreg.

Deoarece Apocalipsa este singura carte de acest fel din Noul Testament, vom încerca să. vă călăuzim prin întreaga carte, în loc să vă oferim doar un model sau două. Trebuie să amintim, desigur, că structura de bază este clară și nu constituie obiectul vreunei dispute; diferențele provin din modul în care este interpretată această structură.

Cartea se desfășoară asemenea unei drame clasice, în care primele scene creează atmosfera și prezintă personajele, iar scenele ulterioare au nevoie de cele anterioare pentru ca noi să putem urmări, intriga.

Capitolele 1-3 creează atmosfera și ne prezintă majoritatea „personajelor” semnificative. în primul rînd, ni-1 prezintă pe Ioan însuși (1:1-11), care va fi naratorul pe întreg parcursul operei. El a fost exilat din pricina credinței lui în Hristos și are capacitatea profetică de a înțelege că persecuția prezentă era doar o prevestire a ceea ce urma să vină.

în al doilea rînd, ne este prezentat Hristos (1:12-20), pe care Ioan îl descrie prin imagini magnifice, derivate parțial din Daniel 10, ca Domn al istoriei și Domn al Bisericii. Dumnezeu nu a scăpat nimic de sub control, în ciuda persecuțiilor prezente, deoarece Hristos singur are cheile morții și locuinței morților.

în al treilea rînd, vedem Biserica (2:1—3:22). Prin scrisori adresate unui număr de șapte biserici contemporane lui și

totodată reprezentative, Ioan îmbărbătează și previne Biserica de cele ce vor urma. Persecuția este deja prezentă; Bisericii i se promite o persecuție mai mare. Există însă multe probleme interne care îi amenință și ele bunul mers. Celor care vor birui li se promite slava finală.

Capitolele 4-5 contribuie și ele la crearea atmosferei. Prin vedenii care-ți taie răsuflarea și care urmăresc să îndemne la închinare și laudă, Bisericii i se spune că Dumnezeu domnește în măreția Sa suverană (capitolul 4). Credincioșilor care se întreabă dacă Dumnezeu este într-adevăr alături de ei, acționînd de partea lor, Ioan le reamintește că „Leul” lui Dumnezeu este un „Miel” care a răscumpărat omenirea prin suferința Sa (capitolul 5).

Capitolele 6-7 încep cu desfășurarea dramei propriu-zise. De trei ori în întreaga carte vedeniile sînt prezentate în grupuri de cîte șapte, atent structurate (capitolele 6-7, 8-11, 15-16). În fiecare caz, primele patru alcătuiesc împreună un tablou; în 6-7 și 8-11, următoarele două converg, de asemenea, prezentînd două laturi ale altei realități. Acestea sînt apoi întrerupte de un interludiu ce conține două viziuni, înainte ca cea de-a șaptea să fie revelată. În capitolele 15-16, ultimele trei se grupează împreună, fără un interludiu. Observați cum se întîmplă aceasta în capitolele 6-7:

1. Călărețul pe cal alb = Cucerirea
2. Călărețul pe cal roșu = Războiul
3. Călărețul pe cal negru = Foametea
4. Călărețul pe cal galben = Moartea
5. Întrebarea martirilor: „Pînă cînd?”
6. Cutremurul (judecata lui Dumnezeu): „Cine poate sta în picioare?”
  - a. 144.000 pecetluiți
  - b. O mare mulțime
7. Minia lui Dumnezeu: cele șapte trîmbițe din capitolele 8-11.

Capitolele 8-11 revelează conținutul judecății lui Dumnezeu. Primele patru trâmbițe indică acea parte a judecății care va antrena mari tulburări în natură; trâmbițele cinci și șase arată că judecata va veni și prin hoardele barbare și printr-un mare război. După interludiu, care prezintă înălțarea de către Dumnezeu a „martorilor” Săi, deși aceștia au murit, cea de-a șaptea trimbiță sună sfârșitul: „împărăția lumii a trecut în mâinile Domnului nostru și ale Hristosului Său”.

Am fost aduși astfel, prin suferința Bisericii și prin judecata lui Dumnezeu asupra vrăjmașilor Bisericii, la triumful final al lui Dumnezeu. Însă vedeniile nu s-au încheiat. În capitolele 8-11 ni s-a prezentat tabloul mare; capitolele 12:22 ne Oferă detalii ale judecății și biruinței. Ceea ce s-a întâmplat seamănă cu contemplarea Capelei Sixtine a lui Michelangelo: la început, te simți cuprins de uimire la vederea întregii capele. Abia după aceea începi să-i examinezi părțile componente și să vezi măreția fiecărui detaliu.

Capitolul 12 este cheia teologică a cărții. În două vedenii ni se prezintă încercarea lui Satan de a-L nimici pe Hristos și înfrângerea lui, ca urmare a acestei încercări. Astfel, în cadrul recurent al Noului Testament care cuprinde ideea „deja/nu încă”, Satan este revelat ca un vrăjmaș înfrânt („deja”), al cărui sfârșit definitiv nu a sosit „încă”. De aceea, ne bucurăm că „mîntuirea a venit”, dar există totuși un vaiet pentru Biserică, deoarece Satan știe că vremea lui este limitată și se răzbună pe poporul lui Dumnezeu.

Capitolele 13-14 ne arată apoi felul în care această răzbunare a luat, pentru Biserica lui Ioan, chipul Imperiului Roman, cu împărații săi care pretindeau devotament religios față de ei. Imperiul și împărații lui erau însă sortiți pieirii (capitolele 15-16). Cartea se încheie ca „o poveste a două cetăți” (capitolele 17-22). Cetatea pămîntească (Roma) este condamnată pentru aportul ei la persecutarea poporului lui Dumnezeu. Ea

este secondată de cetatea lui Dumnezeu, în care oamenii lui Dumnezeu vor locui veșnic.

În această structură de ansamblu, câteva vedenii prezintă dificultăți considerabile, atât în ce privește înțelesul conținutului lor, cât și funcția lor în context. Pentru aceste întrebări este recomandabil să consultați unul din cele mai bune comentarii (de exemplu, Beasley-Murray sau Mounce; vezi Apendicele).

PROBLEMELE HERMENEUTICE

Dificultățile hermeneutice legate de Apocalipsa sînt în mare măsură asemănătoare celor legate de cărțile profetice luate anterior în discuție, în Capitolul 10. Ca și în cazul oricărui alt gen literar, Cuvîntul lui Dumnezeu pentru noi trebuie descoperit mai întîi în Cuvîntul Lui adresat lor. Dar, spre deosebire de celelalte genuri literare, profeții și Apocalipsa vorbesc adesea despre lucruri care, pentru ei, urmau să aibă loc.

Adesea, ceea ce „urma să vină” se caracteriza printr-o iminență temporală care, din punctul nostru de vedere istoric, este deja de domeniul trecutului. Astfel, Iuda *a mers* în captivitate și a fost readus în țara sa, exact așa cum a profetit Ieremia; iar Imperiul Roman *a fost* confruntat cu o judecată temporală, parțial prin năvălirea barbară, întocmai cum a prevestit Ioan.

În cazul unor asemenea realități, problemele hermeneutice nu sînt prea mari. Putem încă să auzim cauzele judecării ca și Cuvînt al lui Dumnezeu. După cum putem presupune corect că Dumnezeu îi va judeca întotdeauna pe cei care „calcă în picioare pe nevoiași pentru o pereche de sandale”, tot așa putem presupune cu îndreptățire că judecata lui Dumnezeu se va revărsa peste Republica Sovietică Rusă, pentru omorîrea creștinilor, exact așa cum s-a întîmplat în cazul Romei.

Mai mult, putem să auzim încă, tot ca și Cuvînt al lui Dumnezeu — ba chiar *trebuie* să-l auzim astfel — că ucenicia

urmează drumul Crucii, că Dumnezeu nu ne-a promis eliberarea de suferințe și moarte, ci biruința *prin* ele. Așa cum bine a spus Luther: „Prințul întunericului rânjește hidos, noi însă nu tremurăm de frica lui; ...trupul ei ni-l pot omorî, dar adevărul lui Dumnezeu rămîne în veci și împărăția Lui de-a pururi va dăinui”.

Astfel, Apocalipsa este Cuvîntul lui Dumnezeu de mîngîiere și încurajare pentru creștinii care suferă, fie că ei se află în Rusia, în China comunistă, în Cambodgia, Uganda sau oriunde altundeva. Dumnezeu stăpînește asupra tuturor lucrurilor. El a văzut suferința Fiului Său și dreptatea Lui va fi împlinită.

Toate acestea alcătuiesc un Cuvînt care trebuie să fie auzit mereu în Biserică — în fiecare țară și în fiecare veac. Și a nu pricepe acest Cuvînt înseamnă a nu pricepe întregul mesaj al cărții.

Dificultățile noastre hermeneutice nu se rezumă însă la auzirea acestui Cuvînt, a cuvîntului de avertizare și mîngîiere care constituie ideea de bază a cărții. Dificultățile noastre provin din celălalt fenomen al profeției, și anume din faptul că acel cuvînt „temporal” este de multe ori foarte strîns legat de realitățile escatologice finale. Acest lucru este adevărat în special pentru Apocalipsa. Căderea Romei, în capitolul 18, pare să fie primul capitol din evenimentele de pe urmă și multe din tablourile judecății „temporale” sînt presărate cu cuvinte sau idei care implică, de asemenea, că sfîrșitul final face parte din tablou. Nu pare să existe vreo posibilitate de negare a realității acestui fapt. întrebarea este: Ce facem cu ea? Am examinat deja această problemă în Capitolul 10. Aici oferim doar cîteva sugestii.

1. Trebuie să înțelegem că imaginile viitorului sînt doar atît — niște imagini. Imaginile exprimă o realitate, dar ele nu trebuie confundate cu acea realitate, nici detaliile fiecărei imagini nu trebuie „să se împlinescă” neapărat într-un anumit mod. Astfel, cînd primele patru trîmbițe anunță calamități

naturale ca parte a judecății lui Dumnezeu, nu trebuie să ne așteptăm neapărat la o împlinire literală a acestor imagini.

2. Unele imagini care au fost destinate în primul rînd să exprime *certitudinea* judecății lui Dumnezeu nu trebuie nici ele să fie interpretate ca implicînd „*iminență*”, cel puțin nu „iminență” din perspectiva noastră limitată. Astfel, cînd Satan este înfrînt prin moartea și învierea lui Hristos și este „aruncat pe pămînt” pentru a se răzbuna devastînd Biserica, el știe că vremea lui este „scurtă”. Dar „scurtă” nu înseamnă neapărat „foarte curînd”, ci mai degrabă „limitată”. Va veni de fapt vremea cînd „va fi legat” pentru totdeauna, dar acea zi și acel ceas nu le cunoaște nimeni.

3. Imaginile în care „temporalul” este strîns legat de „escatologic” nu trebuie văzute ca fiind simultane — chiar dacă cititorii, inițialii se poate să-1 fi înțeles astfel. Dimensiunea „escatologică” a judecăților și a mîntuirii trebuie să ne facă atenți la *posibilitatea* existenței unei dimensiuni „nu încă” în multe din aceste tablouri. Pe de altă parte, se pare că nu există reguli fixe cu privire la modul în care să extragem sau să înțelegem elementul viitor. Ceea ce trebuie să ne preocupe să *nu* facem este să nu petrecem prea mult timp speculînd cîte dintre evenimentele noastre contemporane ar corespunde tablourilor din Apocalipsa. Cartea *nu* a intenționat să profetească existența Chinei Roșii, de exemplu, nici să ne ofere detalii literare cu privire la sfîrșitul istoriei.

4. Deși există probabil multe cazuri în care găsim o a doua dimensiune a acestor imagini care încă nu s-a împlinit, nu ni s-au dat nici un fel de indicii cu privire la modul în care le-am putea defini. În această privință, Noul Testament însuși dovedește o anumită ambiguitate. Figura Antihristului, de pildă, este un caz deosebit de dificil. În scrierile lui Pavel (2 Tes. 2:3-4), el este o figură aparte; în Apocalipsa 13-14, apare sub chipul împăratului roman. În ambele cazuri, apariția lui pare să fie escatologică. Totuși, în 1 Ioan, toate acestea sînt

reinterpretate într-un mod generalizat ca referindu-se la așa-ziii gnostici, care invadau la momentul respectiv Biserica. Cum trebuie atunci să înțelegem *noi* acest personaj, din punctul de vedere al propriului nostru viitor?

Istoriceste vorbind, Biserica a văzut (într-un anumit sens, pe bună dreptate) o mare varietate de conducători ai lumii ca fiind expresii ale lui Antihrist. Hitler a corespuns negreșit imaginii lui, la fel ca și Idi Amin, pentru o întregă generație de ugandezi. În acest sens, mulți antihriști continuă să apară (1 Ioan 2:18). Cum rămîne însă cu acel personaj specific, de anvergură internațională, care va fi prezent în evenimentele de pe urmă ale sfirșitului? Ne spune Apocalipsa 13-14 că așa va fi? Răspunsul nostru este: nu neapărat; sîntem însă deschiși acestei posibilități. Ambiguitatea textelor Noului Testament este cea care ne face să fim atît de precauți și să nu adoptăm o atitudine de certitudine dogmatică.

5. Imaginile care au fost destinate să fie *în întregime* escatologice trebuie considerate și acum tot așa. Astfel, imaginile din 11:15-19 și 19:1—22:21 sînt în întregime escatologice în modul lor de prezentare și noi trebuie să le prezentăm drept Cuvîntul lui Dumnezeu care urmează să se îplinească.

După cum primele cuvinte din Scriptură vorbesc despre Dumnezeu și creație, tot așa ultimele cuvinte vorbesc despre Dumnezeu și împlinire. Dacă există anumite ambiguități pentru noi în ce privește *modul* în care se vor împlini anumite detalii, nu există nici urmă de ambiguitate în ceea ce privește certitudinea că Dumnezeu le *va împlini* pe toate — la vremea Lui și în modul hotărît de El. O asemenea certitudine trebuie să ne slujească nouă ca și lor, atît ca avertisment, cît și ca îmbărbătare.

Pînă cînd va veni El, noi trăim viitorul „deja” și o facem auzind și ascultînd Cuvîntul Său. Va veni însă o zi cînd cărți de genul acesteia nu vor mai fi necesare, pentru că „Nici unul nu

va mai învăța pe aproapele sau pe fratele său, zicînd: «Cunoaște pe Domnul!», ci toți Mă vor cunoaște..." (Ier. 31:34). Și noi spunem, împreună cu Ioan, cu Duhul și cu Mireasa: „Amin, vino Doamne Isuse!"

APENDICE

EVALUAREA ȘI UTILIZAREA COMENTARIILOR

Pretutindeni în carte am sugerat că uneori va fi necesar să consultați un comentariu bun. Nu ne cerem scuze pentru aceasta. Un comentariu bun este un adevărat dar pentru Biserică, în aceeași măsură ca o predică bună, niște prelegeri bune pe casete sau un consilier bun.

Scopul nostru în acest capitol este simplu: după câteva cuvinte despre modul în care se poate evalua un comentariu în ce privește valoarea lui exegetică, vom enumera unul sau două dintre cele mai bune comentarii pentru fiecare din cărțile Bibliei. O asemenea listă prezintă, desigur, o problemă inerentă, și anume aceea că mereu apar comentarii excelente. Enumerăm aici ceea ce se găsea la momentul scrierii cărții noastre. Pe măsură ce vor apărea noi comentarii, le veți putea evalua conform procedurii pe care o sugerăm aici.

EVALUAREA COMENTARIILOR

Dacă doriți să studiați în profunzime Biblia, veți avea nevoie să vă procurați sau să aveți acces la un comentariu bun pentru fiecare carte a Bibliei. Nu există nici un comentariu satisfăcător într-un singur volum — cel puțin nu pentru ceea ce urmărește cel care consultă un comentariu. Comentariile într-un

singur volum sînt concepute în general pentru a efectua tocmai munca pe care am încercat, pe parcursul acestei cărți, să vă învățăm s-o faceți individual. Ele prezintă pe scurt contextul istoric, după care identifică semnificația textului în termenii contextului sau literar. Ceea ce este un lucru bun, dar îl puteți găsi în *Eerdman's Bible Handbook* [Manualul biblic al lui Eerdman], de exemplu. Motivul pentru care avem nevoie de un comentariu este în esență acela de a obține următoarele trei lucruri: (1) ajutor în privința surselor și informații despre contextul istoric, (2) răspunsuri pentru feluritele întrebări pe care le ridică conținutul și (3) o examinare amănunțită a textelor dificile în ce privește posibilitățile de interpretare și a argumentelor respective.

Cum se evaluează atunci un comentariu? Mai întîi, *nu* se evaluează pe baza acordului sau dezacordului cu autorul. Dacă acel comentariu este într-adevăr bun și dacă ați efectuat o exegeză corectă, de cele mai multe ori veți fi de acord cu comentariile mai bune. Criteriul de bază însă *nu* este acordul.

Mai mult încă, *nu* îl evaluezi în funcție de „cît te inspiră”. Scopul unui comentariu este *exegeza*, ceea ce *înseamnă* textul; nu homiletica, predicarea textului în zilele noastre. Cărțile de genul acesta vă pot fi de folos în încercarea de a descoperi cum anume trebuie folosit un text în zilele noastre. Ca predicatori, recunoaștem utilitatea unor asemenea cărți în stimularea minții noastre să ia în considerare prezentul. *Acestea însă nu sînt comentării*, chiar dacă ele constituie modele excelente de aplicare a Bibliei „aici și acum”. Pe noi ne interesează însă numai comentariile exegetice, nu astfel de cărți.

Există cel puțin șapte criterii care ar trebui luate în considerare în evaluarea unui comentariu. Nu toate sînt de același fel și nu toate sînt la fel de importante. Luate împreună însă contribuie la obținerea unui răspuns important — ajută comentariul respectiv la înțelegerea a ceea ce spune efectiv textul biblic?

Primele două criterii sînt în esență informații pe care e bine să le obținem în legătură cu comentariul.

1. Este comentariul exegetic, homiletic sau o combinație a celor două? Întrebarea nu face decît să repete ceea ce am spus anterior. Nu uitați, ceea ce vrem de fapt de la un comentariu este exegeza. Dacă are și sugestii hermeneutice, s-ar putea să fie folositoare, dar ceea ce vrem noi sînt răspunsurile la întrebările legate de conținut, iar întrebările legate de conținut sînt în primul rînd exegetice.

2. Are la bază textul grecesc, ebraic sau o traducere în limba engleză? Nu este un lucru rău ca un comentariu să se bazeze pe o traducere, *aflta timp cit autorul cunoaște textul în limba originală — și folosește această cunoaștere ca adevărata sursă a comentariilor sale*. NOTA BENE: Puteți folosi cele mai multe comentarii bazate pe textul grecesc sau ebraic. Uneori va trebui „să ocoliți” textul în greacă sau ebraică, dar asta se poate face de obicei fără a pierde prea mult.

Următorul criteriu este CEL MAI IMPORTANT și este punctul din care trebuie să începem evaluarea propriu-zisă.

3. Cînd un text are mai mult de un singur sens posibil, discută autorul *toate* sensurile posibile, evaluîndu-le și prezentînd argumente pentru alegerea pe care a făcut-o? Bunăoară, în Capitolul 2 am dat un exemplu din 1 Corinteni 7:36 pentru care există cel puțin trei înțelesuri posibile. Un comentariu nu te informează în întregime decît dacă autorul discută toate cele trei posibilități, îți dă motivele pro și contra fiecăreia, după care îți explică alegerea pe care a făcut-o.

Următoarele patru criterii sînt importante dacă vreți să dobîndiți ajutorul de care aveți nevoie.

4. Discută autorul problemele de critică a textului? Am văzut deja importanța acestui subiect în Capitolul 2.

5. Discută autorul contextul istoric al ideii dintr-un text în locurile importante?

6. Oferă autorul informații bibliografice așa încît să putem aprofunda problema respectivă, dacă vrem?

7. Oferă secțiunea introductivă a comentariului suficiente informații despre contextul istoric pentru ca să putem înțelege ce ocazie a determinat scrierea cărții?

Cea mai bună modalitate de a răspunde acestor întrebări este să luați unul din textele dificile dintr-o anumită carte a Bibliei și să vedeți cît de folositor este comentariul respectiv în furnizarea tuturor informațiilor și a răspunsurilor la întrebările pe care le aveți și, în special, cît de bine discută toate sensurile posibile. Se poate aprecia, de exemplu, valoarea unui comentariu pe 1 Corinteni văzînd modul în care autorul discută 11:10 sau 7:36. Pentru epistolele pastorale, verifică-1 cu 1 Timotei 2:15. Pentru G 1esa, 2:17 poate constitui un „punct de verificare”. Pentru Isaia ar putea fi 7:14-17. Și așa mai departe.

Judecata finală, desigur, se referă la cît de bine reușește autorul să pună laolaltă toate informațiile așa încît să înțelegem textul în contextul său. Unele comentarii care sînt adevărate mine de date istorice și bibliografice nu sînt întotdeauna, din nefericire, la fel de bune în ce privește explicarea sensului urmărit de autorul biblic în contextul respectiv.

Înainte de a prezenta lista, să recapitulăm. Studiul biblic nu începe cu un comentariu! Veți recurge la un comentariu după ce v-ați încheiat munca; motivul pentru care e bine să se consulte un comentariu este de a descoperi răspunsurile la întrebările cu privire la conținut care s-au ridicat pe parcursul studiului individual. Comentariile vă vor face totodată conștienți de existența unor întrebări la care nu ați găsit răspuns, deși ar fi fost necesar.

Vă rugăm să țineți cont de faptul că lista pe care o prezentăm nu conține întotdeauna comentarii cu ale căror puncte de vedere teologice sîntem de acord. Nu recomandăm *concluziile* lor, ci mai curînd *vigilența* lor față de genurile de probleme pe care le-am menționat mai sus. Folosiți-le cu grijă

și cu spirit critic. Am recomandat comentarii evanghelice doar atunci cînd, după părerea noastră, ele sînt în mod clar cele mai utile din punct de vedere exegetic.

COMENTARIILE VECHIULUI TESTAMENT

La ora actuală nu există nici o serie completă și la zi de comentarii care să întrunească criteriile pe care le-am prezentat și să fie totodată evanghelică ca orientare teologică. Există însă patru asemenea serii în curs de apariție și ele sînt:

(1) *The Expositors Bible Commentary*; (2) *The New International Commentary*; (3) *The Tyndale Old Testament Commentaries*; (4) *The Word Biblical Commentary*. Pe măsură ce apar diferitele volume din aceste serii, răsfoiți-le și, cînd vreo serie devine completă, cîntăriți posibilitatea de a o cumpăra. Deocamdată, comentariul asupra Vechiului Testament Keil și Delitzsch, vechi de-un secol, rămîne probabil cea mai bună serie completă pe care o puteți cumpăra.

Genesa: Derek Kidner, *Genesis: An Introduction and Commentary* [Genesa: O introducere și comentariu], Tyndale Old Testament Commentaries, Inter-Varsity Press, Chicago, 1977.

Exodul: Brevard S. Childs, *The Book of Exodus: A Critical, Theological Commentary* [Cartea Exodului: Un comentariu critic și teologic], Old Testament Library, Westminster Press,

William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1976.

Iosua: John Bright, *The Book of Joshua: Introduction and Exegesis* [Cartea lui Iosua: Introducere și exegeză], The Interpreter's Bible, Abingdon Press, Nashville, 1953.

Judecători: Robert G. Boling, *Judges* [Judecători], Anchor Bible, Doubleday & Company, Inc., New York, 1975.

Rut: Edward F. Campbell. *Ruth* [Rut], Anchor Bible, Doubleday & Company, Inc., New York, 1975.

1 și 2 Samuel: Hans W. Hertzberg, / *and II Samuel: A Commentary* [I și II Samuel: Un comentariu], Old Testament Library, Westminster Press, Philadelphia, 1965.

1 și 2 împărați: Cari F. Keil, *Biblical Commentary on the Books of the Kings*, [Comentariu biblic asupra cărților împăraților], T. and T. Clark, Edinburgh, 1876; reeditat de William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1970.

1 și 2 Cronici: Jacob M. Myers, / *and II Chronicles* [I și II Cronici], Anchor Bible, Doubleday & Company, Inc., New York, 1965.

Ezra și Neemia: Cari F. Keil, *Biblical Commentary of the Books of Ezra, Nehemiah and Esther* [Comentariu biblic asupra cărților lui Ezra, Neemia și Estera], T and T. Clark, Edinburgh, 1888; reeditat de William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1970.

Estera: Lewis B. Paton, *A Critical and Exegetical Commentary on the Book of Esther* [Un comentariu critic și exegetic asupra cărții Esterei], International Critical Commentary, Charles Scribner's Sons, New York, 1908.

Iov: Francis I. Anderson, *Job: An Introduction and Commentary* [Iov. O introducere și comentariu], Tyndale Old Testament Commentaries, Inter-Varsity Press, Downers Grove, Ill., 1976.

Psalmii: John J. S. Perowne, *The Book of Psalms: A New Translation with Introductions and Notes Explanatory and Critical* [Cartea Psalmilor: O nouă traducere, cu introducere,

note explicative și critice], 2 voi., ed.a 7-a, revizuită, Bradley and Woodruff, Boston, 1890.

Proverbele: Derek Kidner, *The Proverbs* [Proverbele], Tyndale Old Testament Commentaries,, Inter-Varisty Press, Downers Grove, Ill., 1964.

Eclesiastul: Robert B. Y. Scott, *Proverbs and Ecclesiastes* [Proverbele și Eclesiastul], Anchor Bible, Doubleday & Company, Inc., New York, 1965.

Cântărea Cântărilor: Robert Gordis, *The Song of Songs and Lamentaions: A Study, Modern Translaition and Commentary* [Cântărea Cântărilor și Pflingerile lui Ieremia: Un studiu, traducere modernă și comentariu], ed. revizuită, Ktav Publishing House, Inc., New York, 1974.

Isaia: Edward J. Young, *The Book ofIsaiah* [Cartea lui Isaia], New International Commentary, 3 voi., William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1965-1972.

Ieremia: John A. Thompson, *The Book of Jeremiah* [Cartea lui Ieremia], New International Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1980.

Pflingeri: Delbert R. Hillers, *Lamentaions* [Pflingerile lui Ieremia], Anchor Bible, Doubleday & Company, Inc., New York, 1972.

Ezechiel: Andrew W. Blackwood, Jr. *Ezekiel: Prophecy of Hope* [Ezechiel: Prorocirea nădejdei], Baker Book House, Grand Rapids, 1965.

Daniel: Joyce G. Baldwin, *Daniel: An Introduction and Commentary* [Daniel: O introducere și comentariu], Tyndale Old Testament Commentaries, Inter-Varsity Press, Downers Grove, Ill., 1978.

Osea: James Luther Mays, *Hosea: A Commentary* [Osea: Un comentariu], Old Testament Library, Westminster Press, Philadelphia, 1969.

Ioel: Leslie C. Allen, *The Books ofJoel, Obadiah, Jonah, and Micah* [Cărțile lui Ioel, Obadia, Iona și Mica], New

International Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1976.

Amos: James Luther Mays, *Amos: A Commentary* [Amos: Un comentariu], OM Testament Library, Westminster Press, Philadelphia, 1969.

Obadia: John D. W. Watts, *Obadiah: A Critical, Exegetical Commentary*, [Obadia: Un comentariu critic și exegetic], William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1969.

Iona: Gerhard C. Aalders, *The Problem of the Book of Jonah* [Problema cărții lui Iosua], Tyndale Press, Londra, 1948.

Mica: Leslie C. Allen, *The Books of Joel, Obadiah, Jonah, and Micah* [Cărțile lui Ioel, Obadia, Iona și Mica], New International Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1976.

Naum: Walter A. Maier, *The Book of Nahum* [Cartea lui Naum], Concordia, St. Louis, 1959; reeditat de Baker Book House, Grand Rapids, 1980.

Habacuc și Țefania: Andrew B. Davidson, *The Books of Nahum, Habakkuk and Zephaniah* [Cărțile lui Naum, Habacuc și Țefania], Cambridge Bible, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1896.

Hagai, Zaharia, Maleahi: Joyce G. Baldwin, *Haggai, Zechariah. Malachi: An Introduction and Commentary* [Hagai, Zaharia și Maleahi], Tyndale Old Testament Commentaries, Inter-Varsity Press, Downers Grove, Ill., 1972.

COMENTARIILE NOULUI TESTAMENT

Cei mai mulți oameni vor găsi deosebit de utilă citirea cărții *Daily Study Bible* [Studiul zilnic al Bibliei] de William Barclay, care acoperă întregul Nou Testament în 17 volume. Barclay este un mare erudit — și eminent lizibil. Pentru un studiu detaliat

specific, recomandăm însă următoarele cărți (asteriscul marchează comentariile cu totul remarcabile):

Matei: David Hill, *The Gospel of Matthew* [Evanghelia lui Matei], New Century Bible, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1972.

Marcu: William L. Lane, *The Gospel According to Mark* [Evanghelia după Marcu], New International Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1974.

Luca: *I. Howard Marshall, *The Gospel of Luke: A Commentary on the Greek Text* [Evanghelia lui Luca: Un comentariu la textul grecesc], New International Greek Testament Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1978.

Ioan: *Raymond E. Brown, *The Gospel According to John* [Evanghelia după Ioan], Anchor Bible, 2 voi, Doubleday & Company, Inc., New York, 1966, 1970.

Fapte: I. Howard Marshall, *The Acts of the Apostles* [Faptele Apostolilor], Tyndale New Testament Commentaries, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1980.

Romani: *C. E. B. Cranfield, *Romans: A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans* [Romani: Un comentariu critic și exegetic asupra Epistolei către romani], International Critical Commentary, 2 voi, T. and T. Clark, Limited, Edinburgh, 1975.

1 Corinteni: *C. K. Barrett, *A Commentary on the First Epistle to the Corinthians* [Un comentariu asupra Epistolei întâi către corinteni], Harpers New Testament Commentaries, Harper and Row Publishers, New York, 1968.

2 Corinteni: *C. K. Barrett, *A Commentary on the Second Epistle to the Corinthians* [Un comentariu asupra Epistolei a doua către corinteni], Harper's New Testament Commentaries, Harper and Row Publishers, New York, 1973.

Galateni: Donald Guthrie, *Galatians* [Galateni], New Century Bible, Thomas Nelson and Sons, Limited, Londra, 1969.

Efesenii: Markus Barth, *Ephesians* [Efesenii], Anchor Bible, 2 voi., Doubleday & Company, Inc., New York, 1974.

Filipeni: Ralph P. Martin, *The Epistle of Paul to the Philippians* [Epistola lui Pavel către filipeni], New Century Bible, Attic Press, Inc., Greenwood, S.C., 1976.

Coloseni: Ralph P. Martin, *Colossians and Philemon* [Coloseni și Filimon], New Century Bible, Attic Press, Inc., Greenwood, S.C., 1974.

Tesaloniceni: *Ernest Best, *A Commentary on the First and Second Epistles to the Thessalonians* [Un comentariu asupra Epistolelor întâi și a doua către tesaloniceni], Harper's New Testament Commentaries, Harper and Row, New York, 1972.

Timotei, Tit: J. N. D. Kelly, *A Commentary on the Pastoral Epistles I Timothy, II Timothy, Titus* [Un comentariu asupra epistolelor pastorale I Timotei, II Timotei și Tit], Harper's New Testament Commentaries, Harper and Row, New York, 1963.

Filimon: vezi Coloseni.

Evrei: F. F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews: The English Text with Introduction, Exposition and Notes* [Epistola către evrei: textul englezesc cu introducere, prezentare și note], New International Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1964.

Iacov: Sophie Laws, *A Commentary on the Epistle of James* [Un comentariu asupra Epistolei lui Iacov], Harper's New Testament Commentaries, Harper and Row, Publishers, New York, 1980.

1 Petri: J. N. D. Kelly, *A Commentary on the Epistles of Peter and of Jude* [Un comentariu asupra Epistolelor lui Petru și Iuda] Harper's New Testament Commentaries, Harper and Row, Publishers, New York, 1980.

2 Petru: vezi 1 Petru.

1, 2, 3 Ioan: I. Howard Marshall, *The Epistles of John* [Epistolele lui Ioan], New International Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1978.

Iuda: vezi 1 Petru.

Apocalipsa: G. R. Beasley-Murray, *The Book of Revelation* [Cartea Apocalipsei], New Century Bible, Oliphants, Londra, 1974; Robert H. Mounce, *The Book of Revelation* [Cartea Apocalipsei], New International Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1977.

INDICE DE NUME PROPRII

Adler, Mortimer J.	29
Aland, Kurt.	163
<i>Amplified Bible</i>	
— Biblia repovestită	53*
Anderson, Bernhard.	256
<i>Bible de Jerusalem</i>	
— Biblia din Ierusalim	54
Bratcher, Robert G.	53
Bruce, F. F.	53
Deissmann, Adolf.	56;
Derrett, J. D. M.	152
<i>Eerdman 's Handbook to the Bible</i>	
— Manualul biblic Eerdman	31, 316
Fee, Gordon D.	40
Gottwald, Norman.	234
<i>Interpreter's Dictionary of the Bible</i>	
— Dicționarul biblic al interpretului	234
Jeremias, Joachim	133, 152, 192
Jordan, Clarence.	46
Ladd, George.	22, 191
Lamsa, George.	53
<i>Living Bible</i> — Biblia pe înțelesul tuturor.	47, 48, 53

Lohse, Eduard	152
Mickelson, Alvera	11
Mickelson, Berkeley.	11
McLuhan, Marshal	179
Montgomery, Helen	53
<i>New Bible Dictionary</i> (Eerdman's)	
— Noua dicjionar biblic Eerdman	30
<i>New World Translation</i>	
— Noua traducere international^	53
Phillips, J. B.	53
Pritchard, J. B.	206, 207
Scholer, D. M.	91
Sproul, R. C.	11
Stein, Robert	153
Waltke, Bruce.	40
Weymouth, F.	53
Williams, Charles B.	53
Young, Robert	46
<i>Zondervan 's Pictorial Encyclopedia of the Bible</i>	
— Enciclopedia biblica ilustratS Zondervan	30

INDICE DE REFERINȚE BIBLICE

Geneza			
1	52	4:15-28	219
2:17	318	4:25-31	220, 227
18:6	47	4:32-40	219
18:11	50	5:11	223
31:35	50	5:17	223
37-50	104	5:18	223
37	109, 110	5:20	223
37:3	110	6:5	198, 199
37:5-11	105	12	255
37:10-11	110	14:21	210
39-50	109	14:28-29	211
39	105, 110	14:29	288
39:2-5	110	15:12-17	203, 204
39:21	110	16:11	288
39:23	110	18	224
40-41	111	18:8	224
41:50	111	22:5, 8, 12	23
45:8	273	23:13-16	208
50:1-14	105	24:16	206
50:19-20	111	26:12-13	288
50:20	105	28-32	219
		28:1-14	219
		28:15-32:42	219
Exod		28:53-57	264
3:1	221	32:25	264
17:1-7	239	32:35	263
26-Deut. 33	194, 195	34:9	272
26	194		
26:7	223	Iov	
26:13-14	107	1:8	193
26:13	207, 223	2:6	292
26:14	223		
26:15	223	Judecători	
26:16	223	5:7	273
21:12	207	11:29-40	34
21:27	208		
29:10-12	209	Rut	
31:3	272	1	113
		1:1	115
Levitic		1:6	116
1-5	194	1:8-9	116
11:7	209	1:13	116
19:9-14	200	1:16	114
19:9-10	114	1:17	114
19:18	198, 199	1:20-21	116
19:19	210	2	113
25:23-24	114	2:3-13	114
26	219	2:4	116
26:1-13	219	2:11-12	116
26:3-13	211	2:19-20	116
26:14-39	219	2:22	114, 116
		3	113
Numeri		3:10-12	114
20:1-13	239	3:10	116
		3:13	116
Deuteronom		4	113
4	219	4:9-10	114

4:11-12	116	23	119, 224, 247, 255
4:13	116	23:5-6	262
4:14	116	24	254
4:17-21	114	27	255
<i>1 Samuel</i>		29	254
8:16	42	30	253
14:2	273	31	252
22	217	32	253
		33	253
<i>2 Samuel</i>		34	253
7	217	35	263
11	107	36	255
12:1-14	222	37	255
13:3	275	39	252
13:14	50	40	253
14:20	272	42-72	251
24	217	42	252
24:11-17	222	44	252
		45	254
<i>1 Împărați</i>		46	255
1	217	47	254
3:9, 12	272	48	255
3:12	275	49	255
4:29-34	275	50	254
11:1-13	278	51:5	247
11:4	276	57	252
17	226	58	263
19:16	222	59	263
21:17-22	222	59:7	247
		62	255
<i>2 Împărați</i>		63	255
3:18-19	222	65	253
13	226	66	253
16:2-4	228	67	253
16:5	228	69	263
16:7-9	228	69:7-20	262
23	217	70	263
		71	252
<i>2 Cronici</i>		72	251
20:14-17	222	73-89	251
		73	255
<i>Ezra</i>		75	253
1-2	238	76	255
		78	253
<i>Iov</i>		80	252
3	280	81	254
6-7	280	83	263
9-10	280	84	255
12-14	280	85	250
15:20	271	85:12	250
16-17	280	87	255
19	280	88:3-9	262
21	280	89	254
23-24	280	90-106	251
24:2-3	288	90	251
26-31	280	91	255
32:19	275	92	253
38-41	280	92:5	224
42:7-9	281	93	254
		94	252
<i>Psalmi</i>		95-99	254
1-41	251	98	262
1	251	100	253
2	254	101	254
3	252, 256, 257	103	253
3:7	258	104	253
4-4	263	105	253
8	253	105:34	249
11	255	106	253
12	252, 263	107-190	251
16	255	107	253
18	253, 254	109	263
19	253	110	254
19:1	245	111	253
20	254	112	255
21	254	113	253
22	252	114	253
		114:4	247

116	253
117	253
118	253
119	249
119:105	47
120	252
121	255
122	255
124	255
125	255
125:2	30
127	251, 255
128	255
130:1	266
131	255
132	254
133	255, 262
135	253
136	253
137	252, 263, 264
137:7-9	263
137:5, 7	264
137:8-9	244
138	253, 259
139	252
139:22	265
140	263
142	252
144	264
145-147	253
148	253
149	253
150	251

Proverbe

1:1-6	290
1:7	282
1:10-19	282
2:3	290
2:5-6	275
2:16-19	282
3:5-12	282
3:7	275
4:14-19	282
5:3-20	282
6:1-5	282
6:6-11	282
6:12-15	282
6:20	290
6:23-35	282
6:27-29	284
7:4	275
7:4-27	282
8	255, 290
9:13-18	282, 284
10:1	275
14:7	270
15:1	290
15:3	282
15:8-9	282
15:11	282
15:19	291
15:25	287, 289
16:1-9	282
16:3	285
16:10, 21	290
16:23-24	290
16:27-28	290
18:4	290
21:16	275
21:22	289, 290
22:9, 23	282
22:11	292
22:14	289, 290
22:17-29	290
22:22, 27	282
22:26-27	282, 287
22:26	290

23:1-3	282
23:10-11	288
23:13-14	282
23:19-21	282
23:22-25	282
23:26-28	282
23:29-35	282
24:18, 21	282
24:21-22	282
25:24	292
29:12	287, 288
30:15-31	275
31:10-31	275, 291

Eclesiastul

1:2	276
1:14	276
2:15	276
2:16 3:1-8	278
3:1-8	275
3:2	270
3:19	276
5:1	278
5:2-3	277
5:11-15	277
5:16	277
7:16	278
8:14	277
8:15	277
9:5	278
9:9-10	277
11:8	277
11:8-10	277
12:1-8	277
12:13-14	278

Isaie

1:10-17	236
2:2-4	171
3	231
3:13-14a	231
3:15-26	231
3:14b-16	231
3:17-26	231
5:10	48, 49
5:21	272
6	221
7:14	240
7:14-17	318
11:4-5	171
11:6-9	172
29:13-14	272
40:3	42
42	223
44:22	234
45:1-7	233
49	223
49:23	237
50	223
53	223
53:5	172
55:8	224

Ieremie

1	221
14:14	221
18:18	273
23:21	221
27	221
27:2	221
27:3	221
27:4	221
27:11	221
28	221
28:13-16	221
31:1-9	233
31:15	240
31:31-34	172, 226

31:33	314		
32:38-40	172		
Ezechiel			
1-3	221		
23	118		
25-39	236		
27:8-9	272		
37:1-14	238		
37:15-28	236		
38	237		
39	237		
Daniel			
10	213		
Osea			
1:2	221		
1:4	222		
2:16-22	233		
2:21-23	233		
4:1-19	231		
4:2	222		
4:4-11	222		
5:5-8	222		
5:8-11	228, 229		
7:8	298		
7:11	298		
7:14	235		
8:14	220		
9:3	220		
11:1	240, 241		
13:2-4	236		
Ioel			
2:25	250		
2:28-30	172		
3:1-3	238		
Amos			
2:6	236		
5	230		
5:1-3	230		
5:4-17	230		
5:5, 6, 14	230		
5:7-13	230		
5:16-17	230		
5:18-27	230		
5:18-20	230		
5:21-24	230		
5:25-27	230		
7:10-17	148		
7:14-15	221		
7:17	222		
9:11-15	220, 232, 233		
Obadia			
v.21	235		
Iona			
1:1	221		
Mica			
2:1-5	232		
Habacuc			
2:6-8	232		
Tefania			
2:5-7	232		
3:8-9	238		
Zaharia			
9:9	240		
13:1	172		
14:9	238		
Maleahi			
1:2	265		
2:1-9	222		
3:1	42		
4:6	242		
Malai			
1:22-23	240		
2:1-11	237		
2:15	240, 241		
2:17-18	240		
5:7	154		
5:3-4	289		
5:3-11	162		
5:13	153, 298		
5:17-18	194		
5:18	194		
5:21-37	199		
5:21-48	198		
5:22	264, 265		
5:29-30	152		
5:31-32	154		
5:38-42	169		
5:41	168		
6:7-13	162		
6:19-21	162		
6:21	153		
7:7-8	153		
10:5-6	155		
10:5-12	155		
10:5-42	154		
10:10	154		
10:16	153		
10:16-20	155		
10:18	155		
11:4	198		
11:2-6	172		
13	186		
13:1-52	154		
13:3-23	187		
13:10-13	175		
13:44-46	188		
13:57	166		
15:11	290		
15:15-20	290		
16:2-3	153		
17:25	153		
18:1-35	154		
18:6-9	185		
18:10-14	186, 189		
18:12-14	185		
18:23-35	191		
18:24-28	48, 49		
19:1-10	154		
19:1-30	163		
19:3-11	293		
19:23	27		
19:30	163		
20:1-15	163		
20:1-16	30, 163, 184, 189, 191		
20:2	48		
20:16	163		
20:17-34	163		
21:18-22	166		
21:33-44	177, 178		
22:40	198		
23-25	154		
23:23	202		
23:37-39	162		
24:15-16	161		
24:15	160		
Marcu			
1:1-8:26	156		
1:1	156		
1:2	42		
1:14-3:6	166		
1:14-15	167, 172		

1:21-1:45	167
1:21-28	167
1:21, 23, 28, 29, 31, 42	167
1:27-28	167
1:29-34	167
1:32-33	167
1:34	156
1:35-39	167
1:37	167
1:40-45	167
1:43	156
1:45	167
2:7, 16, 18, 24	167
2:23-28	145
3:1-6	167
3:12	156
3:13-19	167
3:24	153
4	186
4:3-20	187
4:10-12	167, 175, 177
4:11	156
4:34-41	167
5:43	156
6:4	166
6:45-8:26	165
7:24	156
7:36	156
8:22-26	156
8:26	156
8:27-33	156
8:30	156
8:31-33	156
8:35	187
9:30-32	156
9:43-48	152
10:1-52	163
10:17-22	21, 170
10:23	27
10:31	163
10:32-45	156
10:35-45	170
11:12-14	166
11:20-25	166
12:1-11	178
12:13-17	153
12:40	288
13:14	160, 161
14:3-9	170
14:5	48
16:18	34
Lucu	
1:52-53	288
3:7-17	172
4:24	166
5:27-30	170
6:20-23	162
6:24, 26	119
6:24	162
6:27-28	153
6:40	155
7:40-42	181
8:3	170
8:5-15	187
8:9-10	175
9:2-5	155
9:51-19:10	162
10:3	155
10:7	154
10:16	155
10:25-37	164, 177, 182
11:2-4	162
11:20	172
12:2-9	155
12:11-12	155
12:16-20	187
12:33-34	162

12:33	92
12:51-53	155
13:34-35	162
14:12-14	162
14:21	172
14:25-27	155
15	184, 189
15:1-2	172
15:3	177
15:11-32	182
16:1-8	188
16:16-17	197
16:17	194
17:20-21	172
17:33	155
17:37	298
18:9-14	191
18:9	177
18:20	223
18:22	92
18:24	27
19:1-10	170
19:11	177
19:28-46	104
20:9-18	178
21:12-17	155
21:20-21	161
24:44	224
Ioan	
1:45	224
2:6	48
4:44	166
5:27-29	104
7:23	199
9:1-3	280
12:15	240
12:31	165, 280
20:30-31	165
21:25	109, 165
Fapte	
1:7	128
1:12	128
1:1-6:7	128, 133
1:6	172
1:8	136
2:38-39	131
2:42-47	131
3	172
4:32-35	131
5	125
6	131
6:1-7	131, 133, 134, 141, 142
6:7	128
6:8-9:31	129, 133
6:8-8:1	134
6:8	136
6:9	134
8-10	128
8:1-4	134
8:1-25	131
8:5-7	135
8:5-25	134
8:9-13	135
8:14-17	135
8:20-23	135
8:24	135
8:38-39	143
9	125
9:31	128
9:32-12:24	129
10:38	136
11-28	128
12:2	130
12:17	131
12:25-16:15	129
13-28	128

14:23	131	4:1-5	62, 66
15	130	4:1-21	67
15:13	131	4:6	66
15:23-29	57	4:8-21	62
15:29	92	4:10	62
16:4	128	4:14-17	62
16:6-19-20	129	4:18	62
18:26	96	4:18-21	66
19-20	128	5	55
19-21-28:30	129	5:1	46, 62
20:35	154	5:1-11	86
21:8	134	5:1-13	63
21:18	131	5:2, 6	62
21:25	109	5:11	88
28:28	128	6:1-8	62
		6:1-11	63, 83
Romani		6:2-3	97
1:3	50	6:5	62
1:24-28	96	6:7	83
1:29-30	88	6:9	96
2:17-27	208	6:9-10	88, 91
3:20	202, 208	6:9-11	62
3:23	55	6:11	60
6:1-4	143	6:12-14	62
6:14-15	196	6:12-20	63
6:23	55	6:18-20	62
8	135	6:19	70
8:1	173	7:16	63
8:1-11	202	7:1	30, 62, 63, 284
8:18-23	280	7:1-14	293
8:30	81	7:1-24	64
9:13	145	7:10	98, 154
9:18-24	81	7:10-11	168
12	89	7:12	99
12:19	263	7:14	81
12:20	47, 264	7:25	55, 63, 64
12:21	265	7:25-40	64, 293
13	95	7:36	38, 30, 317
13:1-5	92	8-10	64
13:1-7	94	8-14	64
13:14	19, 20	8:1	63
14	88, 89	8:1-11:1	64
15:19	131	8:1-13	62
16:1-3	92	8:7-13	86
16:3	92	8:10	62, 85
16:7	92	9:1	86
		9:1-2	86
I Corinteni		9:1-18	62
1-3	66	9:1-23	83
1-4	64 și urm.	9:14	87, 154
1-6	63	9:19-23	86
1:10-4:21	63, 68	10:1-4	240
1:10-12	62, 65, 66	10:1-13	81, 145
1:12	66	10:2-4	239
1:16	81	10:4	104, 239
1:18-3:4	65, 66, 67	10:14-22	85, 93
1:18-2:5	62	10:16-17	86, 98
1:18-22	66	10:19-22	86
1:18-25	66, 68	10:23-11:1	85, 88
1:26-31	66, 68	10:23-29	92
1:26	50	11:2, 16	20, 55, 64, 93
1:27-28	66	11:5	92, 96
1:30	66	11:10	47, 73, 318
2:1-5	66, 68	11:14-15	80
2:6-16	68	11:17-22	86
3:1-4	69	11:17-34	64
3:5	66	11:26	173
3:4-9	66	11:27	43
3:5-9	69	11:29	42
3:5-16	68	12-14	47, 55, 64, 145
3:5-23	67	12:1	63
3:9	51, 92	12:13	62
3:10-15	69, 84	13:1-2	64
3:16-17	70, 83, 84	13:3	43
3:18-23	66, 71	13:8-10	52
3:21	66	13:8	64
3:21-22	66	13:10	82
3:22	173	14:1-5	80

14:26-33	80
14:34-35	20, 80, 92, 95
14:39-40	80
15:1-58	64
15:8	86
15:12	64
15:29	34, 73, 74, 75
16:1	63
16:1-11	64
16:10-11	62
16:12	63, 64
16:12-14	62
16:13-24	64
16:16	63
16:17	63
16:18-20	63

2 Corinteni

5:10	173
5:15	47
5:16	32, 47, 30
6:14	84
6:16	70

Galateni

1:15	81
3:24	199
3:29	107
5:2	26
5:16	35
5:16-26	173
6:2	199

Genezi

1:4-5	81
1:16	267
2:8	55
2:8-10	241
2:19-22	70
4:26-27	263
5	89
5:2	35
5:19	232
5:20	267

Filipeni

1:12-26	72
1:13, 17	71
1:27	72
1:27-30	72
1:27-2:13	71
1:27-2:17	72
1:28-30	72
2:1-4	72
2:1-2	72
2:5-11	72
2:12-13	72, 125
2:14	16
2:25-30	71
3:1-4:1	72
3:7-14	173
3:20-22	173
4:2-3	72, 29
4:4-19	72
4:10	72
4:14-18	71
4:14-19	72

Coloseni

1:22	51
2:11-12	81
2:16-23	88
3	89
3:12	82
3:16	252

1 Tesaloniceni

1:3	51
-----	----

1:6	51
4-5	64
5:22	27

2 Tesaloniceni

1:3-10	306
2:1	81'
2:3	73
2:3-4	312
2:5-6	73

1 Timotei

2:9	95
2:9-15	64
2:11-12	92, 95, 96
2:15	318
5:3-15	80
5:11-15	96
5:17	80
5:17-18	87
5:23	79
6:17-19	92

2 Timotei

2:3	78, 79
3:2-4	88
3:6-9	96
4:2	79
4:13	78, 79

Tit

1:5	80, 131
3:5	81
3:7	60
3:9	194

Evrei

1:3	51
2:1-4	58
3:7-19	58
5:11-6:20	58
6:4-6	81
9:22	197, 210
10:19-25	58
10:32-34	58
13:1-25	58
13:22	58
13:22-25	58

Iacov

1:27	241
2:10	208
2:18	241

1 Petru

1:1	131
2:13-14	92
3:16	73
5:7	239
5:13	48
5:14	47

2 Petru

1:15	78
2:3	117
2:20-22	81

1 Ioan

2:7	58
2:12-14	58
2:18	313
2:19	58
2:26	58

2 Ioan

1	56
---	----

3 Ioan	
2	21, 34, 37
<i>Apocalipsa</i>	
1:3	307
1:1-11	307
1:3	299
1:4-7	300
1:5-6	37
1:9	295, 299, 304
1:10-11	299
1:12-20	302, 307
1:17-18	303
1:17-20	305
1:19	297
1:20	299, 303
2:3	297
2:1-3, 22	307
2:3	304
2:8-9	304
2:13	304, 305
2:14, 20	92
3:10	304
4	308
4-5	308
5	306
5:5-6	302
6	306
6-7	308
6:9-11	303, 394
6:9-17	306
6:12-14	303
6:12-17	295, 303
7	306

7:14	305
8-11	308
9:7-11	303
9:10	298
11:1-10	295
11:15-19	313
12	302, 303
12-22	309
12:1	298
12:9	303
12:11, 17	305
12:11	305
13:1	298
13-14	309, 312
13-20	305
13:7	305
14:9-13	305
14:11-12	305
15-16	308, 309
16:5-6	305
17	302
17-22	309
17:9	303
17:18	303
18:20, 24	305
19:1-22:21	313
19:2	305
19:10	299
20:4	299
21:7-8	305
22:10	299
22:18-19	299
22:21	300

Prăpastia culturală dintre lumea noastră și cea în care au fost scrise inițial cărțile Bibliei creează adesea dificultăți în înțelegerea Cuvîntului lui Dumnezeu pentru noi azi, „acum și aici”. Deoarece Biblia este Cuvîntul lui Dumnezeu exprimat în cuvinte omenești, în anumite momente ale istoriei, vom fi încurajați să știm că Dumnezeu rostește același Cuvînt, neschimbat, și secole mai tîrziu, în situațiile cu care ne confruntăm noi. Dar, ca să auzim bine acest Cuvînt al lui Dumnezeu, avem nevoie de o mîină de ajutor pentru a înțelege cuvintele respective în contextul lor inițial, precum și modul în care diferitele forme de revelație biblică traversează secolele și ne vorbesc nouă astăzi.

Cartea de față a fost scrisă din dorința de a-i ajuta pe oamenii lui Dumnezeu să înțeleagă mai bine Scriptura și astfel să-și trăiască viața într-o măsură mai mare conform revelației ei. Ea își propune să discute cele cîteva genuri (forme) literare pe care le îmbracă Cuvîntul lui Dumnezeu în paginile Bibliei și să ofere linii călăuzitoare practice pentru o interpretare mai corectă a lor. Intenția cărții nu este să descurajeze citirea devoțională a Bibliei, ci să încurajeze tratarea textului biblic cu maximă seriozitate. Autorii ei ne încurajează „să iubim Cuvîntul Său cu întreaga noastră ființă, adică afit cu mintea, cit și cu inima noastră, așa cum trebuie să-L iubim și pe Dumnezeu”.

Douglas Stuart este profesor de Vechiul Testament la Seminarul Gordon-Conwell din Boston, Statele Unite.

Gordon D. Fee este profesor de Noul Testament la Regent College, din Vancouver, Canada.

ISBN 973-9559-0-0